

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

1

ROČNÍK 13 (45)

Programové cíle činnosti Ředitelství výcviku a doktrín pro přechod na profesionální armádu

Ředitelství výcviku a doktrín (ŘVD) rozpracovává v rámci nové reformy strategii výcviku a jeho zabezpečení pro přechodný a cílový stav výstavby profesionální AČR.

ŘVD připravilo a provedlo řadu jednání s cílem klasifikovat úkoly a nutné změny v těchto procesech. Z hlediska základních činností připravuje ŘVD závažné změny a inovace v těchto oblastech:

1. výcvik, kariérové vzdělávání a odborná příprava všech kategorií personálu AČR,
2. zabezpečení výcviku a rozvoj UVZ,
3. tvorba doktrín a předpisů,
4. rozvoj simulačních a trenažérových technologií,
5. jazyková příprava.

1. Výcvik, kariérové vzdělávání a odborná příprava všech kategorií personálu AČR

Cílem změn **v oblasti výcviku** je zabezpečit jeho vyšší kvalitu, efektivitu, náročnost a bezpečnost. Změny se dotknou všech kategorií personálu AČR a budou realizovány postupně v návaznosti na nové výcvikové standardy a technologie. Společné prvky budou následující:

- přechod na nové společné standardy a principy výcviku,
- podstatně vyšší fyzická a psychická zátěž,
- vytvoření postupových kritérií a zkoušek pro jednotlivé etapy výcviku,
- důraz na psychologické aspekty výcviku zejména motivace a týmové práce,
- vyšší podíl náročného polního výcviku na VVP,
- široké nasazení simulátorů, trenažérů a zavedení elektronických výukových podkladů,
- vytvoření specializovaného sboru učitelů a instruktorů, který bude pravidelně školen a přezkušován,
- zavedení nových norem ve výcviku a třídností v odbornostech.

Cílem změn **v oblasti kariérového vzdělávání a odborné přípravy** je zabezpečit realizaci systémových změn vyplývajících z reformy AČR, souvisejících s přechodem na profesionální AČR a nový systém vojenského vzdělávání, přípravy a výcviku. Zabezpečit modernizaci vzdělávacího a výcvikového procesu z hlediska obsahu, forem, metod a prostředků vzdělávání a výcviku. Modernizaci vzdělávacího a výcvikového procesu dosáhnout naplnění cílů přípravy všech kategorií personálu AČR, zvýšení jeho efektivitu. Rozhodující roli v tomto procesu bude sehrávat Vojenská akademie ve Vyškově (VAV). Společné prvky budou následující:

- výchova k mravní integritě a rozvoji osobnosti profesionálního vojáka
- vzdělávání, výcvik a příprava zaměřená a motivující k dosahování vysoké úrovně vědomostí, dovedností a návyků,

- modernizace organizační struktury a institucí VAV,
- tvorba vzdělávacích a výcvikových programů pro nový systém vojenského vzdělávání, výcviku a přípravy, široce využívající moderních technologií k podpoře daného procesu,
- rozvoj forem distančního vzdělávání s využitím informačních technologií (e-learning),
- rozvoj mezinárodní spolupráce s důrazem na NATO a země participující v programu PFP.

2. Zabezpečení výcviku a rozvoj UVZ

Cílem změn je zvýšit efektivitu a komfort výcviku, redukovat nepotřebná zařízení a přejít na ekonomický model zabezpečení výcviku v souvislosti s ukončením základní vojenské služby.

Rozhodující řešené problémy budou:

- střežení VVP při střelbách technickými prostředky,
- redukce počtu výcvikových zařízení na VVP v návaznosti na nový model výcviku jednotlivce a vojsk,
- modernizace a unifikace vybraných rozhodujících zařízení na VVP (např. střelnice bojových vozidel),
- podstatná redukce posádkové UVZ v návaznosti na rušení posádek a zavádění simulacních a trenažerových technologií,
- zavedení kombinovaného střežení zařízení na VVP pomocí technických prostředků a střežení omezeným počtem osob,
- zavedení outsourcingu v zabezpečení VVP po odchodu vojáků základní služby,
- postupný útlum počtu muničních skladů na VVP,
- zavádění nových ekologických standardů na VVP,
- zabezpečení slušných životních a pracovních podmínek pro personál VVP.

3. Tvorba doktrín a předpisů

Cílem změn je kriticky přezkoumat dosavadní stav, vytvořit funkční hierarchii doktrín a předpisů, připravit další podmínky pro doktrinální zabezpečení spolupráce v NATO, přechodu na profesionální armádu a zjednodušení systému tvorby a schvalování doktrín a předpisů.

Rozhodující řešené problémy budou:

- převzetí a dopracování všech doktrín jako východiska pro další práci,
- vytvoření vyvážené hierarchie doktrín, předpisů a pomůcek při přesné klasifikaci pojmů a zjednodušení systému tvorby a schvalování,
- nová orientace doktrín na hlavní cílové použití (vertikální členění) a ne dle druhů vojsk a služeb (horizontální členění),
- vytvoření jednotného pojmového aparátu pro tvorbu doktrín a předpisů,
- vytvoření klíčové vize o rozvoji zbraní, technologií a bojového použití AČR v horizontu 15-20 let,
- vytvoření ústřední výcvikové doktríny pro profesionální AČR a v návaznosti na to nové programy výcviku druhů vojsk a nezbytné předpisy (např. nový základní řád ozbrojených sil),
- navázání pracovních kontaktů s rozhodujícími doktrinálními pracovišti NATO a subjekty v rámci ČR a rezortu MO.

Rozhodujícími předpoklady pro splnění těchto úkolů budou:

- zvláštní postavení doktrinálního pracoviště v rámci rezortu MO (možnost přímého jednání při řešení dané problematiky),
- spolupráce se všemi subjekty rezortu MO a ostatních dotčených rezortu a poskytování výsledků své práce doktrinálnímu pracovišti ŘVD,
- možnost řešit část úkolů v oblasti operačních a vědeckých výzkumů,
- vytvoření jasného systému úkolování, kdy práce doktrinálního pracoviště bude řízena dle edičního plánu na rok a nebude bezdůvodně měněna,
- doktrinální pracoviště ŘVD bude pracovat pouze v oboru operačního či bojového použití a výcviku vojsk a nebude řešit technické popisy či technologie činností, které zabezpečují mírový život AČR.

4. Rozvoj simulačních a trenažerových technologií

Cílem v této oblasti je rozpracovat celkovou architekturu rozvoje simulačních a trenažerových technologií (STT) v rámci AČR, jejich odborné užívání a opravy (rekonfigurace), postupné funkční propojení systémů STT a jeho přivedení do hlavních cílových posádek AČR.

Rozhodující úkoly v této oblasti budou:

- vyhodnocení dosavadních zkušeností zavádění STT v AČR,
- vytvoření podmínek pro centrální správu a rozvoj STT v AČR,
- zvýšení efektivity využívání stávajících zařízení STT cestou zvyšování aktivity cvičících vojsk a zařazením norem odvíčených hodin na trenažérech a simulátorech do výcvikových programů příslušných odborností,
- udržení dosaženého tempa rozvoje STT, znalostí a erudice odborných pracovníků, spolupráce s partnerskými státy NATO,
- funkční propojení systémů STT a jejich přivedení do hlavních cílových posádek AČR.

Hlavním předpokladem úspěchu v této oblasti je vyčlenění nezbytných prostředků a rovněž jejich soustředění do kapitoly, která bude v dispozičním právu ŘVD.

5. Jazyková příprava

Cílem změn při realizaci jazykové přípravy je zefektivnit a zkvalitnit systém jazykové přípravy v rezortu MO a zvýšit úroveň jazykové způsobilosti vojáků z povolání i občanských zaměstnanců v souladu s potřebami a požadavky koncepce výstavby AČR.

Hlavní předpoklad splnění tohoto úkolu je dán faktem, že do AČR budou vstupovat lidé s dostatečným jazykovým vzděláním, pro které bude závazné splnit zkoušky STANAG I, popř. II, již během vysokoškolského či středoškolského studia. Je možné ušetřit prostředky vložené do jazykové přípravy nasazením kvalitních lektorů AČR, kteří budou mít vztah k výuce a zkušenosti s přípravou ke zkouškám. Tyto zkušenosti jsme postrádali u jazykových agentur, jejichž výuka byla často neefektivní. Výuku v zahraničí bude možné omezit na nejvyšší cílové dovednosti, zpravidla STANAG III.

Rozhodující řešené problémy budou:

- zvýšení efektivity práce ústavu jazykové přípravy vhodnou organizací systému výuky,

- modernizace učební a výcvikové základny v posádce Vyškov k podpoře výuky jazyků (laboratoře, knihovnické a informační služby, „Self Access Center“),
- zvýšení náročnosti na posluchače kurzů spojené s cílenou přípravou ke zkouškám,
- rozšíření výuky vojenské terminologie a zkratk NATO,
- přepracování předpisu jazykové přípravy s cílem zefektivnit proces výuky a zkoušení,
- zavedení distančního vzdělávání a e-learningu pro proces výuky jazyků,
- práce v jazykovém výboru NATO s cílem zefektivnit systém výuky jazyků v AČR.

Prostředkem realizace těchto úkolů bude:

- dopracování analýzy současného stavu jazykové přípravy,
- dopracování a schválení nové struktury realizačních prvků,
- organizační a materiální zabezpečení realizačních prvků a jejich bezproblémové fungování,
- prosazení nového obsahu jazykové přípravy a nových metod jeho osvojování.

Předpoklady splnění daných cílů:

- zkvalitnění metod výběru a postupů při vysílání pracovníků do jednotlivých forem jazykové přípravy,
- zvýšení náročnosti na řízení jazykové přípravy v jednotlivých armádních zařízeních, prohloubení jeho průběžné kontroly a vyhodnocování výslednosti,
- zabezpečení profesně kvalitního lektorského sboru, jeho stabilizace a zainteresovanosti na práci v rezortu MO,
- zvýšení náročnosti na studijní disciplínu a výkony posluchačů jazykových kurzů při respektování objektivních limitujících faktorů,
- upřesnění kritérií pro hodnocení úrovně jazykové způsobilosti zaměstnanců rezortu MO v souvislosti s národními specifikacemi a stanovení jazykových kvalifikačních předpokladů pro výkon funkcí při přechodu na profesionální armádu.

Problémy s prioritní aktuální potřebou řešení:

- zpracování a schválení statutu Ústavu cizích jazyků AČR,
- implementace závěrů a doporučení konference jazykového výboru NATO (BILC) z října t. r. do praxe jazykové přípravy zaměstnanců MO,
- přepracování a vydání předpisu Jazyková příprava v rezortu Ministerstva obrany (Vševojsk 16-14),
- schválení aktualizovaného Zkušebního řádu pro provádění jazykových zkoušek podle normy NATO STANAG 6001,
- přehodnocení rozsahu, obsahu a metod studia vojenské terminologie s důrazem na potřeby vzniklé začleněním do organizačních struktur armád NATO,
- zavedení distančního studia cizích jazyků a následné prověření jeho efektivnosti a výslednosti,
- formulace konkrétních dílčích opatření v oblasti jazykové přípravy vedoucích k úspěchu Koncepce výstavby profesionální armády České republiky a termínů jejich realizace.

V rámci zvýšení efektivity procesu výcviku a tvorby doktrín připravuje ŘVD další praktická a teoretická opatření mezi kterými bude rozhodující čtyřdenní akce „Dny výcviku a tvorby doktrín – Vyškov 2004“.

Tyto dny budou koncipovány jako semináře a ukázky s cílem zhodnotit a předat zkušenosti z procesu výcviku a tvorby doktrín. Akce bude spojena s prezentačním dnem ŘVD a klubů vojenské historie.

Celkově bude u výcvikových útvarů a zařízení rozhodující pozornost koncentrována na odbornou přípravu a zvyšování fyzické kondice. Závěrečné fáze výcviku budou spojeny s přežitím v zimních a letních podmínkách a s komplexním přezkoušením zpravidla na VVP. Sbor výcvikových instruktorů bude náročně školen a přezkušován, částečně i v zahraničí. Uvedená opatření by se měla projevit v nárůstu bojových - odborných dovednostech vojenských profesionálů a rovněž v jejich zodpovědnosti a přístupu k plnění úkolů.

Některé použité zkratky v textu:

ŘVD	Ředitelství výcviku a doktrín
UVZ	učebně výcviková základna
VVP	vojenský výcvikový prostor
VAV	Vojenská akademie ve Vyškově
STT	simulační a trenažerové technologie
BILC	jazykový výbor NATO (Bureau for International Language Coordination)

NATO, do něhož Česká republika vstupovala v roce 1999, není NATO, které existuje dnes. Vojenské akce mimo území Aliance se rozšířily z Balkánu až do Afghánistánu. Vznikla situace, kterou Washingtonská smlouva z roku 1949 nepředvíдалa. Už kosovská krize zkomplikovala alianční proces rozhodování hlavně kvůli relativní vojenské nemo-
houcnosti evropských partnerů. Spojené státy na sebe vzaly převážnou část vojenských úkolů a zastánci unilaterálních přístupů ve Washingtonu dospěli k logickému závěru, že se Spojené státy obejdou případně bez spojenců v prosazování svých bezpečnostních zájmů.

Otto Pick
Uskutečnění původních priorit české zahraniční politiky
Mezinárodní politika 1/2004

Globální terorismus jako nejvážnější bezpečnostní hrozba současnosti

Ještě na počátku 90. let nebyl terorismus považován za hrozbu, hovořilo se o něm spíše jako o riziku. Náhled na tento jev se začal měnit až ve druhé polovině minulého desetiletí – potom, co se šokovaná veřejnost na řadě míst světa musela vyrovnávat s důsledky jeho krutých akcí. A mezníkem zcela zásadního významu se staly teroristické útoky dne 11. 9. 2001. Od té doby se ze všech možných úhlů pohledu diskutuje o závažnosti a příčinách této naléhavé hrozby a také o možnostech, jak jí čelit.

Základní charakteristika terorismu

1. Odlišnosti mezi terorismem a klasickou válkou

Již v 70. letech 20. století byl terorismus vymezen jako nová forma války s odlišným složením hlavních aktérů. V případě klasické války jimi jsou státy či koalice, jejich armády a ve stále větší míře také jejich obyvatelstvo. Úlohu aktivního subjektu hraje především stát. V případě teroristických útoků se ale všechno zásadně mění. Stát je vystaven do role napadeného a vydíraného objektu. Pasivní roli vnucují teroristé i druhému aktérovi, tedy obyvatelstvu – manipulují s veřejným míněním a vyvolávají reakce odpovídající zájmům, cílům a představám třetího aktéra, kterým jsou právě oni.

V okamžiku úderu se tak stávají jediným aktivním subjektem. Teroristé útočí s cílem přilákat na sebe pozornost, vytvořit atmosféru strachu, destabilizovat stát, jeho věrohodnost a autoritu, nebo si vynutit změnu jeho zahraniční politiky.

Za referenční objekt své strategie vydávají zájmy určitých skupin obyvatelstva. Doposud se nejčastěji odvolávali na národnostní menšiny nebo na zájmy určitých vrstev obyvatelstva.

2. Rozdíly mezi terorismem a gerilou

Teroristé se svým postupem odlišují nejen od klasické války, nýbrž i od gerilových uskupení, která jsou definována jako jednotky pro úderné akce, sabotáže, zastrasování nebo likvidaci důležitých cílů. Ani gerilové jednotky nejsou pravidelnými jednotkami ve smyslu armád v případě klasických válek. Od teroristů se však odlišují dvěma základními charakteristikami. Především tím, že žijí mimo společnost, nejčastěji v těžko dostupném terénu, v hustých lesích a v horách. Většinou mají uniformy a jsou organizováni do jednotek podle vojenského vzoru – četa, rota, prapor, maximálně brigáda.

A za druhé, gerilové bojovníci neútočí na civilní cíle, ale především na ozbrojené síly – na jednotlivá kasárna či letecké nebo logistické základny, na sklady munice nebo pohonných hmot, někdy i na velitelská stanoviště nebo na komunikace, které jsou důležité z vojenského hlediska, na četnické stanice nebo policejní služebny. Touto cestou bojují proti nenáviděným vládám nebo proti okupantským režimům. Své akce velmi často koordinují s postupem svých zahraničních spojenců, kteří ve většině případů bývají také jejich sponzory.

Teroristé se tedy od gerilových jednotek odlišují dvěma základními rysy. Za prvé tím, že žijí volně ve společnosti, proti které chystají zákeřné údery. A za druhé tím, že „*slepě a bezohledně útočí na civilní obyvatelstvo*“ [1].

3. Hlavní rysy taktiky teroristických organizací

V případě klasické války není možné skrýt před ostatními státy přípravu na zahájení války. Její vypuknutí se očekává, překvapením bývá pouze záminka pro napadení jiného státu nebo doba jeho uskutečnění. Naproti tomu teroristické skupiny útočí bez předchozího vyhlášení války, jejich přípravy na útok či na úder probíhají velmi skrytě, za podmínek přísného utajení typického pro málo početné a uzavřené komunity spikleneckých organizací.

Je velmi těžké, ne-li nemožné, tyto přípravy postřehnout nebo dokonce překazit. Údery teroristů ve většině případů bývají nečekané. Zasažené státy a jejich veřejné mínění jsou zaskočeny, šokovány, ochromeny – někdy i do takové míry, že teroristé mohou usilovat o zlomení jejich vůle k odporu.

a) Nepřímá strategie – základní rys terorismu

Největší a nejvýraznější rozdíly mezi terorismem a klasickou válkou se odvíjejí od způsobů vedení ozbrojeného boje. Klasické války se vyznačují přímými, čelními souboji států proti státu nebo koalice proti koalici, které se mohou odehrávat na jedné nebo více frontách. I v takovýchto soubojích se usiluje o dosažení výhody plynoucí z překvapení, ale v zásadě se ví, kdo je nepřítel, jaké jsou jeho cíle a síly, jaké zbraně může použít, kde může udeřit. Není možné zcela obejít silné stránky protivníkovy sestavy. Válka je proto definována jako „přímé, somativní násilí mezi státními činiteli“ [2].

Naproti tomu teroristické skupiny uplatňují **nepřímou strategii**, zásadně se vyhýbají přímému, čelnímu souboji, napadají zákeřně a nečekaně. Dlouho se schovávají ve stínu, aby udeřily tehdy, kdy se to nejméně očekává, kdy se to nejvíce hodí právě jim a nejméně jejich oběti. Zasahují společnost v těch nejcitlivějších a nejzranitelnějších bodech. Tak dosahují něčeho, co je v klasické válce téměř nemožné – zcela obcházejí nejsilnější prvky obrany své oběti. Ve chvíli teroristického úderu jsou mimo hru i ty nejnákladnější a nejsložitější systémy – mezikontinentální rakety, letadlové lodi, tanky, velitelské a štábní systémy. Tím teroristé dostávají výslednost svých úderů na úroveň, která ani zdaleka neodpovídá klasickému pojetí poměru sil. Při velmi nízkých početních stavech a relativně nízkých nákladech dosahují velkých ničivých účinků s ohromnými psychologickými dopady.

b) Násilí a strach jako hlavní nástroje terorismu

Společným rysem klasické války a terorismu je ozbrojené násilí, bez kterého nemohou dosáhnout svých cílů. Teroristé nejsou jedinými, kdo se k násilí uchylují a stejně tak nemají monopol ani na krutosti – ty provázejí téměř každou válku vedenou ve smyslu přímé strategie. Teroristé však násilí uplatňují formou úderů bez vyhlášení války, útočí ze stínu a výlučně na civilní cíle. Násilí slouží především k oslabování nebo dokonce k rozbití států. Hlavními nástroji teroristů jsou vraždy, atentáty, braní rukojmí, únosy letadel a vydírání.

Dalším základním charakteristickým prvkem taktiky terorismu je šíření strachu, v jehož atmosféře lze předkládat požadavky a vynucovat si jejich splnění. Teroristé tak využívají nástrojů psychologické války, aby nálady, pocity a stanoviska veřejného mínění ovlivňovali

ve svůj vlastní prospěch. Teroristé se přitom nesnaží soustředěně působit na ozbrojené síly, zaměřují se především na vydírání státních činitelů a na zneužívání obyvatelstva jako rukojmí. Nechávací oběť v nejistotě, aby nevěděla, odkud útok přišel, a aby procházela těžkým rozhodováním, jak zareagovat. Atmosféru strachu umocnily i teroristické útoky z 11. 9. 2002 – dva týdny po jejich uskutečnění se 46 % Američanů obávalo, že právě jejich firma by se mohla stát dalším terčem teroristů.

c) Mezinárodní terorismus posledních tří desetiletí 20. století

Terorismus jako nepřímá strategie se počíná 70. lety 20. století začal rozvíjet i na mezinárodní či mezistátní úrovni. Jeden stát (činitel A) využil či spíše zneužil jiného státu či přímo teroristické organizace (činitel B) k tomu, aby zatlačil na stát C, který se odvolával na stát D. Jako konkrétní příklad můžeme uvést Sýrii (A), která si najala teroristy vyškolené v Alžírsku (činitel B), aby zavraždili velvyslance Francie (činitel C) v Bejrútu. Touto akcí chtěla Francii donutit, aby se vzdala svých ambicí v Libanonu (činitel E). Dalším příkladem je Írán (A), který sponzoroval šíitskou proiránskou organizaci Hizballáh (Boží strana) v jižním Libanonu (C). Ta zakázku na provedení atentátů (výbuchy náloží ve velkých obchodních domech a ve stanicích metra) zadala Tunisánům usazeným v Paříži a cílem této hry bylo vynutit si propuštění arménských teroristů uvězněných ve Francii (D).

4. Státy sponzorující terorismus

Nedílnou součástí přechodu terorismu z vnitrostátní na mezinárodní úroveň je působení nových aktérů, kteří dostali název „státy sponzorující terorismus“. Jejich sponzorská činnost má dvě hlavní podoby – financování teroristických skupin a poskytování základů, výzbroje a výstroje pro jejich výcvik. Na konci 20. století se vyhranil i druhý rozměr nepřímé teroristické strategie – vedle vyhýbání se přímému souboji to je najímání si organizací, aby na vytipovaný stát (v naprosté většině případů šlo o státy Západu) zaútočily buď na jeho území, nebo dokonce v jiném státě, kde je jeho přítomnost a vliv nežádoucí. Přitom se usilovalo jednak o co největší ztížení identifikace „objednavatele“ teroristického činu, jednak o vyhnutí se přímému ozbrojenému konfliktu s napadeným státem.

5. Definice mezinárodního terorismu

Mezinárodní terorismus konce 20. století se tak vyprofiloval jako „nepřímá strategie zaměřená na nátlak na země Západu, která ale nepodstupuje riziko války a snaží co nejvíce omezovat možnosti odhalení (autorů teroristických akcí, pozn. autor)“ [3]. Americká definice zdůrazňuje, že terorismus se vyznačuje plánováním násilných akcí politického zaměření, že využívá skupin na podstátní úrovni k tomu, aby útočily na cíle nevojenského charakteru. K tomu lze dodat následující: jestliže terorismus na národní úrovni využívá násilí k rozbíjení států, pak terorismus na mezinárodní úrovni využívá násilí k rozbíjení statu quo na regionální úrovni.

Globální terorismus, jeho činitelé a referenční objekty

1. Teroristé jako noví činitelé mezinárodních bezpečnostních vztahů

Po úderech dne 11. 9. 2001 se hovoří o zcela nové etapě terorismu. Např. F. Heisbourg používá výraz hyperterorismus [4], John Ikenbery používá pojem „moderní terorismus transnacionálního charakteru“, jiní hovoří o globálním terorismu. Na scénu totiž vstoupil terorismus v novém, globálním rozměru a vyznačuje se několika základními charakteristickými rysy.

Globální teroristé se jako noví činitelé mezinárodních bezpečnostních vztahů staví do role mstitelů bojujících proti utrpení, strádání a ponížení jedné pětiny všeho lidstva, která žije v mnoha státech dvou světadílů (Asie a Afriky), a která navíc má více či méně početné diaspory v Evropě a v Severní Americe. Jejich nejvyšší předáci vytvořili pod vedením Usámy bin Ládina síť, jež pokrývá čtyři kontinenty: Asii, Afriku, Evropu a Ameriku.

2. Referenční objekt globálního terorismu na počátku 21. století

Referenčním objektem globálního terorismu nejsou zájmy národnostní menšiny nebo okrajové skupiny uvnitř jednoho státu. Staly se jím především mnohamilionové masy vyznavačů islámu, jejichž podíl na celosvětové populaci neustále narůstá – z 18 % v 80. letech na předpokládaných 30 % v roce 2025 [5]. Globální charakter referenčního objektu usámovského terorismu se tak odvíjí od využívání či spíše od zneužívání dvou skutečností. Tou první je nesporné utrpení desetimilionů prostých lidí v islámských zemích, v jehož důsledku se v celé této oblasti hromadí pocity frustrace, deprivace a naprosté beznaděje.

Druhou skutečností je rozporuplnost politické situace v mnoha islámských zemích, zejména pak v Egyptě, v Saúdské Arábii a v Pákistánu, které svoji bezpečnost jednoznačně opírají o přímou angažovanost USA. Tamní režimy jsou politicky vyčerpané a morálně zdiskreditované. Jejich nejvyšší činitelé vládnou autokraticky, nemají východisko ze současných těžkostí, postrádají vizi dalšího rozvoje. Výstižně to hodnotí laureátka Nobelovy ceny míru za rok 2003, íránská bojovnice za lidská práva Širín Ebádiová, když říká, že „zkorumpované režimy ve všech muslimských zemích si islám berou jako záminku k ospravedlnění svého nelegitimního vládnutí“ [6]. A tyto režimy těží ze skutečnosti, že jsou strategickými spojenci USA v islámském světě.

A právě z nejproblémovějších zemí islámského světa se rekrutuje nejvíce členů stojících ve vedení bin Ládinovy organizace al-Kajda, kteří se profilují jako negace zkompromitovaných režimů. V protikladu ke strnulosti proamerických režimů volají do boje za zlepšení života těch, kteří se stali obětí globalizace. Způsob, jakým zneužívají situace svého referenčního objektu, proto dostal název *viktimologie* [7]. Tento způsob jednání může těžit především z té skutečnosti, že „ti, kteří jsou jak chudí, tak i vykořenění, mohou v terorismu spatřovat možnost pomsty i sebeocnění“ [8].

Extremistická ideologie typická pro al-Kajdu bude nadále moci těžit z toho, že získala značnou podporu, nadále bude moci zneužívat tento referenční objekt ke zneužívání problémů spojených s bídou a pocity dlouhodobé křivdy, které se v islámském světě dlouhodobě hromadily. Zjednodušeně řečeno, jeden bin Ládin může padnout, několik nových nastoupí místo něho, aby v jeho destruktivním díle pokračovali. To ostatně připouští i jeden z nejuznávanějších amerických odborníků Ronald Asmus, když píše, že „jména teroristických organizací a problémových států se mohou měnit, ale dlouhodobá hrozba se měnit nebude“ [9]. Z toho

vyvozuje nutnost hledat novou strategii, která se nebude omezovat jenom na vojenské úder, ale která se zaměří především na příčiny současných problémů.

3. Cíle globálního terorismu

Globální teroristé se už neomezují jenom na jeden stát nebo na jeho vnitřní politiku. Usilují o vysoký počet obětí, který svými psychologickými dopady přesahuje státní hranice a ovlivňuje veřejné mínění nejen v jedné zemi, ale v celém regionu či dokonce v celém světě. Tím se globální terorismus zásadně odlišuje od doposud uplatňovaného terorismu na národní úrovni. Pokud úderí proti jednomu státu, pak se mu mstí nikoliv za jeho vnitřní, ale za jeho zahraniční politiku uplatňovanou v různých oblastech světa.

4. Nový způsob úderu

Únosem letadel a sebevraždními atentáty al-Kajda navázala na tradiční terorismus, novým však byla vzájemná kombinace těchto dvou dosud známých metod, a zejména pak masovost jak v počtu nasazených komand, tak především v počtu obětí. Snahou přinutit Američany k odchodu ze Saúdské Arábie, k přehodnocení jejich dosavadní jednostranné podpory Izraeli a ke změně jejich přístupu k palestinskému problému zase navázala na mezinárodní terorismus z 80. a 90. let minulého století. V roli činitele A zorganizovala z území státu B (Afghánistán) mimořádně kruté útoky na stát C (USA), aby si vynutila změnu jeho chování vůči činitelům C, D, E (Saúdská Arábie, Izrael, palestinská samospráva), případně i dalším (Pákistán, Egypt).

Stejně tak v prvních týdnech po 11. 9. měla zájem, aby nebyla identifikována jako iniciátor atentátů – to se změnilo až po zahájení odvetných úderů. Novým v postupu al-Kajdy bylo vyjádření zásadního nesouhlasu nejen s politikou jednoho státu, ale s celým současným mezinárodním uspořádáním.

Údery z 11. 9. 2001 potvrdily, že terorismus se stal jedinou možností jak zranit tak silnou a bohatou zemi, jakou jsou USA, proti kterým nemá přímý střet či souboj sebemenší nadějí na úspěch. Jeden z nejuznávanějších amerických odborníků na mezinárodní bezpečnostní vztahy, profesor S. Hoffmann, zdůrazňuje, že „chudě vyzbrojení jedinci vyzvali, překvapili a zranili dominantní světovou supervelmoc“ [10]. Organizace čítající několik stovek nanejvýš několik tisícovek členů dokázala krutě zasáhnout stát, který na svoji obranu vynakládá téměř 40 % celosvětových vojenských výdajů.

Ukázalo se, že současný hyperterorismus může stírat rozdíly mezi malými a velkými, mezi slabými a silnými. Stal se ideálním vyrovnávacím nástrojem, na který neplatí ani ty nejmodernější a nejsložitější zbraňové systémy.

5. Zneužití státu jako základny i jako rukojmí

Novým prvkem se na počátku 21. století stalo zneužití celého jednoho rozlehlého, a také odlehlého státu. Afghánistán se stal útočištěm a zároveň i základnou pro teroristickou síť globálních rozměrů. Al-Kajda svými penězi a zbraněmi pomohla Talibánu k tomu, aby ovládl celé území státu, včetně tras obrovských obchodů s omamnými látkami. Bin Ládín za to získal rozsáhlou základnu pro svoji válku proti Západu a díky tomu pak „svoji organizaci al-Kajda přeměnil v téměř virtuální stát“ [11].

Vyhodnocování hrozby globálního terorismu

Akce ze dne 11. 9. 2001 plně potvrdily správnost americké definice charakterizující terorismus jako **plánované násilné akce, které mají politické zaměření, a které podnikají činitelé na podstátní úrovni.**

Od té doby do současnosti však přetrvávají zásadní rozdíly v odpovědích na otázku, jaké bylo skutečné zaměření těchto útoků. Vyhranila se tři základní hodnocení současného terorismu.

1. Hodnocení 11. 9. 2001 jako projevu nenávisti vůči hodnotám západní civilizace a jejímu hlavnímu symbolu

Toto hodnocení se projevilo nejen na podzim 2001, ale i v projevu prezidenta Bushe ve Spolkovém sněmu. Bush zopakoval, že hlavní pohnutkou teroristů byla nenávist vůči takovým základním hodnotám, kterými jsou demokracie, snášenlivost, svoboda vyjadřování a náboženství, a spolu s tím i nenávist k ženám, křesťanům a židům. Tím ale znovu zavadil o strunu citlivosti Evropanů na mesiášský komplex amerických politiků, spočívající v přesvědčení, že právě USA jsou v dodržování výše uváděných hodnot nejdále, a proto se také staly terčem nenávisti a zákeřných útoků. Většina západoevropských politiků však takovéto černobílé, manichejistické vidění současného světa odmítá.

2. Hodnocení 11. 9. 2001 jako odvety za politiku USA

Některé z prvních komentářů otevřeně napsaly, že cílem útoků bylo „uškodit Spojeným státům a nikomu jinému. Byly odvetou za konkrétní věci učiněné Spojenými státy a za konkrétní, po léta uplatňovanou americkou politiku [12], ... „útoky směřovaly nikoli na Západ a demokracii, ale na Spojené státy a jejich příčinou byly specifické a propletené důvody, jejichž kořeny jsou v Perském zálivu“ [13].

Uznávaná kanadská analytička Naomi Klein [14] došla k závěru, že jde o zpožděnou „vedlejší škodu“ studené války (jedna supervelmoc vsadila na Talibán a na jeho džihád ve svém boji proti druhé supervelmoci), dále o vedlejší škodu války o Perský záliv (na posvátné islámské půdě zůstala americká vojska), a také o vedlejší účinek několika ozbrojených konfliktů z poslední doby (připomíná zejména nárůst dětské úmrtnosti v Iráku v důsledku amerického embarga, bombardování farmaceutické továrny v Súdánu a palestínsko-izraelský ozbrojený konflikt).

Řada evropských politiků se i dnes přiklání k názoru, že je třeba vzít v úvahu také odpor, který politika Západu, zejména USA, vyvolávala ve třetím, a především pak v arabském světě po celé období po skončení studené války.

Francouzský prezident Jacques Chirac využil Bushovy návštěvy v roce 2002, aby ho ujistil o pevném spojeneckém poutu mezi Francií a USA [15]. Zároveň se však vyslovil pro zcela jiný postup – řekl, že hlavními nepřáteli Západu jsou také bída, útlak a přetrvávající ozbrojené konflikty, jež vytvářejí podhoubí pro nenávist a války. V jasné narážce na 15% nárůst vojenského rozpočtu USA francouzský prezident připomněl, že zbraněmi v boji proti terorismu by měly být také ekonomický pokrok a mezinárodní solidarita, zlepšování zdravotní péče a vzdělávacích systémů, dodržování mezinárodního práva a dialogu.

3. Hodnocení 11. 9. 2001 jako útoku proti stávajícímu uspořádání mezinárodních bezpečnostních vztahů na globální úrovni

Jestliže mezinárodní terorismus přešel od používání násilí k rozbíjení států na úrovni rozbíjení statu quo na mezinárodní úrovni, pak globální teroristé usilují o zásadní změny globálního systému mezinárodních bezpečnostních vztahů. Jako symbol tohoto systému si zvolili USA, na které připadají 4 % světového obyvatelstva, ale 40 % celosvětových výdajů na zbrojení, 45 % všech zbrojních kontraktů, ale zároveň s tím jen 1,40 USD na hlavu na pomoc uprchlíkům ve srovnání s Norskem 12,50 USD, či Dánskem 9,36 % USD na hlavu [16]. Útoky byly zaměřeny proti státu, který již přes 50 let zaujímá ústřední místo a hraje hlavní roli v systému aliancí, jejichž základem je teze demokratického míru – otevřené demokratické státy nemají sklony k tomu, aby ve svých vzájemných vztazích zneužívaly ozbrojené síly k nátlaku nebo donucování. Globální terorismus se po úderech dne 11. 9. 2001 stal vážnou hrozbou „celému systému aliancí a mnohostranných institucí, které jsou jádrem dnešního světového uspořádání“ [17].

4. Dílčí shrnutí

Hodnocení motivů a možných dopadů teroristických útoků ze dne 11. 9. 2001 má nesmírně důležitý praktický dopad. Je intersubjektivním procesem vyhodnocování nejvážnější bezpečnostní hrozby globálního charakteru na počátku 21. století. Hlavní roli v tomto procesu hrají nejvyšší političtí a vojenští činitelé USA, kteří mohou volit mezi dvěma základními možnostmi: unilateralismus nebo multilateralismus.

Pro první možnost hovoří to, že USA se dnes cítí „náležitě velké, silné a odlehlé, aby podnikaly samostatné akce“, ale zároveň s tím varuje: v důsledku transnacionálního charakteru současného terorismu je čistě národní strategie neúčinná, a tak USA budou nuceny oživit liberální přístup a postupně pochopit, že „řešením není rozmísťování vojsk, ale naopak důraz na posílení práva“ [18].

Naproti tomu při multilaterálním přístupu by USA při vyhodnocování hrozby globálního terorismu měly těsně spolupracovat se všemi svými spojenci. Tento přístup navíc vytváří příznivé předpoklady pro zapojení Ruska do západního systému bezpečnostních aliancí vycházejících z koncepce demokratického míru. Čím širší bude antiteroristická koalice, tím pevnější budou předpoklady diplomatického úspěchu, tím více se zúží i prostor pro to, aby globální teroristé zneužívali tíživou situaci jedné miliardy muslimů.

Hrozba nekonvenčního terorismu

Hrozba použití ZHN proti USA je spojena se dvěma základními okruhy otázek, které můžeme pracovníě nazvat jako technokratické a politické.

a) V oblasti technokratické jde o následující:

- ☐ Přístup k technologiím. I v této oblasti se potvrzuje obecný trend nástupu nestátních činitelů – nelze vyloučit, že i teroristické skupiny by se mohly zmocnit technologií zneužitelných pro výrobu ZHN, a to tím spíše, že řadu informací lze zjistit i na internetu.
- ☐ Možnosti výroby chemických a biologických ZHN. Každý, kdo je chce použít, si musí ujasnit následující základní otázky:

- Jaké jsou cíle, na které chce udeřit: jde zejména o to, zda budou vybrány cíle politického, nebo hospodářského významu, zda se udeří na administrativní budovy nebo na velké sídelní celky. To by pro teroristy nebyl žádný velký problém – už načasování úderů dne 11. 9. 2001 ukázalo, že vůdcové teroristických organizací dokáží své akce plánovat tak, aby měly velmi silný dopad na psychiku zasaženého národa.
- Typ látky, kterou přitom použije. Z arzenálu chemických zbraní se jako nejdostupnější jeví látky používané v průmyslu a zemědělství: insekticidy, herbicidy, pesticidy a další. V arzenálu biologických zbraní pak je nejsnadnější přístup k látkám, jež vedou k epidemickým onemocněním. Může přitom jít o onemocnění přenášena z člověka na člověka (nejčastěji se hovoří o neštovicích) nebo ze zvířete na člověka. Zcela největší obavy vyvolává antrax.
- Způsob jejího použití, přičemž je třeba vyřešit zejména otázku přepravy ZHN na cíl. Jednou z možností je, že za pomoci aerosolu se vytvoří toxický mrak, druhou možností je šíření chemických látek stejným způsobem jako v zemědělství.
- Vytvoření výrobní infrastruktury, což vždy představuje nejtěžší úkol. Jeho naplnění závisí na třech hlavních podmínkách: vědeckotechnická kvalifikace, finanční prostředky, náběh výroby. První podmínka není velkou překážkou – teroristé mohou již mít pod svou kontrolou potřebný počet vědců, nebo je mohou koupit z řad vědeckých pracovníků vyspělých zemí. Také druhou by teroristé dnes mohli splnit, ale mezinárodní opatření v bankovním sektoru budou jejich přístup k penězům stále více znesnadňovat. Nejnáročnější je třetí podmínka, a to zvláště u výroby chemických zbraní, kde je potřeba větších prostorů a ty jsou dnes snadno zjistitelné a také zasažitelné ze vzduchu.

Pokud jde o možnosti výroby jaderných zbraní, prvním předpokladem je získání štěpného materiálu. Muselo by jít buď o několik desítek kilogramů plutonia nebo vysoce obohaceného uranu. Další úskalí je spojeno se samotnou výrobou bomby – čím jednodušší bomba je, tím větší je potřeba štěpného materiálu. Každý radioaktivní materiál přitom lze na větší či menší vzdálenost zjistit. A stejně tak lze nalézt místo, kde probíhá štěpná reakce. Z těchto důvodů se např. F. Heisbourg domnívá, že cesta k výrobě jaderné bomby je „velmi složitá, nákladná a zdoluhavá“... a pravděpodobnost, že by se to teroristům v dohledné době podařilo, označuje jako „velmi slabou“ [19].

Naproti tomu za velké nebezpečí považuje hrozbu rozptýlení radioaktivních látek, jež by mohlo být poměrně jednoduché – stačí k tomu např. radioaktivní hořlaviny, kobalt, jaderný odpad, cesium 137 a další izotopy stroncia. Ty pak mohou být rozšířeny buďto klasickou explozí nebo např. cestou náklady pitné vody.

b) V oblasti politické jde zejména o motiv případného úderu za použití ZHN. Ten se může pohybovat mezi dvěma krajnostmi: poslední výzva k vynucenému dialogu, nebo zoufalý ničivý čin toho, kdo se cítí být zahnán do kouta a zasazuje poslední, předsmrtný úder.

Úder za použití ZHN jakožto poslední výzva k vynucenému, třeba i nepřímému dialogu by mohl přijít za situace vyznačující se dvěma základními skutečnostmi:

- Teroristé by získali přístup k ZHN a vyřešili by i otázku jejich přepravy na cíl.
- Nadále by se takřikajíc stahovala smyčka kolem teroristických organizací, přičemž by se používaly nejen vojenské, ale i politické, diplomatické, finanční, ekonomické

a psychologické nástroje. To znamená v podstatě pokračování dosavadní taktiky, kdy po operaci Trvalá svoboda následovaly další dílčí operace, z nichž některé jsou i tajné, ale o to účinnější.

Poslední předsmrtný úder by mohl přijít za situace vyznačující souběhem následujících okolností:

- ❑ teroristé by se dokázali zmocnit ZHN a vymyslet i způsob jejich přepravy na území USA,
- ❑ USA by v ničem nezměnily svoji dosavadní politiku: nadále by nečinně přihlížely Šarounovu postupu v izraelsko-palestinském konfliktu, pokračovaly by v podpoře rýjádského režimu, pokračovaly by v ničení prosádámovsky zaměřených islamistických sil v Afghánistánu a v Pákistánu (byť prostřednictvím prezidenta Pervíze Mušarafa), a zároveň s tím by nadále pokračovala vojenská okupace Iráku při využívání vojenských základen v Saúdské Arábii a v Ománu.

Dílčí závěr k hrozbě nekonvenčního terorismu tedy může znít, že relativně nejméně překážek mají teroristé na cestě ke získání biologických zbraní, ty by pro ně dnes mohly být nejzajímavější.

Biologický terorismus tedy lze považovat za největší a nejpravděpodobnější hrozbu nekonvenčního terorismu. Biologická zbraň v rukou teroristů je zbraní masového rozkladu, protože by mohla vyvolat epidemie a strach obyvatelstva zasaženého např. velkým úhynem hospodářských zvířat, otrávením zdrojů pitné vody, nemocemi či dokonce úmrtími svých blízkých.

Vojenské souvislosti boje proti globálnímu terorismu

1. Hlavní priority vojenské strategie USA před 11. 9. 2001

Bushova administrativa položila již před 11. 9. 2001 hlavní důraz na šest dlouhodobých transformačních cílů pro bezpečnostní strategii USA [20].

- ❑ obrana národního území (homeland defence) a ostraha základen v zámoří,
- ❑ projekce ozbrojené síly na vzdálená válčiště,
- ❑ schopnost úspěšně ničit cíle, které mají strategický nebo symbolický význam pro nepřátele USA, zejména pak na jeho útočiště a dát jim najevo, že žádný kout světa není dost daleko, žádná hora dost vysoká, žádný bunkr dost hluboký na to, aby mohli uniknout náležitému trestu,
- ❑ zajištění bezpečnosti informačních a komunikačních systémů,
- ❑ vývoj a užívání nejmodernějších technologií nezbytných pro vedení kombinovaných pozemních operací,
- ❑ ochrana kosmického prostoru a zejména potenciálu USA, který tam je umístěn.

2. Operace Trvalá svoboda

Všechny vojenské schopnosti spojené s výše uváděnými šesti dlouhodobými cíli byly plně aktivovány během operace Trvalá svoboda, která byla nazvána první velkou válkou 21. století.

Konkrétní podoba vojenské odpovědi na teroristické útoky byla dána především odlehlostí Afghánistánu, který je navíc kontinentální zemí, kde není možné vyloďení, je velmi hornatý, rozlehlý (větší než např. Francie) a má velmi drsné podnebí. Tyto důvody hovořily v neprospěch invazní operace, která by mohla skončit podobným neúspěchem, jaký v minulosti zažila Velká Británie nebo SSSR. Vyzněly naopak ve prospěch rychlé a intenzivní akce, do které byly nasazeny jednotky letectva, námořní pěchoty a speciálních sil.

Hlavními údernými nástroji při této operaci byly dva druhy munice: přesně naváděné bomby JDAM (joint direct attack munition), shazované z bombardérů letících ve výškách nad 20 km, a současně s nimi pak z ponorek odpalované řízené střely s plochou dráhou letu (SLCM – sea-launched cruise missiles). Cílem jejich úderů se stala vojenská zařízení – letecké základny, protivzdušná obrana, výcvikové tábory a další vojenské objekty. Jejich ničivé účinky byly využity především proti vojenským cílům, ve srovnání s leteckou operací Spojená síla v roce 1999 se výrazně omezil počet zničených civilních zařízení a zmařených životů bezbranných civilistů.

Dalším klíčovým systémem se staly bezpilotní prostředky – UAV (unmanned aerial vehicle). V kategorii průzkumných prostředků byly nasazeny systémy Hawk, které dokázaly úspěšně nahradit pilotované průzkumné letouny U 2. V kategorii útočných zbraní pak velký nástup zaznamenaly systémy Predator. Jejich verze A v Afghánistánu úspěšně zastupovala pilotované letouny A-10 Fairchild. Nesla a odpalovala protitankové řízené střely Hellfire. Jejich verze B může po dobu 24 až 26 hodin operovat ve výšce 20 000 m a je schopna nést a po zjištění cílů i odpalovat celkem 14 PTRS.

Operace Trvalá svoboda byla prvním, ne však posledním krokem na cestě k „dokončení globální války proti terorismu“ [21]. Proto také zůstal zachován význam všech šesti priorit dlouhodobé strategie USA, a navíc bylo rozhodnuto, že v dalších pěti letech budou náklady na tyto priority výrazně stoupat. V případě obrany vlastního území a vojenských základen v zahraničí to bude nárůst o 47 %, v programech umožňujících represí případných agresorů o 157 %, u projekce síly o 21 %, ochrana informačních sítí má slíben nárůst investic o 28 %, investice na využití informačních technologií ke zdokonalení součinnosti jednotlivých druhů ozbrojených sil vzrostou o 125 %, a výdaje na zabezpečení kosmických systémů narostou o 145 % [22].

Vojenská strategie USA tak bude spočívat na tzv. **nové triádě**, kterou tvoří početně zredukováné útočné jaderné zbraně, vyspělé konvenční vojenské schopnosti a celý systém nových druhů obrany (obrana opírající se o balistické obranné řízené střely, obrana spočívající na řízených střelách s plochou dráhou letu, kosmická obrana a kybernetická obrana) [23].

3. Operace Irácká svoboda

V návaznosti na předchozí tři (Pouštní bouře 1991, Spojená síla 1999 a Trvalá svoboda 2001) se tato operace zaměřila především na využití zdrcující vzdušné převahy. Již v den zahájení války ministr obrany USA vyhlásil, že údery budou mít „sílu a rozsah, jaké nebyly nikdy předtím k vidění“ [24]. Do akce bylo zapojeno 1800 letounů, které denně uskutečnily v průměru tisíc vzletů. Hlavními údernými nástroji byly ze země a z moře odpalované řízené střely, přesně naváděné bomby a nebržděné bomby. Celkem jich bylo shozeno nebo odpáleno 30 000, což je stejný počet jako během operace Spojená síla v roce 1999, ta ale trvala třikrát delší dobu než operace Irácká svoboda. K přímé podpoře pozemních vojsk byly nasazeny i čtyři bezpilotní letouny Predator.

Soustředěním obrovské převahy nejvyspělejší techniky se dosáhlo zatím nejpůsobivějšího uskutečnění strategie „shock and awe“ zaměřené na úder, který zcela zničí obranný i útočný potenciál nepřítele a ochromí jeho vůli k odporu. Cílem těchto úderů se staly především jednotky irácké armády, komunikační centra a infrastruktura Saddámovy vlády. Výsledkem bylo rychlé zhroutění irácké armády, nečekaně snadný průběh pozemních bojů a rychlý pád zločineckého diktátorského režimu. Jedním ze základních imperativů této operace bylo co nejvíce snížit počet mrtvých na straně iráckého obyvatelstva. Údaje americké administrativy hovořily o počtu 7000 [25].

Ukázala se však i odvrácená strana působivého úspěchu. Znovu se totiž potvrdilo, že všude, kde je velká převaha, tedy disymetrie, tam se otevírá i prostor pro asymetrii. Největším problémem po oficiálním ukončení operace se stalo pokračování bojů v podobě asymetrické gerilové války, ve které se nedodržují žádná pravidla, napadá se ze zálohy, nastražují se klamné cíle a léčky. Irácká zkušenost nasvědčuje, že právě asymetrické války budou největším úskalím tzv. projekce síly (force projection) na velkou vzdálenost na počátku 21. století.

Závěrem

Terorismus představuje spolu se šířením ZHN a s činností diktátorských režimů tzv. problémových států (rogue states) nejvážnější bezpečnostní hrozbu postkonfrontačního období. Při snaze o její eliminaci se zvyrazňují rozdíly mezi USA a jejich evropskými spojenci, a to ve třech směrech.

Jde především o vojensko-technické zaostávání, jehož podstatou je skutečnost, že USA dnes jsou jediným státem NATO, který může vést nejnáročnější bojové operace, tedy operace na velkou vzdálenost. USA mají jako jediný stát na světě k dispozici všech pět k tomu nezbytných nástrojů: moderní letouny, letadlové a vrtulníkové lodi, přesně naváděné bomby a řízené střely, početné týmy speciálních sil a dokonale zajištěné systémy utajeného spojení. Nadále přetrvává i vojensko-ekonomický schodek – USA vyčleňují na obranu 2,8 % svého celkového rozpočtu, zatímco průměr jejich evropských spojenců činí pouze 1,41 %. Ve výdajích na hlavu je rozdíl ještě výraznější: 1029 ku 323 euro. V případě dalšího zaostávání by význam a vliv Evropy mohl poklesnout i v politické oblasti a pro USA by pak vytváření krátkodobých, účelových koalic podle měnících se potřeb mohlo být výhodnější než trvalá aliance.

V neposlední řadě existují i bezpečnostně-politické rozdíly. Sílí obavy, že další rozšiřování vojenské a ekonomické propasti (gap) by mohlo mít závažné důsledky i v politické sféře – mohlo by v očích USA snížit význam Evropy jako jejich strategického spojence. EU se zatím nedokázala dohodnout na jednotné zahraniční a bezpečnostní politice. To omezuje její ambice v současném globalizovaném světě, ale zároveň to vyhovuje zájmům USA, zejména pak administrativy vzešlé z voleb v roce 2000. Její důraz na umělé rozdělení Evropy na starou a novou měl nepříznivé dopady, protože jediným kritériem jeho autora – ministra obrany USA – byla podpora okamžitých amerických zájmů v přístupu k problému Iráku. Střednědobé a dlouhodobé důsledky takového přístupu k Evropě ale mohou být zcela jiné. Důkladně prověřit, do jaké míry může upřednostňování vojenských nástrojů bezpečnosti být úspěšné tváří v tvář terorismu a šíření ZHN jako dvěma nejvážnějším a nejnaléhavějším hrozbám začátku 21. století. Ukáží také, zda je možné uplatňovat unilateralismus takřkajíc od začátku až do konce, tedy od vojenského svržení diktátorského režimu až po naplnění všech úkolů v procesu nation building.

Závažnost hrozby terorismu se na konci r. 2003 výrazně projevila v další významné členské zemi, v Turecku. Volba britského konzulátu a zámožné čtvrti nasvědčuje, že šlo o to pomstít se nejvýznamnějšímu spojenci USA v irácké válce. Teroristé však neudeřili na jeho území, vybrali si zcela jiný stát. A to ne ledajaký – vycházeli z toho, že Turecko je nenahraditelným strategickým spojencem USA v oblasti Blízkého východu a na jižním křídle NATO. Navíc má druhou nejpočetnější armádu v celém NATO a přes jeho území má vést ropovod a plynovod Baku – Tbilisi – Ceyhan, strategický projekt přepravy surovin z postsovětských zakavkazských republik směrem na západ.

Opětovně se tak potvrdilo, že boj proti terorismu nelze vést jako klasickou válku mezi státy či koalicemi s jasně vymezenými bitevními liniemi. Terorismus totiž neuznává žádné hranice a funguje jako mrak nebo jako mlhovina. Ránu, kterou dostane na jednom místě (před dvěma lety v Afghánistánu, v r. 2003 v Iráku), vrací někde zcela jinde, konkrétně v Turecku. Výstižně to hodnotí Alyson Bailes v ročence Stockholmského ústavu mírových studií, když varuje, že na silová, vojenská řešení reagují teroristé tím, že jejich příští údery jsou ještě násilnější. Na jejich úder v Turecku už nelze odpovídat stejně jako v případě Afghánistánu nebo Iráku. Nebude možné označit Turecko za líheň teroristů a poté tam vojensky zasáhnout. Naopak bude nutné opatrně a trpělivě rozplétat síť teroristických organizací.

Poznámky:

- [1] Pascal BONIFACE. „De l'usage de la force.“ *L'Année stratégique* 2004. Paris, L'Etudiant, p. 33.
- [2] Graham EVANS. *Dictionary of International Relations*, s. 565-566.
- [3] Pascal BONIFACE. *Les guerres de demain*. Paris: Seuil, 2002, s. 21.
- [4] Tento výraz použil Francois Heisbourg k označení závažnosti teroristického útoku z 11. 9. 2001 a jeho možných důsledků pro světovou ekonomiku. Domnívá, že bude následovat ještě větší celosvětová recese než po válce v Perském zálivu. Blíže viz: F. HEISBOURG. „De l'après – guerre froide a l'hyperterrorisme.“ *Le Monde* 13. 9: 2001.
- [5] Citováno podle Steven SIMON and Daniel BENJAMIN. „The Terror.“ *Survival*, Volume 43, Number 4 Winter 2001, s. 13.
- [6] Ebadi CHIRINE. „La paix du monde passe par les droits de l'homme.“ *Le Monde*, 13. 10. 2003.
- [7] „Arabs and America.“ *The Washington Post*, 12. 10. 2001
- [8] Stanley HOFFMANN. „Clash of Globalizations.“ *Foreign Affairs*, Volume 81 No. 4, July/ August 2002, s. 112.
- [9] ASMUS, Roland. „Rebuilding Atlantic Alliance.“ *Foreign Affairs*. Volume 82 No.5, s. 20-31.
- [10] Stanley HOFFMANN. „Clash of Globalizations.“ *Foreign Affairs*, Volume 81 No. 4. July/August 2002, s.104.
- [11] Steven SIMON and Daniel BENJAMIN. „The Terror.“ *Survival*, Volume 43, Number 4 Winter 2001, s. 10.
- [12] William PFAFF. „Would-Be Allies Use U.S. War on Terrorism for Their Own Ends.“ *International Herald Tribune*, 24. 9. 2001.
- [13] Jim HOAGLAND. „America Can No Longer Decide to Opt Out of Global Conflict.“. *International Herald Tribune*, 25. 9. 2001.
- [14] Naomi KLEIN. „Les sondeurs d'opinion ne font pas de bons généraux. Le nouveau désordre mondial.“ *Supplément du Monde* 27. 9. 2001., s. X.
- [15] Blíže viz Claire TRÉAN. „Les recommandations de M. Chirac a M. Bush.“ *Le Monde*, 29. 5. 2002.
- [16] Citováno podle Gerard BAKER. „Liberty's Triumph.“ *The Financial Times*, 23. 12. 1999
- [17] G. John IKENBERRY. „American Grand Strategy in the Age of Terror.“ *Survival*, Volume 43, Number 4 Winter 2001, s. 25.
- [18] Tamtéž, s. 29
- [19] Francois HEISBOURG. *Hyperterrorisme: la nouvelle guerre*. s. 133.
- [20] Blíže viz Donald H. RUMSFELD. „Transforming the Military.“ *Foreign Affairs* May/June 2002, s. 26.
- [21] General Richard B. MYERS. „Six Months After: The Imperatives of Operation Enduring Freedom.“ *RUSI Journal*, April 2002, s.10.
- [22] Tamtéž.
- [23] Donald H. RUMSFELD. „Transforming the Military.“ *Foreign Affairs* May/June 2002, s. 29.
- [24] www.defenselink.mil/news/Mar2003/to3202003_to320sd.html.
- [25] *USCENTAF report*, 30 April 2003, p. 3.

Systém katalogizace ČR a katalogizace výrobků

Základní povinností, kterou musí Systém katalogizace ČR respektovat, je povinnost zabezpečit veškeré procesy katalogizace probíhající na území ČR, a to jak ve prospěch všech jeho národních uživatelů, tak i ve prospěch všech zahraničních uživatelů Kodifikačního systému NATO. Tato povinnost vychází z jednoho ze základních principů Kodifikačního systému NATO, tj. z principu národní odpovědnosti za katalogizaci položky zásobování (výrobku).

Tento článek logicky navazuje na již ve Vojenských rozhledech č. 3/2003 uveřejněné pojednání na téma „Rozšiřování Kodifikačního systému NATO mimo rezort obrany České republiky“. V tomto pojednání byly vysvětleny přístupy pro možné rozšíření tohoto systému mimo rezort obrany, tj. přístupy vedoucí k reálnému vzniku jednotného katalogizačního systému, který byl pojmenován „Systém katalogizace ČR“.

Katalogizace výrobků (položek zásobování) - vztahy mezi participujícími subjekty

Charakter procesů katalogizace výrobků, jejich složitost i počet subjektů, které budou na nich participovat, bude ovlivněn skutečností, pro který subjekt jsou výstupy z tohoto procesu určeny, tj. zda jsou určeny pro některého z uživatelů Systému katalogizace ČR nebo pro některého ze zahraničních uživatelů Kodifikačního systému NATO - členské země NATO, země sponzorované na úrovni TIER II nebo TIER I (viz **obr. 1**).

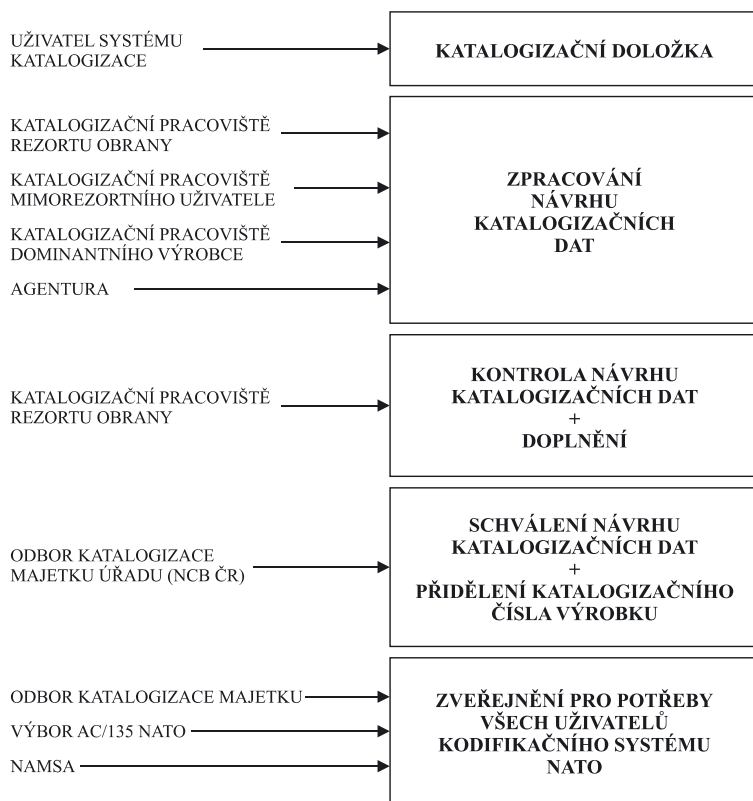
Obr. 1: Zabezpečování katalogizace výrobků v rámci systému katalogizace ČR

Samozřejmě případ, kdy bude katalogizace výrobků českých výrobců zabezpečována pro některého z uživatelů Kodifikačního systému NATO bude složitější než případ, kdy se bude jednat o katalogizaci těchto výrobků pro některého z uživatelů Systému katalogizace ČR. Jednodušší situace nastane i v případě, kdy se bude jednat o katalogizaci výrobků nakupovaných některým z uživatelů Systému katalogizace ČR v zahraničí. V tomto případě národní kodifikační úřad země ve které jsou výrobky nakupované zabezpečí v součinnosti s **odbořem katalogizace majetku** Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti (Úř OSK SOJ) [1] katalogizaci těchto výrobků. Příslušné katalogizační data spolu

s přiděleným Skladovým číslem NATO předá prostřednictvím odboru katalogizace majetku příslušnému uživateli systému katalogizace ČR. Podmínkou pro realizaci tohoto procesu je uplatnění katalogizační doložky do smlouvy na nákup výrobků.

Rozhodující rolí v procesu katalogizace výrobků sehrávají **odbor katalogizace majetku** Úř OSK SOJ a katalogizační pracoviště správců položek jednotného systému katalogizace majetku (JSKM) rezortu obrany. Dalšími subjekty, jejichž místo v systému katalogizace stanovil zákon č. 309/2000 Sb., jsou subjekty podnikající v oblasti zpracovávání návrhů katalogizačních dat, tj. agentury [2].

Nezastupitelnou rolí v procesu katalogizace mají taktéž i výrobci (dodavatelé) katalogizovaných výrobků. Z pohledu šíření katalogizačních dat pro všechny uživatele Kodifikačního systému NATO jsou rozhodujícími subjekty výbor AC/135 NATO [3] a agentury NATO pro údržbu a zásobování NAMSA. Participace jednotlivých subjektů na procesu katalogizace výrobků je schematicky uvedena na **obr. 2**.

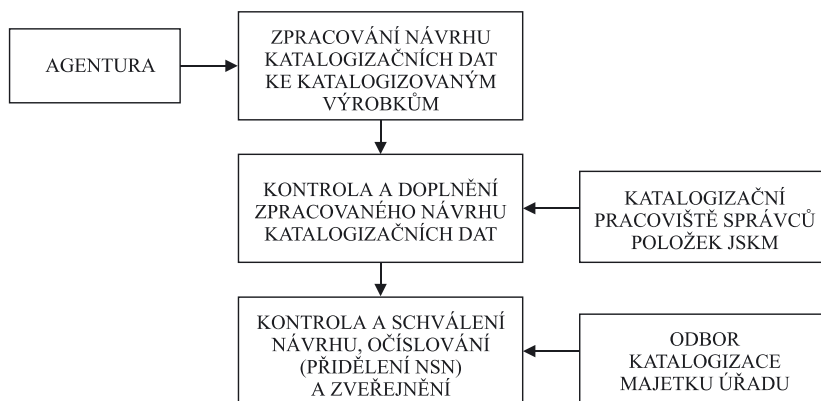

Obr. 2: Participace subjektů na realizaci rozhodujících opatření k zabezpečení procesu katalogizace výrobků

Iniciačním podnětem pro zahájení procesu katalogizace výrobků je uplatnění katalogizační doložky uživatelem systému katalogizace vůči dodavateli. V této doložce bude kromě jiného stanoven i způsob přípravy návrhu katalogizačních dat katalogizovaných výrobků.

Příprava návrhu katalogizačních dat může být realizována katalogizačním pracovištěm správců položek JSKM rezortu obrany nebo agenturou. Zákon č. 309/2000 Sb. umožňuje

vytvořit vlastní katalogizační pracoviště nejen uživatelům Systému katalogizace ČR, ale i výrobcům nebo dodavatelům výrobků. S největší pravděpodobností, s přihlédnutím na objektivní podmínky, nebudou výrobci (dodavatelé) vytvářet vlastní katalogizační pracoviště a proto lze tuto možnost považovat za čistě teoretickou úvahu. Činnost agentur (viz **obr. 3**) je zaměřena především na „zpracování návrhu katalogizačních dat“ (pojmenování, klasifikace, popis) ke katalogizovaným výrobkům ve prospěch uživatele systému katalogizace. Další úkoly bude plnit především katalogizační pracoviště JSKM rezortu obrany a odbor katalogizace majetku Úř OSK SOJ.

Obr. 3: Rozdělení úkolů v procesu katalogizace výrobků

Významné místo v procesu katalogizace patří výrobcům (dodavatelům), jako nositelům nezbytných dat a informací o katalogizovaných výrobcích (položkách zásobování). Znalost skutečného výrobce ovlivňuje jak proces katalogizace, tak i vztahy mezi subjekty participující na jeho zabezpečení. Výrobky lze podle skutečného výrobce, který je vyrobil, a země, ve které tento výrobce sídlí, rozdělit na:

- ❑ výrobky od výrobců z České republiky – v současné době již řada z nich může mít přiděleno NSN (NATO Stock Number – skladové číslo NATO) [4],
- ❑ výrobky od výrobců z členských zemí NATO nebo zemí sponzorovaných Kodifikačním systémem NATO na úrovni TIER II – s největší pravděpodobností budou mít přiděleno NSN,
- ❑ výrobky od výrobců z nečlenských zemí NATO sponzorovaných Kodifikačním systémem NATO na úrovni TIER I – mohou mít také přiděleno NSN, avšak kodifikační data nejsou určeny k obousměrné mezinárodní výměně v rámci systému a lze je proto využívat jenom v rámci těchto zemí,
- ❑ výrobky od výrobců pocházejících z ostatních zemí (nečlenských a neužívajících Kodifikační systém NATO) – s největší pravděpodobností nebudou mít přiděleno NSN.

Výše uvedené členění bude ovlivňovat procesy katalogizace. Získávání dat od výrobců pocházejících ze zemí, které neužívají Kodifikační systém NATO bude podstatně složitější než od výrobců z členských zemí NATO nebo nečlenských zemí NATO, ale užívajících Kodifikační systém NATO v rámci jeho sponzorského programu.

Hodnověrnost a kvalita zpracovaného návrhu katalogizačních dat

Hodnověrnost, kvalita a aktuálnost veškerých informací o katalogizovaných položkách, o jejich výrobcích resp. dodavatelích jsou důležitými faktory ovlivňující činnost Kodifikačního systému NATO i činnost jeho národních subsystémů. Proto otázce kvality zpracování návrhu katalogizačních dat musí být věnována náležitá pozornost i v rámci Systému katalogizace ČR.

Z pohledu potřeby zabezpečit vysokou kvalitu zpracování návrhu katalogizačních dat mají v tomto procesu své nezastupitelné místo katalogizační pracoviště správců položek JSKM rezortu obrany a odbor katalogizace majetku Úř OSK SOJ (viz **obr. 3**).

V případě, že návrh bude zpracován katalogizačními pracovišti správců položek JSKM rezortu obrany, rozhodující kontrolní role bude plněna odborem katalogizace majetku Úř OSK SOJ. V dalších variantách, tj. kdy zpracování návrhu bude realizováno prostřednictvím katalogizačního pracoviště uživatele Systému katalogizace ČR mimo rezort obrany, katalogizačním pracovištěm výrobce, případně dodavatele výrobků nebo agenturou, bude kontrolní činnost realizována:

- ☐ uživatelem systému katalogizace mimo rezort obrany,
- ☐ katalogizačním pracovištěm správců položek JSKM rezortu obrany,
- ☐ odborem katalogizace majetku Úřadu.

Uživatel bude prvním subjektem, který provede vstupní kontrolu kvality návrhu katalogizačních dat před jejich předáním katalogizačnímu pracovišti správců položek JSKM rezortu obrany. Pokud uživatel zjistí nedostatky ve zpracovaném návrhu, vrátí jej zpět zpracovateli k provedení oprav. Pokud nedostatky nezjistí, tzn. posoudí, že návrh je zpracován v odpovídající kvalitě, postoupí jej příslušnému katalogizačnímu pracovišti správců položek JSKM rezortu obrany. Toto pracoviště je místem, kde je provedena další a nejnáročnější kontrola zpracovaného návrhu katalogizačních dat. V případě zjištění nedostatků vrátí návrh uživateli systému katalogizace k odstranění zjištěných nedostatků. Povinností katalogizačního pracoviště správců položek je nahlásit zjištěné nedostatky odboru katalogizace majetku Úřadu. V případě, že je návrh dat v pořádku, doplní jej o další předepsaná data, vloží ve formě „rozpracované položky“ do APV Katalog [5] a postoupí ke schválení odboru katalogizace majetku Úřadu.

Odbor katalogizace majetku Úřadu provede závěrečnou kontrolu předloženého návrhu katalogizačních dat. V případě zjištění nedostatků vrátí návrh katalogizačních dat jako „neschválenou položku“ příslušnému katalogizačnímu pracovišti správců položek JSKM, které jej znovu prověří. Pokud byl nedostatek způsoben katalogizačním pracovištěm správců položek JSKM toto pracoviště provede příslušnou opravu a znovu odešle návrh odboru katalogizace majetku Úřadu. Pokud je původcem nedostatku některý z dalších subjektů (katalogizační pracoviště uživatele systému katalogizace nebo dodavatele, agentura), návrh je vrácen uživateli systému katalogizace mimo rezort obrany. Uživatel je povinen zabezpečit zjednatí nápravy, tj. odstranění zjištěných nedostatků.

Návrh katalogizačních dat u kterého nebyly zjištěny žádné nedostatky odbor katalogizace majetku Úř OSK SOJ schválí, přidělí příslušným výrobkům skladové číslo NATO a zaregistruje jejich uživatele. Následně pak katalogizační data „schválené položky“ vstupují do centrální databáze APV Katalog a v dohodnutém rozsahu jsou poskytnuta příslušnému uživateli systému katalogizace a zpřístupněna prostřednictvím Cz-MCRL [6] všem uživatelům Systému katalogizace ČR a prostřednictvím NMCRL [7] všem uživatelům

Kodifikačního systému NATO v celosvětovém měřítku. V případě zjištění nedostatku (katalogizačními pracovišti správců položek JSKM nebo odborem katalogizace majetku Úřadu) v předloženém návrhu katalogizačních dat, odbor katalogizace majetku Úř OSK SOJ stanoví termín na jejich odstranění a v souladu s § 11 zákona č. 309/2000 Sb. pozastaví subjektu, který návrh zpracoval účinnost osvědčení o způsobilosti zpracovávat návrh katalogizačních dat o výrobku. V případě zjištění závažných nedostatků má odbor katalogizace majetku Úřadu právo nejen pozastavit účinnost osvědčení o způsobilosti, ale může toto osvědčení i odejmout.

Po odstranění nedostatků ve zpracovaném návrhu katalogizačních dat je znovu zahájen celý schvalovací proces příslušného návrhu katalogizačních dat.

Procesy katalogizace probíhající v Systému katalogizace ČR

Jak již bylo uvedeno v úvodní části tohoto článku, samotný proces katalogizace výrobků i participace zúčastněných subjektů na tomto procese bude ovlivňovat především skutečnost, zda jsou výstupy z procesu katalogizace určeny pro některého z uživatelů Systému katalogizace ČR (rezort obrany, mimo rezort obrany – potenciální uživatelé z řad subjektů státní správy) nebo pro některého ze zahraničních uživatelů Kodifikačního systému NATO (členské země NATO, země sponzorované na úrovni TIER II nebo na úrovni TIER I).

V prvním případě se bude jednat o procesy probíhající na národní úrovni, v druhém o procesy probíhající na úrovni mezinárodní.

Jednodušší situace bude, když procesy katalogizace budou probíhat na národní úrovni, tj. kdy katalogizace výrobků majících výrobce na území ČR bude realizována v prospěch některého z uživatelů Systému katalogizace ČR (existujících - JSKM rezortu obrany nebo potenciálních). Rozšiřováním počtu uživatelů systému bude docházet jak ke změnám v jednotlivých procesech tak i ke změnám počtů subjektů participujících na těchto procesech. Proto je pozornost v tomto pojednání věnována nejen procesům probíhajícím při zabezpečování procesu katalogizace v rámci JSKM, ale i možným procesům, které by nastaly při zapojení nového uživatele do těchto procesů.

Na mezinárodní úrovni, zejména když bude zabezpečována katalogizace výrobků českých výrobců pro některého ze zahraničních uživatelů Kodifikačního systému NATO, bude situace značně složitější. Zde bude nutno rozlišovat, zda se jedná o uživatele Kodifikačního systému NATO z členské země NATO nebo země sponzorované v rámci Kodifikačního systému NATO na úrovni TIER II, případně uživatele ze země sponzorované na úrovni TIER I. V případě členské země NATO a země sponzorované na úrovni TIER II budou mít procesy zabezpečení katalogizace podobný charakter.

V opačném případě, tj. když uživatel Systému katalogizace ČR uplatní požadavek na katalogizaci vůči dodavateli výrobků z členské země NATO, země sponzorované v rámci Kodifikačního systému NATO se statusem TIER II, TIER I, bude situace jednodušší.

Na procesu katalogizace výrobků může participovat celá řada subjektů. Mezi nejdůležitější patří:

- ☐ odbor katalogizace majetku Úřadu jako Národní kodifikační úřad ČR,
- ☐ národní kodifikační úřad členské země NATO, nečlenské země NATO sponzorované v rámci kodifikačního systému NATO na úrovni TIER II nebo nečlenské země sponzorované na úrovni TIER I,

- ❑ uživatel Systému katalogizace ČR,
- ❑ uživatel Kodifikačního systému NATO,
- ❑ dodavatel výrobků (výrobce nebo zprostředkovatel) a jeho subdodavatelé,
- ❑ katalogizační pracoviště – katalogizační pracoviště správců položek JSKM rezortu obrany, katalogizační pracoviště uživatele systému katalogizace nebo dodavatele, agentura.

Vlastní proces zabezpečení katalogizace bude s největší pravděpodobností obsahovat následující základní činnosti:

1. smluvní dohoda na nákup výrobků obsahující katalogizační doložku,
2. počáteční (prvotní) výměna informací,
3. bilaterální dohoda (jen v případě země sponzorované na úrovni TIER I),
4. seznam výrobků (potenciálních položek zásobování),
5. předběžná kontrola (tzv. *screening*) – stanovení požadavku na katalogizaci,
6. katalogizace výrobků (položek zásobování),
7. zveřejnění katalogizačních dat uživatelům Kodifikačního systému NATO a Systému katalogizace ČR,
8. průběžné udržování katalogizačních dat v aktuálním stavu.

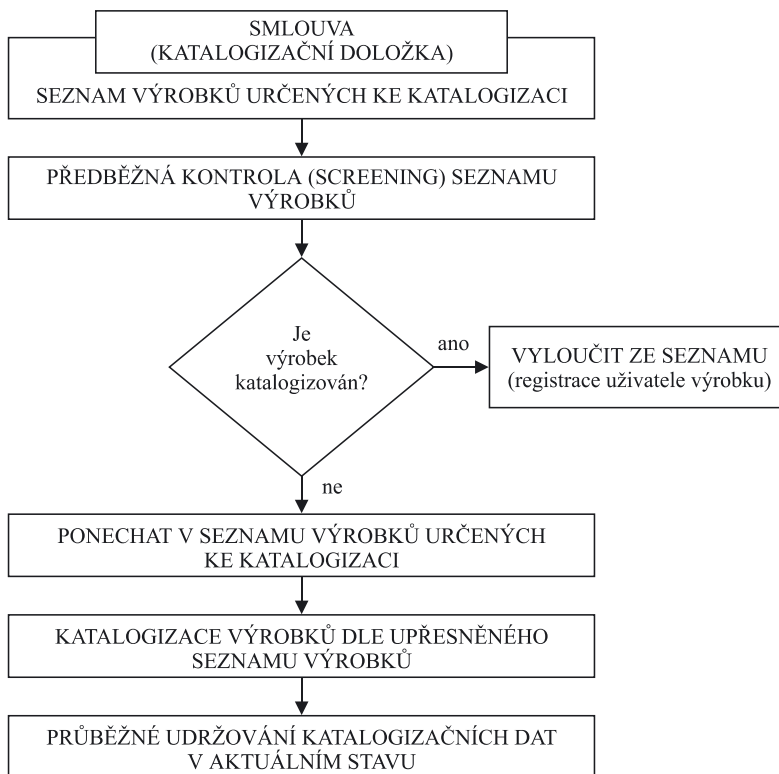
Realizace jednotlivých činností i participace jednotlivých subjektů na procesu katalogizace bude záviset jednak na variantě v rámci které bude tento proces probíhat, tj. zda se bude jednat o úroveň národní nebo mezinárodní, a taktéž i od skutečnosti ve prospěch kterého subjektu bude katalogizace realizována. V případě realizace katalogizace na mezinárodní úrovni budou do tohoto procesu, kromě českých subjektů, vstupovat i zahraniční subjekty, mezi kterými bude mít rozhodující roli (z pohledu katalogizace) národní kodifikační úřad příslušné země.

Realizace procesů katalogizace v prospěch uživatelů Systému katalogizace ČR

Výstupy z procesů katalogizace, kdy se bude jednat o katalogizaci výrobků ve prospěch některého z uživatelů Systému katalogizace ČR, mohou být určeny pro rezort obrany nebo pro některého z potenciálních uživatelů systému z řad subjektů státní správy mimo rezort obrany. Možný průběh procesů katalogizace, od uplatnění katalogizační doložky do smlouvy na nákup výrobků až po průběžné udržování katalogizačních dat výrobku v aktuálním stavu, schematicky uvádí **obr. 4**.

V obou případech, tj. pro případ katalogizace ve prospěch rezortu obrany nebo uživatele mimo rezort obrany, budou procesy značně podobné. Iniciačním podnětem pro spuštění procesu katalogizace je uplatnění katalogizační doložky do smlouvy na nákup výrobků uzavírané mezi uživatelem systému katalogizace a dodavatelem, jehož nabídka byla v souladu s podmínkami stanovenými v zákoně č. 199/1994 Sb. [8] vyhodnocena jako nejvýhodnější.

Katalogizační doložka uplatněná dle požadavků stanovených v zákoně č. 309/2000 Sb. a v standardizační dohodě STANAG 4177 je nástrojem umožňujícím přesně specifikovat způsob zabezpečení katalogizace výrobků, určit subjekt, který zpracuje návrh katalogizačních dat a sestavit předběžný, prvotní seznam výrobků určených ke katalogizaci. Uplatněním katalogizační doložky se vytvoří předpoklady k získání dat nutných pro bezproblémové zabezpečení procesu katalogizace naku-

Obr. 4: Proces katalogizace výrobků

povaných výrobků. Dodavatel výrobků ve svém zájmu, aby splnil požadavek odběratele, uplatní katalogizační doložku vůči všem svým subdodavatelům a zabezpečí si tak vytvoření odpovídajících podmínek pro splnění požadavků vyplývajících pro něj z uzavřeného smluvního vztahu s odběratelem – uživatelem systému katalogizace (uživatelé kodifikačního systému).

V průběhu jednání při uzavírání smluvního vztahu mezi uživatelem systému katalogizace a hlavním dodavatelem musí být pozornost zaměřena především na sestavení seznamu výrobků – potenciálních položek zásobování. Povinností uživatele systému katalogizace je předběžně informovat odbor katalogizace majetku Úř OSK SOJ o zamýšleném nákupu výrobků, které bude s největší pravděpodobností nutno katalogizovat. Tím se vytvoří podmínky nejen pro vstup odboru katalogizace majetku Úř OSK SOJ do tohoto procesu ale i pro přípravu opatření spojených s provedením předběžné kontroly navrženého seznamu výrobků – potenciálních položek zásobování.

Provedení předběžné kontroly (screening) tohoto seznamu je záležitostí uživatele systému katalogizace a odboru katalogizace majetku Úřadu. Účelem je vyloučit ze seznamu výrobky, které již byly v předchozím období katalogizovány a stanovit s konečnou platností požadavek na katalogizaci doposud nekatalogizovaných výrobků.

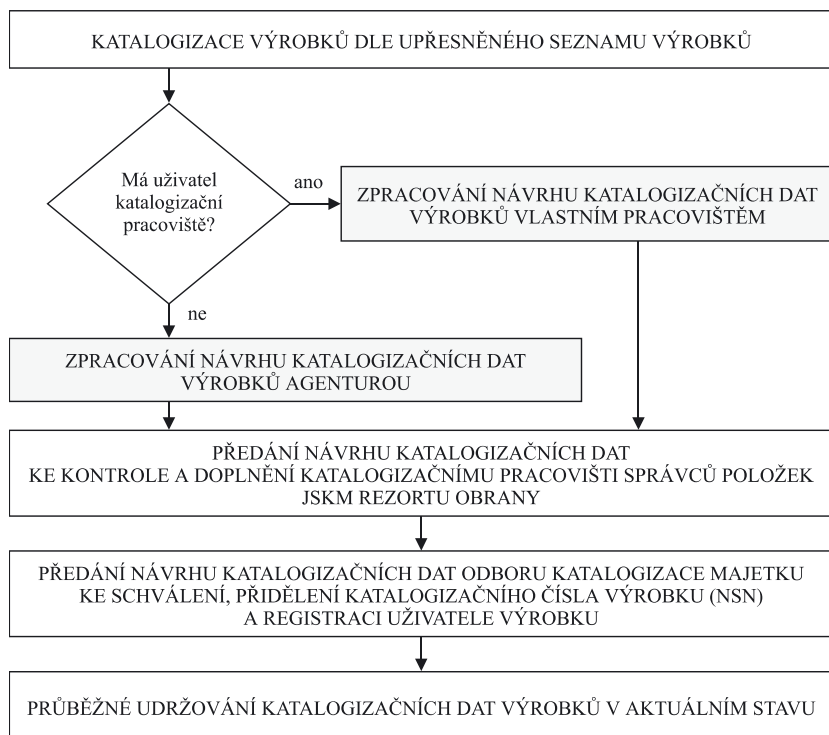
Katalogizace výrobků–položek zásobování bude zahrnovat zpracování návrhu katalogizačních dat a jejich následné schválení spojené s přidělením skladového čísla NATO. Z pohledu uživatele systému katalogizace mimo rezort obrany lze zpracování návrhu katalogizačních dat realizovat dvěma základními způsoby (viz **obr. 5**).

Zpracování návrhu může být realizováno:

- interně – katalogizačním pracovištěm uživatele systému katalogizace,
- externě – agenturou–podnikatelským subjektem podnikajícím dle zásad uvedených v zákoně č. 309/2000 Sb.

Případ externího způsobu, tj. zpracování návrhu katalogizačních dat agenturou, bude výlučnou záležitostí smluvního vztahu mezi uživatelem systému katalogizace a agentury, nebo smluvního vztahu dodavatele výrobků a agentury. Agenturou zpracovaný návrh katalogizačních dat je uživatelem systému katalogizace předán prostřednictvím katalogizačního pracoviště správců položek JSKM rezortu obrany ke schválení odboru katalogizace majetku Úřadu. V rámci tohoto postupu je pozornost kromě jiného věnována i posouzení kvality zpracovaného návrhu. Pro vnitřní potřeby uživatele systému katalogizace odbor katalogizace majetku Úřadu poskytuje katalogizační data v dohodnutém rozsahu.

Významnou součástí procesu katalogizace je průběžné udržování katalogizačních dat o výrobcích v aktuálním stavu. Odbor katalogizace majetku Úřadu na základě modernizace některých z položek zásobování provádí aktualizaci dat a poskytuje je všem zaregistrovaným uživatelům této položky zásobování. Aktualizace se provádí na základě informací získaných od hlavního dodavatele výrobků položky zásobování. Ten je k tomu zavázán prostřednictvím uplatněné katalogizační doložky v příslušném smluvním vztahu. Proto je povinností všech uživatelů systému katalogizace mimo rezort obrany, v souladu s požadavky na užívání systému katalogizace, hlásit veškeré změny v parametrech charakterizujících již katalogizovaný výrobek odboru katalogizace majetku.

Obr. 5: Katalogizace výrobků

Analogické procesy, jako v případě zabezpečování katalogizace výrobků ve prospěch uživatele systému katalogizace mimo rezort obrany, budou probíhat i při zabezpečování procesů katalogizace výrobků v prospěch rezortu obrany jako uživatele JSKM. Zde, vzhledem k tomu, že odbor katalogizace majetku Úřadu plní roli Národního kodifikačního úřadu ČR je součástí rezortu obrany, bude situace v některých krocích tohoto procesu jednodušší. Kromě toho se sníží počet subjektů podílejících se na zabezpečování procesu katalogizace výrobků o vlastního uživatele systému katalogizace mimo rezort obrany a o jeho katalogizační pracoviště a zjednoduší se i vlastní proces zabezpečení katalogizace nakupovaných výrobků – položek zásobování. V tomto případě bude tento proces obsahovat místo šesti, jenom pět základních kroků – odpadá třetí krok uváděného postupu tj. počáteční výměna informací.

Rozhodujícím subjektem, zabezpečujícím zpracování návrhu katalogizačních dat v rámci JSKM, budou katalogizační pracoviště správců položek. Služeb agentur v tomto případě nebude s největší pravděpodobností rezort obrany využívat. Jejich vstup do procesu katalogizace by způsobil navýšování cen nakupovaných výrobků.

Realizace procesů katalogizace v prospěch zahraničních uživatelů Kodifikačního systému NATO

Realizace katalogizace výrobků českých výrobců může být prováděna v prospěch zahraničního uživatele Kodifikačního systému NATO, kterým může být:

- ☐ uživatel Kodifikačního systému NATO z členské země NATO,
- ☐ uživatel Kodifikačního systému NATO ze země sponzorované v rámci sponzorského programu Kodifikačního systému NATO na úrovni TIER II,
- ☐ uživatel Kodifikačního systému NATO ze země sponzorované v rámci sponzorského programu Kodifikačního systému NATO na úrovni TIER I.

V případě zabezpečování katalogizace výrobků na základě požadavku členské země NATO nebo země sponzorované na úrovni TIER II bude charakter procesů zabezpečování katalogizace i počet subjektů podílejících se na tomto procesu obdobný. Některé odlišnosti bude mít tento proces v případě, kdy bude realizován ve prospěch uživatele Kodifikačního systému NATO ze země sponzorované na úrovni TIER I v rámci sponzorského programu Kodifikačního systému NATO. Do procesu katalogizace, kromě českých subjektů, budou vstupovat i zahraniční subjekty mezi kterými bude mít rozhodující význam národní kodifikační úřad opatřující země. Proces katalogizace bude v tomto případě obsahovat následujících šest základních kroků:

1. smluvní dohoda na nákup výrobků obsahující katalogizační doložku,
2. počáteční (prvotní) výměna informací,
3. seznam výrobků (potenciálních položek zásobování),
4. předběžná kontrola (tzv. screening),
5. katalogizace výrobků (položek zásobování),
6. průběžné udržování katalogizačních dat v aktuálním stavu.

V rámci prvního kroku při uzavírání smluvního vztahu musí zahraniční odběratel vůči dodavateli z ČR uplatnit katalogizační doložku. Uplatnění katalogizační doložky umožní vstup odboru katalogizace majetku Úřadu do procesu katalogizace. Odbor zabezpečí v souladu

s principem národní odpovědnosti katalogizaci pro zahraničního odběratele a to i v případě, že tento výrobek není v Systému katalogizace ČR používán.

Kodifikační systém NATO vyžaduje, aby národní kodifikační úřad opatřující země informoval co nejdříve národní kodifikační úřad výrobního státu, tzn. odbor katalogizace majetku Úřadu, o nákupu nebo o zamýšleném nákupu výrobků z České republiky. Jedná se o tzv. počáteční výměnu informací (2. krok uvedeného postupu) na jejímž základě může pak odbor katalogizace majetku Úřadu plánovat a koordinovat provádění katalogizačních operací ve prospěch odběratele. Odbor katalogizace majetku Úřadu prověří stav katalogizace výrobků, které jsou předmětem zamýšleného nákupu, a o výsledku, tj. zda dané výrobky byly nebo nebyly v předchozím období již katalogizovány, informuje národní kodifikační úřad opatřující země. Prvotní výměna informací je plně v kompetenci národních kodifikačních úřadů a je realizována dle postupů stanovených v Manuálu ACodP-1 [9].

Třetí krok tohoto postupu je výhradní záležitostí obchodních jednání mezi zahraničním odběratelem a dodavatelem z ČR. Jeho výsledkem je „seznam výrobků – položek zásobování“.

V dalším, tj. čtvrtém kroku, národní kodifikační úřad opatřující země provede s využitím vlastní národní i mezinárodní databáze (NMCRL) analýzu seznamu výrobků, tj. provede tzv. předběžnou kontrolu (screening). Analýza se provádí z pohledu pojmenování jednotlivých výrobků, jejich klasifikace, doporučení a referencí dodaných výrobcem a z pohledu jejich vztahu k nejbližším vyšším montážním celkům. Takto provedená analýza je pak východiskem pro stanovení konečného požadavku, co by mělo být katalogizováno.

Nejvýznamnějším a rozhodujícím krokem tohoto postupu je provedení vlastní katalogizace výrobků – položek zásobování v zemi výrobce a předání katalogizačních dat zemi zahraničního odběratele. Národní kodifikační úřad opatřující země zahájí tento proces žádostí, kterou zašle Národnímu kodifikačnímu úřadu ČR, tj. odboru katalogizace majetku Úřadu. Žádost je základním impulsem pro provedení katalogizace příslušných výrobků a pro registraci opatřujícího státu jako uživatele katalogizovaných výrobků. Po provedené katalogizaci jsou katalogizační data v dohodnutém rozsahu, spolu s oznámením registrace uživatele, předána žadateli, tj. národnímu kodifikačnímu úřadu opatřujícího státu.

Posledním krokem uvedeného postupu je „průběžné udržování katalogizačních dat v aktuálním stavu“. Smyslem je postihnout změny na základě prováděných modernizací, modifikací apod. Dodavatel nebo jeho subdodavatelé na základě požadavku definovaném v katalogizační doložce, oznámí navrhované změny nebo úpravy kodifikačního výboru (NCB) opatřující země. Tento znovu zahájí akce spojené s katalogizací položek, jichž se tato změna týká. Následuje proces jako v bodě 5 uvedeného postupu, tj. katalogizace položek zásobování, u nichž na základě modernizace došlo k podstatným změnám.

O něco složitější situace nastane v případě, kdy vůči výrobcí z České republiky uplatní požadavek na katalogizaci (katalogizační doložka v smluvním vztahu) zahraniční odběratel **ze země sponzorované** v rámci Kodifikačního systému NATO **na úrovni TIER I**. Ze zásad stanovených pro činnost Kodifikačního systému NATO manuálem ACodP-1, vyplývá, že:

1. Nečlenská země NATO mající v rámci sponzorského programu Kodifikačního systému NATO status TIER I musí vstoupit do samostatných bilaterálních dohod s každou členskou zemí NATO, od které si přeje získat data. V tomto případě se jedná pouze o jednosměrnou výměnu dat. Členské země NATO poskytují sponzorované zemi data, avšak nepřijímají data od sponzorované země do svých vlastních systémů.

2. Finanční úhrada za katalogizační data a služby poskytované členskou zemí NATO ve prospěch země nečlenské se statutem TIER I je národní záležitostí a je možno ji určit na základě bilaterální dohody mezi členskou zemí NATO a sponzorovanou zemí.

Z uvedeného vyplývá, že bilaterální dohoda je nutnou podmínkou pro poskytování katalogizačních služeb, přičemž pořizující země má povinnost její uzavření iniciovat a země výrobce tuto iniciativu přijmout. Jak již bylo uvedeno, úhrada za katalogizační data a služby je národní záležitostí a je možno ji uplatnit v této dohodě nebo lze od ní upustit.

Počet subjektů podílejících se na procesu zabezpečování katalogizace bude stejný jako v případě katalogizace výrobků ve prospěch zahraničního odběratele z členské země NATO nebo ze země se statutem TIER II v rámci sponzorského programu Kodifikačního systému NATO. Avšak proces zabezpečení katalogizace bude v tomto případě rozšířen o jeden krok, tj. o uzavření bilaterální dohody mezi odborem katalogizace majetku Úřadu jako NCB země výrobce, tj. ČR a národním kodifikačním úřadem opatřující země. V hierarchickém uspořádání kroků v rámci procesu katalogizace patří tomuto kroku třetí pozice, hned za počáteční výměnu informací, která je v tomto případě navíc i podnětem k uzavření bilaterální dohody mezi odborem katalogizace majetku Úřadu a zahraničním odběratelem ze země sponzorované na úrovni TIER I.

Obsahová náplň jednotlivých kroků, kromě již uvedených odlišností, bude stejná jako v případě zabezpečování katalogizace pro uživatele Kodifikačního systému NATO z řad členských zemí NATO nebo ze země sponzorované na úrovni TIER II v rámci sponzorského programu Kodifikačního systému.

Katalogizace výrobků v rámci Systému katalogizace ČR

Vlastní katalogizace výrobků je nejvýznamnějším krokem procesu katalogizace. Obsahově v sobě zahrnuje identifikaci (pojmenování a popis), klasifikaci, očíslování a zveřejnění katalogizačních dat katalogizovaných výrobků v předepsaném formátu a rozsahu všem uživatelům Kodifikačního systému NATO.

Mezi rozhodujícími subjekty, které se mohou podílet na katalogizaci výrobků patří:

- ☐ odbor katalogizace majetku Úřadu – Národní kodifikační úřad ČR,
- ☐ uživatel systému katalogizace (JSKM rezortu obrany, mimorezortní uživatelé),
- ☐ katalogizační pracoviště správců položek JSKM rezortu obrany,
- ☐ dodavatel (výrobce) výrobků,
- ☐ agentury (případně katalogizační pracoviště uživatele systému katalogizace mimo rezort obrany nebo dodavatele) pokud existují.

Role jednotlivých subjektů je jednoznačně dána. Odboru katalogizace majetku Úřadu patří nejvýznamnější místo, které je jednoznačně dané zásadami a principy platnými pro činnost Kodifikačního systému NATO a JSKM. Nezastupitelnou roli mají i katalogizační pracoviště správců položek JSKM rezortu obrany. Rozsah úkolů, které tyto pracoviště budou plnit závisí na skutečnosti, zda na procesu zpracování návrhu katalogizačních dat bude nebo nebude participovat katalogizační pracoviště uživatele systému katalogizace mimo rezort obrany, katalogizační pracoviště dodavatele nebo agentura (viz **obr. 6**).

Obr. 6: Místo katalogizačních pracovišť a agentur v procesu zpracování návrhu katalogizačních dat

Role agentury bude záviset na rozhodnutí uživatele systému katalogizace, zda bude požadovat na dodavatelí návrh katalogizačních dat nebo ne, tj. zabezpečí si jeho zpracování vlastním katalogizačním pracovištěm a samozřejmě i na rozhodnutí dodavatele výrobků, pokud tento má svoje vlastní katalogizační pracoviště.

V případě, že na dodavatele výrobků bude smluvně ze strany uživatele systému katalogizace vnesen požadavek na dodání návrhu katalogizačních dat, což lze považovat za teoretickou anomálii, bude na zpracování tohoto návrhu participovat další (podnikatelský) subjekt, v našem případě agentura. Toto bude platit pokud dodavatel výrobků nemá vlastní katalogizační pracoviště. Proces katalogizace v tomto případě bude mít dvě základní části – to jest:

1. část zahrnující **zpracování návrhu katalogizačních dat** – zde bude hlavní pole působnosti pro katalogizační pracoviště uživatele systému katalogizace mimo rezort obrany, katalogizační pracoviště dominantního dodavatele nebo pro agenturu,
2. část zahrnující:
 - **kontrolu a doplnění návrhu katalogizačních dat** – zde bude rozhodující roli sehrávat příslušné katalogizační pracoviště správců položek JSKM rezortu obrany,
 - **završení procesu katalogizace** – ve které má a bude mít z pohledu základních principů platných pro činnost Kodifikačního systému NATO své nezastupitelné místo národní kodifikační úřad, tj. odbor katalogizace majetku Úřadu.

V případě, že katalogizace bude realizována bez participace katalogizačního pracoviště uživatele systému katalogizace mimo rezort obrany, katalogizačního pracoviště dodavatele (výrobce) nebo agentury, zpracování kompletního návrhu katalogizačních dat bude záležitostí katalogizačních pracovišť správců položek JSKM rezortu obrany. Odbor katalogizace majetku Úřadu i v tomto případě bude celý proces završovat přidělením katalogizačního čísla výrobku (NSN) a registrací uživatele výrobku (viz **obr. 6**).

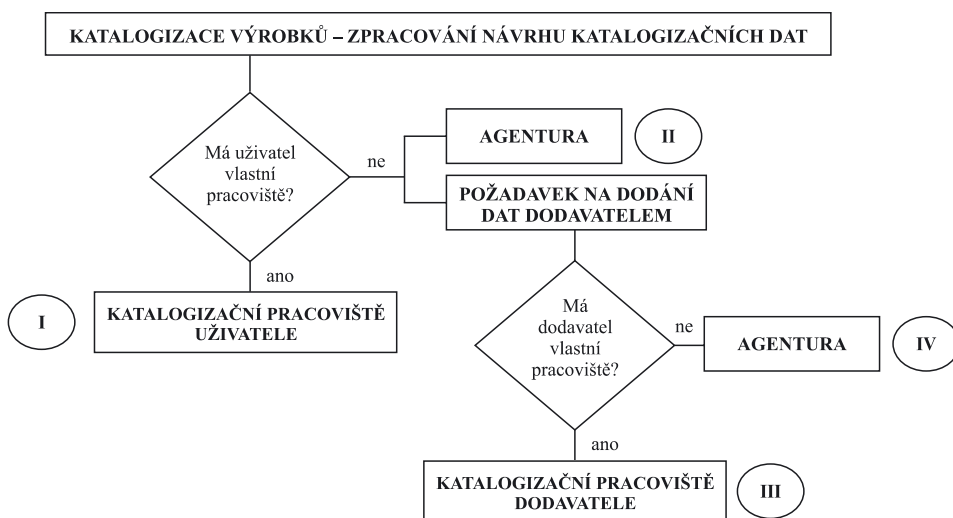
Povinností uživatele systému katalogizace mimo rezort obrany je zabezpečit zpracování návrhu katalogizačních dat a předat je ke schválení a přidělení katalogizačního čísla výrobku

(NSN) prostřednictvím katalogizačních pracovišť správců položek JSKM rezortu obrany odboru katalogizace majetku Úřadu.

Dle konkrétní situace může uživatel zvolit některou z následujících variant zpracování návrhu katalogizačních dat (viz **obr. 7**). Může:

1. Zpracovat návrh katalogizačních dat vlastním katalogizačním pracovištěm na základě dodavatelem poskytnuté technické dokumentace.
2. Realizovat zpracování návrhu katalogizačních dat na základě smluvního vztahu s agenturou.
3. Požadovat dodání návrhu katalogizačních dat spolu s výrobky na dodavateli, který má vlastní katalogizační pracoviště vytvořené dle zákona č. 309/2000 Sb.
4. Požadovat dodání návrhu katalogizačních dat spolu s výrobky na dodavateli, který nemá vlastní katalogizační pracoviště – zpracování návrhu na základě smluvního vztahu s agenturou.

Složitost probíhajících procesů při katalogizaci výrobků bude korespondovat s pořadím v jakém jsou jednotlivé varianty uvedeny. Nejjednodušší situace bude ve variantě I, kdy se celý proces zpracování návrhu katalogizačních dat bude odehrávat v rámci systému katalogizace příslušného uživatele. Následně pak bude návrh prostřednictvím katalogizačních pracovišť správců položek JSKM postoupen odboru katalogizace majetku ke schválení a završení celého procesu. Složitost se mírně zvýší ve variantě II, kdy do tohoto procesu na základě smluvního vztahu s uživatelem systému katalogizace vstoupí agentura. Varianta III je více méně teoretickou variantou i když může v budoucnosti dojít k situaci, kdy se některý z výrobců nebo dodavatelů rozhodne pro zřízení vlastního katalogizačního pracoviště. V porovnání z předchozími variantami je složitost probíhajících procesů při zabezpečování katalogizace výrobku o něco větší. Nejsložitější variantou je varianta IV kterou lze taktéž považovat více méně za variantu teoretickou. V této variantě je požadováno dodání návrhu katalogizačních

Obr. 7: Možné varianty zpracování návrhu katalogizačních dat

dat na dodavateli, který nemá vlastní katalogizační pracoviště. Proto, aby dodavatel mohl tento požadavek splnit, musí využít služeb některé existující agentury.

Při rozhodování jakým způsobem zabezpečit přípravu katalogizačních dat je nutno brát v úvahu zda nebude zbytečně docházet ke zvyšování cen výrobků následkem vstupu agentur do tohoto procesu. Kromě finančního hlediska je nutno brát v úvahu i požadavky na hodnověrnost a kvalitu zpracovaného návrhu katalogizačních dat. Čím složitější varianta, tím větší nároky budou na zabezpečení kontroly kvality dat. V první variantě bude kontrolu provádět příslušný uživatel systému katalogizace, následně pak katalogizační pracoviště správců položek JSKM rezortu obrany a odbor katalogizace majetku Úřadu, kdežto ve variantě poslední do tohoto procesu musí navíc vstoupit i dodavatel.

Nejvýhodnější variantou pro uživatele Systému katalogizace bude varianta první, ve které se předpokládá zřízení katalogizačního pracoviště v rámci organizační struktury uživatele systému katalogizace.

Poznámky k textu:

- [1] Odbor katalogizace majetku Úřadu garantuje hodnověrnost procesů probíhajících při zabezpečování katalogizace výrobků a plní v souladu se zákonem č. 309/2000 Sb. i roli Národního kodifikačního úřadu ČR. Odbor koordinuje veškeré činnosti spojené s procesem katalogizace výrobků na národní i mezinárodní úrovni. V případě mezinárodní úrovně je v otázkách katalogizace rozhodujícím partnerem spolupracujícím s odborem katalogizace majetku národní kodifikační úřad příslušné země.
- [2] ŠMONDRK Josef. „Rozšiřování Kodifikačního systému NATO mimo rezort obrany České republiky.“ *Vojenské rozhledy*. 2003, roč. 12, č. 3, s. 29 – 42.
- [3] Výbor AC/135 NATO – nejvyšší řídicí orgán Kodifikačního systému NATO. Je složen z představitelů národních kodifikačních úřadů členských států NATO a zástupce NAMSA.
- [4] V zákoně č. 309/2000 je skladové číslo NATO (NSN) položky zásobování definováno jako katalogizační číslo výrobku.
- [5] APV Katalog – Aplikační programové vybavení. Katalog zabezpečuje softwarovou podporu JSKM. APV Katalog je součástí ISL (informačního systému logistiky).
- [6] Cz – MCRL – česká verze NMCRL – databáze obsahující základní údaje o všech položkách zásobování zavedených do JSKM.
- [7] NMCRL – NATO Master Cross Reference List – Hlavní seznam křížových referencí NATO – databáze na CD nosičích obsahující základní údaje o všech položkách zásobování zavedených do Kodifikačního systému NATO a o jejich výrobcích.
- [8] Zákon o zadávání veřejných zakázek (zákon č. 199/1994 Sb.).
- [9] ACodP-1 – The Allied Codification Publication No 1 – Alianční kodifikační publikace č. 1 - tzv. Manuál NATO pro kodifikaci.

Zkratky užitě v článku:

TIER 1	(první řada)	Skupina nečlenských států NATO (Argentina, Rakousko, Chile, Chorvatsko, Egypt, Fidži, Finsko, bývalá Jugoslávská republika Makedonie, Indonésie, Jihokorejská republika, Kuvajt, Malajsie, Omán, Filipíny, Ruská federace, Saúdská Arábie, Jižní Afrika, Thajsko, Tonga, Spojené arabské emiráty), jež využívají Kodifikační systém NATO (NCS) v rámci jeho sponzorského programu jenom na národní úrovni. Tyto státy jsou v procesu zavádění kodifikačního systému kompatibilního s NCS.
TIER 2	(druhá řada)	Státy, jež sice nejsou členy NATO (Austrálie, Brazílie, Nový Zéland, Singapur), ale jsou plnohodnotnými členy Kodifikačního systému NATO. Tyto státy mají již zavedený vlastní s NCS kompatibilní systém.

Místo a úloha operační přípravy státního území při realizaci systému zabezpečení hostitelským státem

V tomto článku bychom chtěli poukázat na některé vazby, spojitosti a určitou míru provázanosti mezi operační přípravou státního území (dále jen OPSÚ) a zabezpečením hostitelského státu, jejíž pochopení a zvládnutí může být, ve svých důsledcích, nápomocno při řešení některých úkolů vyplývajících ze zajišťování obrany ČR a závazků státu ze členství v NATO. Jde především o vazby mezi Plánem OPSÚ a opatřeními realizovanými k naplňování činnosti spojeneckých vojsk na území České republiky v rozvinutém systému zabezpečení hostitelského státu.

ÚVOD

V člancích 4/2002, 2/2003 a 4/2003 uveřejněných ve Vojenských rozhledech jsme se podrobněji zabývali otázkami místa a úlohy operační přípravy státního území v současném bezpečnostním prostředí. Seznámili jsme širokou vojenskou veřejnost s analýzou současného stavu a v závěrech jsme dospěli k tomu, že i v relativně bezpečném prostředí má pro rozvoj obranyschopnosti státu OPSÚ své nezadatelné místo. Rozdíl spočívá v tom, že je, co do obsahu a rozsahu, tato oblast v době míru omezována a v některých momentech je i z hlediska přístupů měněna.

V souladu se zněním zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů, je v paragrafu 2, odstavce 6, **operační příprava státního území** definována jako souhrn opatření vojenského, ekonomického a obranného charakteru, která se plánují a uskutečňují v míru, za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu s cílem vytvořit na území státu nezbytné podmínky pro splnění úkolů ozbrojených sil České republiky, a k zabezpečení potřeb obyvatelstva.

Zabezpečení hostitelským státem (HNS - Host Nation Support) podle soudobých názorů vojenských představitelů NATO, ale i v duchu schválené doktríny AD 4.5 „Zabezpečení hostitelským státem“, je důležitým faktorem při plánování i úvahu připadající (možné) či reálné operace nebo cvičení NATO. Bez aplikace tohoto systému je realizace jakékoliv operace vedené koaličními vojsky prakticky nemyslitelná. Cílem všech opatření zahrnutých do celého systému zabezpečení hostitelského státu je dosáhnout potřebné efektivity logistické podpory nasazených vojsk při odpovídajících nákladech.

Systém zabezpečení hostitelského státu nelze proto redukovat pouze na rozsah vymezené podpory, kterou potřebuje stát vysílající svá vojska k jejich rozmístění na teritoriu hostitelského státu. Předpokládá se poměrně široký rozsah podpory, zahrnující poskytování lidských zdrojů, výstroje a výzbroje, zásob a služeb, stejně jako skladovacích zařízení a další infrastruktury. V mezinárodním prostředí bude klíčovým prvkem v celém systému zabezpečení jeho koordinované plánování a zabezpečování s cílem maximálně uspokojit požadavky vysílajícího státu z aktiv hostitelského státu, a zároveň omezit nezdravou soutěž o nedostatkové zdroje.

Zabezpečení hostitelským státem je v podmínkách NATO definováno jako civilní a vojenská pomoc poskytovaná v době míru, krize a za války hostitelským státem **silám a organizacím NATO, které jsou rozmístěny na území hostitelského státu** (HN - Host Nation), **operují zde nebo přes jeho území projíždějí**. Základem takové pomoci je závazek, vycházející ze spojení s NATO nebo z dvoustranných či mnohostranných dohod uzavřených mezi hostitelským státem či organizacemi NATO a státem nebo státy, které mají ozbrojené síly, operující na území hostitelského státu. **Dohody uzavřené mezi hostitelským státem a vysílajícím státem** (SN – Sending Nation) **nebo NATO tvoří základ této pomoci**.

1. ZÁSADY PRO REALIZACI SYSTÉMU ZABEZPEČENÍ HOSTITELSKÝM STÁTEM

Zásady zabezpečení hostitelským státem jsou obsaženy v dokumentu označeném jako MC 334. Dále se s nimi můžeme blíže setkat v již zmíněné doktríně AD 4.5 – Zabezpečení hostitelským státem, schválené NGŠ AČR v roce 2003.

Mezi základní zásady patří **odpovědnost**, kdy státy a orgány NATO mají kolektivní odpovědnost za zabezpečování hostitelským státem v celém spektru operací vedených silami NATO. Na tuto zásadu navazuje nezbytný požadavek vytvářet pro podporu vysílaných jednotek národní podpůrný prvek (NSE - National Support Element).

S tím úzce souvisí i otázka **pravomocí**, kdy příslušní velitelé NATO mají pravomoc stanovit požadavky na zabezpečení hostitelským státem, zejména při plánování, ale i při jejich realizaci. Vrchní velení NATO (SC - Strategic Command) má pravomoc vyjednávat a uzavírat dohody o zabezpečení hostitelským státem jménem vysílajících zemí, podléhajícím jejich předchozímu schválení ze strany těchto zemí.

Vedle těchto dvou zásad vystupuje do popředí i zásada **spolupráce** mezi zeměmi na základě uzavřených dohod, kdy jednotlivé účastnické země musí zajistit individuálně nebo prostřednictvím kooperativních opatření, která zahrnují oficiální dohody o zabezpečení hostitelským státem, zaopatření přiměřených zdrojů pro podporu svých sil přidělených NATO v době míru, krize a války. Tato spolupráce je naprosto nezbytná k všestrannému zabezpečení všech nasazených sil. Vedle spolupráce je také potřebné dodržovat i otázky nezbytné **koordinace**, která je dalším a velmi důležitým předpokladem pro zajištění efektivního a účinného vedení operací a slouží k zamezení sporů o místní zdroje.

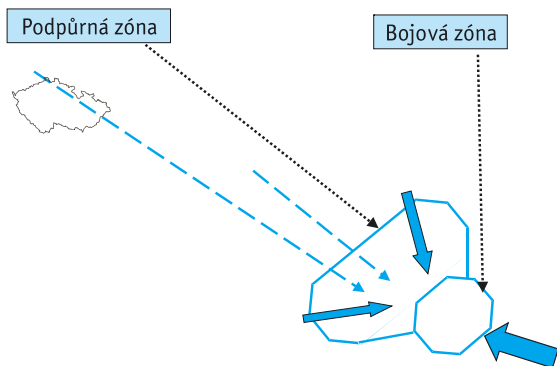
Nutnost **poskytování** smluvně zabezpečených zdrojů týkajících se zabezpečení hostitelským státem je další zásadou, podle které musí každý stát zabezpečit potřebné zdroje pro podporu sil NATO na svém území a to v míru, během krize i války. Informace týkající se dohod o zabezpečení hostitelským státem ve prospěch ozbrojených sil NATO musí být k dispozici příslušnému veliteli NATO.

Při posuzování možnosti pobytu spojeneckých vojsk na území ČR jako hostitelské země, musíme vycházet z Bezpečnostní strategie ČR a Vojenské strategie ČR. V těchto dokumentech jsou taxativně stanovena bezpečnostní rizika pro ČR. Přímé vojenské ohrožení nemá v těchto rizicích prioritu, ale také ho nelze vyloučit. Zpravodajské hodnocení současné situace ve střední Evropě nepředpokládá v nejbližším období rozsáhlý ozbrojený konflikt. Jsou však velice pravděpodobné lokální konflikty podobné kosovské krizi na Balkáně i na Blízkém a Středním východě. Současně vzhledem ke geografickému umístění České republiky v Evropě může ČR poskytovat zabezpečení hostitelským státem vojskům, která se přesunují přes území republiky (tranzitují) nebo vojskům, působícím na našem území (rozmísťují se zde), případně vedou na našem území válečnou operaci.

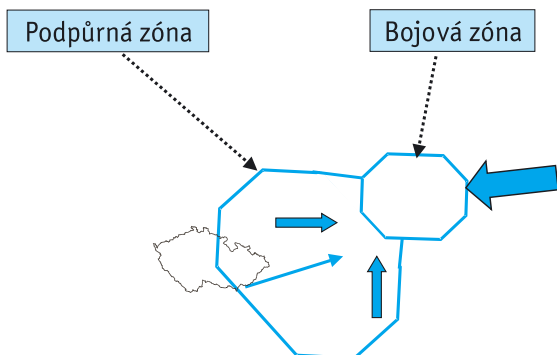
Z uvedeného vyplývá, že Česká republika může plnit úkoly v realizaci systému zabezpečení hostitelským státem ve třech variantách.

1. varianta, kdy bude zabezpečován pobyt spojeneckých vojsk **při cvičeních** na území České republiky v době míru. Takových cvičení byla již realizována celá řada a lze konstatovat, že naplňování všech úkolů s tím spojených zvládají zainteresované orgány bez problémů.

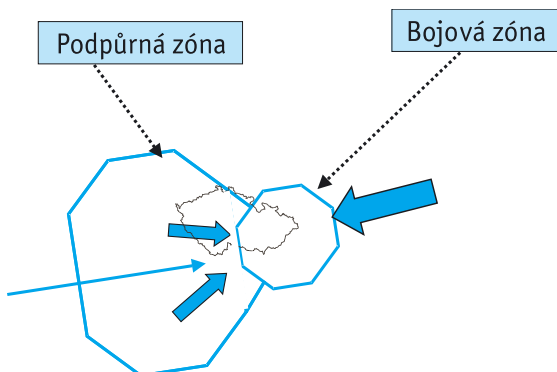
2. varianta, kdy v situaci vojenského ohrožení může být Česká republika **tranzitní zemí** (viz obr. č. 1), nebo ve složitější situaci **výchozím prostorem vojsk (druhých sledů) soustředěných k provedení operace** (viz obr. č. 2).

Obr. 1: Zabezpečení hostitelským státem - nízká intenzita

Obr. 2: Zabezpečení hostitelským státem - střední intenzita

Obr. 3: Zabezpečení hostitelským státem - maximální intenzita

V této variantě lze předpokládat poskytování zabezpečení hostitelským státem při soustřeďování spojeneckých vojsk, při jejich výcviku, ale i zásobovací a opravárenské činnosti ve prospěch vojsk zasazených do bojových, popřípadě mírových operací mimo naše území. Zde lze předpokládat využívání předsunutých leteckých základen a jejich připojení na produktovody, vyčlenění a ochranu železničních a silničních tras pro přesuny vojsk. Rovněž lze očekávat poskytnutí spojovacích a komunikačních systémů pro realizaci spojení. Současně je možné kalkulovat i s realizací ubytování a všestranným zabezpečením života a výcviku spojeneckých vojsk na našem území.

3. varianta, nejméně pravděpodobná, nastane v případě, že je **operace vedena na našem území** (viz obr. č. 3). Při ní se rozvíjí celý systém zabezpečení hostitelským státem na nejvyšší úrovni (maximální soustředění vlastních i spojeneckých vojsk). Jeho zabezpečení by pravděpodobně předcházel přechod hospodářství na válečný systém. Rozsah poskytování podpory by byl oproti druhé variantě podstatně širší především rozsahem, ale i rozmanitostí poskytované pomoci. S narůstáním kompatibility naší výzbroje lze předpokládat vyšší význam poskytování podpory v oblasti výzbrojního zabezpečení.

2. MÍSTO A ÚLOHA JEDNOTLIVÝCH ÚSTŘEDNÍCH SPRÁVNÍCH ÚŘADŮ V SYSTÉMU ZABEZPEČENÍ HOSTITELSKÝM STÁTEM

Již ze samotného významového překladu anglických slov HOST NATION SUPPORT do českého jazyka „zabezpečení hostitelským státem“ je zřejmé, že takto vytvořený systém bude zahrnovat činnosti, **jejichž realizaci naplňuje**, prostřednictvím svých jednotlivých ústředních správních úřadů, **stát jako celek** a nikoliv pouze jeho jedna organizační složka – Ministerstvo obrany.

Hlavním, nosným orgánem při plnění těchto úkolů bude samozřejmě *rezort obrany* a jeho výkonný prvek – Armáda České republiky, avšak pro splnění celého komplexu úkolů je nezbytné zapojení i dalších vybraných ministerstev.

V souvislosti s výše uvedeným je nutné blíže rozebrat i otázku účasti dalších vybraných rezortů při rozvinování, ale i vlastní realizaci celého systému zabezpečení hostitelským státem.

V první řadě je nutno uvést **Ministerstvo zahraničních věcí**, které bude odpovědné za zabezpečování prvotních jednání a určování strategického přístupu k uzavírání smluv o zabezpečení hostitelským státem z hlediska zahraniční politiky, ale i za řešení možných problémů mezinárodního charakteru.

Ministerstvo vnitra bude odpovědné za řešení vnitřní bezpečnosti a pořádku ve státě. Ve spolupráci s orgány dopravy AČR a Vojenskou policií bude zabezpečovat při realizaci systému zabezpečení hostitelským státem přesuny vojsk po komunikacích, doprovody, popřípadě ochranu komunikačních uzlů, jako jsou dálniční nadjezdy, mosty, tunely apod. Jako řídicí orgán regionální státní správy bude vytvářet předpoklady pro styk spojeneckých vojsk s orgány státní správy v jednotlivých krajích a regionech za výjimečných podmínek. V souladu s jejich množstvím a potřebami zajišťuje eliminaci možných nedorozumění. Dále bude organizovat mimořádná opatření k ochraně státních hranic, a tedy i zvláštní režim na přechodech přes státní hranici.

Ministerstvo dopravy bude ovlivňovat přijetí smluvních závazků tak, aby příslušné orgány a organizace byly schopné zabezpečit odpovídající propustnost železniční a silniční sítě a leteckých koridorů, včetně příslušných skladových a překládkových kapacit. Do kompetencí tohoto ministerstva budou spadat i vodní a potrubní doprava, jejichž využití nelze zcela vyloučit pro zabezpečení realizace opatření hostitelským státem.

Ministerstvo informatiky a Český telekomunikační úřad budou odpovídat v úzké součinnosti za ovlivňování vyčlenění kapacit komunikačních spojovacích uzlů, linek a informačních systémů, popřípadě i polního poštovního spojení.

Ministerstvo obchodu a průmyslu spolu s Ministerstvem zemědělství bude odpovídat za řešení případných mimořádných dodávek zásob, především potravin a PHM. V tomto případě bude bezpodmínečně nutné kalkulovat s uplatněním požadavků na odběr elektrické energie, případně tuhých paliv, plynů a tepla. Ministerstvo obchodu a průmyslu bude v konečné míře ovlivňovat nejen stavební výrobu, ale zejména celkovou hospodářskou politiku státu.

Ministerstvo zdravotnictví bude odpovídat za možnost přijímání opatření k vyčlenění kapacit zdravotnických zařízení, nemocnic, rehabilitačních a lázeňských zařízení ve prospěch hostující země. Lze předpokládat i nutnost zintenzivnění hygienicko epidemiologických opatření spojených s pobytem vojsk, ale i případnými migračními vlnami, popřípadě pobytem válečných zajatců.

Ministerstvo financí kromě otázek celkového financování celého systému zabezpečení hostitelského státu bude řešit i otázky celního odbavení, kterému bude nutno věnovat speciální pozornost, aby tzv. krátké, tedy myšleno urgentní, zásoby, především dopravované letecky (leteckým mostem) nebyly zpožděny z důvodu nedodržení dohodnutých celních postupů. Proto musí být jasně formulovány celní požadavky, včetně běžných diplomatických kanálů a odsouhlaseny hostujícím státem během základního plánování. Musí být fyzicky a administrativně zajištěno, že to co do země vstupuje, ji skutečně opustí.

Ministerstvo spravedlnosti bude zabezpečovat legislativní podporu veškerých jednání a smluv a vystavovat právní posudky k jednotlivým dohodám. Cestou státních zastupitelstev bude hájit zájmy České republiky a jejich občanů v případech trestné činnosti spojeneckých vojáků a popřípadě bude vyřizovat stížnosti na porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a jejich Protokolů.

Ministerstvo životního prostředí bude odpovídat za hájení zájmů České republiky tak, aby nedocházelo k poškozování životního prostředí. Dále bude usměrňovat činnosti Českého hydrometeorologického ústavu k předávání zpráv o počasí spojeneckým vojskům.

Ministerstvo kultury se bude podílet na řízení případných „mediálních operací“, které jsou nezbytné především při delším pobytu spojeneckých vojsk ke správné informovanosti obyvatelstva a předcházení negativních nálad a šíření paniky. K udržení vysokého morálního stavu spojeneckých vojsk lze předpokládat jeho prostřednictvím na uplatňování požadavků k provedení kulturních akcí.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se může podílet na zabezpečení hostitelským státem například realizací přednáškové činnosti pedagogického sboru, především k seznámení s naší kulturou a zvyky, protože ne všechna spojenecká vojska budou přicházet ze stejných kulturních prostředí.

S výjimkou těch ministerstev, které se bezprostředně budou podílet na přípravě konkrétních činností realizovaných již v míru, není z hlediska zabezpečení hostitelským státem úkolem všech uvedených ministerstev řídit či plánovat konkrétní činnosti. Důležité však bude, aby **rezort obrany ve své práci systematicky prosazoval** u jednotlivých výše uvedených ministerstev přijímání praktických kroků **k realizaci zabezpečení hostitelským státem v jejich působnosti**. Půjde zejména o promýšlení a legislativní zakotvení situací, kdy bude nutno rozvinout **systém zabezpečení hostitelským státem ve větším rozsahu tak, aby se v něm mohly pohybovat** nejen státní organizace, ale i orgány samosprávy, fyzické a právnické osoby. Pouze takto pojatý komplexní pohled na místo a úlohu ústředních správních úřadů v systému zabezpečení hostitelským státem může v případě potřeby přinést požadované výsledky a zajistit jeho funkčnost. Přitom pravděpodobnost rozvinutí celého systému zabezpečení ve variantě č. 2 je nutno hodnotit jako poměrně vysokou.

3. OPATŘENÍ OPSŮ A AKTIVACE SYSTÉMU ZABEZPEČENÍ HOSTITELSKÝM STÁTEM NA ÚZEMÍ ČR

K tomu, abychom postihli problematiku realizace souhrnu *opatření OPSŮ a aktivace systému zabezpečení hostitelským státem*, je nutné si připomenout vazby mezi oběma systémy. Někdy se setkáváme s tím, že mezi oba uvedené systémy je chybně vkládáno rovnítko. Jak vyplývá z definic obou pojmů není jejich obsah v žádném případě totožný. Faktem ovšem je, že oba systémy jsou vzájemně propojeny, doplňují a podporují se. Z některých aspektů je širší

a obecnější pojem OPSÚ, z jiných se tak naopak jeví systém zabezpečení hostitelským státem. Podívejme se objektivně jaké jsou skutečné vazby mezi oběma systémy.

Přímou vazbou mezi OPSÚ a zabezpečením hostitelského státu tvoří **Program bezpečnostních (obraných) investic NATO** (NSIP - NATO Security Investment Programme), jehož prostřednictvím je realizována příprava teritoria z hlediska rozvoje infrastruktury pro činnost hostujících zemí. Stavby a zařízení takto budovaná jsou nebo mohou být běžně využívána jednotkami, útvary a svazky AČR, ale jejich kapacita a lokalizace vychází ze strategických záměrů příslušných teritoriálních (aliančních) velitelů, a proto bude přesahovat potřeby AČR. Podle vývoje situace mohou být tato zařízení využívána v příslušné operaci buď pouze spojeneckými vojsky, nebo v součinnosti s jednotkami AČR. V současnosti jsou realizovány nebo se připravují projekty taktických a transportních leteckých základen, spojení a PVO. Z popisu je zcela zřejmé, že z hlediska vztahu těchto dvou zkoumaných systémů je v tomto případě **řídícím systémem operační příprava válčisti (teritoria) Aliance**.

Poněkud odlišná situace je z hlediska ostatních oblastí OPSÚ, kde lze vytipovat volnější vazby na systém zabezpečení hostitelským státem ve dvou rovinách. **První rovinu** tvoří přímé vazby mezi příslušnými armádami, které se z hlediska realizace systému zabezpečení hostitelského státu a OPSÚ dotýkají zejména skladových kapacit a výcvikových prostorů. Tam, kde požadavky hostující země lze vykrýt z existujících možností vojenské infrastruktury, bude přednostně využívána tato infrastruktura. Význam skladových zásob AČR a jejich využití ve prospěch hostujících vojsk je v souvislosti s probíhajícím snižováním zásob téměř zanedbatelný i při rozvíjení systému zabezpečení hostitelského státu ve variantě č. 1, natož pak při variantách č. 2 a č. 3. Jediným významným styčným bodem z hlediska OPSÚ a zabezpečení hostitelského státu je možnost ubytování a výcviku hostujících vojsk ve vojenských výcvikových prostorech (dále jen VVP), a proto jejich další omezování nelze považovat za nejvhodnější. Výběr a následná výstavba VVP až po zhoršení mezinárodní bezpečnostní situace, je právně, časově a finančně pro stát velmi nevýhodná. Kromě toho je třeba ekonomicky, vojensky i politicky využívat tu skutečnost, že obdobná zařízení v západní Evropě nejsou vybudována a jejich výstavba se neplánuje. Ekologické námitky proti intenzivnímu využívání VVP jsou ve většině případů tendenční a neopodstatněné.

Druhou rovinu tvoří vazby na mezinárodní úrovni, které se dotýkají především možnosti využívání ekonomického potenciálu, zejména dopravní infrastruktury ČR. Vstup cizích vojsk na území našeho státu bude vždy záležitostí schvalovacích procedur vlády a parlamentu. Praktický mechanismus vyžadování zabezpečení podpory hostitelským státem (po předchozím sladění na politické úrovni), která přesahuje možnosti rezortu obrany, je i v tomto případě realizován přes příslušné vojenské (alianční nebo národní) struktury. Většina výrobních, skladovacích a opravárenských kapacit včetně dopravních cest a služeb spojených s jejich využíváním, o které budou hostující země projevoval zájem, je však soukromé povahy, a proto musí mít stát pro krizové situace a zejména pro stav ohrožení státu a válečný stav k dispozici nejen státní hmotné rezervy, ale zejména vhodné legislativní a organizační nástroje k prosazování svých zájmů.

Celá tato oblast je - za součinnosti a pod odborným dohledem všech příslušných ústředních správních úřadů - **v působnosti správy státních hmotných rezerv a je realizována v systému hospodářských opatření pro krizové stavy** (dále jen HOPKS). Domníváme se, že z hlediska realizace úkolů, které připadají v úvahu v námi naznačené variantě č. 1, by neměly nastat žádné větší problémy. Pro zabezpečení potřeb ozbrojených

sil, včetně řešení úkolů zabezpečení hostitelským státem ve variantě č. 2 a 3, se vytvářejí mobilizační rezervy. Jejich tvorba pro oblast materiální se odvíjí od plánovaných počtů vlastních vojsk a jejich možného navýšení v rámci realizace systému zabezpečení hostitelským státem.

Lze tedy konstatovat, že určujícím faktorem pro celkovou výši zásob jsou počty zmobilizované AČR, potažmo ozbrojených sil České republiky a rozsah uzavřených smluv o poskytování této podpory státem. Pro oblast služeb spojených s využíváním infrastruktury jsou však řídicím faktorem principy vyplývající z realizace zásad operačního plánování. Teze, že mobilizační rezervy je možno, se snižováním pravděpodobnosti vzniku ozbrojeného konfliktu a počtu vojsk nasazovaných do soudobých (moderních) operací, významně omezovat platí pro oblast materiální, ale nikoliv pro celou oblast dotčené infrastruktury. Zejména z hlediska dopravního a komunikačního musí být infrastruktura, jejíž výstavba není, na rozdíl od schopností zvýšení výroby věcí měsíců, ale řady let, udržována na odpovídající úrovni. Bez ohledu na počty vojsk musí umožňovat přesuny vojsk všemi druhy dopravy v libovolném směru při jejich komplexním zabezpečení (PHM, proviant, pitná voda, zdravotnická podpora, prostory soustředění atd.).

Kromě toho je třeba vytvářet na teritoriu jeho silami podmínky pro vytyčování objížděk a obnovu sjízdnosti zničených objektů v co nejkratších lhůtách. V tomto případě je zřejmé **prolínání operačních hledisek** do všech oblastí zabezpečení hostitelským státem, které mají v řadě z nich prioritní postavení.

V realizaci HOPKS sehrává významnou úlohu integrovaný záchranný systém (dále jen IZS). Nedostatkem však je, že úlohou IZS není vytvářet ucelený a fungující systém, **ale pouze koordinovat činnost** jeho jednotlivých vybraných složek. Když nastane krizová situace nečekaně a její rozsah bude větší nebo průběh neobvyklý, bude nutné přijímat opatření spojená **s nasazením záložních sil a prostředků, včetně rozvinutí mobilizačních rezerv.**

V tomto případě budou zákonitě vznikat potíže, protože chybí ucelená koncepce řešení všech krizových situací umožňujících adekvátní reakce jak na krizové situace vojenského charakteru, tak na situace nevojenského charakteru. Proto je nutné v další fázi využívat pozitivní zkušenosti získané při realizaci opatření jak v oblasti OPSÚ, tak i v systému HOPKS, oba tyto systémy z hlediska účelnosti, ale i hospodárnosti obousměrně propojit. Při tvorbě tohoto nového systému využít zkušenosti z realizace Programu bezpečnostních investic NATO (NSIP) a realizace systému zabezpečení hostitelským státem.

To bude vyžadovat na základě prognóz vývoje mezinárodní bezpečnostní situace jasné stanovit do jaké úrovně je třeba se připravovat po odbornostech na jednotlivé krizové stavy, co bude ještě politicky, ekonomicky reálné a co již bude postrádat smysl, do čeho musí a bude stát investovat, co bude spadat do působnosti orgánů samosprávy a co do sféry podnikatelské a individuální. Povědně svým rozsahem zasáhly v posledních sedmi letech území České republiky třikrát, přičemž prognózy do dalších let jsou velmi neradostné, a navíc ke standardním ohrožením přibyl nový fenomén – terorismus.

Kromě toho se ukazuje, že četnost regionálních vojenských konfliktů blízkých území ČR, které mohou negativně ovlivňovat vývoj bezpečnostní situace ve státě, se nesnižuje.

Protože nejsou centrálně stanoveny základní požadavky (normy) na uvedení postižených oblastí do původního stavu, je obsah mobilizačních rezerv (jejich kvalita a kvantita) zcela ponechán na subjektivních úvahách jednotlivých ústředních správních úřadů. Ukazuje se, že u některých rezortů nejsou uchovávány žádné mobilizační rezervy a vše je vykrýváno

z běžně dostupných zdrojů. U dalších rezortů se naopak ze setrvačnosti skladují ve velkém rozsahu trofejní zásoby. Domníváme se, že ani jeden z těchto extrémů není správný.

Cvičení NATO, ale i praktická nasazení vojsk v různých operacích, včetně odstraňování následků přírodních katastrof ukazují, že systém zabezpečení hostitelským státem je nutno trvale rozvíjet s využitím připravených opatření HOPKS a OPSÚ. Toto **všestranné zabezpečení** může být efektivně poskytnuto jen tehdy, když se závazky spojují s neustálou výměnou zkušeností a informací. Výměnu je nutno neustále organizovat jak na vnitrorezortní úrovni, zejména mezi Ministerstvem obrany a Armádou České republiky – Ministerstvem vnitra a Hasičským záchranným sborem – Správou státních hmotných rezerv a odborem příprav hospodářských opatření, tak i na mezistátní úrovni. Příkladem mezinárodní spolupráce mohou být například kontakty na úrovni národních velitelů Belgie, SRN, Lucemburska, Holandska a velitele 21. TAACOM (Theater Army Area Command, US), kteří podepsali dohodu o tom, že se budou jednou za rok setkávat v informačním grémiu. Takto byla založena tzv. **Konference národních teritoriálních velitelů** – NTCC (National Territorial Commanders Conference), ke které později přistoupily Francie a Velká Británie. Jejím hlavním cílem bylo mimo jiné vytvořit postupy pro podporu ozbrojených sil hostitelskou zemí a tak realizovat základní rozhodnutí států NATO v této oblasti. Přitom bylo stanoveno, že každá země může **při poskytování podpůrných činností uplatňovat národní zvláštnosti**. Takto vzniklé postupy byly zapracovány do dokumentu „Směrnice pro poskytování podpůrných činností péčí hostitelské země“.

ZÁVĚR

Po hlubším seznámení se s problematikou realizace souhrnu opatření operační přípravy státního území v její návaznosti na systém zabezpečení hostitelským státem je zřejmé, že se jedná o velmi složitý proces **založený především na rozsáhlém vyjednávání**. Každý jednotlivý případ poskytnutí zabezpečení hostitelským státem bude výjimečný a je obtížně opakovatelný. NATO, jako multinárodní organizace, ve všech svých postupech ctí národní specifika, avšak na druhou stranu vyžaduje naplnění závazků, které na sebe členské země převzaly. Bude proto důležité, aby **politická rozhodnutí** byla vždy prováděna **na základě hodnověrných informací o možnostech** ozbrojených sil, respektive armády, ale i celé společnosti. Tato rozhodnutí musí být přiměřená kapacitním i odborným schopnostem vykonavatelů, ale na druhou stranu nesmí být opatrnická a úzkoprsá.

Zkušenosti z pobytu spojeneckých vojsk ve VVP na území České republiky ukazují na **potřebu maximální vyváženosti mezi vlastní národní logistickou podporou a požadavky na zabezpečení hostitelského státu**. Při zkoumání tohoto problému lze konstatovat, že rozhodování o rozsahu zabezpečení má daleko širší souvislosti než by se mohlo na první pohled zdát. Nelze vždy jen **prosazovat finanční aspekty** u jednotlivých komodit či služeb. Tyto jsou samozřejmě prioritní, ale nemohou být jediným kritériem, zejména s ohledem na dlouhodobé dopady.

Při řešení této problematiky, tak jako ve všech oblastech lidské činnosti, je víc než **nutné vyhnout se extrémům**. Aby bylo možné vyváženě požadovat a na druhou stranu i poskytovat optimální rozsah a obsah zabezpečení hostitelským státem, je nutný skutečně profesionální přístup. **Tento lze očekávat pouze u lidí odborně zdatných a připravených** pro plnění takto-

výchto úkolů. Tyto lidi je třeba systematicky připravovat, ale i vzdělávat. Měli by být specializovaně připravováni tak, jak je tomu v ostatních vyspělých státech.

Závěrem lze konstatovat, že **zabezpečení hostitelským státem** je v celé své šíři novým prvkem pro všechny členské země NATO, nejen pro Českou republiku. Toto mimo jiné vyplývá především ze změny charakteru plněných úkolů po rozpadu bipolárního světa a stále narůstajícího počtu „mísí“ realizovaných mimo rámec článku 5 Washingtonské smlouvy. V tomto kontextu má Česká republika při naplňování úlohy hostitelského státu plnou odpovědnost podporovat činnost sil NATO a společně zajišťovat přiměřenou podporu spojeneckým ozbrojeným silám v případě, že bude o tuto podporu požádána.

Literatura:

MC 319/1 Zásady a metody NATO pro logistiku; NATO Principles and Policies for Logistics.

MC 334/1 Zásady a postupy (metody) NATO v oblasti plánování HNS; NATO Principles and Policies for Host Nation Support (HNS) Planning.

ALP-12 Směrnice pro plánování a přípravu dohod, opatření pro podporu hostitelskou zemí; Guidance for the planning and preparation of the Host Nation Support.

Poznátky ze cvičení MOUNTAINS 99, ČESKÝ JEZDEC 2000, MORAVA 2000, a HRADBA 2001“.

Zkušenosti a poznátky ze cvičení VeŠÚZO (Velitelství sil územní obrany) – Tábor, za období 1998 až 2001.

AD 4.5, Zabezpečení hostitelským státem, doktrína, Praha 2003.

Přednáška „Úkoly AČR při plnění vojenských opatření hostitelské země“, VA Brno 2001.

Přípravy na intervenci v Iráku, samotná operace a její důsledky, to vše mělo hluboký dopad na transatlantické a vnitroeurovské vztahy. Je pozoruhodné, do jaké míry se tyto vztahy jeví dnes již změněny, a za tak krátkou dobu. Důkladné prostudování Prohlášení Evropské unie a NATO o Evropské bezpečnostní a obranné politice z prosince 2002, dohody prolamující ledy mezi Evropskou unií a NATO, nasvědčuje tomu, že tento dokument byl dohodnut již v příznivější době. Na jedné straně invaze v Iráku pomohla k utvrzení rostoucí skutečnosti, že Evropa je pozadu na úseku globální bezpečnosti. Na druhé straně připomněla Američanům a Evropanům obtíže v dosažení konsenzu co se týká kolektivní bezpečnosti. Třetí aspekt musel zajisté upozornit Američany na vitální úlohu spojenců při řízení bezpečnostní politiky.

Čtvrtým aspektem je skutečnost, že Američané a Evropané, vítězové studené války a dědicové strategické odpovědnosti, byli upamatováni na to, že se nemohou vyhnout břemenu vůdcovství na poli bezpečnosti v této pohnuté době. Irák byl v realitě poslední kapitolou historie strategického znovuprobuzení Evropy, symptomu jenž se odrazil v následném návrhu koncepce rodící se evropské bezpečnostní strategie vysokého zástupce Evropské unie, Javiery Solany.

Julian Lindley-French

Vztahy, které zavazují

NATO Review 3/2003

<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue3/czech>

Současný vývoj zákonitě vyvolává nutnost zabývat se otázkami perspektiv bezpečnostní situace, vojenství a obranných systémů, včetně provádění operací na podporu míru. Tradiční konflikt se stává stále méně pravděpodobným. Obtížně se rodí strategie obrany vlastního území jako tvorba zcela nového způsobu zasazení ozbrojených sil. Narůstající urbanizace na evropském válečnickém poli pravděpodobně znemožní vyhýbat se při vedení operací zastavěným prostorům. Jaká jsou jejich specifika, jaké faktory působí na bojovou a nebojovou činnost během operací v zastavěném prostoru, jaká jsou současná širší bezpečnostní rizika, jež mají vliv na formování naší bezpečnostní politiky a ovlivňují i postoje obyvatelstva, jehož spolupráce při operacích v zastavěném prostoru je nutná, o tom všem pojednává následující příspěvek, který volně navazuje na článek Operace vedené v zastavěných prostorech z VR 4/2003 od téhož autora.

Po rozpadu bipolárního světa se výrazně změnila bezpečnostní rizika světa, regionu i států. Povahu, rozsah a lokalizaci bezpečnostních rizik začaly určovat nové podmínky a možnosti jejich vzniku a šíření. Objevily se nové faktory ovlivňování světového vývoje. Svět se začal otevřeněji globalizovat, rozšíření demokracie i do mezinárodních vztahů otevřelo prostor pro pluralitu. Současně se zvedla dosud bipolaritou kontrolovaná vlna nacionalistických hnutí. Suverenita států, zejména malých, není schopna držet krok s tendencí ke globalizaci i regionalizaci a dokáže se jen obtížně vyrovnávat s vlnami imigrací a mezinárodního terorismu.

Bipolární světový latentní konflikt balancující na hranici soutěžení o převahu vojenských i ekonomických sil kontroloval, deformoval a zadržoval řadu procesů provázejících přechod od průmyslové k informační civilizaci. V globalizujícím se světě tento proces prudce akceleroval. Obnažil tak otevřenou krizi hodnot na přelomu dvou civilizací: průmyslové a informační, otevřel cestu rychle dostupným informacím na celé planetě. Přinesl vědecké objevy a jejich technické aplikace, usnadnil jejich dostupnost nejen státům, ale i iniciátorům nových bezpečnostních rizik, mnohdy i na úrovni malých agresivních skupin či dokonce jednotlivců.

Žijeme v nejisté době

Existuje mnoho rizik globálního, evropského či státního rozsahu, jež je možno již dnes identifikovat nebo předpokládat. Lze je členit na rizika civilizační (jako je kupříkladu devaluace tradičních hodnot chování lidstva a setrvávání na kultu násilí), ekonomická rizika (např. nerovnoměrnost ekonomického vývoje a jeho prohlubování), rizika vojenská a vojensko-politická (k nimž řadíme např. přeceňování vojenských nástrojů bezpečnosti, militarizace regionů a používání této síly v mezinárodních vztazích), rizika životního prostředí a světových zdrojů (mezi něž patří např. poruchy v čerpání a distribuci surovinových a potravinových zdrojů, velké energetické a průmyslové havárie aj.), rizika lidských a společenských vztahů (jako jsou etnické čistky, deportace obyvatel, zneužití hromadných sdělovacích prostředků aj.) a rizika růstu kriminality (např. aktivity mezinárodního organizovaného zločinu, drogy a narkomanie, podpora kultury násilí).

Zvláštní pozornost je nyní věnována těm rizikům a hrozbám, které souvisejí s vývojem mezinárodní politiky a vývojem vojenství. Hrozbu z tohoto hlediska představují státy, seskupení a organizace, pro něž je hlavním záměrem potlačování základních lidských práv a uplatňování násilí vůbec, vyúsťující až ve válku prostřednictvím prosazování negativních zájmů, a to etnických, religiozních, ekonomických, sociálních aj. Tyto hrozby se násobí tam, kde jsou zmíněné síly vyzbrojeny zbraněmi hromadného ničení. Podobně je tomu i s terorismem, zvláště je-li spojen s nedemokratickými a nestabilními politickými režimy.

I přes snižující se počet lokálních konfliktů existují podmínky a podněty k tomu, aby některé dřívější znovu propukly nebo byly vyvolávány nové. Příčinou jsou dva paralelně probíhající procesy: nerovnoměrnost světového vývoje, prohlubující se diferenciaci, determinovaná i globalizací, kdy se na jedné straně integrují hospodářsky rozvinuté státy, koncentruje se moc a zvyšuje životní úroveň, na druhé pak dochází k úpadku, nastolování autokratických režimů, neschopných efektivního ekonomického rozvoje.

Nelze přehlédnout další bezpečnostní rizika, jakými jsou průmyslové, technické a vojenské havárie, živelní pohromy, epidemie, ekologické kolapsy, klimatické změny, úbytek lesů, pitné vody, kdy např. v určitém období hrozí kvůli nedostatku vody i válečné konflikty. Na druhé straně nelze přehlížet ani nebezpečí nekontrolovaného rozvoje vědy (např. v jaderné fyzice, genetice, lékařství, biologii, informatice apod.).

Pro analýzu bezpečnostních rizik má klíčový význam, že se dále zdokonalují dosud známé zbraňové systémy (nejrůznější typy raket, letadel, modernizace tanků, bojových vozidel pěchoty i ručních zbraní ad.). Technologický rozvoj vytváří základ i pro výrobu a použití zbraní nových.

Bezpečnostní šance světa je v hodnotově pozitivním zajištění posilování globálního řízení, zvláště co se týče integrace států a zvýšení významu nadnárodních organizací, a ve společném řešení nejvážnějších bezpečnostních rizik.

Pro zahraniční politiku České republiky to znamená nejen být členy NATO a usilovat o členství v Evropské unii (EU), ale hrát v nich rovnoprávnou roli, to jest nejen plnit jejich rozhodnutí, jako tomu bylo ve Varšavské smlouvě a RVHP. Aliance a EU musí mít zájem na svém rozšíření nejen proto, že si to přeje řada středo- a východoevropských zemí, ale měl by to být i jejich sebezáchovný zájem, jinak se mohou ocitnout v izolaci.

Formování bezpečnostní politiky

Bezpečnostní politiku tvoří zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu, obranná a vojenská politika státu, relativně samostatně pak politika vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku. Jde o souhrnnou kategorii zahrnující bezpečnost, obranu a ochranu státu, je soustavou politických cílů a prostředků k zajištění bezpečnosti, obrany a ochrany státu a občanů včetně všech aktivit vedoucích k realizaci této bezpečnostní politiky.

Formování bezpečnosti a obrany je prostřednictvím konkrétního zadání ve formě bezpečnostní politiky a strategie, závislé na analýze bezpečnostních rizik a ohrožení, na cílech Severoatlantické aliance a rodící se evropské obrany.

Pokud jde o bezpečnostní rizika, tato jsou v České republice shodná s riziky NATO a stále více i s EU, s nimiž je i společně sdílí.

V poslední době se výrazně zvyšuje intenzita jednání směřujících k výstavbě evropské bezpečnostní a obranné struktury na bázi Evropské unie (EU), což spolu s dynamikou vývoje

na vojensko-politické scéně i vnitřního vývoje Aliance, nepochybně vyvolalo potřebu reflexe v aktualizaci bezpečnostní a vojenské strategie ČR.

Současný dynamický a dramatický vývoj evropské bezpečnostní struktury, například zrušení ZEU (Západoevropské unie), budování vojenských struktur EU (Evropské unie), řešení vztahů EU a NATO, posílení poslání OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě) apod., se v současnosti stává základním problémem. To zákonitě vyvolává nutnost zabývat se otázkami perspektivy vývoje bezpečnostní situace, vojenství a obranných systémů, včetně provádění operací na podporu míru (PSO – peace support operations).

Nová evropská armáda v rámci EU se teprve tvoří. Obtížně se rodí strategie obrany vlastního území jako tvorba zcela nového způsobu nasazení ozbrojených sil.

Avšak ani za těchto složitých podmínek však stát a jeho složky nic nezbavuje odpovědnosti přijmout relativně samostatná rozhodnutí, a to jak v oblasti zahraničněpolitické, obrany, armády i vnitřní bezpečnosti.

Politické faktory

Za posledních deset let jsou to důvody politické, které mají za následek prudké změny v rozvoji vojenských sil. Určující změny v mezinárodní bezpečnostní situaci, vyplývající ze změn rovnováhy sil v Evropě a ve světě jsou odpovědné za to, že „tradiční konflikt“ se stává méně pravděpodobným. V současnosti žádný stát nebo organizace nejsou vojensky schopny vést samostatně úspěšnou operaci proti územím členských států NATO nebo jejich silám rozvinutým na rozsáhlém prostoru. Přirozeně pak narůstá mezinárodní ochota podílet se na vojenských operacích pro udržení míru (PK – peace-keeping) nebo jeho vynucení (PE – peace enforcement) i operacích na podporu míru (PSO – peace support operations).

Je pravděpodobné, že v roce 2020 budou více než dvě třetiny světové populace žít v zastavěných prostorech. V celé jedné třetině, zvláště např. ve střední Evropě, jsou zastavěné prostory více a více nahuštěny mnohamilionovým obyvatelstvem. Města se liší především podobou, stupni modernizace a hustotě obyvatelstva. Lze proto odpovědně říct, že zastavěné prostory vytvářejí ovlivňující faktory pro vedení bojových operací.

Pro AČR z toho jednoznačně vyplývá, že její jednotky a útvarů budou muset vést více a více operací právě v urbanizovaném prostoru, za různých specifických okolností a spekter násilí. Tíha vojenských operací bude zaměřena na urbanizované prostory (politická, kulturní a ekonomická střediska, křižovatky důležitých komunikací, železničních tratí, stanic a vodních cest, letišť atd.), které jsou převážně rozmístěny v zastavěných prostorech. Zvláště v případech neregulárních (nerovných, asymetrických) konfliktů půjde o jiné „abstraktní“ střediska zájmů, totiž získání přízně místního obyvatelstva.

Jak již bylo konstatováno, současné konflikty se ve větší míře vyznačují neregulérním, nepravidelným nepřítelem. Polní řády a vojenské předpisy pro vedení bojové činnosti (operací) s takovýmto nepřítelem se v tomto směru stále rozvíjejí. V současnosti často používaný pojem „mírové operace“, v sobě zahrnuje přípravu a rozvoj vojenských sil na úrovni jednotek a útvarů tedy na nižších stupních. Mírové operace mohou v některých situacích v plné míře nahradit bojové operace. Jde o přechodné, dočasné období, kdy ve formě bojových akcí bude snahou pokračovat v operaci a dosáhnout původního cíle, kterým bylo seriózní urovnání vzájemných vztahů znepřátelených stran. Hlavní myšlenkou proto bude ujasnění si politických a vojenských cílů předem.

Operace vedené na různých stupních velení se mohou lišit dočasně a místně na úrovni sil, míře a intenzitě, čímž se stává obtížná jejich kontrola. Toto je jedna z důležitých podmínek, proč je při prvotním konfliktu nutné **definovat přesně politický a vojenský konečný cíl**. Velitel na operačním stupni musí být schopen vždy odhadnout, jak může provést splnění konečného cíle. O celkové situaci musí v pravý čas informovat politicko-strategický stupeň.

Pro AČR je nezbytná mezinárodní spolupráce, ne jenom pokračovat v politické a veřejné podpoře případných operací, ale také proto, že v současnosti není schopna aktivně a samostatně vést operaci v rozsáhlém urbanizovaném prostoru. Společné, spojené operace prosazují zvláštní odpovědnost a kladou důraz na harmonizaci, jako například organizaci, výstroj, výzbroj, vybavení, vzdělání a výcvik. Narůstá důležitost interoperability a standardizace spolupůsobících sil a prostředků.

Specifická charakteristika zastavěných prostorů, kromě jiného, zahrnuje v oblastech vedení konfliktu (bojové činnosti) přítomnost mnohých podpůrných mezinárodních organizací a agentur působících vedle sebe, činností při kterých narůstá význam civilní a vojenské spolupráce (CIMIC - Civil and Military Cooperation).

Požadavek včasné a pečlivé součinnosti (spolupráce) vojsk a všech organizací působících současně na bojišti zabezpečuje, že vojenské operace jsou předem zbavovány nežádoucích účinků záporného působení místního obyvatelstva při realizaci cílů operace. Tato spolupráce nebývá vždy optimální a proto musí velitele dělat vše, aby se podstatně zlepšila. Na plynulý chod operací v zastavěném prostoru bude mít velký vliv také národní (regionální) administrativní infrastruktura.

Vojenské faktory

Především zbraňové systémy, kterými jsou vyzbrojeny jednotky a útvary Aliance, jsou rozhodujícím faktorem v oboustranných konfliktech. I když Aliance automaticky využívá současných technologických výhod vedení operací v zastavěných prostorech, setkává se s celou řadou zvláštních úkolů při jejich realizaci. Především musí velení stát o politickou a společenskou podporu, což znamená věnovat více úsilí vyhnout se nadbytečným ztrátám, lidskému utrpení a průvodním škodám na majetku. Bude nutné zcela omezit šance nepřítel, aby dosáhl svých, předem stanovených cílů. Operace, které povede nepřítel, budou zpravidla neregulérně vedené proti všem pravidlům, i když nepřítel si toho bude vědom.

Operace, vedené proti neregulérnímu nepříteli, budou charakterizovány jako bojové operace. V první řadě se nepřítel bude snažit negovat naši technologickou převahu (letectvo, vrtulníky, těžkou mechanizovanou techniku, moderní zbraňové systémy apod.) a pokusí se vtáhnout nás do bojové činnosti v zastavěném prostoru, kde právě tyto technologické přednosti ztrácí na efektivitě a účinnosti.

Bude narůstat snaha nepřítel získat výhody od přítomného místního obyvatelstva, kde jako příklad poslouží využívání vysoce kvalitní techniky (spojovacího zařízení a vybavení) z místního civilního trhu, využívání důmyslných technologií (internetu) apod., čímž se naše technologická výhoda na bojišti bude postupně snižovat.

Vedení bojových operací (obránných i útočných) v zastavěných prostorech se bude silněji a komplexněji týkat mezinárodního měřítka. Omezený prostor pro manévry a pozorování, kde působí většinou malé jednotky za přítomnosti civilního obyvatelstva, jejich majetku a kultur-

ního bohatství. Zde platí závažné úmluvy a dohody, humanitární zákony pro vedení ozbrojeného konfliktu, které činí tento způsob vedení operací (bojů) výjimečným.

Současná doktrína útočných operací a platné předpisy (v operačních souvislostech) preferují vyhýbání se zastavěným prostorům. Překotně narůstající urbanizace na středoevropském válcíšti však bude tuto variantu v taktických podmínkách znemožňovat. I nadále bude uplatňován fenomén „vyprázdňení bojiště pro manévr“.

O mnoho snadněji budou probíhat mírové operace v urbanizovaných prostorech v případech, kdy s mírovými operacemi budou souhlasit místní administrativy a svářící se strany. Jde především o lepší podmínky působení lidského zpravodajství (HUMINT - human intelligence), kde prostřednictvím místního obyvatelstva lze získávat přesné informace o zastavěném prostoru a důležitých přítomných reálných faktorech, které často velmi zásadně mohou ovlivnit další činnost taktických bojových uskupení bojujících v zastavěném prostoru. V mírových operacích se souhlasem nebo bez něj bude rozhodující, aby byla zachována politická a společenská podpora.

Prudké změny v náladách obyvatelstva, politické a společenské podpory, může závažným způsobem prudce změnit výsledek relativně i malého incidentu, jak to bylo v případě známé operace vedené USA v Mogadišu.

Jiný charakter budou mít operace nižší intenzity (například humanitární operace), které budou soustředěny převážně v zastavěných prostorech. Rizika násilných operací jsou zde nižší, nicméně dokonalé rozestavení vojenských jednotek musí poskytovat podmínky pro působení této mise ochranu, tím eliminovat možnost znepřátelených sil (frakcí), které by se snažily narušovat humanitární misi. V takovýchto případech musí jednotky reagovat s extrémní opatrností, aby nebyla narušena politická a společenská podpora mise, a tím i její pokračování.

Úsilí AČR, především vedení operací v zastavěném prostoru tak, jak je vedly v nedávné době ruské jednotky v Grozném (Čečensko), není cílem jednotek armády ČR.

Současná koncepce je určována dosavadními operačními aktivitami v rozličných mírových operacích a misích. Tyto operace, kterých se účastní jednotky AČR, mají být nebo mnohé jsou vedeny v zastavěném nebo podobném prostředí. Rizika těchto konfliktů jsou vystupňována do vyšších úrovní, skutečně však půjde jen o jedinou, a to pro jednotku nebo jednotlivce. Toto musí být bráno na zřetel již v době, kdy budou jednotky cvičeny a vybavovány do mise. Pro jednotky a jednotlivce rozlišení mezi rozsáhlým a nižším konfliktem není důležité.

Faktory ovlivňující bojové operace v zastavěném prostoru

V dalším budu popisovat operace v zastavěných prostorech během bojových a mírových operací. Protože se organizační základ AČR opírá o bojové možnosti, budou nejprve řešeny bojové operace a hlavní faktory, které je ovlivňují. Úloha různých bojových jednotek při budoucích možných bojových operacích v zastavěných prostorech bude tedy popsána v souvislosti s těmito faktory. Podobně, ve stejné souvislosti, bude rozebrána úloha různých jednotek při mírových operacích.

Pomocí faktorů ovlivňujících bojové operace poskytuje tato část článku celkovou představu o prostředí, ve kterém se vedou bojové operace v prostorech měst a městských aglomerací.

Bojiště ve městě má velké množství dimenzí. V kosmu jsou družice pro spojení, zdroj informací a určování polohy. Ze vzdušného prostoru je zemský povrch sledován a jsou shro-

mažďovány a přenášeny zprávy a informace o nejdůležitějších cílech a prostorech soustředění zbraní a zbraňových systémů. Vzdušný prostor je také využíván k tomu, aby se všechny druhy řízené a naprogramované munice dostaly ke svým cílům. V neposlední řadě vzdušný prostor využívají bojové a dopravní letouny, bojové vrtulníky s osádkami, dálkově řízené průzkumné letouny a bezpilotní prostředky.

Jednotky a útvary AČR musí být schopny vést bojovou činnost (operaci) na třech úrovních. Za prvé působí jednotky nad úrovní terénu (střechy a horní patra domů, administrativních budov apod.). Za druhé na úrovni terénu postupují vozidla a jednotky, nasednuté, sesednuté nebo pěší (v domech, mezi domy, budovami na ulicích, parcích, stadionech atd.). A konečně pěší jednotky, které působí pod úrovní terénu (podzemní dráha, parkoviště, kanalizace, sklepení budov atd.). Ohrožení ze vzdušného prostoru, které vychází ze třetí dimenze lze považovat za „čtvrtou úroveň“.

Bojové operace v zastavěných prostorech mají nepřetržitý charakter. Mohou pokračovat i za tmy nebo špatné viditelnosti s použitím přístrojů pro noční vidění a prostředků zvyšujících přehled o situaci. Důležité je rychlé vyhodnocování vzdušné situace a vedení účinné protivzdušné obrany.

Typické pro současné vedení války je co nejdříve podlomit vůli nepřítele bojovat. Avšak bojová operace vedená v zastavěném prostoru je vedena dlouhodobě. Právě dlouhodobost těchto druhů operací může mít negativní vliv na média, a tím i na veřejné mínění. Kromě toho velký počet ztrát v řadách vlastních sil a stále přítomných místních obyvatel, vede také ke snížení podpory operace tohoto druhu.

Jak již bylo vzpomenuto, předpokládá se, že do roku 2020 bude žít v městských oblastech více než dvě třetiny světové populace. Především v bezprostřední blízkosti moří a v oblastech, které jsou známy jako oblasti delt řek. Právě ekonomické, kulturní, náboženské a politické činnosti jsou více a více soustřeďovány do těchto prostorů. Urbanizované prostory také zahrnují hustou síť infrastruktury tvořenou důležitými silnicemi, železnicemi, veřejnými sítěmi (elektrina, plyn, vytápění, voda atd.), sdělovacími prostředky (telefon, noviny, rádio, televize aj.), atd. To znamená, že urbanizované prostory (zastavěné plochy) často představují důležitou součást logistických řetězců, protože velkoměsta a města jsou často křižovatkami pro přepravu zboží všeho druhu. Kromě toho, urbanizovaná plocha obsahuje zvláštní infrastrukturu, jako například letiště, u pobřežních velkoměst lze nalézt velké přístavní komplexy, početné vodní kanály a jiná zvláštní zařízení infrastruktury. Takováto místa pravděpodobně pokryjí rozlohou obrovské plochy.

Struktura prostoru, použité stavební materiály, hustota budov a rozsah urbanizace se enormně různí. V západním světě jde obvykle o hustě zastavěné staroměstské centrum, obklopené dobře uspořádanými prostornějšími sídlišti s nižšími budovami, než jaká jsou v centru. Používaným materiálem je obvykle beton, cihla, kov a sklo. Také se projevuje tendence rozšiřujících se velkoměst, požířt okolní vesnice a tak vlastně hraničit s jinými velkoměsty. Výsledkem jsou celé oblasti urbanizace, například Randstadt v Nizozemí nebo Ruhrgebiet v Německu.

V bývalých sovětských republikách je obvykle docela moderní hustě zastavěné centrum obklopené obytnými oblastmi, ve kterých jsou domy v podstatě blízko u sebe. Naproti tomu v tzv. třetím světě jde často o neuspořádané „slumové“ oblasti, kde není naprosto žádná kontrola stavebních činností. Použitým materiálem jsou cihly, dřevo, vlnitý plech, pálená hlína, rašelina a dokonce rákos. Lidé se v důsledku chudoby na venkově většinou stahují do měst. To je také důvodem nekontrolovaného růstu podobných měst v těchto oblastech.

Zeměpisná poloha těchto zemí hraje důležitou úlohu. Především v kopcovitém nebo horském terénu jsou města budována obvykle v údolích. V těchto případech prakticky není žádný prostor pro jejich rozšiřování - zastavěná plocha je kompaktní. Z toho vyplývá, že prostor pro manévry, obejítí takového prostoru, je velmi omezen.

Urbanizovaný prostor neskýtá otevřené nebo dobře připravené bojiště. Naopak, budovy způsobují, že je toto bojiště přeplněné (zablokované), vytvářející pouze krátké úseky pro pozorování a krátké úseky palby. Na druhé straně však budovy poskytují výborné možnosti krytí a utajení. Tato skutečnost nesmírně ztěžuje velení větším jednotkám a uskupením což znamená, že menší jednotky budou muset často vést bojovou činnost víceméně samostatně. Nejasnost a nedostatek podrobných informací zvyšuje potřebu jejich získávání, především při plánování a před bezprostředním zahájením bojové činnosti. Bude-li přehled o situaci nedostatečný, vzroste nebezpečí ztrát ve vlastních řadách a to často způsobených i vlastními silami. V důsledku toho bude nutné přijímat mimořádná opatření jak procedurální, tak technická. V neposlední řadě, budovy nežádoucím způsobem ovlivní vysílací a přijímací dosah rádiových zařízení a navigačních systémů (např. GPS - Global Positioning System).

Důsledky:

- ☐ mobilita živé síly a techniky je vážně omezena, což je způsobeno zvláště ostřelováním a překážkami (předem připravenými a různými),
- ☐ dosah spojovacích prostředků je silně redukován „narušením přímé viditelnosti“ a všemi druhy „rušivých“ technických prostředků v prostoru,
- ☐ často mimořádně krátké úseky palby, spolu s nejasnostmi terénu, zvyšují nebezpečí ztrát ve vlastních řadách (požadavek mít dokonalý přehled o situaci se tedy na všech úrovních zvyšuje).

Současné zpravodajské jednotky se svým vybavením, jsou vhodné zejména k získávání informací z otevřeného bojiště. Budovy a stavební konstrukce v prostoru velmi ztěžují stanovení polohy, bojového složení, uskupení, možnosti a zranitelnost nepřítele pomocí stávajících prostředků. Jak již z předchozího mého článku (Charakteristika zastavěného prostoru ...) a uvedených faktorů vyplývá, sama urbanizovaná oblast nutně vyžaduje sběr zvláštních informací. To zahrnuje především informace o struktuře, velikosti a hustotě urbanizovaného prostoru, použitých stavebních materiálech, veřejných sítích, přítomnosti a typu chemického průmyslu, existenci kanalizace, šířkách silnic, možné přítomnosti místních obyvatel a jakýchkoliv předmětů kulturní hodnoty. Tento druh informací se vyžaduje před zahájením operace. Sběr informací tohoto druhu musí být zahájen včas a musí být veden dlouhodobě. Některé z těchto činností mohou provádět nasmlouvání partneři, kteří působí v zahraničí. Jiné informace lze získat ze specializovaných databází. Protože se mnoho z požadovaných informací vztahuje ke stavebnímu inženýrství, vzniká potřeba osob odpovídajícího vzdělání (např. ženijní důstojníci v činné službě), kterou bude nutné rozšířit o záložní důstojníky a důstojníky z úřadu pro budování tylových zařízení na bojišti a podobně jak je to v jiných státech Aliance.

Pohyblivost vozidel je výrazným způsobem nepříznivě ovlivněna budovami. Pohyb zabezpečujících a bojových vozidel podporujících činnost jednotek je omezen jen na dostupné komunikace, z čehož vyplývá že nemohou získávat rychlost a chybí prostor pro provádění manévru. Situace je ještě horší, pokud se musí vozidla přesunovat po ulicích plných sutí, částečně zřícených budov a překážek. Ulice také omezují sektor, ve kterém je prováděna

palba. Krátké palebné vzdálenosti v kombinaci s omezenými možnostmi elevace a deklinace zbraňových systémů a některé typy munice znamenají, že působení a efektivnost těchto zbraňových systémů bojových vozidel je mnohem menší.

Účinnost palebné podpory dělostřelectvem a minomety je v urbanizovaném prostoru nepříznivě ovlivňována. Důsledkem jsou rozsáhlé úseky hluchého prostoru, což způsobují výškové budovy. Hluchý prostor, vznikající při dělostřelecké palbě pod nízkým úhlem, je značně větší, než hluchý prostor vznikající při palbě spodní skupinou úhlů z minometů. V tomto typu prostoru jsou tedy minomety účinnější. Nutnost zabránit vlastním zbytečným ztrátám na živé síle a škodám na technice vyžaduje vedení palby pouze na pečlivě zvolené cíle. Jednotky palebné podpory musí mít proto stejně dokonalý přehled o situaci, jaký mají bojové jednotky. Jako příklad lze uvést náhodné zasažení chemického závodu, které by mohlo mít obrovské následky. Z těchto důvodů musí používat dělostřelectvo a minomety takové druhy a typy munice, s nebo bez cílového navádění, které mohou být odpáleny přesně na cíl.

Přímou viditelnost (vizuální kontakt s cílem) nepříznivě ovlivňují výškové budovy, čímž je také omezeno poskytování palebné podpory pozemním silám pomocí vrtulníků a stíhacího letectva. Neexistuje-li přímá viditelnost cíle, může být účinně prováděna palebná podpora ze vzduchu jen v případech, že na zemi jsou pozorovatelné vybavení laserovými přístroji označující cíle a jsou-li použity vysoce dokonalé prostředky, jako například řízené střely s plochou dráhou letu.

Budovy, nepřehlednosti a velikosti zastavěného prostoru znemožňují fyzicky kontrolovat celý prostor. Proto jednotky budou nuceny soustředit se jenom na určité úseky a k monitorování zbývajících prostorů využívat technické prostředky.

Obecné důsledky

Struktura a podstata zastavěného prostoru bez ohledu na jeho velikost, hustotu budov a použitého materiálu, vždy omezuje činnost bojujících jednotek. Obecně řečeno, účinnost a možnosti soudobých mechanizovaných jednotek jsou sníženy. Obvykle jsou připravovány a budovány s cílem vést bojovou činnost, manévr, ne však v zastavěném prostoru.

Urbanizovaný prostor vytváří nevýhodné podmínky i pro jednotky zabezpečení a druhů vojsk. Především snížená pohyblivost brání zásobování a zdravotnickému odsunu, který bude nutné uskutečňovat v urbanizovaném prostoru v převážné většině pěšky. Poškozená technika, bojová vozidla v tomto prostoru, budou považována za ztracená alespoň dočasně. Možnosti použití stávajících logistických koncepcí, za takovýchto podmínek, musí být přehodnocovány.

Nemalým nebezpečím v zastavěných prostorech jsou obvykle podniky a průmyslová odvětví, která pokud by byla válkou zničena, mohou být pro lidi a životní prostředí nebezpečná. K těmto účelům musí mít velitelé k dispozici dostatek odborných znalostí (odborníky), pomocí nichž bude možné těmto nebezpečím čelit nebo je alespoň kontrolovat.

Kromě všech těchto nepříznivých skutečností v urbanizovaných prostorech, může operace příznivě ovlivnit využívání dostupných veřejně prospěšných služeb (technických vybavení), jestliže nejsou sabotovány nebo úmyslně poškozeny. Pokud by byly správně využity, mohly by pro vlastní síly znamenat velké výhody. Jako příklad lze uvést prostředky komunikace, místní média nebo zdroje pitné vody, pohonných hmot apod.

Od roku 1945 se odehrálo pouze několik ozbrojených konfliktů mezi dvěma nebo více pravidelnými silami. Nepochybně tedy byla většina konfliktů vedena mezi pravidelnými a nepravidelnými silami. Hlavní rozdíly mezi nimi, ve vztahu k vedení operací v zastavěných prostorech, jsou následující: **Pravidelné síly** tvoří mechanizované ozbrojené síly, organizované a vyzbrojené stejným způsobem jako síly Aliance. Část jejich výzbroje je novodobá. Novodobé zbraňové systémy jsou dostupné na mezinárodním zbrojním trhu, novou technologii lze kopírovat a použít ve zbraňových systémech. Je nutné kalkulovat s tím, že zastavěná plocha ovlivňuje výzbroj a výstroj pravidelných sil. Je tomu tak i s doktrínou, na které se operace zakládají. Může se měnit a zajisté nemusí být tím, co známe jako „ruskou doktrínu“.

Podle válečného humanitárního práva je AČR povinna se během svých operací vyhýbat ztrátám na civilním obyvatelstvu, a také zamezovat jakémukoli poškození civilních objektů, především národních, historických a religi0zních památek. Přítomnost civilního obyvatelstva na bojišti nutí jednotky k tomu, aby použití síly bylo přiměřené. Jednotky musí být o chování k civilnímu obyvatelstvu důrazně poučeny. Studie, které jsou v současné době psány, pokud jde o psychologické operace (PSYOPS – psychological operations) a o civilní vojenskou spolupráci (CIMIC), vytvářejí základ pro tuto novou oblast odborných znalostí.

Nepravidelné síly je často obtížné identifikovat, obvykle působí v malých skupinách. Tyto skupiny používají běžně neortodoxní bojové metody, včetně akcí „hit-and-run“ (udeřit a zmizet) a partyzánských akcí. Zpravidla při provádění takových akcí lze jenom s obtížemi najít viníka, který porušuje válečná humanitární práva a tyto skupiny se necítí ani vázány je dodržovat. Často jsou orientovány na velmi citlivé vojenskopolitické cíle, jak vojenské, tak i civilní. Urbanizované prostory s velkou koncentrací obyvatelstva nabízejí ochranu a vhodný výchozí prostor pro operace. Vzhledem ke skutečnosti, že jednotlivci jsou prakticky nerozpoznatelní, mohou po provedení své činnosti zmizet mezi civilním obyvatelstvem. Nepravidelný nepřítel bude působit v prostoru bojové činnosti, inscenovat překvapivé útoky a nedopustí, aby byl vtažen do rozsáhlejšího střetu.

Pro vlastní jednotky (AČR) je postoj civilního obyvatelstva, pokud jde o nepravidelného nepřítele, velmi důležitý. Pozitivní postoj obyvatelstva k nepříteli mu dává více příležitosti provádět vlastní činnost, protože tak může spoléhat na ochranu a podporu ze strany obyvatelstva. Za takovýchto okolností bude pro něj snadnější zmizet mezi obyvatelstvem a bude mít nepřetržitý přísun zpráv a zajištěnou logistiku. Negativní postoj obyvatelstva zbaví „nepravidelného nepřítele“ ochrany a podpory. Tento druh informací je nutné mít k dispozici se značným časovým předstihem před jakoukoliv operací a mohl by být důležitým faktorem při konečném rozhodování o tom, zda v tomto prostředí provádět operaci či nikoliv.

Hlavním cílem nepravidelných sil je fyzické ničení. Zpravidla je jejich snahou podlomit vůli nepřítele bojovat. Nepřetržitě způsobují ztráty svému nepříteli, protahují konflikt, a pokud je to možné, dělají vše pro to, aby nebyly poutány. Tímto si udržují dostatečnou bojovou sílu a schopnost pokračovat ve své činnosti dlouhodobě. Působí-li sdělovací prostředky na veřejné mínění správným způsobem, může mít tato činnost napohled nízké úrovně, také závažné politické/strategické důsledky pro pravidelného nepřítele. Příkladem byly boje ve městě Groznyj.

Nepravidelné síly mohou být zčásti vyzbrojeny novodobými zbraněmi. Týká se to především přenosných protipěchotních, protitankových a protivzdušných zbraní (systémů). Nepravidelné síly mohou mít omezený přístup i k těžkým zbraním, jako jsou tanky a minomety (velké ráže).

V závislosti na finanční podpoře budou také ve velké míře používat improvizované zbraně, výbušniny a nástražné miny, vysoce výkonné pozorovací a spojovací prostředky.

I když AČR vychází z předpokladů, že operace jsou vedeny v konfliktech „symetrických“, je velmi pravděpodobné, že se při bojové činnosti v zastavěných prostorech střetne s nepravidelným nepřítelem. Typy ohrožení je možno shrnout následujícím způsobem (viz **tab.**).

	teroristé/zločinci	nepravidelné síly	pravidelné síly
<i>úroveň organizace</i>	jednoduchá, tajná	proměnlivá	komplexní, otevřená
<i>vojenská strategie</i>	vytvářet strach	narušit politickou moc	dohlížet nad prostorem
<i>výzbroj</i>	obvykle omezená, jednoduchá	obvykle lehké zbraně	konvenční
<i>podpora lidí</i>	minimální	proměnlivá	proměnlivá

Velmi závažným ohrožením je ohrožení ze vzduchu. Toto ohrožení zahrnuje široký výběr prostředků dopravy na cíl. V důsledku celosvětového šíření novodobých leteckých prostředků na jedné straně a relativní snadnosti, s jakou je možno si letecké prostředky osvojit, na druhé straně, může letecká síla v rukou pravidelných nebo nepravidelných sil působit tak, že může ničit politicko-strategické cíle vojenské operace.

Bojová činnost během operací v zastavěném prostoru

Účinnost a možnosti mechanizovaných jednotek při vedení boje novodobými zbraněmi jsou v zastavěném prostoru velmi omezeny. Budovy způsobují, že je možné vést pouze menší izolovanou (decentralizovanou) bojovou činnost zblízka, vedenou sesednutou pěchotou a přidělenými ženijními jednotkami, s podporou nebo bez podpory bojových vozidel, tanků a jiné palebné podpory. Při tomto druhu činnosti na nejnižším stupni musí být úkoly prováděny co možná nejsamostatněji. Musí zde také být dostatečně vysoký stupeň „schopnosti vydržet“. To znamená, že organické skupiny do nejnižšího stupně bude nutné transformovat dočasně do organizace jednotek adaptovaných k vedení tohoto typu bojové operace. Cílem manévrujících jednotek je podlomit vůli nepřítele bojovat. Metody používané ke zjištění, upoutání a úderu, se budou muset přizpůsobit tak, aby byly vhodné pro prostředí (terén), ve kterém se boj odehrává.

Při bojové operaci v městském prostředí budou boje probíhat na relativně malé ploše. Prostor rot se například omezuje pouze na několik bloků nebo jednu ulici. Tyto boje budou často vedeny v několika izolovaných postaveních zároveň. Místo, intenzitu a průběh těchto bojů není možno předem předpovědět. Jednotky musí být schopny operovat ve dne v noci. V důsledku boje zblízka je pravděpodobné, že bude docházet k rychlým změnám mezi různými způsoby boje. Jednotkám musí často pomoci zálohy. Složitost těchto bojů vyžaduje nepřetržitou a důkladnou koordinaci všech činností co do času, prostoru a cíle. Dalším komplikujícím faktorem je skutečnost, že často nebude možné rozpoznat nepřítele.

Bojová operace v zastavěném prostoru je operace velmi náročná pro živou sílu. Pokud to bude možné, je nutné vyhnout se boji do vyčerpání. Řešením může být alternativní manévrování.

To by mohlo zahrnovat:

- ☐ určení hlavního úsilí nepřítele a soustředění vhodného počtu prostředků na něj (s tím, že zbytek zastavěného prostoru bude sledován),
- ☐ úplnou izolaci nepřítele ovládnutím všech přístupových cest,
- ☐ vyřazení veřejných sítí z provozu (při dodržení omezení uložených zákonem války pokud je pravděpodobné, že by v důsledku toho trpělo civilní obyvatelstvo),
- ☐ spojení sdělovacích prostředků,
- ☐ vyhnutí se skutečnému boji z blízka po co nejdelší dobu tak, aby se plně využily přímé a nepřímé zbraně a jiné technologické prostředky,
- ☐ klamání nepřítele.

Úloha jednotlivých bojových uskupení při boji v zastavěném prostoru

V této části půjde o nastínění budoucí představy o úloze jednotek při operacích v zastavěném prostoru. Krátce se bude zabývat úlohou pozemní palebné podpory, protivzdušné obrany, vojenských vzdušných sil, jednotek zvláštního určení, ženijních jednotek a logistiky.

Mechanizované jednotky a aeromobilní pěchota (ne v organizaci AČR), které podporují ženijní jednotky, jsou hlavními aktéry bojových operací v zastavěných prostorech. Také při mírových operacích budou tyto jednotky obvykle představovat jádro rozmístěných jednotek. To znamená, že všechny pěší jednotky musí projít příslušným výcvikem. Armáda ČR má jen omezený počet takových jednotek. Při uvážení, že tyto jednotky mají již velký počet úkolů, nemůže být pochybnost o nové specializaci pro bojové operace v zastavěných prostorech [1].

Hlavním úkolem mechanizovaných jednotek v boji proti „pravidelnému“ nepříteli je bojovat proti živé síle. V zastavěných prostorech bude nutné vést boj z blízka. Jednotka by nicméně měla zůstat nasednuta, pokud to situace dovolí. V tomto ohledu bude obvykle rozhodujícím faktorem hustota budov v kombinaci s nepravidelnou činností nepřítele. V případě nutnosti – kvůli přítomnosti budov nebo kvůli nepříteli – budou muset jednotky provádět svou činnost sesednutý nebo pěšky.

Pohyb na bojišti (v zastavěném prostoru) budou ovlivňovat důležité vlastnosti pásových vozidel jako je manévrovací schopnost jednotlivého vozidla (otáčka) „na místě“, stoupavost a schopnost korby tanku nebo obrněného vozidla odolávat palbě ap. Obrněné vozidlo musí být schopno zajistit místní obranu, při přepravě musí poskytnout mechanizovaným jednotkám dostatečnou ochranu, ale musí být také schopno odolávat šrapnelům a ručním protitankovým granátům. Zbraňové systémy bojových vozidel musí zajistit účinnou podporu sesednutému mužstvu, pokud jde o boření zdí a bunkrů v případě vedení bojové činnosti proti nepříteli v opevněných bojových postaveních nebo ve stavbách podobných bunkrům. Jako výhodné se jeví kabiny pro osádky vybavit skládacími sedadly. Tak může být vozidlo použito jako „taxi na bojišti“ pro přepravu různého druhu materiálu a pro odsun raněných. *Obrněná vozidla jednotek bojové podpory*, působící spolu s pěšími jednotkami, by měla být vybavena podobně [2].

Při vedení útočných operací je nutné brát v úvahu poměry sil, které se odlišují od normy. Zkušenost ukázala, že pro dosažení požadovaného cíle musí být vytvořena dočasná převaha v daném místě. Velitelé proto při plánování a přípravě boje musí uvažovat o požadovaném poměru sil „útočník – obránce“ v zastavěném prostoru poměr 6-8 : 1. To znamená, že při útočné operaci je nutné pečlivě volit cíle a výsledné rozvinutí jednotek. U obranné bojové

činnosti je poměr sil relativně příznivý. Především je nemožné fyzicky obsadit celý zastavěný prostor. Z těchto důvodů bude nutné zvolit předem prostory, které musí zůstat nebo být podřízeny vlastnímu velení. Zůstávající zájmový prostor musí být sledován, takže vojska mohou, je-li to nutné, reagovat na jakékoli ohrožení na základě včasných a přesných informací.

Při operacích v zastavěných prostorech se mohou pěší nebo mechanizované jednotky, sesednuté nebo operující pěšky, ocitnout tváří v tváří nepřátelským tankům nebo obrněným vozidlům. Pro tuto možnost musí být vyzbrojeny protitankovými prostředky s účinností na krátké vzdálenosti. Nepostradatelná bude také minometná podpora. Pro svoji schopnost vést střelbu vrchní skupinou úhlů, může být nepřítel, který sesednul nebo bojuje pěšky, účinně vázán bojem v zastavěném prostoru. Pomocí munice s koncovým naváděním a „chytré“ (naprogramované) munice [3] mohou být tanky a obrněná vozidla (mezi budovami i za nimi), bojové úkryty, účinně zaměřeny a zničeny. Nepřítele, který se zakopal nebo vyhledal úkryt v budovách, lze velmi efektivně ničit pomocí minometů s municí pro opožděnou detonaci (zpožděné zapalovače).

Pro účinnější rozmístění mechanizovaných jednotek v městských prostorech je důležitý trvalý přehled o situaci. Z tohoto důvodu vzniká požadavek, aby tyto jednotky měly své vlastní průzkumné jednotky a prostředky. Rozpoznávání sil nepřítele na bojišti bude představovat mimořádné zvýšení počtu aktivních prvků. Příkladem je použití systémů a mikrosenzorů, které dohlédnou za kopce a rohy budov, napojení na vytvářený systém velení OTS (operačně taktický systém), technické prostředky pro vidění v noci a za nízké viditelnosti, individuální GPS (systém pro určování polohy na zemi, digitální pomocník vojáka a rádiová stanice a pro spojení, při jejichž použití má voják volné ruce) a tak podobně.

Mapa základního měřítká 1 : 50 000 dává bojujícím jednotkám na stupni rota, četa a skupina, podpůrným a logistickým příliš malou představu o skutečném zastavěném prostoru. Tyto stupně naopak potřebují velmi podrobné a často specializované informace. V současnosti jsou dostupné zdroje jako je internet, mapy pozemkových úřadů, turistické mapy a mapy různých měřítek. Zvážit bude nutné otázku jakým způsobem lze těmto jednotkám poskytnout dostatek požadovaných podrobných informací, především v pravý čas.

Odpovědí je program tzv. **digitalizace bojiště**. Tento program představuje aplikaci informačních technologií k získávání, výměně a včasnému použití digitální informace přizpůsobené potřebám uživatele, která mu umožní vytvořit jasnou a přesnou představu o trojrozměrném prostoru bojiště, nezbytnou pro plánování a plnění úkolů. Hlavními oblastmi výzkumu v této oblasti jsou telekomunikace a distribuce informací, moderní a interaktivní displeje a moderní senzory.

Digitalizace má umožnit:

- ☐ dokonalejší přehled o situaci,
- ☐ sdělení informací z bojiště,
- ☐ přesné určování polohy a navigaci,
- ☐ větší schopnosti předávat cíle,
- ☐ zvýšit odolnost velení, řízení a spojení a vojenského zpravodajství,
- ☐ snížení ztrát způsobených vlastní střelbou,
- ☐ zvýšenou účinnost plánování,
- ☐ dokonalejší synchronizaci sil a prostředků,
- ☐ zvýšenou účinnost řízení sil a prostředků,
- ☐ dokonalejší zjišťování a zaměřování cílů.

Dalším aspektem, který je nutné zvážit je, zda se připojit k americkému projektu „zviditelnění terénu“, nebo k podobným projektům v Evropě. Je nutné použít analýzy o možnostech ohrožení ke zmapování prostorů potencionálních úkolů AČR pro všechny stupně.

Jakmile jsou mechanizované nebo pěší jednotky sesednuty, nepřítelem donuceny k činnosti, dochází k boji z blízka. Při boji z blízka se používá velké množství malorážní munice, ruční (dýmové) granáty, protitankové zbraně a množství speciální ženijní munice. Článek by měl také dát podnět ke stanovení nebo uzpůsobení požadované výše zásob vzhledem k různým třídám materiálu. Jednotky služeb by se měly na tuto spotřebu připravit a zaručit dodávky.

Boj z blízka a nebezpečí akcí „hit-and-run“ (udeřit a zmizet) ze strany nepřítele, kladou na vojáka obrovské požadavky, jak fyzické, tak psychické. Kvůli nepřístupné povaze městského bojiště a stále přítomnému ohrožení ve smyslu času (24 hodin denně) a prostoru (360 stupňů), je voják pod nepřetržitým fyzickým a psychickým tlakem. Na všech stupních bude nutné udržovat zálohy, aby rychle zareagovaly na měnící se okolnosti a na požádání jednotkám zabezpečily dočasnou podporu nebo posílení. Tímto způsobem lze pomoci snížit riziko ztrát, vyplývajících z bojového stresu.

Operace vedené proti „nepravidelnému“ nepříteli jsou ve skutečnosti bojem zajišťovacích jednotek, mohly by zahrnovat bojové činnosti v zastavěných prostorech podobné bojovým činnostem proti „pravidelnému“ nepříteli. Nepředvídatelnost síly v relativně rozsáhlém prostoru znamená, že vlastní vojska musí být schopna vést decentralizovanou a nezávislou činnost na stupni rota a níže a věnovat velkou pozornost místní obraně. Spolupráce se ženijními jednotkami a podpora bojových vozidel, tanků a dělostřelectva, je nutná po celou dobu. Pro účinný boj proti tomuto typu nepřítele bude nutné používat nekonvenčních metod (zbraní a zbraňových systémů). Tyto taktiky a postupy bude nutné nově rozpracovat a časově aktualizovat. Nutností se stává vyřešení otázky rozsahu v jakém můžeme nebo budeme, možná my sami „neregulérní“ metody používat.

V jiných armádách využívají aeromobilní jednotky, které musí být také schopny obsadit a bránit zastavěný prostor nebo jeho část proti „pravidelnému“ nepříteli po omezenou dobu. Přitom provádějí tytéž úkoly víceméně stejným způsobem jako mechanizované jednotky, avšak bez podpory obrněných vozidel, tanků a dělostřelectva. Na druhé straně mají svou vlastní organicky přidělenou ženijní kapacitu v rámci organizace svých jednotek. Schopnost rozmístění samostatné aeromobilní jednotky je omezena ve smyslu logistiky.

Ke kompenzaci nedostatku podpory bude nutné vytvářet základny (plošiny) pro vrtulníky. Přítomnost budov a výškových konstrukcí by mohla omezit přímou viditelnost pro pozorování a zbraňové systémy těchto plošin. Možnosti těchto plošin jsou v zastavěných prostorech omezeny, ledaže by byla umožněna nepřímá „viditelnost“ pomocí speciálně vycvičených pozorovatelů nebo přístrojů určujících cíle. Toho lze dosáhnout pomocí munice s koncovým naváděním, odvozené od dřívější munice, která je dopravována na cíl pomocí laserových přístrojů k označení cílů.

Aeromobilní jednotky zpravidla vysazuje vrtulník. Příležitost k tomu, zvláště ve velkém měřítku, je obvykle v městském prostředí vážně omezena. Málo volných prostorů a spousta překážek (telefonní a elektrická vedení, nestejná výška staveb a konstrukcí apod.) obvykle nedovoluje vrtulníkům přistát. Kromě toho, přítomnost budov omezuje úhel přiblížení se vrtulníku. To znamená, že aeromobilní jednotka bude muset být vysazena mimo nebo na okraji zastavěného prostoru, přičemž nelze pak uplatnit významný prvek překvapení. Při

plánování a provedení rozsáhlého aeromobilního rozmístění bude proto nutné zastavěné prostory předem skrytě prohlédnout (rekognoskovat) a nalézt úseky terénu, které dovolí vrtulníkům přistát. Zpravidla půjde o náměstí, parky, stadiony, široké silnice, části dálnic a průmyslových ploch.

Z uvedených skutečností vyplývá, že nedostatek přiměřené podpory pro aeromobilní jednotky, omezená logistická podpora a nedostatek přistávacích ploch pro vrtulníky by mohly vést k závěru, že tyto jednotky jsou v zastavěném prostoru méně vhodné pro operace proti „pravidelnému“ nepříteli. Avšak pro svůj charakter, relativně větší živou sílu a zkušenosti (typem vedeného výcviku) z operací v hustě zakrytém terénu, jsou tyto jednotky s podporou obrněných jednotek anebo připravených plošin pro vrtulníky a s logistickou podporou vhodné k vedení tohoto typu bojové činnosti.

Nasazení aeromobilních jednotek lze také plánovat proti „nepravidelným“ nepřátelským silám. Omezení uvedená výše zde platí v plném rozsahu. Tyto jednotky by však také mohly být pověřeny odpovědností za bezpečnost prostoru. K plnění tohoto úkolu bude nutné přidělit obrněná vozidla, která by ji poskytovala dostatečnou ochranu.

Tanky – pro svou omezenou pohyblivost a omezené plné využití zbraňových systémů budou plnit pouze podpůrnou úlohu. Poskytují přímou palebnou podporu a ochranu malým jednotkám, provádějí průlom k získání palebné převahy. Jako nejúčinnější se jeví tříštivé trhavá munice využívaná hlavními zbraňovými systémy. Tankové jednotky musí být schopny provádět tuto podpůrnou úlohu i na nižších stupních. To znamená, že budou kladeny vyšší nároky při výcviku na jejich působení samostatně. Složitostí a nutností se jeví zajištění spojení mezi jednotlivými tanky a veliteli mechanizovaných sesednutých a pěších družstev (úderných skupin).

Má-li tank na tomto bojišti přežít, bude nutná jeho vnější ochrana sesednutých mechanizovaných a pěších jednotek. Kromě toho musí být tank vybaven prostředky pro svou vlastní ochranu. Kruhové pozorování z tanku pomocí periskopů, rotací věže a videokamery s možností rozšíření o speciální detekční prostředky zajistí, aby osádka byla včas varována před přítomností nepřítele, který by mohl tank ohrozit. Systémy, jako například dálkové ovládání zbraní s horizontálním účinkem (HEW - horizontal effect weapons), mohou potom toto ohrožení (na krátkou vzdálenost) eliminovat. Novodobé (pomocné) reaktivní pancíře a takzvané DAS systémy (defensive aid suites) proti protitankovým zbraním (na delší vzdálenost) jsou další možnosti. Dále je třeba zkoumat, zda by slabá místa tanku (např. pozorovací otvory) mohla být nějakým způsobem zesílena nebo vybavena pro takové zesílení, aniž by došlo k nepříjemnému zvýšení váhy.

Průzkum. Sama podstata zastavěného prostoru s sebou přináší zvýšenou potřebu informací. Vedle neustále se rozvíjejících, dokonalých, nezávislých detekčních vybaveních (např. bezpilotní dálkově ovládané prostředky apod.) existuje nadále potřeba průzkumných družstev (skupin) vybavených dokonalejšími prostředky k provádění průzkumných úkolů a získávání důležitých informací. V zastavěných prostorech je rozsah, ve kterém mohou průzkumné jednotky vést činnost na vozidlech, určen hustotou zástavby a na druhé straně také stupněm síly konfliktu. V tomto prostředí jsou současná průzkumná vozidla příliš zranitelná. Je tedy pravděpodobné, že průzkumné jednotky budou nuceny provádět činnost pěšky a musí být schopny samostatného průzkumu vybraných cílů. Kvůli způsobu organizace průzkumných jednotek (především jejich malý počet) by měly mít speciální pomůcky k provádění dálkového průzkumu velkých prostorů, se kterými mohou aktivně „prosakovat“ zastavěným

prostorem. Ve vyspělých armádách například využívají malé vzdušné dopravní prostředky (micro air vehicles), vybavené speciálním pozorovacím zařízením, které poskytuje informace v reálném čase.

Úkoly průzkumných jednotek při bojových operacích v zastavěných prostorech proti nepravidelnému, tak i pravidelnému nepříteli se shodují. Protože se nepřítel dokonale maskuje, hraje získávání zpráv, zvláště získávání zpráv z lidských zdrojů (HUMINT) důležitou roli v přípravě a provádění bojových operací.

Ženíjní jednotky. Operace v zastavěných prostorech vyžadují spolupráci a koordinaci s ženijními jednotkami. V jednotkách aeromobilní pěchoty jsou ženijní jednotky přidělené na stupni skupina. U mechanizovaných jednotek (u nás) nemají jednotky svou vlastní ženijní kapacitu. Proto jim bude nutné ženijní jednotky přidělit organicky nebo poskytnout od nadřízeného. Pro boj v zastavěném prostoru bude třeba vytvořit speciální ženijní jednotky pro rychlé vybudování nebo přesunutí míst hlavního úsilí pomocí málo dostupných ženijních prostředků (např. ženijními tanky).

Boj v zastavěných prostorech vyžaduje rozmístění jak *obrněných* [4], tak *stavebních* [5] ženijních jednotek. Oba druhy musí být schopné, pokud jde o infrastrukturu, svými speciálními prostředky k rychlému odstraňování překážek (mobilita) nebo budování překážek (opatření proti mobilitě), poskytovat ochranu a budovat ochranné stavby. To je prokazováno v nařízeních a rozkazech ženijních štábů na všech stupních, v účasti při průzkumu a provádění rozsáhlých speciálních ženijních činnostech směrem k nejnižšímu stupni.

Obrněné ženijní jednotky zabezpečují přímou podporu manévru formou činností vztahujících se k mobilitě, opatřením proti mobilitě a ochraně. V této souvislosti mobilita zahrnuje odstraňování sutí prostřednictvím ženijních tanků, vytváření průchodů, přesunování zářezů, pokládání mostů, zjišťování a odstraňování min a jiných výbušnin. Pomocí přidělených jednotek pyrotechnické služby (vyhledávání a ničení výbušnin) také odstraňují nástrahy a zbytky munice. Zpřístupňují podzemní infrastrukturu pomocí vrtacích strojů nebo výbušnin k otevření kanalizace a jiných podzemních zařízení. Potápěči a všechny druhy flotačních prostředků se využívají k otevření vodních cest. Omezený prostor v zastavěné oblasti znamená, že těžkou techniku nelze využít v plném rozsahu. Opatření proti mobilitě jsou uskutečňována na základě plánu manévru. Začínají v hloubce, často před zastavěným prostorem, s cílem zatlačit nepřítele do obranného prostoru. V samotném zastavěném prostoru je se stejným cílem znemožněn přístup k silnicím, mostům, viaduktům, kanalizaci, vstupům do podzemí a vodním cestám.

Ochrana na počátku zahrnuje informace o výběru budov, které nabízejí nejlepší ochranu jako obranná postavení a použití maskování v zastavěném prostoru. Dále se jedná o bezpečnost v prostoru rozmístění zajištěním konkrétních nebezpečí, jako jsou například elektrické instalace, skladování a rozvody plynu, chemické sklady a sklady paliva, a vytvořením protipožárních pruhů. Tyto jednotky také opevňují budovy a postavení proti účinkům přímé a nepřímé palby.

Stavební ženijní jednotky podporují obrněné ženijní jednotky v těch úkolech, u kterých se vyžaduje mnohem těžší ženijní technika, kromě toho provádějí složitější úkoly. Starají se o umístění logistických zařízení, vytváření přístávacích míst pro vrtulníky spolu s nutnými zařízeními atd. K tomu bude často nutné opravovat stávající infrastrukturu. Známými jsou příklady opravy technické infrastruktury, např. dodávky vody a elektřiny. Těto kapacity je možno využít pro pomoc při přijímání uprchlíků a podporu všech činností CIMIC.

Při **útočných operacích** musí ženijní jednotky zajistit pohyblivost a manévr pěších jednotek. Jakmile sesednou mechanizované jednotky, budou ženijní jednotky také postupovat,

vést činnost, pěšky. Jejich hlavním úkolem bude prolomit zátarasy, zprůchodnit minová pole, zjišťovat a odstraňovat nástrahy a bránit nepříteli znovu obsazovat vyklizené domy nebo budovy. Důležitým faktorem budou specifické znalosti a bezpečnost při používání výbušniny při vstupu do budov. Ženíjní jednotky mají také obrněná vozidla, která mohou vytvářet průchody v minových polích a odstraňovat suť. Tato vozidla mohou být použita pouze tehdy, je-li celý prostor pod kontrolou vlastních jednotek. V případech, že budou muset ženíjní jednotky postupovat pěšky a v ohrožení, musí být vybaveny požadovanými přenosnými prostředky, které lze přenášet pokud možno jednotlivci. Kromě toho tyto osoby musí mít osobní výzbroj nutnou pro ochranu a vedení boje v tomto prostředí.

Při **obraných operacích** musí ženíjní jednotky zabráňovat pohybu a manévru nepřítele. Čas na přípravu, který je k dispozici, určuje rozsah jejich prací a druhu jejich provedení. Nicméně ženíjní jednotky spolu s mechanizovanými (pěšími) jednotkami budou dohlížet na obranu v zastavěných prostorech. Použití opevňovacích prostředků a materiálu z místních zdrojů je v tomto ohledu nezbytné. Spolu s ženíjnými jednotkami budou vytvářet mechanizované a pěší jednotky zátarasy (všeho druhu), minová pole, nástrahy, bojová postavení a bojové úkryty a znemožňovat přístup nepřítele k domům a jiným budovám. Mohou být zřízeny bezpečné komunikace a je-li možno, veřejná zařízení mohou být alespoň částečně nebo dočasně obnovena tak, že je budou moci využívat vlastní síly samy.

Palebná podpora. Důležitým znakem operací v zastavěných prostorech v souvislosti s palebnou podporou je krátká vzdálenost k vlastním jednotkám. Přítomnost vlastních jednotek a nutnost zabránit škodám, vyžaduje velkou přesnost dostupných prostředků pro ničení nepřátelských cílů. Aby bylo možno pozemním silám zajistit dostatečnou podporu, čas reakce musí být velmi krátký – od doby vyžádání palebné podpory do okamžiku provedení. To vyžaduje v zastavěném prostoru vyřešit otázky spojení mezi jednotkami palebné podpory a jednotkami na nejnižších stupních (družstvo, četa, rota, taktické bojové uskupení). Často bude vyžadována palebná podpora i náhodnými pozorovateli. Povaha terénu a jednotlivých cílů, od tanků a obrněných vozidel až po opevněná palebná postavení zřízená v budovách, bude vyžadovat, aby se palebné prostředky využívaly pro střelbu vrchní skupinu uhlů. Vyžadují-li to okolnosti, budou jednotky palebné podpory nuceny vést svou činnost v samotném zastavěném prostoru. Na jedné straně povedou nepřímou palebnou podporu, pokud bude požadováno, mohou přímou palbou podporovat pozemní síly. Na pozemních silách bude, aby podle potřeby zabezpečily jejich místní ochranu.

Podpora služeb. Obtížné podmínky, ve kterých bojové jednotky a jejich podpůrné jednotky vedou bojovou činnost, se budou odrážet ve všech druzích zabezpečení a služeb. Vzdálenost a časy koloběhu dopravy se změní a faktory intenzity, pokud půjde o použití všech druhů materiálu a rozsahu ztrát, nebudou podobné těm z minulých zkušeností a těm, které byly uplatňovány při manévrovém způsobu vedení boje. Pro současnou koncepci i koncepcie, které se mají brzy uskutečnit, jako např. „fyzická distribuce“, bude nutné navrhované prostředky přezkoumávat ve smyslu realizovatelnosti a možnosti jejich přizpůsobení, pro tento typ vedení boje (operace).

Jednotky zvláštního určení. Hlavním úkolem jednotek zvláštního určení (SF - Special Forces) je vést speciální průzkum (SR - special reconnaissance), přímou činnost (DA - direct action), včetně aktivních opatření proti terorismu (CT - counter terrorism) a vojenské pomoci. Jsou také připraveny provádět mnoho souběžných činností, jako např. pátrání a záchrana v boji.

Cílem speciálního průzkumu je získat zprávy o nepříteli, terénu a infrastruktuře, a doplnit informace získané jinými jednotkami a prostředky, které shromažďují zprávy nebo informace důležité pro přípravu přímé činnosti. Vzhledem k rozšiřování urbanizovaných prostorů bude tento úkol v takových prostorech prováděn stále častěji.

Cílem přímé činnosti je eliminovat, umlčet nebo zajmout (dobýt) vybrané důležité cíle (techniku, výzbroj, osoby nebo infrastrukturu). Pokud jde o techniku (jako cíl) závisí jeho poloha hlavně na nepříteli (na určení polohy nepřítelem).

Pokud jde o osoby a infrastrukturu (jako cíle), mohou být mimo zastavený prostor pouze výjimečně.

Operace proti teroristům by mohly být určeny k osvobození rukojmích nebo zabránění v teroristickém činu, např. bombovém útoku. Operace tohoto druhu se budou odehrávat hlavně v městských oblastech.

Provádění úkolů v zastavených prostorech jednotkami zvláštního určení je zcela odlišné od provádění stejných úkolů bojovými jednotkami. Nicméně však jednotky zvláštního určení potřebují na městském bojišti speciální výzbroj a výstroj, která se v určitých ohledech podobá pěším jednotkám.

Bojové vrtulníky. Bojové vrtulníky jsou hlavně určeny k vyřazení velkých koncentrací mechanizovaných jednotek, především na velkou vzdálenost. Budovy v městských oblastech brání v přímé viditelnosti. To znamená, že se vrtulník musí dostat relativně blízko k určenému cíli, čímž je vystaven nebezpečí ze strany prostředků protiletadlové ochrany (jak organických, tak všech druhů vojsk) i protitankových prostředků [6]. Prostředky ochrany pro vrtulníky nejsou určeny.

Systémy kanonů a střel u bojových vrtulníků jsou však ideální pro poskytnutí palebné podpory na kratší vzdálenost, pokud jde o jednotky (mechanizované, pěší), které postupují sesednuty pěšky. Bojové vrtulníky budou často využívány jako pozorovací plošiny pro zlepšení přehledu o situaci na bojišti. To znamená, že bude nutné učinit taková opatření, která zabezpečí bojovým vrtulníkům ochranu. Dále, pokud lze odpálit rakety (střely) s koncovým naváděním (s náloží trhovou, průraznou) na dlouhou vzdálenost bez přímé viditelnosti, zabezpečí bojové vrtulníky velkou část podpory jednotkám bojujícím na zemi. Rozmístění bojových vrtulníků v sestavách také proto závisí na výsledcích operačního procesu rozhodování.

Letecká podpora. Hlavní předností letectví je rychlost, s jakou může být použito. Umožňuje tedy překvapivé akce, dosažení smrtícího účinku, volnost manévru a pružnost rozmístění. Letecké síly jsou ideálním dopravním prostředkem. Mimo to, v zastaveném prostoru je letecká síla ideální pro napadání bodových dominantních cílů. K tomu bude nutné dokonalé navádění, jednotlivé cíle označit přístroji pro značení cílů na zemi nebo musí být k dispozici jiné výkonné prostředky.

Protiletadlová obrana. K účinnému zabezpečení celkové ochrany operací v zastaveném prostoru bude nutné vytvářet systém protiletadlové obrany, který bude schopen účinně a úspěšně napadat každý případný vzdušný cíl nepřítele v jakékoli výšce. Různorodost potencionálních vzdušných cílů je v tomto ohledu široká. Vhodně vytvořený systém protiletadlové obrany umožňuje pozemním silám získat a udržet při vlastních operacích volnost manévru a převzít iniciativu.

Faktory ovlivňující mírové operace v zastavěném prostoru

Cílem mírových operací není porazit nepřítele, ale dosáhnout stability pro vytvoření podmínek trvalého míru. Někdy je použití síly nutné, aby se udržela mírová dohoda (dohled nad zachováním míru). Za výjimečných okolností je potřebný ozbrojený zápas k nastolení míru mezi stranami v situaci, kdy jedna strana odmítá spolupracovat (vynucení míru).

Zvyšuje se možnost, že mírové operace se budou stále více a více odehrávat v zastavěných prostorech. Přesun obyvatelstva z venkovských oblastí do měst, včetně rozvojových zemí, jsou důvodem, proč se městské oblasti stávají centrem ekonomického, náboženského a společenského života. Městské oblasti v těchto zemích charakterizuje hustota budov a skutečnost, že jsou obvykle obklopeny kopci a horskými masivy. Často je nemožné takový prostor obejít

Síť silnic mimo městskou plochu je často omezena. To snižuje možnosti rozmístění jednotek a vytváří značné zpomalení koloběhu dopravy. Jednotky se budou muset pečlivě rozmístit v prostoru odpovědnosti, což bude u takových operací znamenat stovky čtverečních kilometrů. Velikost prostoru odpovědnosti a skutečnost, že se dříve válčící strany rozvinuly v zastavěném prostoru znamená, že je zde značná potřeba informací a také že se musí jednotky rozptýlit, aby byly schopny udržet celý prostor pod dohledem.

Je-li mírová operace vedena v prostoru, kde se odehrál ozbrojený konflikt, existuje zde reálné nebezpečí z nepoužité munice a min mimo cesty. Toto nebezpečí je nutné trvale registrovat, protože značně ovlivňuje způsob operace.

Hrozba pravidelných a nepravidelných sil. Válčící strany zapojené do konfliktu se mohou lišit hlavně složením. V rozsahu od dobře vycvičených, organizovaných a vyzbrojených pravidelných sil až po lehce vyzbrojené, neorganizované „nepravidelné skupiny“. Pravidelné síly často prošly nějakou formou demobilizace a budou obvykle ubytovány, např. v bývalých kasárnách v nebo na okraji městského prostoru. To je relativně snadné monitorovat. Monitorování „nepravidelných“ frakcí je méně přímočaré. Je to hlavně proto, protože nejsou ochotny působit pod kontrolou podle uložených pravidel. Dále jsou tyto skupiny sotva rozpoznatelné, pokud vůbec, a mohou tedy snadno zmizet mezi místním obyvatelstvem. Problémy, které vznikají, pokud jde o monitorování těchto skupin, tvoří pro vlastní jednotky největší ohrožení. Je důležité předpokládat, že místní obyvatelstvo vlastní často malorážní zbraně, ruční granáty, někdy i protitankové zbraně (Balkán, Mogadišo).

Spolupráce se zahraničními jednotkami. Při provádění úkolů, které jsou součástí mírové operace v zastavěném prostoru, bude mezinárodní spolupráce možná pouze po intenzivním společném výcviku. Kromě toho bude nutné pro úspěšné splnění úkolu vyřešit další podmínky jako jsou dorozumívací jazyk a včasné přidělení jednotek. Mezinárodní spolupráce se vždy bude konat pod velením toho štábu, který je za daný úsek odpovědný. Hledisko odpovědnosti je při mnohonárodních operacích často problematické. Důležitou roli zde bude sehrávat mandát.

Spolupráce s mezinárodními a nevládními organizacemi. Přítomnost těchto organizací v prostoru bojové činnosti bude vždy vyžadovat přísnou součinnost a spolupráci. Zkušenost ukazuje, že tato spolupráce není často doceněna, protože organizace nechtějí riskovat své neutrální postavení. Tyto organizace také tvoří potenciální zdroj informací. Účinná spolupráce může zajistit, aby tyto informace byly využity v plném rozsahu. V případě stupňování napětí v prostoru bojové činnosti je jednotka mírových sil odpovědná za bezpečnost osob

(příslušníků), patřících k těmto organizacím. Tato činnost bude prováděna podle předem vypracovaných plánu evakuace, aby tyto osoby byly vyvedeny z nebezpečí ven z městského prostoru.

Při mírových operacích po konfliktu musí jednotky často řešit návrat uprchlíků a propuštěných osob do jejich dřívějších domovů. Tato činnost vyžaduje především autoritu, která bude uspokojivě dohlížet na tento proces. V jiném případě jsou to mírové síly, které budou zabezpečovat, na základě operačního rozkazu, dohled nad situací svými prostředky, ke zvládnutí nepokojů a možná i stupňování napětí. Proto do pravidel činností (ROE - Rules of Engagement) bude nutné začlenit i tento druhotný úkol. Ve většině případů se jeví nepravděpodobné (jde o mírové síly), že budou použity organické zbraně a munice. To znamená, že tyto jednotky musí být připraveny a mít k dispozici nutné prostředky používané pro zvládnání davových nepokojů.

Civilně-vojenská spolupráce (CIMIC - Civil-Military Cooperation). Civilně-vojenská spolupráce bude v těchto uvedených případech sehrávat vysoce důležitou úlohu. Především, speciálně vycvičené osoby musí být předem začleněny do jednotek a operačního procesu rozhodování. Pro tyto potřeby bude nutné vyškolit dostatek tlumočnicků, aby bylo možné komunikovat s místním obyvatelstvem. V ideálním případě by alespoň někteří z tlumočnicků měli pocházet z dané země. To usnadní budování nezbytné důvěry, na jejímž základě musí lidé pracovat.

Doktrína. Základní principy vojenských operací jsou uplatňovány jak u bojových, tak i u mírových operací. Specifické principy pro mírové operace jsou volnost pohybu, transparentnost, nestrannost, minimální síly, vzájemný respekt a vytrvalost. Při uplatňování těchto principů během bojových operací v zastavěných prostorech, jak již bylo popsáno v případě bojových operací, musí být v případě mírových operací brána v úvahu možná omezení vyplývající z mandátu, pro každou misi zvlášť, nebo platných standardních operačních postupů (SOP) a pravidel činnosti (ROE).

Úloha bojových sil v mírových operacích v zastavěných prostorech

Musí-li být během mírové operace v zastavěném prostoru použita síla, není její použití v zásadě odlišné od bojové operace. Ve většině případů ovšem není použití síly v mírových operacích tím hlavním zájmem. Cílem při mírových operacích v nižší části spektra sil operace je vytváření bezpečného a stabilního prostředí. Proto je mnoho činností pro bojové zabezpečení vojsk zaměřeno např. na vybudování pozorovacích stanovišť, uzávěr silnic, provozování (nasednutých) hlídek a přítomnost mírových sil (vystavování znaků a vlajky aj.). Kromě přizpůsobení činností (pravidel) při operacích je zde také další speciální požadavek, a to na výzbroj. Použití tradičních manévrovacích prostředků totiž podléhá často při mírových operacích různým omezením, jak v důsledku mandátu, pravidel činnosti (ROE), nebo intenzity konfliktu v daném okamžiku. Psychologický účinek vyplývající z přítomnosti těchto prostředků, stejně jako projev ochoty je použít, může pomoci vytvořit požadované, relativně příznivé postavení.

Cíle mohou být dosahovány i jinými prostředky. Jedná se o alternativní manévrovací prostředky, jakými jsou např. vliv informací, spolupráce s civilními organizacemi (CIMIC), mezinárodní spolupráce a právní aspekty.

V případech, kdy bude docházet k vystupňování nebezpečí v mírových misích, budou obvykle jednotky budoucích mírových operací zahrnovat i (těžké) mechanizované jednotky. V některých armádách bude možná také kombinace tankových a aeromobilních jednotek vyzbrojených obrněnými vozidly. Je-li proti pravidelným nebo nepravidelným silám zapotřebí důraznějších akcí, budou požadavky na tyto jednotky shodné s těmi, které jsou uplatňovány u bojových operací.

Pro vedení mírových operací však musí být striktně dodržena úmluva možného posílení jednotek stanovenými prostředky. Ty mj. zahrnují:

- ☐ možnost spojení (zvláštní styčné kapacity) se sousedními a nadřízenými jednotkami,
- ☐ schopnost zpracování informací,
- ☐ tlumočníky a CIMIC,
- ☐ schopnost a vybavení, nezbytný výcvik, pro potřeby zvládnutí úkolů týkajících se davových nepokojů [7].

Poznámky:

- [1] AČR si nemůže dovolit mít vysoce specializované síly. Ozbrojené síly musí být pokud možno schopny plnit všechny úkoly, k tomu musí být přizpůsoben jejich stálý výcvik a příprava.
- [2] Vývoj nového bojového vozidla FCS (Future Combat System), viz "Latest Future Combat System Plan Unveiled." *Jane's Defence Weekly*, vol.27, 1997, č. 2, s. 26.
- [3] Vysoce přesné řízení (řízení přístrojů s přesností na desetiny angstromu – 1 angstrom= 10^{-10} m)
- [4] Obrněné ženijní jednotky v Armádě ČR lze chápat jako ženijní jednotky přímé podpory.
- [5] Stavební ženijní jednotky jako ženijní jednotky všeobecné podpory.
- [6] Zkušenost (Mogadišo) ukázala, že je relativně snadné vyřadit vrtulník i jednoduchou protitankovou zbraní (RPG-7).
- [7] Davy a nepokoje pod kontrolou: jednotky jsou vybaveny zvláštními/doplňkovými prostředky a vycvičeny pro kontrolu davových nepokojů.

Použitá literatura:

- SABOLČÍK, D. *Bojová činnost vedená v zastavěných prostorech*. Skripta pčt. S-736. Vyškov: VVŠ PV 2002.
- SABOLČÍK, D. *Perspektivy vedení operací a bojů v zastavěných prostorech*. Dílčí studie S-2-015, Brno: Ústav strategických studií VA Brno, 2002.

Zbraně hromadného ničení a terorismus jsou stejně nebezpečné pro Evropu i pro Ameriku. Podstata poselství je strohá. Využívání Evropské unie a NATO politickými frakcemi v některých zemích pro politický efekt před domácí veřejností musí skončit. Jediným vítězem při takové politické nezodpovědnosti jsou nepřátelé demokracie.

Julian Lindley-French
Vztahy, které zavazují
NATO Review 3/2003

<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue3/czech>

Pouhé konstatování, že velitel řídí „soustředování zpravodajského úsilí“ na slova, „to se tak dělá“, nevede k pochopení detailů procesu „řízení zpravodajského cyklu“. Bez pochopení těchto detailů se zpravodajská činnost potom stává pouhým shromažďováním informací, bez znalostí podstaty. Ale bez důsledného pochopení základních principů zpravodajské činnosti a její souvislosti s řízením boje a operace nelze dosáhnout kladných výsledků.

Úkolem zpravodajského štábu je produkce zpravodajské informace k podpoře rozhodovacího procesu, plánování a řízení operace. Je tedy možné aby byla tvořena zpravodajská informace, která nebude mít žádný vztah k rozhodovacímu procesu? Obecně vzato ano, protože aktuální vymezení zpravodajské informace ji formuluje jako: „... výsledek zpracování informací, týkajících se cizích států, nepřátelských a potenciálně nepřátelských sil nebo prvků či prostorů aktuální nebo potenciální bojové činnosti“ (AAP-6).

Takové vymezení zpravodajské informace v praxi nepostačuje, protože nám jde o podporu rozhodovacího procesu, plánování a řízení operace. K tomu musí být soustředěno úsilí zpravodajství, protože zpravodajský štáb nikdy nemá dostatečné množství shromažďovatelů a analytiků informací k vytvoření všech zpravodajských informací, které by měly být vytvořeny. Proto se stává náležitým úkolem soustředit to málo, které máme k dispozici, s cílem zabezpečit přinejmenším vytvoření toho, co je potřebné.

CCIR

Soustředování zpravodajského úsilí začíná v okamžiku, kdy velitel a štáb zahájí shromažďování informací k ujasnění všeho toho co oni znají o aktuální situaci. Tento proces je představuje obecné pochopení bojiště. Protože většina věcí není známa, štáb zahájí identifikaci mezer ve znalostech, které představují neznámá místa, ve vztahu ke své odbornosti. Velitel identifikuje, které z neznámých míst jsou pro něj nejdůležitější. Vychází ze svého odhadu a zkušenosti a postupně formuluje své **požadavky velitele na důležité informace – CCIR** (Commander's Critical Information Requirements). Termín CCIR má dvě základní roviny: první rovina se ptá po nepříteli, druhá na vlastní síly. Obě jsou stejně důležité, protože mj. pomáhají sjednotit úsilí štábu.

Zásadně můžeme rozeznávat dvě kategorie CCIR: **prioritní zpravodajské požadavky – PIR** (Priority Intelligence Requirements) a **požadavky na informace o vlastních silách – FFIR** (Friendly Forces Intelligence Requirements).

PIR jsou postaveny na předpokladech o nejnebezpečnější nepřátelské činnosti, záměru nebo události, proti které se máme rozhodnout o variantě naší bojové činnosti. Je nutno si uvědomit, že předpověď záměru činnosti nepřítele nikdy neznamená, že nepřítel svoji činnost tak skutečně provede. Představuje vlastně jen souhrn možností, co nepřítel může učinit, co potřebuje učinit, a cíl jeho činnosti.

Soubor možností nepřátelských způsobů jednání není přímou odpovědí na to, co může učinit. Je především jasným výčtem toho, co je známo, neznámo a co to představuje. To, co je neznámo, představuje zpravodajské požadavky. Je důležité pochopit, že vyhodnocení zahrnuje a vyjadřuje neurčitost, nikoli domněnky.

V průběhu válečné hry existuje mnoho CCIR. Takové CCIR, které zůstaly nezodpovězeny, transformovaly do tvaru PIR nebo FFIR. Některé z nich mohou být zodpovězeny a odpovědi jsou využity do formulace nepřátelských a vlastních variant činnosti, které jsou realizovány ve válečné hře. Ve vydávaném operačním rozkaze nejsou žádné otázky nazvané „CCIR“. Místo toho zde najdeme část, ve kterém najdeme seznam PIR.

Když jsou PIR formulovány, štáb začne pracovat na naplnění odpovědi pro velitele. Zpravodajský štáb k tomu zpravidla užívá proces nazvaný **zpravodajská příprava bojiště – IPB** (Intelligence Preparation of the Battlefield), jehož výsledky slouží k vytvoření zpravodajského hodnocení (odhadu). Je snahou štábu odpovědět co nejpřesněji takové množství PIR jak je to možné, zbývající jsou přebírány do rozhodování jako odhad.

Řešení a jeho nástroje

V průběhu válečné hry jsou identifikovány všechny CCIR, které nemohly být zodpovězeny do doby zpracování operačního rozkazu. Možná by vyžadovaly větší množství času k získání informací, nebo jsou nám neznámé až do okamžiku, kdy nějaká událost nastane v budoucnu. Takové CCIR využívají jeden z čtveřice nástrojů pro řešení neurčitosti.

Předpoklad – jestliže jsme přesvědčeni o odpovědi a důsledky omylu jsou minimální, můžeme výslovně určit jaká bude odpověď. Předpoklady se mohou stát vlivem k soustředění na určitý nápad. „Předpoklady jsou líhní všech pošetilostí.“ Stanou se pravdivými, jestliže zapomenete, že to jsou předpoklady, a začnete s nimi zacházet jako s ověřenými fakty.

Jestliže plánujeme obranu, předpokládáme, že nepřítel bude útočit. Jestliže ne, musíme plánovat něco jinak. Důležitou věcí je skutečnost, že se soustředíme na obranu. CCIR jsou ale jen zřídka převedené předpoklady, ledaže je velitel velmi nezkušený nebo je velmi vyčerpaný, když je formuloval. Předpoklad není dobrým pracovním nástrojem k vyloučení všeho, až na jedinou variantu činnosti nepřítele.

Záměr velitele – tím obvykle končí operační rozkaz. Jeho primární účelem je poskytnout návod k tomu, jak řešit všechny otázky, které mohou nastat náhodou v boji, a které operační směrnice nemohla předvídat. To dovolí velitelům využít příznivý okamžik v boji a jednat i v krizové chvíli vlastním způsobem, který bude napomáhat splnění celkového záměru.

Bod rozhodnutí (DP – Decision Point). Pokud štáb může určit kdy v průběhu operace potřebuje znát odpověď na CCIR a jaká bude reakce (dohodnutý rozsah přijatelných odpovědí) na činnost nepřítele, může vytvářet body rozhodnutí. Podstata bodu rozhodnutí spočívá v rozhodnutí o dvou nebo větším množstvím alternativních akcí, které budou spuštěny odpovědí na CCIR.

Jestliže bod rozhodnutí je spuštěn dosazením stavu nepřátelské jednotky, z CCIR stává se PIR. V jednom nebo druhém případě plní CCIR specifickou roli v tom, že vytvoří bod rozhodnutí pro jednoznačné provedení určité činnosti. Proto jsou body rozhodnutí, stanovené k činnosti nepřítele, dobrým pracovním nástrojem k popisování nepřátelských způsobů jednání.

Vysoce významný cíl – HPT (High Payoff Target). V průběhu procesu IPB jsou z množství získaných informací o nepříteli identifikovány prostředky, které mají nezpochybnitelný význam pro bojovou činnost nepřátelského velitele, a proto jsou zpravodajským štábem označovány jako **vysoce hodnotné cíle – HVTs (High Value Targets)**.

V průběhu válečné hry je z nich identifikována podmnožina jako cíle důležité k splnění vlastního bojového úkolu a na které jsme schopni působit vlastními palebnými prostředky. Tyto cíle jsou označeny jako vysoce významné cíle – HPTs. Některé z cílů vysokého významu mohou mít kritický vliv rovněž na splnění vlastního bojového úkolu. Jestliže existuje jakákoliv nejistota v identifikaci tohoto HPT – například nevíme-li kde je lokalizován – potom je velitelem formulován CCIR k odstranění neurčitosti. Jestliže nejistota bude existovat do doby zahájení vlastní mise, potom tento CCIR je převeden do PIR k zabezpečení efektivního úderu na cíl. Úkoly spojené s identifikací HPTs jsou skutečně pouze speciální typem úkolu plněných k bodu rozhodnutí.

PIR

Podívejme se ale blíže, proč některé CCIR jsou transformovány do PIR. To se stane právě v průběhu válečné hry, v období analýzy a porovnání **vlastního záměru činnosti – COA (Course of Action)** se záměrem činnosti nepřítele. Po vyhodnocení významu účinků nepřátelské akce a ujasnění si nutnosti vlastní reakce na tuto činnost, je vytvářen soubor zpravodajských požadavků pro každý COA. Každý z požadavků podporuje návrh specifické vlastní činnosti (rozhodnutí), které bude nutno učinit jako reakci na očekávanou činnost nepřítele. Zpravidla půjde o tři otázky:

- a) prostou otázku pokud jde o nepřátelský stav,
- b) spojení s bodem rozhodnutí,
- c) specifický časový interval pro rozhodnutí, se kterým otázka souvisí.

Pokud žádná z variant vlastní činnosti není založena na potřebě informací o určitém objektu, potom se tato stává pouze **požadavkem na informace – IR (Information Requirement)**, který je jednou z položek seznamu shromažďování informací.

Do seznamu zpravodajských požadavků jsou přidány požadavky nadřízeného velitele a rovněž i ty, které byly předány zpravodajskému štábu od podřízených a sousedů ve formě „žádostí“. Po uspořádání požadavků a žádostí z hlediska priority jejich plnění, zpravodajský důstojník doporučí veliteli nejdůležitější z nich jako PIR.

Velitel posoudí (schválí) stanovené priority na seznamu zpravodajských požadavků a osobně určí, které z nich představují PIR. Pouze velitel schvaluje PIR.

Z uvedeného vyplývá, že nejlepší je řešit prioritní zpravodajské požadavky, protože zpravodajský požadavek, který má pouze dočasnou platnost, protože je použit jako spušadlo DP nebo HPT, má svou prioritu pro omezenou periodu jeho celkového života. Tak se může z IR stát PIR pro řešení určité situace a po jejím skončení se vše vrátí a z PIR se stane IR. Třebaže tento vztah není specifikovaný v doktríně, je velmi potřebné si jej uvědomit, když přemýšlíme o použití PIR.

PIR představují cestu soustředění zpravodajské úsilí, protože jsou automaticky spojeny s nejpodstatnějšími aspekty bojové činnosti. Když vyslovíme formulaci „velitel řídí zpravodajství“, představujeme si metodu řízení zpravodajské činnosti.

Udržování soustředění úsilí zpravodajství

Po ukončení válečné hry a schválení navržených PIR se může stát, že velitel najednou řekne: „Přidejte PIR o nepříteli pro použití zbraní hromadného ničení.“ Nebo: „Jsem znepokojen nebezpečím na levém křídle, sledujete to!“ či „Sledujte boj s nepřítelem a zjistěte jeho ztráty.“ Nyní co? Žádný z výše uvedených požadavků není spojen s COA tak, jako je spojen PIR. Má být zpravodajské úsilí zaměřeno právě na to co velitel řekl? A jaké úsilí má být tomuto věnováno?

Toto je situace, za které zjistíte, jak mnoho vám velitel důvěřuje. Nyní musíte sondovat jeho myšlení a odhalit důvod proč chce znát tyto nesmysly a co udělá s tím, co mu předáte. K splnění takového úkolu si tedy musíte provést vlastní neformální válečnou hru. Logický výklad toho, proč tak velitel učinil, může být:

1. *Velitel je unavený a zapomnětlivý.* Pokud velitel si představí použití informace ke svému rozhodnutí, které bude zahrnovat zdroje nebo čas a on to vše zapomněl říci zbytku štábu, potom je tady dobrá šance v tom, že nebude mít možnost volby, kdy vy jemu předáte požadovanou zpravodajskou informaci. Příklad: velitel je jediný, kdo předvídal použití bitevních vrtulníků při ohrožení levého křídla útokem nepřítele, ale protože zprávy o této možnosti byly někde jinde v okamžiku kdy to potřeboval, nebylo to štábem zapracováno do válečné hry.
2. *Povinnost analytiků.* Klidně upřesníme řídicímu shromažďování, ale také vedoucímu analytikovi jejich úkol. Potom je zaručeno, že je v tomto úkolu jen tolik sil analýzy, jako v jakémkoliv jiném úkolu. Každý PIR a IR vyžaduje čas a zdroje! Lze lehce pochopit, že průzkumník nemůže být ve stejnou dobu na dvou místech, ale nemáme zachycené zpravodajské výrobní náklady pro analytickou práci. Sledování cíle může být vcelku klidné, ale jestliže to je svázané s rozhodnutím o jeho ničení, potom to je nepochybně vyčerpávající očekávání odpovědi zdroje na kritický PIR.
3. *Intuitivní velitel.* Většina velitelů pozemních sil nejsou jasnozřiví lidé. Své vnímání mají v první řadě založené na tom co vidí a slyší a rozhodně chtějí jednat na základě tohoto vnímání. Nicméně může existovat velitel, jehož vnímání je založeno na tom, jak jeho pozorování podněcuje jeho intelekt a jenž dává přednost vidět věci podle toho jak se budou vyvíjet ještě dříve, než je připraveno rozhodnutí. Toto je ojedinělý intuitivní šéf!

Intuitivní velitelé se dožadují PIR takového druhu, které s sebou nesou vysoké vnitřní pracovní zatížení při analýzách nepřátelské operace, které jsou formulovány velmi nápaditě a vycházejí z neobvyklých plánů boje, které zpravidla řeší úkoly nepřítele naprosto mimo. V takovém případě jednají analytici také intuitivně, což pravděpodobně veliteli bude vyhovovat. Pokud zajistí veliteli logický výklad dvou základních variant, kterým porozumí, tehdy sleví ze svých požadavků. Vždy chcete skončit s nějakým PIR, který je provázaný s představami velitelova myšlení.

Nakonec si vždy musíme pamatovat, že PIR jsou zpravodajské základní úlohy pro operaci. Musíte zabezpečit to, aby se ptaly po zpravodajské informaci, kterou lze možno rozumně vytvořit a poskytnout odpovědi, rozhodující k vedení boje!

SOR

„A Mojžíš poslal muže na zvědy do země Kanaán, a řekl k jim: Běžte vzhůru jižní cestou a běžte nahoru do pohoří. A pohlédněte na zemi, jaká je, a na lidi, kteří jí obývají, zdali jsou silní nebo slabí, je-li jich málo nebo mnoho;

A jaká je země v které žijí, jaká města tam stojí v nichž bydlí, zdali v stanech nebo budovách. A jaká ta země je? Je-li to stát bohatý nebo chudý, zdali je tam les nebo ne. A nyní je období úrody, přineste tedy ovoce té země.“

A tak první návod na management shromažďování ukazuje hlavní zásady, které představují požadavky pro vedení účinného zpravodajského shromažďování: Kam chcete jít, co chcete vidět, kdy tam musíte dojít a kdy shromažďovat informace. Od té doby uplynulo 3500 let, kdy Mojžíšem vydaný příkaz byl v praxi formulován do zkratkového slova **SOR** (Specific Order or Request) – ve významu „**specifický příkaz nebo požadavek**“ – který popisuje příběh na počátku. Stručně řečeno, SOR je pracovní nástroj, který říká průzkumníkům specifické detaily toho, co potřebujeme získat.

Soustředění zpravodajství představuje „zpravodajskou informaci potřebnou k podpoře rozhodovacího procesu, souvisejících s plánováním a řízením boje“.

Souvislost soustředění zpravodajství k vojenskému rozhodovacímu procesu je následující: **Neznámé vyvolává kritické požadavky velitele na informace (CCIR), které jsou využity ve zpravodajské přípravě bojiště (IPB), jenž dále vede válečnou hru k tvorbě bodů rozhodnutí (DP) a vysoce významných cílů (HPT), z nichž každý vyžaduje prioritní zpravodajské požadavky (PIR), které se poté stávají základními úkoly pro shromažďování a analýzu.**

Požadavky - žádosti

Jestliže uspořádání prostředků sběru a analýzy nemůže shromáždit bojové informace, potom musíte požádat o pomoc někoho jiného. Je nutno si pamatovat, že pro každý požadavek je zpravidla nutné použití takového formátu požadavku, který používá žadatel.

Komponenty **kdo-co-kde-kdy** SOR zůstávají nedotčené, pouze musí být někde přidána formulace - „**žádám**“ (vlastně je to „prosba“ o pomoc při získávání informací).

Je ale nutno si uvědomit, že odpověď na požadavek může být odepřena. Dále tu existuje skutečnost, že odpověď na zadaný požadavek je současně odpovědí na kritický PIR, a proto o tom musí být vždy informován velitel. Proto pokud říkáme, že „**požadavek**“ je pro zpravodajský štáb vždy prioritním zpravodajským požadavkem, musí být každý požadavek předáván cestou velitele, aby tak bylo zabezpečeno, že žadatel štáb poskytne pomoc-odpověď na požadavek, respektive žádost (viz tabulka na následující straně).

Vztahy mezi nástroji

Zpravodajské požadavky se staly prioritními zpravodajskými požadavky ve chvíli, kdy jsou „převedeny“ na spoušť bodu rozhodnutí (DP) nebo vysoce významné cíle (HPT). Každý DP nebo HPT musí být spouštěn pouze jedním PIR, aby nemohlo dojít k záměně. Nicméně PIR může být použit jako spoušť pro více jak jeden DP nebo HPT. Například PIR, který je spouští DP

Prostředek	Definice ze slovníku	Pracovní definice
IR (Information Requirement) Informační požadavek	(1) Položky informace týkající se protivníka a okolního prostředí, které musí být soustředěné a zpracované za účelem naplnění zpravodajských požadavků velitele (FM 101-5-1) (2) Zpravodajský požadavek podřízené priority než PIR z nižší priority. (FM 34-130) & (FM 34-1)	Položky informace týkající se vlastních sil, nepřítele a okolního prostředí, které musí být soustředěné a zpracované za účelem naplnění plánovacích požadavků velitele.
IR (Intelligence Requirement) Zpravodajský požadavek	(1) Požadavek na zpravodajskou informaci k doplnění mezery ve velitelských znalostech a pochopení bojiště nebo síly nepřítele. Zpravodajské požadavky jsou konstruovány k snížení nejistoty, související s úspěšným dokončením určitého vlastního způsobu jednání; změna během akce obvykle vede ke změně ve zpravodajských požadavcích. Zpravodajské požadavky podporují rozhodnutí, které ovlivňují dokončení celkového úkolu (například volba způsobu jednání, variantní plán) označujeme jako prioritní zpravodajské požadavky. Méně naléhavé zpravodajské požadavky jsou označovány jako požadavky na informace. (FM 34-130) (2) Zpravodajská mezera, která musí být vyplněna za účelem snížení nejistoty, spojené s úspěšným provedením každé vlastní varianty. Každý je spojen s určitou nepřátelskou akcí, která vyžaduje vlastní odezvu. Každý musí projít situační šablonou i válečnou hrou. Válečná hra rozhoduje, který IR se stane prioritním zpravodajským požadavkem (PIR), protože mise má přirozený průběh. (FM 34-8)	Zpravodajská mezera, která musí být vyplněna za účelem snížit nejistotu související s úspěšným provedením určité vlastní varianty. Každý musí být spojen s určitou nepřátelskou akcí, která vyžaduje vlastní odezvu, ptát se jedinou otázkou a být platný pro určitý časový interval.
PIR (Priority Intelligence Requirements) Prioritní zpravodajské požadavky	(1) Zpravodajské požadavky velitele, u kterých předpokládá a určuje prioritu ve svém plánovacím a rozhodovacím procesu. (FM 101-5-1) (2) Zpravodajské požadavky související s rozhodnutím, které mohou ovlivnit celkový úspěch plnění velitelské mise. PIR jsou podmnžinou zpravodajských požadavků vyšší priority než jsou požadavky na informace. PIR jsou seřazeny podle důležitosti mezi sebou navzájem a v průběhu bojové činnosti se jejich priorita může měnit. (FM 34-130) (3) Takové zpravodajské požadavky (IRS), u kterých velitel předpokládá a určuje prioritu ve svém plánovacím a rozhodovacím procesu. V průběhu válečné hry je na základě modelování průběhu boje rozhodnuto který IR se stane PIR a obráceně. (FM 34-8)	Zpravodajské požadavky související s rozhodnutím, které mohou ovlivnit celkový úspěch plnění velitelské mise.
SIR (Specific Information Requirements) Specifické informační požadavky	Specifické informační požadavky popisující informaci potřebnou k zodpovězení celého nebo části zpravodajského požadavku. Kompletní SIR popisuje požadovanou informaci, umístění (prostor) kde může být získána požadovaná informace a doba během které je ji nutno získat. Obecně lze říci, že každý zpravodajský požadavek generuje soubory SIR. (FM 34-130)	Informace požadovaná k zodpovězení celého nebo části nějakého zpravodajského požadavku.

Tabulka: Nástrojová sada

Prostředek	Definice ze slovníku	Pracovní definice
NAI (Named Area of Interest) Pojmenovaný prostor zájmu (Prostor zvláštní pozornosti)	(1) Bod nebo plocha na přístupové cestě, na které lze očekávat, že nastane nepřátelská činnost. Činnost nebo nečinnost uvnitř NAI napomáhá potvrzení nebo popření určitého nepřátelského způsobu jednání. (FM 101-5-1) (2) Geografická oblast, ve které mohou být získány informace, který vyhovují specifickým informačním požadavkům. NAI jsou obvykle vybírány tak, aby zachytily indikátory nepřátelských způsobů jednání, ale mohou souviset s podmínkami bojiště. (FM 34-130) (3) Oblast na zemi, ve které lze pozorováním jedné nebo druhé činnosti potvrdit nebo popřít způsob činnosti nepřítele. (FM 34-8)	Oblast, ve které mohou být získány informace, jež splňují specifické informační požadavky
SOR (Specific Order or Request) Specifický rozkaz nebo žádost	Nařízení nebo žádost, které vyžaduje plánování a provedení úkolu shromažďování nebo analýzy informací z báze dat. SOR zaslané podřízeným velitelům jsou rozkazy. SOR zaslané ostatním velitelům jsou žádosti. SOR často používají systém specifických formátů hlášení ale také využívá standardní vojenské operační a dílčí příkazy. (FM 34-130)	Nařízení nebo žádost, které vyžaduje plánování a provedení úkolu shromažďování nebo analýzy informací z báze dat.
Indikátor	Pozitivní nebo negativní důkaz činnosti nepřítele anebo libovolný charakteristický rys prostoru operací, který upozorní na zranitelnost nepřítele, dále přijetí nebo zamítnutí určité schopnosti nepřítele, anebo který může ovlivňovat velitelův výběr varianty činnosti. Indikátory mohou vyplynout z předchozích akcí nebo z neúspěchu nepřítele k přijetí opatření. (FM 34-1)	Pozitivní nebo negativní důkaz nějaké události.
Událost	Činnost, způsobilost, způsob jednání, zranitelnost, záměr nebo charakteristický rys prostoru zájmu. Obecně označení pro jakýkoliv „indikátor“ upozorňující na pozitivní nebo negativní skutečnosti!!	
LTIOV (Latest Time Information of Value) Nejpozdější čas hodnotné informace	Časový limit do kterého musí být informace k žádosti doručena, aby mohla poskytnout včasné zprávy pro rozhodnutí. Někdy je LTIOV označován očekávaný čas předpokládaného rozhodnutí v průběhu plánování a válečné hry štáby. LTIOV je dřívejší než čas související s bodem rozhodnutí. Čas rozdíl vychází ze zpoždění v procesu zpracování a komunikace mezi zpravodajským štábem a tvůrcem rozhodnutí. (FM 34-130)	Bez návrhu.

k rozkazu pro útok bojových vrtulníků, může být použit jako zpravodajská informace pro DP, který bude iniciovat činnost zálohy.

Pokud nemohou být PIR nebo IR jednoduše zodpovězeny, jsou rozpracovány do specifických informačních požadavků (SIR). Každý z nich (SIR) řeší odpověď na jedinou otázku. PIR má přímý vztah se SIR a obvykle jich má několik. Ale některý SIR může souviset s víc jak jedním PIR, pokud tyto PIR sdílejí stejný indikátor.

Pojmenované prostory zájmu – NAI (Named Areas of Interest) jsou určené prostory (oblasti) k soustředěnému sběru informací ze SIR, ve specifickém okamžiku.

Vztah SOR a NAI spočívá v tom, že SOR může mít jediný NAI, ale každý NAI může sloužit pro více SOR.

Z uvedeného vyplývá, že **specifický rozkaz nebo žádost** (SOR) vždy musí obsahovat údaje SIR, určení NAI, konkrétního sběratele, stanovení začátku a konce doby shromažďování informací. Naopak, sběratel NAI nebo SIR mohou souviset s více SOR.

Časy pro zahájení a zastavení shromažďování informací jsou součástí SOR. Přitom je nutno počítat, že doba ukončení shromažďování informací je ten skutečně poslední čas, kdy může být zpracována a využita **zpravodajská informace LTIOV** (Latest Time Information of Value) minus jakékoliv množství času, které je potřebné k analyzování informace. Shromažďování po stanovené době bude produkovat informaci, která nemůže být transformována do zpravodajské informace v čase nezbytném k provedení rozhodnutí.

Vztah mezi událostí a indikátorem je obdobný jako mezi PIR a SIR. Jedna událost může souviset s mnoha indikátory a jeden indikátor může souviset s mnoha událostmi. Zatímco soubory PIR-SIR souvisí především s aktuální situací, soubory událost-indikátor těsně souvisí s modely hrozeb nebo doktrinárními šablonami. Jsou obecné a ideálně jsou vytvářeny ještě daleko před misí. Jednoduché seznamy indikátorů událostí jsou často vytvářeny pro události jako „nepřátelský útok“, „nepřátelská obrana“ atd. Jejich užití je možné pouze v případě, kdy mohou mít vztah k aktuální operaci a jejím zpravodajským potřebám.

Událost může souviset s mnoha PIR, ale PIR musí souviset s jedinou událostí. Toto omezení umožňuje soustřeďovat zpravodajské úsilí prostřednictvím PIR.

Indikátor může souviset s mnoha SIR a každý SIR může souviset s četnými indikátory. Mají několik použití:

1. Jestliže existuje PIR nebo IR, který odpovídá události, tehdy indikátory událostí mohou pomoci formulovat efektivní SIR.
2. Budou říkat sběrateli co by měl hledat, zvláště za situace kdy PIR vyžaduje pouze jediný SIR.
3. Pomůže analyzovat informaci, která přichází od sběratele a rozhodnout o tom, zda-li událost nastala.
4. Pomůže formulovat nebo objasnit PIR pro velitele.

Komplexní vztahy mezi nástroji jsou zobrazeny na schématu 1.

Závěr

Při plánování zpravodajské činnosti nelze nikdy zapomenout, že účelem toho všeho je produkce zpravodajské informace, která podporuje rozhodovací a plánovací proces. Některé PIR jsou jednoduché a mohou být okamžitě a zcela zodpovězeny. Spojením těchto PIR se situací nepřítele, časem a polohou, jsou vytvářené specifické požadavky na informace (SIR). Komplikované PIR mohou vyžadovat několik SIR. Dokonce některé komplikovanější PIR mohou vyžadovat formulování prostředníka, tj. indikátorů, které jsou samy dále členěny do SIR. Čím větší množství větví existuje mezi PIR a SIR, tím bude více obtížné odpovédět na PIR.

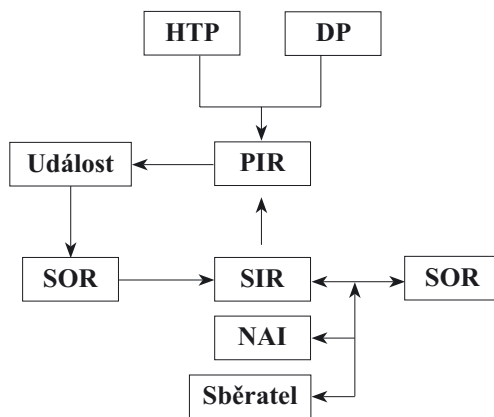
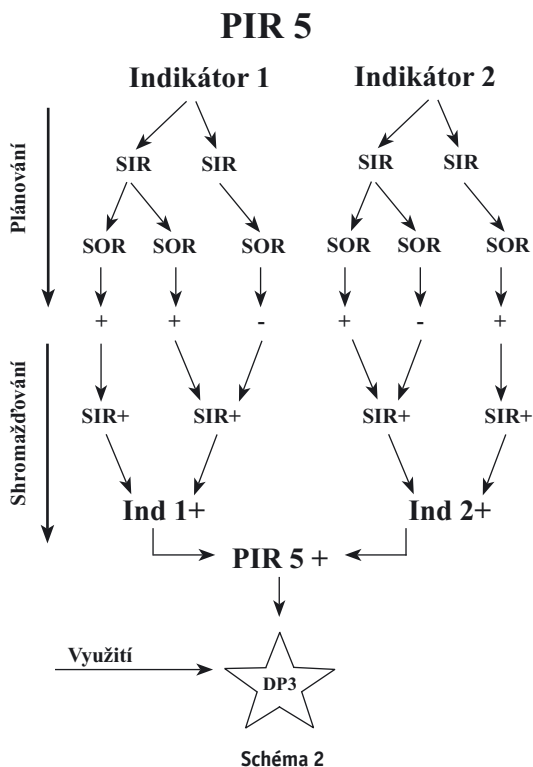

Schéma 1

Uspokojování potřeb velitele vychází z jím stanovených PIR. V případě, že nemohou být jednoduše zodpovězeny, je nutné stanovit indikátory, které mohou odhalit události čili činnost nepřítele. Na základě těchto indikátorů se stanovují SIR, které napomáhají získat informace. Současně jsou podkladem pro stanovení SOR neboli zadání pro sběratele informací (přímo řízené zpravodajské zdroje či agentury).

Ve druhém kroku, při shromažďování informací, jsou sběrateli předávány informace, které odpovídají kladně či záporně na otázky SIR. Jsou-li odpovědi kladné, potom je možno hodnotit, že se naplnily předpovědi indikátoru. Tyto signalizují, že lze na PIR velitele odpovědět kladně. Pokud je PIR svázán s bodem rozhodnutí DP, je možno vydat rozkaz pro vlastní akci, jako reakci na činnost nepřítele. Vzájemné vazby ukazuje schéma 2.

Zpracováno s využitím článku pplk. Neil A. Garryho: Focusing Intelligence - výcvikové středisko Vojenského zpravodajství US ARMY ve Forth Huachuca.

Zkratky použité v článku:

AAP	Allied Administrative Publication
COA	Course of Action
IPB	Intelligence Preparation of the Battlefield
NAI	Named Area of Interest
CCIR	Commander's Critical Information Requirements
IR	Information Requirement
	Intelligence Requirement
PIR	Priority Intelligence Requirement
FFIR	Friendly Force Information Requirement
SIR	Specific Information Requirement
SOR	Specific Order or Request
DP	Decision Point
HPT	High Payoff Target
HVT	High Value Target
LTIOV	Latest Time Information of Value

spojenecká administrativní publikace
záměr (varianta) činnosti
zpravodajská příprava bojiště
pojmenovaná oblast zájmu,
prostor zvláštní pozornosti (český ekvivalent)
požadavky velitele
na kritické (důležité) informace
informační požadavek
zpravodajský požadavek, požadavek na zpravodajské informace (český ekvivalent)
prioritní zpravodajský požadavek
požadavek na informace o vlastních silách
specifický informační požadavek
specifický rozkaz nebo žádost
bod rozhodnutí
vysoce významný cíl
vysoce hodnotný cíl
nejpozdější čas hodnotné informace

Úvodem

V současné době jsou aktuální úvahy o změně Ústavy ČR. Jsou vyvolány shodou názorů politické reprezentace na změnu ve způsobu volby prezidenta republiky. Shoda panuje v podstatě na požadavku volit prezidenta „přímou volbou“ všemi oprávněnými voliči. Značné rozdíly však trvají v názoru na způsob provedení volby. Dá se proto předpokládat to, že ústava bude středem zájmu ještě v delším časovém úseku.

Právě vůle politické reprezentace ke změně textu Ústavy a čas na jeho upřesnění je příležitostí k širšímu posouzení možných změn i v jiných oblastech, než jen ve způsobu volby prezidenta.

Jednou z takových oblastí je **obrana a bezpečnost**. Zde došlo k zásadním změnám jak ve filosofii této problematiky, jejím smyslu, řešení a organizaci, tak ve vnitřních, i mezinárodních souvislostech.

Považujeme proto za účelné využít čas, který je k dispozici na odbornou diskuzi k jednotlivým otázkám. Je to žádoucí zejména nyní, kdy po radikálních změnách v organizaci AČR bude nutné přistoupit i ke změnám v branné legislativě, která musí být s ústavními ustanoveními v souladu.

Přínosná může být jen diskuze, která bude tematicky usměrňována a redigována tak, aby výstupy, byť polemické, byly hodnotným podkladem pro ty, kteří budou nová stanoviska formulovat a za svá rozhodnutí ponесou odpovědnost.

Samozřejmostí musí být, že názory na řešení nesmí být ovlivňovány současnou personální sestavou na jednotlivých postech a odpovědní funkcionáři budou posuzovat názory odborné i laické veřejnosti bez předpojatosti.

Domníváme se, že jakýmsi moderátorem navrhované diskuze by se měl stát odborný tisk, případně organizace sdružující komunitu dané profese – Asociace pro bezpečnost, obranu a ochranu společnosti a státu (BOOSS).

Jako základ budoucí diskuze uvádíme v článku některé problematické okruhy hodné posouzení.

Prezident republiky – vrchní velitel ozbrojených sil

Podle Ústavy ČR, čl. 63, odst.1, bod c) -... je vrchním velitelem ozbrojených sil, bod g) -... jmenuje a povyšuje generály [1].

Tolik znění ústavy, které bylo prakticky převzato z doby první republiky, kdy také bylo naplněno odpovídajícím obsahem.

V dnešní době a praxi již titul „**vrchní velitel ozbrojených sil**“ svůj původní obsah nemá, ale protože jde o otázku politicky i morálně značně citlivou, stojí za zvážení, zda ho znovu obsahem naplnit, či od něj zcela ustoupit.

Je nesporné, že jde u nás o historicky silně podložený institut. Sahá až k samotnému vzniku československé armády a je spojen se jménem zakladatele státu T. G. Masaryka a jeho spolubojovníka a pokračovatele Edvarda Beneše. Nešlo jen o symboliku. Masaryk byl reálným vrchním velitelem armády, od jejího zakládání, její činnosti v bojích první světové války i mírové výstavby po vzniku samostatné ČSR.

Jako doklad konkrétního a praktického výkonu funkce vrchního velitele Masarykem citujeme z almanachu „Armáda a národ“ [2]:

„V prvních dobách republiky jeví se její prezident Osvoboditel v poměru k armádě jako velký přesívač hodnot. Odstraňuje staré přezítky monarchistické armády, ponechává její vojenské klady. Osvěžuje armádu novým duchem, především ideály legií, ale ochraňuje ji před radikalismem nevhodným pro mravní i organizační zpevnění armády, jež byla předurčena, aby se stala konsolidačním prvkem mladé republiky, ochranou její samostatnosti a jejího míru. V těchto věcech dovedl jít do nejmenších podrobností. Uvidíme, že tehdy, když mocně rozvanutá hesla rovnosti se dostávala do falešných, krajních a neplodných mezí, všímal si i zdánlivě podružných, ale pro ducha a disciplínu armády důležitých věcí, salutování a tykání důstojníkům, společné stravování mužstva a důstojníků atd.“

Šlo samozřejmě o jiné historické podmínky, ale i výjimečné postavení prezidenta Masaryka, který měl velký osobní vliv zejména na tvorbu zahraniční politiky a armádu.

Význam armády byl neoddelitelnou součástí státní suverenity a reálnou silou při její obraně. Odpovídaly tomu i početní stavy a organizace, řízení armády a obrany státu.

V roce 1938 tvořilo čs. armádu 17 divizí (51 pluků – z toho 3 horské, 17 dělostřeleckých) a 4 rychlé divize (po 2-3 dragounských plucích a 4 dělostřeleckých oddílech) [3].

Také prezident, jako vrchní velitel, měl v podřízenosti odborné složky v podobě:

- ☐ Vojenské kanceláře prezidenta republiky,
- ☐ Hradní stráž,
- ☐ Armádního poradního sboru,
- ☐ hlavního velitele za branné pohotovosti státu k řízení vojenských operací [3].

Armádní poradní sbor (APS) byl ustaven 1. 12. 1932 a byl reakcí na zásadní změny v mezinárodní situaci, která vyžadovala nově formulovat koncepci strategické obrany země, přizpůsobit organizační schéma armády, dislokaci válečného průmyslu a rozmístění zásob.

Zasedali v něm zemští vojenští velitelé a vedoucí dělostřeleckého a leteckého odboru MNO, případně další dle řešené problematiky. APS předsedal náčelník hlavního štábu.

Připomeňme, že vedle APS byla 6. 10. 1933 zřízena Nejvyšší rada obrany státu (NROS), jejímž hlavním úkolem bylo projednávání všech vojensko-odborných otázek před jejich projednáváním ve vládě. Generální sekretář NROS byl důstojník začleněný do Hlavního štábu.

Z výše uvedeného je zřejmé, že funkce prezidenta, jako vrchního velitele nebyla formální a prezident měl dostatečné odborné i organizační zázemí pro její výkon.

Konfrontujeme-li současný stav s těmito, dnes již historickými skutečnostmi, nemůžeme nepřiznat, že ústavou přiznávaný titul „vrchního velitele ozbrojených sil“ se časem velice vyprázdnil. Již samotný pojem „velitel“ v sobě obsahuje a předpokládá určité atributy moci, jako rozhodovací pravomoci, odbornost, odpovědnost, případně další, které však ústava českému prezidentu explicitně nedává.

Pravomoci prezidenta republiky směrem k AČR jsou malé a k významu pojmu vrchního velitele nepodstatné a jsou mimo rozhodující oblasti.

Zákon č. 219 ze dne 14. 9. 1999 o ozbrojených silách ČR v § 5. dává prezidentu tyto pravomoci [4]:

- ☐ schvalovat základní vojenské řády,
- ☐ jmenovat a odvolávat náčelníka Vojenské kanceláře prezidenta republiky (VKPR),
- ☐ propůjčovat čestné a historické názvy vojenským útvarům,
- ☐ propůjčovat bojové prapory.

Toto a některé další vymezené personální pravomoci, spolu s nárokem na poctu vojenskými útvary, z něj vrchního velitele neudělá. Tato skutečnost vyniká dále v porovnání s pravomocemi vlády (§ 6 citovaného zákona) a ministerstva (§ 7) ke kterým prezident nemá žádnou návaznost.

Pravomoci prezidenta se tak v realu redukuji na jeho právo provádět pohovory s ministry, zúčastnit se zasedání parlamentu, vlády a Bezpečnostní rady státu (BRS), **což ale vyplývá z výkonu funkce prezidenta a nemá žádnou souvislost se statutem vrchního velitele OS.**

Legislativně nemá danou pravomoc inspekce AČR, spolupodpisu na operačních plánech a další pravomoci, odpovídající obsahu pojmu vrchního velitele.

Je nutno však zároveň zdůraznit, že prezident **nemá** k plnohodnotnému výkonu funkce vrchního velitele potřebné odborné zázemí a aparát, bez kterého by případné nové stanovení a rozšíření jeho pravomocí bylo zřejmě zbytečné, ne-li kontraproduktivní. VKPR je personálně i odborně připravena jen na stávající úkoly dle zákona o ozbrojených silách, tj. zajišťuje úzkou pravomoc vrchního velitele dané tímto zákonem a řídí Hradní stráž (HS).

Tento nedostatek by bylo možno řešit vhodným kompetenčním napojením prezidenta na BRS, resp. její odborné výbory, případně na nový orgán vytvořený ze stálého stavu GŠ. I tak se však zdá, že nějaká revokace vojenských funkcí prezidenta je zbytečná a praxí překonaná, zejména když v podstatě všechny používané pravomoci směrem k armádě mohou být a jsou odvozeny z funkce prezidenta, jako je tomu i v jiných rezortech (jmenování soudců, velvyslanců apod.). Proto by zřejmě bylo správné ponechat prezidentovi také pravomoc jmenovat a povyšovat generály.

Hodnost generála je zpravidla spojena s významnou funkcí, a je srovnatelně s ostatními rezorty správné, aby do této hodnosti jmenoval a v generálských hodnostech povyšoval prezident, což vážnost této hodnosti jen podtrhne.

Snad jako námět do diskuze stojí za zvážení, zda do hodnosti „brigádní generál“ nejmenovat ministrem obrany. Důvodem je spíše zvýšení prestiže ministra a jeho bezprostřední znalost příslušníků velitelského sboru.

Související otázkou je, zda neupřesnit v jakých ozbrojených sborech prezident generály jmenuje a pokusit se o určité vymezení, což by mohlo být respektováno již v návrzích příslušných ministrů.

V každém případě by bylo žádoucí, aby do Ústavy ČR (čl. 62) byla doplněna pravomoc jmenování náčelníka Generálního štábu. I dnes je NGŠ jmenován prezidentem, nikoliv však na základě ústavního zákona.

Při posuzování kompetencí obecně je nutno mít na zřeteli skutečnost, že v otázkách bezpečnosti a obrany jak při přípravě, tak v realizaci vychází odborné řešení vždy z politických

rozhodnutí. Prezident, jako vrcholový politický představitel moci výkonné, nemůže být v žádné své kompetenci s touto skutečností v kolizi.

Na konec poněkud ilustrativní postřeh. Poslední prezident, který si oblékl vojenskou uniformu, byl Zápotocký (nepočítáme-li Svobodu – vojáka, který se stal prezidentem). Od té doby naši prezidenti jako by na vnější vyjádření funkce vrchního velitele rezignovali, což je v souladu s celosvětovým vývojem v civilizovaných a demokratických zemích, kde takovému militantní stránky volených funkcí a představitelů ustupují všeobecně do pozadí.

Domníváme se, že zvláštní situací, nově specifikovanou v Ústavě, by mělo být vyhlášení **válečného stavu**, případně finální **vypovězení války**. Za této situace, a tímto aktem, by pod pravomoc prezidenta přešla armáda, povolane zálohy a ozbrojené složky státního aparátu, jakož i další orgány a složky záchranného systému, samozřejmě se svými vrcholnými a velícími orgány a prezident by se stal skutečným **vrchním velitelem branné moci** státu (širší pojem než dosavadní ozbrojené síly).

Takovéto organizační opatření by podtrhlo vážnost situace, potřebu a nutnost celonárodní a všeobecné účasti na obraně země.

Ozbrojené síly

Lze právem očekávat, že především pojem ozbrojené síly dozná podstatných změn. Již dnešní jejich členění na (1) AČR, (2) Vojenskou kancelář prezidenta republiky a (3) Hradní stráž je předmětem kritiky odborníků i veřejnosti pro početní i funkční nevyváženost jednotlivých složek. Současná vážná diskuze o začlenění HS do AČR a zařazení této strážní a ceremoniální služby do rotace činnosti bojových jednotek, zjevná pozitiva takového uspořádání a některé události v HS činí potřebu urychlené změny nanejvýš žádoucí.

Aniž bychom nějak snižovali význam a roli AČR, ale při plánovaném minimálním počtu asi 30 000 osob bude případná obrana státu nutně vyžadovat úzkou a předem připravenou spolupráci s dalšími a mnohdy početnějšími ozbrojenými složkami státu, jako je Policie ČR, Lesní stráž, Celní správa, Vězeňská stráž a dalšími, případně nestátními, jako municipální policie, agentury ostrahy, střelecké a myslivecké spolky, i neozbrojenými, jako profesionální a dobrovolné hasičské záchranné sbory (HZS), případně dalšími.

I když aktivizace těchto složek a jejich začlenění do obranných operací bude kaskádovitě a bude se odvíjet od charakteru ohrožení, jejich použitelnosti, dovedností a výzbroje je nesporné, že jejich **zařazení do ozbrojených sil (branné moci státu)** je nezbytností a je dáno požadavkem komplexního řízení obrany a bezpečnosti státu při prevenci a likvidaci vojenských i nevojenských ohrožení.

Zřejmě bude vhodné a odpovídá to modernímu pojetí velení a řízení operací účelově vytvářet společné štáby s dominancí vojáků při vojenském ohrožení a dominancí vnitra při ohrožení nevojenském a katastrofách. V každém případě se ukazuje že pojem ozbrojené síly tak, jak ho definuje současný zákon, je překonaný a nadále nevyhovuje.

Ústavní zákon č. 110 ze dne 22. dubna 1998 o bezpečnosti České republiky

Tento ústavní zákon (zjednodušeně řečeno) řeší:

- ☐ pohotovostní stupně v případě nevojenských a vojenských ohrožení ČR,
- ☐ definuje složení a úkol Bezpečnostní rady státu (BRS).

Svým obsahem nemá charakter ústavních opatření. Jde o relikt po návrhu ústavního zákona, který po připomínkách při schvalování v parlamentu tento charakter ztratil. Tím spíše je žádoucí se k této problematice znovu v klidu a bez časové tísně vrátit.

Je nesporné, že opatření dle tohoto zákona fungují a jsou prověřena úspěšnou praxí, a proto hlavní slovo při případné novelizaci by měli mít funkcionáři z praxe.

Chceme se na řešení podívat jako lidé zvenčí a posoudit, jak se nám jeví dostupná znalost praxe v konfrontaci s literou zákona

Opatření vyplývající z jednotlivých stupňů ohrožení jsou uvedena v navazujících právních normách. Především jejich vykonavatelé měli možnost získat praktické zkušenosti a mohou posoudit jejich komplexnost. Oni poznali problémy s evakuovanými občany, kteří evakuaci odmítli a mnohdy následně způsobili řadu problémů řešených na hranici ohrožení života zachránců i zachraňovaných. Oni se setkali s problémy, které způsobili „povodňoví turisté“ a mají zkušenosti s uzavírkami prostorů.

I stupně pohotovosti stojí za posouzení. Tak jako Jiří Vaníček v článku Činnost ústavních orgánů za krizových situací [6] se i my domníváme, že je účelné zavést institut „vypovězení války“. Současný institut „vyhlášení válečného stavu“ (Ústava čl. 39, odst.3) definuje delší časové údobí a nemusí, ani zpravidla nebude znamenat vstup do přímého válečného konfliktu. Přijetí takového uspořádání by vyžadovalo i obsahové upřesnění těchto institutů a řešení pravomocí a odpovědnosti jednotlivých ústavních orgánů, státních institucí a orgánů samospráv.

Relativně novým orgánem, který si teprve v posledních letech dobývá své místo na slunci, je **Bezpečnostní rada státu (BRS)**. Naše poznatky a znalosti výstupů z jednání BRS jsou vesměs pozitivní a svědčí o dobré práci a fungování tohoto orgánu a o oprávněnosti jeho existence. Přesto náš pohled zvenčí vzbuzuje některé pochybnosti. Pro jejich pochopení a vyjádření uvádíme argumentaci s vědomím, že jde o záměrnou nadsázku.

Dle ústavního zákona o bezpečnosti ČR čl. 9(4) tvoří Bezpečnostní radu státu předseda vlády a další členové vlády, podle rozhodnutí vlády [5].

Bezpečnostní rada státu v rozsahu pověření, které stanovila vláda, připravuje vládě návrhy opatření k zajišťování bezpečnosti České republiky.

Složení a činnost BRS je upřesněna usnesením vlády ČR ze dne 10. 6. 1998 č. 391, viz znění usnesení z 3. 5. 2000, č. 423.

Z toho vyplývá, že předsedou BRS je předseda vlády, místopředsdou místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí, členy pak jsou první místopředseda vlády, ministr práce a soc. věcí, ministr financí, ministr obrany, ministr vnitra, ministr průmyslu a obchodu, ministr dopravy a spojů a přizvaní. To znamená devět ministrů z celkového počtu 15.

Protože závěry BRS musí schválit vláda a realizovat je svými instrumenty, lze z výše uvedeného dovodit že:

- ☐ vláda (její větší a asi rozhodující část) radí vládě,
- ☐ vláda (opět její větší část) zasedá k témuž problému dvakrát,
- ☐ vláda maří nejen svůj čas, ale v některých případech může docházet k prodlení v řešení akutních situací.

Tento problém se již pokusila vláda řešit svým usnesením z 3. 5. 2000 č. 423, když rozhodla, že BRS může v oblasti zajištění bezpečnosti ČR žádat informace a analýzy od všech členů

vlády a vedoucích ústředních správních úřadů a ukládat jim úkoly spojené se zajišťováním bezpečnosti ČR.

Ačkoliv účel je pochopitelný a opatření zřejmě správná, domníváme se, že jde o **neoprávněné překročení pravomoci** dané BRS ústavním zákonem č. 110/1998, kterým je zmocněna pouze předkládat vládě návrhy. Kromě tohoto evidentního porušení ústavního zákona je patrně porušována i samotná Ústava, která v čl. 76 stanovuje, že vláda rozhoduje ve sboru a usnesení je platné při souhlasu nadpoloviční většiny všech jejích členů.

Při revizi Ústavy by bylo žádoucí, tyto nepřesnosti ve formulacích a praxi upravit.

K diskuzi předkládáme i problematiku tzv. stálých pracovních orgánů BRS, které tvoří:

- ☐ výbor pro zpravodajskou činnost,
- ☐ výbor pro koordinaci zahraniční a bezpečnostní politiky,
- ☐ výbor pro obranné plánování,
- ☐ výbor pro civilní nouzové plánování,
- ☐ a Ústřední krizový štáb.

Vývoj dospěl k tomu, že v čele těchto výborů jsou příslušní ministři a původní předsedové těchto výborů byli určení do funkcí výkonných místopředsedů. Ale i tato organizační struktura a její fungování vyvolává některé otázky [7].

Jistě by prospělo, kdyby jednotlivé výbory měly společný výstižný název a jednoznačné zodpovědné vedení. Současná organizace navozuje dojem, že nejde o komplexní odborný orgán, ale svým způsobem o tzv. *podvěsy* příslušných ministerstev, s formálním řízením ministry a skutečným řízením výkonnými místopředsedy. Přitom politická zadání, a zejména pak rozhodování, by mělo mít za základ objektivní odborné analýzy a doporučení.

Pokud tomu tak skutečně je, jak mohl výbor pro zpravodajskou činnost dopustit, že ministr Tvrdík na pět let ochromil (jeho vlastní slova) v této kritické době Vojenskou zpravodajskou službu, a jak to, že výbor nezakročil, když v médiích byly přetřásány skutečnosti, které byly a jsou součástí státního tajemství a zásadně narušily zpravodajskou činnost a zájem státu a spojenců?

Zatím se zdá, že tyto výbory nejsou platnými pracovními orgány BRS a neplní roli, kterou by mohly a měly plnit. Měla by to být především analytická pracoviště odkud by měla vycházet věcná a aktuální doporučení, která po projednání v BRS by se stala závaznou směrnicí pro činnost v dané oblasti a v dalším by pak plnila funkci „zpětné vazby“.

Jak již bylo uvedeno, přijetí ústavního zákona č. 110/1998 bylo provázeno širokou diskuzí s protichůdnými názory, což se projevilo v jeho zřejmé nedokonalosti. Nyní je příležitost to napravit. Není přece důvod, aby poměrně úspěšná praxe nebyla v souladu s legislativním zajištěním.

Podle našeho názoru se již nyní nabízejí některá možná řešení:

1. Ponechat stávající stav s tím, že se vyloučí pravomoc BRS ukládat ministrům úkoly a zracionalizovat organizaci a činnost „pracovního orgánu BRS“ (tj. výborů).
2. Návrat k některým dříve zavrhnutým návrhům, např. dát vládě ČR v Ústavě pravomoc rozhodovat v určitých podmínkách ve věcech bezpečnosti a obrany „v užším složení“ (BRS, krizový kabinet ap.)
3. Jako odborný orgán ponechat současné výbory, např. jako bezpečnostní poradní orgán vlády, s centrálním vedením pod patronací místopředsedy vlády. Zároveň zvážit, zda Ústřední krizový štáb zařazovat do tohoto orgánu.

Jde o námět, který teprve detailnějším rozpracováním může prokázat životaschopnost a legislativní zvládnutelnost.

Samozřejmě, existuje i řada dalších a zcela odlišných řešení a bylo by i žádoucí zhodnotit i zkušenosti jiných států s obdobnými podmínkami.

Závěr

Tematika bezpečnosti a obrany je vedle hospodářské problematiky mimořádně aktuální. Odpovídající organizace a řídicí činnost v této oblasti je podmínkou efektivnosti přijímaných opatření, která vyžadují značné počty osob, prostředků, složitou technologii, a proto i značné finanční prostředky. O tom všem se rozhoduje na nejvyšší úrovni, a proto je žádoucí vytvořit na stupni ústavních orgánů účinný systém jako východisko pro stejně efektivní systém na stupních nižších.

Využijme proto současnou šanci k ověření, zda na základě dosavadních, mnohdy krajních situací, je již dosaženo požadovaného cíle. Kromě námi v tomto příspěvku nadhozených problémů je jistě celá řada dalších úkolů a problémů hodných kritického posouzení. Současný, i když fungující systém a přiměřené výsledky nás nemohou uspokojit, protože vývoj nás denně konfrontuje s novými skutečnostmi a je jen na nás, jak se s nimi vyrovnáme.

Prameny:

- [1] *Ústava České republiky*. HL. 3. Ústavní zákon České národní rady, ze dne 16. prosince 1992.
- [2] *Armáda a národ*. Národní rada československá. Praha: nakladatelství L. Mazač, 1939.
- [3] *Československá armáda 1918-1938*. Pokorná, Hofman, Stehlík. Praha: Správa sociálního řízení FM0, 1991.
- [4] *Zákon č. 219/1999 Sb.*, o ozbrojených silách České republiky, ze dne 14. 9. 1999.
- [5] *Zákon č. 110/1998 Sb.*, o bezpečnosti České republiky, ze dne 22. 4. 1998.
- [6] Jiří VANÍČEK. „Činnost ústavních orgánů za krizových situací.“ MV ČR <http://www.mvcr.cz/odbor/bezp>
- [7] O. ŠESTÁK, K. PRSKAVEC. „Struktura a dosavadní činnost Bezpečnostní rady států“, *Vojenské rozhledy* 2/2001.

Naše bezpečnostní strategie, která s naší zahraniční politikou úzce souvisí, říká, že jsme oddaní myšlence multilateralismu, chceme vždy vyčerpávat veškeré prostředky mezinárodního práva. Dojde-li ale k jejich vyčerpání, anebo pokud tyto prostředky selžou, musíme najít v našem společenství odvahu, že se rozhodneme jít cestou preventivních akcí. Takováto schopnost musí existovat a je vlastně jedinou cestou k jistému očištění a aktivizaci multilateralismu.

Cyril Svoboda,
ministr zahraničních věcí ČR
Perspektivy české zahraniční politiky
Mezinárodní politika 1/2004

Nemá valného smyslu se zabývat tvrzeními, že „Bush se pustil do zločinné agrese, protože je to krvelačný primitiv“, že se „chtěl pomstít Saddámovi“ za jeho někdejší pokus zavraždit otce Bushe či že válka v Iráku byla tažením „kvůli ropě a ziskům“, že je „snahou odvracet pozornost od domácích hospodářských a politických potíží“. Co však skutečně pohnulo Bushe k tomuto níkterak snadnému a též riskantnímu kroku?

Následující příspěvek vychází z materiálu uveřejněného v časopisech Parameters Spring 2003 a Nový Polygon 5/2003. Vysvětlují se v něm hlavní zásady tzv. Bushovy doktríny a v kontextu války v Iráku se článek zabývá jejími přednostmi i slabinami.

Malá rekapitulace

Zopakujme si, co válce v Iráku předcházelo. V roce 1981 izraelská letadla porušila irácký vzdušný prostor, aby zcela zničila nukleární reaktor, téměř již dostavěný, zejména za pomoci Francie. Saddám Husajn ve svém zbrojním programu pokračoval; při té příležitosti zahájil válku proti Íránu, s obrovskými ztrátami na obou stranách. Invaze do Kuvajtu v roce 1991 byla prohrána zásluhou zejména americké vojenské síly, s mandátem OSN. Mandát se však vztahoval pouze na osvobození Kuvajtu, takže neskončil svržením Saddámovy vlády. Ten pokračoval s výzkumem a výrobou zbraní hromadného ničení. Program získání zbraní A (atomových) se mu nezdánil, na rozdíl od zbraní B (bakteriologických) a C (chemických), jejichž vlastnictví nepopíral, ba účinně použil v jím zahájené válce proti Íránu a proti vlastnímu, kurdskému obyvatelstvu. Mezinárodní inspektory v r. 1995 vyhnal a rezoluce OSN ignoroval. Rada bezpečnosti přikázala Iráku odzbrojit, nevlastnit ZHN (jak již bez donucení učinily Jižní Afrika, Ukrajina a Kazachstán) a umožnit práci mezinárodních inspektorů. Irák dodal zprávu o rozsahu 12 000 stran, částečně lživou a v podstatě neúplnou. Chyběla v ní např. informace, kam se podělo 2160 kg antraxu a co se stalo s produkcí jedovatého plynu VX (jedna raketa s náloží materiálu VX by byla schopna zabít na milion lidí).

Poslední v pořadí, již sedmáctá, jednomyslně přijatá rezoluce 1441 Rady bezpečnosti pohrozila radikálním postihem. Saddám hrozbu ignoroval a zase se nic nedělo. Systém se začal podobat debatní společnosti – bývalé Lize národů v Ženevě – což pohnulo Bushe k odzbrojení Saddáma i bez mandátu OSN. V Bushově administrativě navíc převládalo přesvědčení, že fundamentální příčinou destabilizace ve světě jsou nefunkční, nedemokratické režimy v islámských zemích. Když bude svržen Saddám, vyskytla by se příležitost demokratizace Iráku, která by mohla nastartovat obdobný trend modernizace a stability v okolních arabských státech.

„Jestliže nebudeme jednat, Saddám si zbuduje arzenál nebezpečného rozsahu (rebuild an arsenal of devastating destruction) a já vám zaručuji, že ten arzenál použije,“ prohlásil v r. 1988 Bill Clinton, aniž by jednal [1]. George W. Bush, jeho nástupce v úřadě, nechtěl – zejména po 11. září 2001 – déle čekat, až Saddám zhotoví svou první atomovou bombu, nechtěl vyčkávat, až by své zbraně B a C poskytl mezinárodním teroristům, fundamentalistickým fanatikům, přesvěd-

čeným, že vražděním zejména, ale ne výlučně, Američanů, vykonávají vůli Alláha. Teroristický stát a mezinárodní terorismus ruku v ruce – z toho vyplynul závěr, že je v životním zájmu USA Saddáma odzbrojit a zbavit moci. Bylo by nebezpečnější nejednat, než jednat.

Při nástupu do úřadu prezident Bush přísahal dodržovat ústavu a starat se o bezpečnost země. Nepřísahal žádné mezinárodní organizaci, neexistující světovládě. Po zkušenosti na Balkáně, kde evropská pasivita zavinila zbytečné ztráty desítek tisíc životů, kde jednotky OSN nečinně přihlížely k tamějším jatším, měli Američané pro intervenci v Iráku k dispozici i tento precedent: v r. 1999, za předpokladu, že Rusové budou v Radě bezpečnosti vetovat vojenský zásah proti Srbům, USA v úmyslu zabránit genocidě v Kosovu pomínuly OSN a akce se uskutečnila jen v rámci NATO.

Národní bezpečnostní strategie

V září 2002, rok po teroristickém útoku z 11. září na Spojené státy, jež provedla al Kajda, vydala Bushova administrativa dokument nazvaný *Národní bezpečnostní strategie* [2].

Kapitola V. dokumentu, který je též známý jako **Bushova doktrína**, definuje přístup americké administrativy k použití síly. Na čtyřech stranách se více méně opakují myšlenky z prezidentových projevů, jež měl po 11. září, včetně vyhlášení na spojeném zasedání obou sněmoven Kongresu 20. září 2001, na varšavské konferenci o boji s terorismem 6. listopadu, jeho poselství o stavu Unie 29. ledna 2002, výroky na setkání se studenty virginského vojenského institutu 17. dubna a projevu k absolventům vojenské akademie ve West Pointu 1. června.

Jsou zde stanoveny zásady politiky užití síly (use-of-force policy), jejíž cíl je uveden v nadpisu kapitoly V: **„Zabránit nepřítelům, aby nás, naše spojence, přátele, neohrožovali zbraněmi hromadného ničení.“**

Bushova doktrína vychází z definice hrozby, respektive ohrožení (threat), založené na kombinaci „radikalismu a technologie“ – jmenovitě politického a náboženského terorismu, v kombinaci s možností získání zbraní hromadného ničení (ZHN). Ve své řeči ve West Pointu prezident Bush vyhlásil:

„Nejvážnější ohrožení svobody je ve spojení radikalismu a technologie. Pokud se budou rozšiřovat biologické a jaderné zbraně, spolu s technologiemi balistických raket – pokud tohle nastane, i slabé státy a malé skupiny mohou získat ohromnou sílu zaútočit na velké státy. A přesně tento cíl naši nepřátelé vyhlásili, a již byli přistiženi při tom, když se tyto strašné zbraně pokusili získat.“ [3]

Ministr obrany Donald Rumsfeld poté několikrát a opakovaně mluvil o vzniku „spojení mezi teroristickými sítěmi, teroristickými státy a zbraněmi hromadného ničení... jež může z malých či zbídačelých států, z relativně bezvýznamných skupin jednotlivců udělat mocné nepřátele“ [4].

Bushova doktrína vymezuje **tři hlavní hrozby**:

- ❑ teroristické organizace s globálním dosahem,
- ❑ slabé státy, jež poskytují takovým organizacím útočiště a pomoc,
- ❑ a tak zvané problémové státy (rogue states).

První dvě hrozby představují al Kajda a Afghánistán. Problémové státy jsou popisovány jako: „... státy, jež tyranizují vlastní obyvatelstvo a užívají národní bohatství pro osobní pro-

spěch vládnoucí vrstvy, nerespektují mezinárodní právo, ohrožují své sousedy, bez skrupulí porušují mezinárodní dohody, jež podepsaly, jsou odhodlány získat zbraně hromadného ničení a další vojenskou technologii, buď jako hrozbu či proto, aby mohly uskutečnit své agresivní plány, podporují terorismus na celém světě, odmítají všelidské hodnoty a nenávidí Spojené státy a vše, co symbolizují.“ [5]

Tím klíčovým je jejich agresivita a snaha získat ZHN, zvláště jaderné zbraně, jež mohou způsobit daleko větší masakr než biologické a chemické zbraně.

Zdá se, že předobrazem této definice je Irák, i když mnohem větším zdrojem mezinárodního terorismu je Írán, a obecně se předpokládá, že třetí stát tzv. „osy zla“, Severní Korea, již určitý jaderný potenciál má. Severní Korea ale v posledních letech vede poměrně umírněnou zahraniční politiku, přinejmenším do října 2002, kdy vyhlásila, že obnovuje svůj jaderný program, navzdory dohodám z r. 1994. Zde Bushova administrativa hledá diplomatické řešení, pro nátlak na Severní Koreu se snaží získat Tokio a Peking. O válce proti Severní Koreji se nikdy nemluvalo, i když Pchjongjang se ve svém jaderném programu dostal dál než Irák a i když Kim Jong Il je, pokud vůbec, ještě nevypočitatelnější než Saddám Husajn. Bushova administrativa se domnívá, že Severní Korea, co se týče mezinárodní politiky, sleduje poměrně neškodné cíle.

V případě Iráku byla situace jiná. Irácké ambice a jeho mocenské záměry se nebezpečně vyrovnaly - záměr ofenzivního užití ZHN se odvozuje již z toho faktu, že je Irák vlastnil. Podle náměstka ministra zahraničí Richarda Armitage „neustávající snaha vlastnit zbraně hromadného ničení nese s sebou *nevyhnutelnost* toho, že budou použity proti našim zájmům“ [6].

Základním východiskem Bushovy doktríny je skutečnost, že **koncepce odstrašování z doby studené války nemusí vůči problémovým státům, jež se snaží získat ZHN, fungovat, a je naprosto nefunkční vůči teroristickým organizacím.**

„Za studené války,“ uvádí se v *Národní bezpečnostní strategii*, „existoval status quo, protivníci, jež měli nechuť k riziku Ale odstrašení založené pouze na hrozbě odplaty nebude pravděpodobně příliš účinné vůči představitelům problémových států, ochotným riskovat, dávat v sázku životy svých obyvatel a blahobyt svých národů Tradiční koncepce odstrašení nebude fungovat vůči teroristickému nepříteli“ [7].

Tento citát odráží myšlenky prezidenta Bushe v jeho projevu ve West Pointu: „Odstrašení (deterrence), slib masové odvety (massive retaliation) proti celým národům neznamenají nic proti skrytým teroristickým sítím, jež nehájí žádný konkrétní stát či osoby.“ A dále, „politika zadržování (containment) není možná, když vyšinutí diktátoři, vlastníci zbraně hromadného ničení, mohou tyto zbraně dopravit na cíl pomocí řízených střel či je mohou poskytnout svým teroristickým spojencům“.

Na rozdíl od politiky zadržování komunismu, jež byla zaměřena proti jeho územnímu rozšiřování, zadržování Iráku se od r. 1991 zaměřovalo jak na Saddámovy územní, tak jaderné ambice. Toto zadržování je tudíž jak „vertikální“, tak „horizontální“. Takže podle Bushovy doktríny problémové státy představují dvojí hrozbu: snaží se získat ZHN nejen pro sebe, ale také pro své teroristické „spojence“.

Situace je ještě horší, říká Bílý dům, proti této hrozbě neexistuje žádné odstrašení, navíc je to ohrožení bezprostřední, vyžaduje okamžitou reakci. Ani ne po dvou měsících po útocích z 11. září prezident Bush vyhlásil: „Nebudeme čekat, až původci této masové vraždy získají zbraně hromadného ničení.“ [8] V poselství k americkému Kongresu uvedl, že „... čas není na naší straně. Nebudu čekat, až se něco stane, zatímco nebezpečí poroste. Nebudu čekat,

až se riziko ještě více přiblíží“ [9]. Ve West Pointu prezident varoval: „Jestliže budeme čekat, až se hrozby uskuteční, nebudeme muset čekat příliš dlouho.“ [10].

Národní bezpečnostní strategie to říká jasně: „Nemíníme nechat naše nepřátele, aby udeřili první.“ Poradkyně pro národní bezpečnost Condoleezza Riceová v rozhovoru pro CCN 8. září 2002 zdůraznila přesvědčení, že hrozí bezprostřední nebezpečí, proto administrativa nemíní čekat na konečný důkaz toho, že Saddám Husajn je odhodlán získat jaderné zbraně, neboť tím „posledním důkazem by byl až skutečný atomový hřib“ [11]. Tuto metaforu potom pak prezident Bush několikrát opakoval.

Shrnuto, Bushova doktrína předpokládá bezprostřední, několikanásobné, potenciálně katastrofální ohrožení Spojených států, kterému nelze zabránit prostým odstrašením – ohrožení, jež je vzhledem ke kombinaci své ničivosti a necitlivosti vůči odstrašení v americké historii bezprecedentní. Nepříteli tak naznačil, že takové bezprecedentní ohrožení bude vyžadovat bezprecedentní odpověď.

Odpověď: předjímající obrana

Skutečnost, že máme co do činění s protivníky, kteří jsou připraveni „udeřit první“, vyhrožovat použitím zbraní hromadného ničení, respektive je proti Spojeným státům přímo použít, kteří „by neváhali užít zbraně hromadného ničení, jestliže by se domnívali, že to poslouží jejich záměrům“, nevyhnutelně diktuje politiku, pro kterou Bushova administrativa zvolila název „předjímající sebeobrana“ (anticipatory self-defense).

Tato politika byla uvedena jako **preemptivní strategie** (strategy of preemption). Ve své řeči ve West Pointu prezident Bush mj. prohlásil, že „válka s terorem nebude vyhrána, pokud budeme jen v obraně. Musíme přijmout boj s nepřitelem, narušit jeho plány a vyřešit ty nejhorší hrozby dříve, než se objeví. V tomto světě je jediná cesta k bezpečnosti, a tou je cesta akce. A náš národ bude jednat“.

V *Národní bezpečnostní strategii* se uvádí, že „Spojené státy jsou již dlouho rozhodnuty vést preemptivní operace, jež by vyvážily značné ohrožení národní bezpečnosti“, a vzhledem k riziku, jež by přinesla nečinnost vůči nepříteli, který je připraven udeřit první, „... Spojené státy budou, nastane-li potřeba, jednat preemptivně“. *Národní bezpečnostní strategie* dále říká: „Právní vědci a odborníci na mezinárodní právo často podmiňují preempci existenci bezprostředně hrozící hrozby – nejčastěji je to viditelná mobilizace armád, vojenského námořnictva, vojenského letectva, jež se připravují na útok.“ Nicméně „musíme se přizpůsobit koncepci bezprostřední hrozby (imminent threat), možnostem i cílům dnešních protivníků“. Protože problémové státy dobře vědí, že nemohou zvítězit konvenčními zbraněmi, „budou se spoléhat na teroristické činy, případně i na užití zbraní hromadného ničení, jež lze snadno skryt, dopravit utajeně na místo a bez varování použít“.

Bushova administrativa nepokládá preempci za náhradu tradičních nevojenských opatření, jakými jsou sankce, diplomatický nátlak (coercive diplomacy) či aktivní politika zamezování rozšiřování ZHN (counterproliferation) a posilování opatření proti jejich rozšiřování (nonproliferation). Preempce je určité „doplnění“ (ad-on) těchto opatření, jež je uzpůsobeno nové hrozbě, proti níž odstrašení jako takové nefunguje (non-deterable threat).

Je ovšem otázkou, zda je „preempce“ skutečně tím nejlepším prostředkem. Podle oficiální definice Pentagonu je preempce „útok zahájený na základě nepopiratelného důkazu, že hrozí

nepřátelský útok“ (an attack initiated on the basis of incontrovertible evidence that an enemy attack is imminent) [12].

V protikladu k tomu je preventivní válka (preventive war) „válkou zahájenou v přesvědčení, že vojenský konflikt, i když bezprostředně nehrozí, je nevyhnutelný, a jeho odklad by představoval velké riziko“ (a war initiated in the belief that military conflict, while not imminent, is inevitable, and that to delay would involve great risk) [13].

Každý aforismus obsahuje pravdivé jádro. Harvardský profesor Graham Allison ironicky shrnuje logiku preemptivní války takto: „Možná někdy mezi námi dojde k válce, ale právě teď jsem silný, ale ty nejsi. Takže válčit budu teď.“ Allison říká, že stejná logika byla i za japonským útokem na Pearl Harbor. „..... a ve vzácných chvílích, kdy byli moji japonští kolegové skutečně upřímní - neoficiálně - říkali, že jejich (tj. japonskou) velkou chybou bylo to, že čekali příliš dlouho“ [14].

Rozdíl mezi preemptivní válkou a preventivní válkou je velmi důležitý. Jak bylo ukázáno výše, preemptivní útok je ospravedlnitelný, pokud splňuje přísná kritéria Daniela Webstera vyhlášená r. 1837, a odpovídá právní normě, že hrozba je „bezprostřední, ohromná, neponechává volbu jiných prostředků, ani čas na rozmyšlení“ [15].

Preemptivní válka má právní oprávnění, na druhé straně preventivní válka takové oprávnění nemá, protože hrozba není ani jistá, ani bezprostředně nehrozí. Preventivní válku potom nelze odlišit od obyčejné agrese, což vysvětluje, proč Bushova administrativa trvá na tom, že jejich strategie je preemptivní, i když se někteří vládní činitelé užívají oba termíny v podstatě stejným, zaměnitelným způsobem.

Problémem je, alespoň co se týče Iráku, že chybí přesvědčivé důkazy, alespoň veřejně dostupné důkazy, o tom, že hrozil bezprostřední irácký útok na Spojené státy, s využitím ZHN. Takový útok by byl asi nepravděpodobný, poněvadž by vyvolal okamžitou, zdrcující odvetu: zničení nejen Saddáma Husajna, jeho režimu, ale i celého Iráku. Přestože se Bílý dům domnívá, že odstrašení podobného druhu je v případě problémových států nedostatečné, nefunkční, americká administrativa prý několikrát iráckého diktátora varovala, že on i jeho země budou „zničeni“ (annihilation), pokud budou ZHN použity proti jiné zemi.

Tato hrozba byla v podstatě zopakována v prosinci 2002 v *Národní strategii boje se zbraněmi hromadného ničení*: „Spojené státy si vyhrazují právo reagovat zdrcující silou - nezříkají se žádných prostředků - pokud budou ZHN použity proti Spojeným státům, jejich jednotkám v zahraničí či spojencům“ [16]. Hrozba útoku na Irák byla pravděpodobně zamýšlena jako posílení amerického odstrašení, avšak odstrašení vyžaduje, aby ten, co je odstrašován (deterree), věděl, že, pokud nespáchá to, od čeho má být odrazen (deterred), útok nebude podniknut. Pokud je ale někdo přesvědčen o tom, že přijdeme tak jako tak, není tak vlastně odstrašení znehodnoceno?

Pokud irácký útok nehrozil, nestala se americká intervence v Iráku vlastně preventivní válkou, jež byla založena na předpokladu, že vypuknutí nepřátelství je nevyhnutelné, a že je třeba udeřit dříve, než se vojenský poměr sil stane méně příznivým, tj. dříve než Saddám bude mít jaderné zbraně? Prohlášení a činy Bushovy administrativy by ukazovaly na to, že panovalo obecné přesvědčení o nevyhnutelnosti války a ochota ji zahájit pramenila ze skutečnosti, že administrativa došla k závěru, že čas není na americké straně.

Ve svém projevu k národu v Cincinnati 7. října 2002 prezident Bush položil otázku: „Pokud bychom věděli, že Saddám Husajn má již dnes nebezpečné zbraně, a my to víme, mělo by smysl, aby celý svět čekal s konfrontací, až ještě více zesílí a získá ještě nebezpečnější

zbraně?“ Prezident pokračoval v tom smyslu, že Iráku to nebude trvat „ani rok“ než sestaví jadernou zbraň a že pokud bychom mu to umožnili, „byla by překročena nebezpečná hranice. Saddám Husajn by byl v pozici, kdy by mohl vydírat kohokoli, kdo by se postavil proti jeho agresi ... k ovládnutí Středního východu ... a k ohrožení Ameriky“, tím, že by „předal jadernou technologii teroristům“[17].

To by skutečně mohlo být důvodem pro zahájení třeba i preventivní války s Irákem, ale stále nesmíme zapomínat na tradiční rozdíl mezi preemptivním útokem a preventivní válkou. Na druhé straně, *Národní bezpečnostní strategie* má zřejmě pravdu, když naléhá, aby byly přehodnoceny tradiční termíny, vzhledem k existenci nepřitele, který není spojen s žádným státem a je vyzbrojen ZHN (non-state enemies armed with WMD). „Možná se rozdíl (gulf) mezi preemcí a prevencí dnes tak zmenšil,“ napsal Michal Waltzer, „že je mezi nimi už jen velmi malý strategický (a tudíž i morální) rozdíl“[18].

Spojené státy měly seznam preventivních operací proti Iráku připravený vždy. V r. 1994 Richard Haass (v současnosti vedoucí odboru politického plánování ministerstva zahraničí) napsal: „Koaliční útoky na irácká nekonvenční vojenská zařízení během operace *Desert Storm* v sobě obsahovaly prvky preventivního zasazení ozbrojených sil; zařízení, která byla předmětem útoku, v té době ještě nebyla na takové úrovni, aby mohla ohrozit průběh války (v Zálivu)“[19]. Do doby, než začala vlastní operace *Desert Storm*, bylo osvobození Kuvajtu vedlejším; tím hlavním cílem bylo zničit irácké ZHN (WMD capacity) a co nejvíce ochromit konvenční vojenský potenciál (conventional military capabilities). Kuvajt mohl být osvobozen i bez bombardování cílů na iráckém území, i když by to bylo pravděpodobně nepoměrně obtížnější.

Předpokládejme na chvíli, že tradiční rozdíl mezi preemptivní a preventivní válkou existuje a že Irák skutečně představoval takovou hrozbu, jež by ospravedlňovala preemptivní útok. Každý, kdo podniká preemptivní útok, musí mít naprostou jistotu o hrozícím útoku, a také takovou sílu, aby byl s to provést rychlé a rozhodující údery, jež by zamezily přepokládané ofenzivní vojenské akce.

Není žádným tajemstvím, že není snadné odhadnout či přesně změřit záměry protivníka. Ty jsou odvozovány z jeho vojenského potenciálu. Bushova administrativa napsala rovnici: irácký potenciál rovná se irácké záměry. Ale záměry dělat co? Není sporu o tom, že Saddám Husajn chemické zbraně měl a velmi rád by měl i zbraně jaderné. Ale kvůli čemu? Bushova administrativa dospěla k závěru, že by tyto zbraně použil proti USA, jeho spojencům, přátelům. Ale nemohl by je použít jen jako vlastní, odstrašovací zbraň? Ve Spojených státech a v Izraeli má Saddám dva protivníky vyzbrojené jadernými zbraněmi. Pokud by neměl vlastní jaderné zbraně, co donutí jeho nepřátele, aby si to dvakrát rozmysleli, než na něj zaútočí? Právě tak existovala i potřeba vyrovnat sílu oslabených iráckých konvenčních sil.

A tady už můžeme spekulovat o skutečném důvodu útoku na Irák, proč si Bushova administrativa přála zaútočit dříve, než Irák získá jaderné zbraně. Odborník na Střední východ Stephen Zunes je toho názoru, že „irácké ZHN byly pod kontrolou a silně centralizovaný režim měl spíše zájem o to, aby zabránil americkému útoku, než aby nějaký vyprovokoval“[20].

Bushova doktrína: pět komentářů

Bushova doktrína vyvolala řadu polemik, jak doma, tak v zahraničí, jež jsou stručně shrnuty v této kapitole. Konkrétně v ní někteří její kritici vidí další svědectví amerického

unilateralismu a arogance, vítězství neokonzervativismu zaměřeného na zajištění trvalého amerického prvenství ve světě. Jiní kritici ji pokládají za nebezpečný precedent, jenž ve svém důsledku umožní některým státům maskovat jejich agresi. Zbytek kritiků vidí v této doktríně jen pouhou snahu ospravedlnit útok na Irák.

Naproti tomu zastánci Bushovy doktríny trvají na tom, že v současné době probíhá **revoluce ve formách ohrožení** (threat revolution), jež vyžaduje nový způsob použití síly. Tragédie z 11. září (9/11 tragedy) byla varováním, že může přijít něco horšího, mnohem horšího, pokud se Spojené státy budou chovat tak, jak se chovaly během studené války. V sázce je právě tolik, jako za studené války, ale teď máme co do činění s protivníkem, kterému nezáleží na tom, zda bude žít, či zemře. Toto i jiná kontroverzní tvrzení mají jak mnoho stoupenců, tak odpůrců, kteří ukazují na její silná i slabá místa. V následujícím probereme jejich argumenty.

□ Ohrožení způsobené proliferací ZHN mezi sebevražednými teroristickým skupinami, jež nelze žádným způsobem odstrašit (undeterrable terrorist groups) je nové, skutečné, potencionálně vede ke katastrofě, ale Bushova administrativa se místo na něj soustřeďuje na Irák, který je spíše na periferii než ve skutečném středu hrozby.

Bushova administrativa naprosto správně určila opakování útoků z 11. září s jadernými zbraněmi jako to nejzávažnější současné ohrožení americké bezpečnosti. Jakékoli akce, včetně preemptivního útoku, by měly zabránit tomu, aby se tato hrozba uskutečnila. Al Kajda chce Spojené státy zničit a nikdo ji nemůže od tohoto cíle odstrašit. Od 11. září jsme s al Kajdou ve válce, což nastoluje otázku preempce. Jsme odhodláni pokračovat ve vojenských operacích v Afghánistánu proti tomuto nepříteli i jeho spojenci, Talibánu, až do té doby, než bude Afghánistán schopen sám zabránit tomu, aby se opět stal rájem pro al Kajdu.

Proč tedy Bushova administrativa zahájila druhou válku proti Iráku? Saddám Husajn údajně podporoval několik spiknutí, jejichž cílem bylo zavraždit otce prezidenta George W. Bushe. Jaké je ale spojení mezi Irákem a al Kajdou? Na konci září 2002 prezident Bush prohlásil: „Pokud mluvíme o terorismu, nelze rozlišovat mezi al Kajdou a Saddámem. Jsou to dvě stejně špatné, ničivé síly.“ A dodal: „Je nebezpečí, že se al Kajda stane prodlouženou rukou (extension) Saddámovy šílenství a nenávisti, a rozšíří zbraně hromadného ničení po celém světě.“ [21]

Nicméně oficiálně nebyly předloženy žádné důkazy spojující Saddáma Husajna s 11. zářím a ani žádný přesvědčivý důkaz o operačním spojení mezi Irákem a al Kajdou. Jak Saddám Husajn, tak Usáma bin Ládín Spojené státy zřejmě nenávidí, ale Husajn je světským diktátorem stalinského typu, který bez jakýchkoli skrupulí zmasakroval muslimské duchovenstvo, zatímco bin Ládín je náboženským fanatikem, jenž pokládá světské arabské režimy za rouhačství. Až na nenávist ke Spojeným státům ti dva nemají spolu vůbec nic společného, i když historie nabízí takových podivných spojení celou řadu, např. mezi Hitlerem a Stalinem, potom mezi Stalinem, Churchilllem a Rooseveltem.

Dejme tomu, že Saddám mohl předat ZHN al Kajdě z pomstychtivosti. Neexistují však žádné důkazy o tom, že se tak stalo, i když chemické a biologické zbraně měl Husajn řadu let. Režim Saddáma Husajna měl pod absolutní politickou kontrolou naprosto vše, protože kontrola znamená přežití. Mohl by vůbec Saddám Husajn, paranoidní a megalomaničtý stalinský diktátor, jenž má na svědomí represe proti radikálnímu islámskému duchovenstvu ve své zemi, předat své těžce získané ZHN islámským teroristům, jež jsou mimo jeho kontrolu?

Pokud je cílem Bushovy doktríny zabránit spojení terorismu se ZHN, nebylo by lepší zaměřit se na zničení zásob rozsáhlých skladů ZHN v zemích bývalého SSSR? Na rozdíl od Iráku je al Kajda skutečně mezinárodní (transnational) organizací, jež má své buňky přinejmenším v 60 zemích světa. Vzhledem ke svým značným finančním zdrojům, je al Kajda schopna využít příležitost, kterou jí nabízí množství špatně chráněných skladů ZHN, nemluvě už o tom, že si může najmout chudé vědecké pracovníky z bývalého SSSR. (K tomu všemu USA bez udání důvodu zkrátily peněžní prostředky - Nunn-Lugar funding - jež byly určeny pro Rusko právě na likvidaci velkých zásob ZHN).

Jádrem hrozby je al Kajda, ne Irák, a válka proti Iráku by mohla odčerpat peníze na válku proti al Kajdě, zhoršit situaci v Afghánistánu i oslabit obranu vlastního území USA. To byly důvody, proč před válkou s Íránem varoval bývalý poradce pro národní bezpečnost Brent Scowcroft [22].

Ministryně zahraničních věcí prezidenta Clintona, Madeleine Albrightová, uvedla, že „... dává velmi málo smyslu soustředit pozornost světa, armády, zpravodajské služby, diplomatické i finanční zdroje na invazi do Iráku, místo abychom se soustředili na plány al Kajdy vraždit nevinné lidi. Nemůžeme se pustit do takového ohromného úkolu, aniž bychom neomezili ten první“ [23].

Existují i další důvody proti této intervenci, např. ten, že celý muslimský svět nesouhlasí s válkou proti Iráku, a tak Bushova administrativa jen poskytuje motivaci dobrovolníkům, aby se hlásili do řad al Kajdy.

Zdravá strategie vyžaduje rozlišování mezi jednotlivými hrozbami, konkrétně jde o to rozhodnout, kteří nepřátelé jsou nejdůležitější (prioritizing of enemies). Dávat na jednu hromadu mezinárodní teroristické organizace, slabé státy, jež jim poskytují útočiště a podporu, a problémové státy, znesnadňuje rozlišování, plánování akcí a vynakládání zdrojů.

Situace je obdobná jako v prvních dvou desetiletích studené války, kdy Spojené státy pokládaly komunismus za centrálně řízený monolit. Nejenže nerozpoznaly různé nacionální antagonismy uvnitř komunistického světa, ale také nepoznaly, že různá komunistická povstání v dekolonizovaném třetím světě jsou především a hlavně produktem místních podmínek, jež vyžadují individuální (tailored) přístup, a ne jednu stále se opakující negativní reakci. Výsledkem této strategické krátkozrakosti byla intervence a následná porážka ve Vietnamu.

Nedokázat rozlišit mezi Husajnem a al Kajdou je cesta k politickému neúspěchu. Něco podobného dovozují dva bývalí pracovníci Sboru náčelníků štábů, jež měli na starosti boj s terorismem, a kteří tvrdí, že „zmatek a snadnost, s jakou se válka s al Kajdou změnila ve válku proti Iráku, ukazuje, že američtí představitelé stále nepochopili, co je al Kajda zač“ [24].

□ Bushova administrativa má pravdu, když říká, že odstrašení sebevražedných teroristů je neúčinné, ale mylí se, když popírá jeho účinnost vůči problémovým státům.

Podobně jako jiné země i problémové státy mají svou „zpáteční adresu“, v podobě cílů, na které lze útočit, včetně svých vůdců, kteří si na rozdíl od sebevražedných teroristů svého života váží. Přesto Bushova administrativa vyhodnotila Irák i další státy „osy zla“ - Írán a Severní Koreu - jako státy, jež nelze odstrašit.

Měla pro to dva důvody: Saddám Husajn použil ZHN již dvakrát, proti vlastnímu lidu a proti iránským jednotkám. Je „vyšinutý“, ne-li přímo „blázen“. Skutečnost, že Saddám již užil ZHN

ale nedokazuje jeho imunitu proti odstrašení, neboť jeho oběti nebyli v pozici, kdy by hrozila odplata. Proti nepřátelům, jež by mu mohli rány vrátit, se Saddám choval vždy opatrně. Není nevýznamné, že v první válce v Zálivu ZHN nepoužil – USA i Izrael byly v pozici, kdy mohly provést zničující odplatu.

A kdo vysvětlí, že na Korejském poloostrově se již přes padesát let neválčilo? Severní Korea je ten nejdéle existující problémový stát, jenž je nejen lépe vyzbrojen ZHN než Irák, ale má i lepší nosiče těchto zbraní. Neprobíhá tedy efektivní odstrašení Severní Koreje déle než jedno půlstoletí?

Ve své autoritativní práci Achillův štít: Válka, mír a historie (The Shield of Achilles: War, Peace, and the Course of History) se Philip Bobbitt zabývá problémem odstrašení problémových států. Jde o protiraketovou obranu a prodej balistických řízených střel.

Je rozumné se domnívat, že pokud velké západní státy vybudují obranu proti balistickým řízeným střelám, že to skutečně odradí problémové státy od útoku, více než hrozba jaderného zničení, které by určitě následovalo?

To by předpokládalo opravdu velkou psychologickou citlivost představitelů Iráku, Íránu a Severní Koreje, což je vzhledem k jejich charakteru velmi nepravděpodobné „... a bez vztahu k přežití těchto vůdců, protože ti se ohrožení nevystavují a posílají místo sebe vojáky“ [25].

Pokud jde o „šílenství“, může být Saddám přirovnáván k sebevražedným atentátníkům al Kajdy, kteří si více cení věci, za kterou bojují, než svého života? Byl by Saddám odhodlán obětovat svůj vlastní život a režim jen proto, aby zranil Spojené státy? Ať už byl irácký diktátor čímkoli, rozhodně si cenil svého života a postavení více než životů svých nepřátel, protože se nerozpakoval povraždit své vlastní spolupracovníky. Saddám je „racionální politický kalkulátor, který je schopen zcela změnit politickou linii, pokud by byl jeho režim ohrožen,“ napsal Jerrold Post, bývalý pracovník CIA (jenž pro CIA vypracovával profil Saddáma Husajna). „Pokud by byl zahnán do kouta, nestane se extrémně nebezpečným.“ [26].

Existuje-li argument ve prospěch toho, že Saddáma nešlo odstrašit, pak to byly jeho naprosto špatné politicko-vojenské kalkulace. Saddám zavlkl zemi do tří katastrofálních válek (druhá kurdská válka 1974-75, irácko-iránská válka 1980-88 a válka v Zálivu 1990-91), zcela nesprávně odhadl sílu i vůli svých protivníků, takže by mohl dojít k závěru, že jedině jaderné zbraně by mu mohly zaručit imunitu proti americké vojenské odpovědi na jeho budoucí agrese.

Je obecně známou věcí, že kult osobnosti diktátorů nahrává špatným strategickým úsudkům. „Pan Husajn má často nechtěné sebevražedné nápady,“ tvrdí Kenneth Pollack, bývalý pracovník CIA, analytik irácké armády, autor knihy Hrozící bouře: Důvod pro invazi do Iráku (The Threatening Storm: The Case for Invading Iraq). „Je to sázkař, který hraje nebezpečné hry, aniž by si uvědomoval jak nebezpečné ve skutečnosti jsou, protože neví vůbec nic o okolním světě a je obklopen pochlebníky, jež říkají co si přeje slyšet.“ [27] V tomto ohledu vůbec není jako Stalin ke kterému bývá přirovnáván stoupenci tradičního odstrašování. Stalin byl krutý a bezohledný, ale zároveň byl opatrný a trpělivý. „Není pochyb o tom, že Saddám je velký obdivovatel a napodobitel Stalina,“ dovozoval na konci roku 2002 devadesátiosmiletý George Kennan. „Ale sklony k hazardování, jimiž se vyznačuje Saddámovo chování, byly Stalinovi zcela cizí.“ [28]

Richard K. Betts je přesvědčen, že i když je Saddám nebezpečný, nikdy by neudělal něco, o čem by nabyt dojmu, že to je sebevražedné [29]. Invaze do Kuvajtu dopadla katastrofálně, ale před jejím zahájením, v srpnu 1990, neměl Saddám jediný důvod domnívat se, že Spojené státy budou reagovat tak, jak potom reagovaly. První Bushova administrativa neudělala nic,

aby jej od invaze do Kuvajtu odradila, a nevědomky tak dala iráckému diktátorovi zelenou. Není pochyb o tom, že Saddáмова invaze do Íránu o deset let dříve byla také taková velká zmýlená. Naproti tomu byla více méně pochopitelná, ajatolláh Chomejní otevřeně vyzýval k podvracení Saddámovy režimu.

❑ *Bushova doktrína se správně soustřeďuje na změnu režimu, jako na ten nejefektivnější prostředek zničení hrozby, kterou představují problémové státy a slabé státy, na jejichž území nacházejí teroristé útočiště. Ale změna režimu představuje značné vojenské i politické riziko, jež bude záviset na místních, regionálních a mezinárodních podmínkách.*

Zaručené návody, jež jsou necitlivé vůči místním podmínkám a mezinárodním souvislostem, jsou návodem na katastrofu. Znovu George Kennan: „Zamítám doktríny. Snaží se definovat chování v budoucích situacích, bez ohledu na to, zda to bude či nebude přiměřené.“ [30] Příkladem takového doktrinárního chování, dogmatického, nerozlišujícího antikomunismu, byla americká intervence ve Vietnamu.

Cílem by neměla být změna režimu za každou cenu, ale spíše, případ od případu, by měla být vyhodnocována proveditelnost této změny, její cena, rizika, případně nechtěné následky, vzhledem k rozsahu a závažnosti hrozby.

Předcházející administrativy bojovaly převážně se symptomy agrese: útočník byl zahnán zpět za své hranice, respektive byl na něj vykonáván diplomatický nátlak, ale jinak zůstal nedotčen, byla mu ponechána volnost, aby se připravoval na příští boj. Administrativa Bushova otce se omezila na hlavní cíl války v Perském zálivu: vyhnat irácké síly z Kuvajtu. Nedokončila válečnou porážku Íráku, nesvrhla Saddáma Husajna. Clintonova administrativa upustila od rozhodného zasazení sil na Balkáně proti Bosenským Srbům, později i proti Srbsku; útokům al Kajdy proti americkým cílům v Africe, na Středním východě a v Perském zálivu čelila neúčinnými odvetnými údery řízených střel.

V protikladu k tomu je současná Bushova administrativa připravena jít přímo až ke zdroji agrese. Svrhla režim Talibánu v Afghánistánu a zničila režim Saddáma Husajna. Ale současné problémové státy nejsou slabými banánovými republikami Latinské Ameriky poloviny 20. století: i slabé státy, jež hostí teroristy, představují strategickou noční můru. Případné pokusy měnit režimy států v islámském světě by mohly přerůst ve „válku civilizací“ (clash of civilizations). Riziko rozpoutání takové války by bylo obzvláště vysoké, pokud by Saddám býval reagoval na americký útok použitím ZHN proti Izraeli, což by pravděpodobně vyprovokovalo podobný útok ze strany Izraele.

V případě Afghánistánu a Íráku Bushova administrativa soustředila pozornost i zdroje na změnu režimu. Vytvoření nového, stabilního politického řádu je náročné. Kolik bude stát vytvoření nového režimu v post-saddámovském Íráku a jak dlouho bude trvat? Nebo by bývalo stačilo Saddámův režim svrhnout a nechat věcem volný průběh?

Ukončit válku a vytvořit trvalý mír je obtížné. Spojené státy mají ve své historii dlouhou řadu nepovedených ukončení války: první světová válka, vietnamská válka, válka v Perském zálivu. Změny režimu s sebou nesou vojenskou, politickou a ekonomickou odpovědnost. Možná se podaří vytvořit v Íráku demokratický stát s tržním hospodářstvím. Bez ohledu na etnické složení, je to země strategicky daleko důležitější než Afghánistán, a kombinace relativně vzdělané populace, spolu s velkými zásobami ropy, a jeho sekulární historie představují

vhodný základ, na němž by bylo možné vybudovat stát, který by mohl sloužit jako alternativní model autoritářským a často ekonomicky zkorumpovaným režimům, jež na Středním východě převládají.

□ *Tím, že byla zásada „udeřit první“ (striking first) zařazena do oficiální doktríny, byla posílena představa Ameriky jako unilaterální, arogantní „supermocnosti“, necitlivé k zájmům druhých.*

V průběhu prezidentské kampaně v r. 2000 prezident Bush prohlásil: „Co se týče síly, náš národ je osamocený. Proto musíme být pokorní a užívat sílu takovým způsobem, aby podporovala svobodu ... Pokud bychom se stali arogantními, budou se na nás dívat jako na arogantní národ, ale pokud budeme pokorní, budou nás respektovat.“[31].

Nicméně preempce, a zcela jistě preventivní válka, nebývají obvykle sdružovány s velkou pokorou. V průběhu nastalé krize má velmoc vždy možnost „udeřit první“, zejména když reálná hrozba preempci ospravedlňuje, jako např. za kubánské krize v r. 1962, kdy Sovětský svaz tajně umístil na Kubě rakety s jadernými hlavicemi. Současná neokonzervativní agenda stálé americké nadřazenosti, vojenská převaha, ochota použít preemptivně či preventivně sílu, aby byly odstraněny nevyhovující režimy, rozšiřování amerických politických a ekonomických institucí, mohou vyvolat do budoucna trvalou izolaci a nepřátelství vůči Spojeným státům.

Vliv neokonzervativních ideologií v Bushově Bílém domě je nejvíce patrný v přezírání mezinárodních dohod a koalic, jež omezují americkou svobodu jednání. K tomu přistupuje víra ve ctnostné Spojené státy a jejich politické a ekonomické hodnoty, jako hlavního činitele celosvětové transformace. Již dlouho před 11. zářím požadovali neokonzervativci hyperaktivní zahraniční politiku, založenou na vyšších vojenských výdajích a soupeření s režimy, jež jsou „nepřátelské našim hodnotám“. Chtěli, aby USA přijaly odpovědnost za ochranu a rozšiřování mezinárodního řádu, jenž by lépe odpovídal „bezpečnosti, prosperitě a americkým zásadám“[32].

Ve skutečnosti preempce, ani změna nepohodlných režimů, není v americké historii nic nového. Dříve než začala válka z roku 1812, James Madison autorizoval vojenské operace na španělské Floridě jako preemptivní operace, mající za cíl zabránit Britům použít Floridu coby základnu, z níž by mohli útočit na Spojené státy. Nedlouho poté vyhlášená Monroeova doktrína byla jako preempce zaměřena proti intervenci evropských armád na západní polokouli. I zimní kampaň Spojených států po skončení občanské války proti indiánům na západě měla preemptivní povahu. V r. 1898 Spojené státy zahájily preemptivní útok na španělskou flotilu na Filipínách, i když tento cíl, ani místo, neměly nic společného s příčinami španělsko-americké války.

Zasedání Rady národní bezpečnosti č. 68 v r. 1950 jednoznačně přijalo myšlenku preemptivní jaderné války, pokud by byl zahájen sovětský útok či by bylo známo, že se chystá jeho zahájení [33]. Během studené války Spojené státy naplánovaly a provedly skryté (Guatemala, Írán) i otevřené (např. Grenada) operace sloužící ke svržení režimů, jež měly údajně sloužit rozšiřování sovětské moci a vlivu. Americká intervence ve Vietnamu byla ospravedlňována tím, že má být zabráněno tomu, aby asijské „domino“ neupadlo do komunismu. A americké akce během kubánské krize v r. 1962 byly také preemptivní: námořní „karanténa“ Kuby a hrozba jaderné odplaty Sovětskému svazu měly zabránit tomu, aby byla na ostrově zřízena stálá sovětská základna jaderných střel středního doletu. Prezident Kennedy našel východisko

z krize, jež hrozila, že přeroste ve válku (crisis short of war); přesto varoval, že „nemůžeme žít ve světě, kde palebná síla zbraní ohrožuje národní bezpečnost a vytváří maximální riziko“ [34]. Zřejmě má smysl intervenovat, aby bylo zabráněno malému problému, z něž by následně mohly vyrůst problémy velké.

□ *Bushova doktrína může být zneužita, představuje nebezpečný precedent, ze kterého si mohou vzít příklad i další státy.*

Existuje riziko, že doktrína postupně zdegeneruje na ospravedlnění útoků na režimy, jež se USA nebudou zamlouvat, a ne na režimy, které představují skutečnou „preemptivní“ hrozbu. Doktrína přímo vybízí ke svému zneužití, protože neuvádí žádná přesná kritéria, podle kterých lze určit, zda dané ohrožení ospravedlňuje preemptivní úder (preemptive strike).

Problémový stát není automaticky cílem preemptivní akce. Pokud ano, tak by Bushova administrativa nemluvila jen o válce proti Iráku, ale také o válce proti Severní Koreji. Co to je, co ospravedlňuje útok na Irák, ale ne na Írán či Severní Koreu, jež byly označeny stejně jako Irák, za státy „osy zla“? Pokud by Bushova doktrína existovala po druhé světové válce, byla by důvodem k útoku na Sovětský svaz a komunistickou Čínu? Obě země přece vyhovovaly definici „problémového státu“, jak ji uvádí *Národní bezpečnostní strategie*, včetně faktu, že se snažily získat jaderné zbraně (SSSR je získal v r. 1949, Čína v r. 1964).

„Protože doktrína neklade žádná omezení,“ uvádí jedna analýza *Národní bezpečnostní strategie*, „mohly by Spojené státy zvolit preemptivní akci, i když by v daném případě bylo vhodnější odstranění? A pokud by si toho byla druhá strana vědoma, mohla by udeřit jako první – což by následně vyvolávalo nutnost, aby Spojené státy stále zdokonalovaly svůj potenciál zbraní prvního úderu. Preemptivní svět vzniklý na základě logiky útoku (offense) a obrany (defense), by byl strašný.“ [35]

Jeden kritik Bushovy doktríny z Brookingsova institutu dovozuje, že tím, že doktrína „mlčí o důvodech, jež ospravedlňují preemptivní akce“ zvyšuje nebezpečí, že i jiné země „přijmou teorii preempce jako zástěrky k prosazení svých národních cílů ... Do té doby, než administrativa jasně nestanoví hranici, jež odděluje ospravedlnitelnou preempci od nezákonné agrese, a toto rozlišení bude přijato i ve světě, existuje riziko, že jí budou ospravedlňovány právě ty cíle, kterým mělo být zabráněno“ [36].

Rusko se již několikrát dovolávalo amerického souhlasu s preemptivní akcí k ospravedlnění vojenského zásahu v Gruzii, kterou čečenští separatisté (respektive teroristé, pokud dáváte přednost tomuto výrazu) využívají jako výchozí základny pro operace v Čečensku. Indie by mohla zaútočit na Pákistán, přičemž by se mohla odvolat na Bushovu doktrínu na základě obvinění, že Pákistán podporuje terorismus v Kašmíru. A konečně Čína by mohla ospravedlnit preventivní válku proti Tchaj-wanu, jako preventivního prostředku, jímž by se mělo zabránit nevýhodnému (pro Čínu) narušení vojenské rovnováhy v Tchajwanské úžině.

„Nemůže být ani v zájmu Ameriky, ani světa,“ argumentuje Henry Kissinger, „vypracovat zásady (principles), které by umožňovaly jakémukoliv státu neomezené právo na preempci, zásady, jež by byly v rozporu s jejich vlastní definicí ohrožení bezpečnosti (threats to its security)“ [37].

I když tedy důvody útoku na Irák jsou přesvědčivé, „preempci“ coby doktríně, chybí kritéria, která by byla obecně použitelná i pro jiné státy, což by mohlo v budoucnu vyvolat značné problémy.

Závěr

V dávných dobách studené války, dříve než Sovětský svaz vyzkoušel svou první atomovou bombu, se ozývaly v USA volající po preventivní válce proti dalšímu ďábelskému diktátorovi. Tyto hlasy pokračovaly i poté, co Sověti provedli výbuch své první bomby v r. 1949. Rok po této zkoušce, velitel Air War College otevřeně žádal americkou vládu, aby mu byl dán rozkaz k jadernému útoku na tehdy budovaná sovětská atomová zařízení. „A když jsem se obrátil ke Kristu,“ řekl velitel Air War College, „myslím, že jsem mu vysvětlil, proč to chci nyní, dříve než bude příliš pozdě. Myslím, že se mi podařilo mu vysvětlit, že bych tak zachránil civilizaci. Když ji [atomovou bombu] použijeme včas, můžeme zneschopnit nepřítele a zabránit tak jeho zločinům, dříve než se stanou.“ [38] Prezident Truman velitele školy vyhodil a dal přednost dlouhé, obtížné, ale ve svém konci překvapivě úspěšné politice zadržování a odstrašování.

Naproti tomu poté, co Rada bezpečnosti jednomyslně rezolucí 1441 odsoudila Saddámovo počinání, ale odmítla jednat, prezident Bush jednal, dříve, než mohlo být (a třeba by nikdy nebylo) pozdě. Neopakovala se situace z r. 1991, kdy Washington bez speciálního pověření od OSN odmítl zasáhnout, a tak zabránit masakru Kurdů.

Válka je hrozná, ale bez poskytnutí racionálních alternativ není vždy tím úplně nejhorším řešením. Nikdo nečekal, že potrvá pouhé tři týdny, s minimálními ztrátami na životech, s dobytím Bagdádu, s rozplynutím elitních Saddámových jednotek do ztracena. Okolnosti tohoto konfliktu se teprve postupně dozvídáme. Mezi nimi jsou i informace o kontaktech na irácké velitelské kádry, jejich podplácení (mnohé generály se Američanům podařilo koupit, aby nebojovali), o dobře honorovaných sabotážích a účinném přerušení komunikací mezi centrem a vojenskými jednotkami.

Irácká poušť je rozsáhlá, lze v ní ledacos skrýt. Občas dojde k objevu toho kterého důkazu (například pojezdných laboratoří bakteriologických zbraní v Mosulu, duben 2003). Početný tým 1200 expertů objevil dílčí důkazy, ale nikdy to nebyl ten žádaný, kardinální důkaz.

Na Saddámově programu ZHN v trvání minimálně dvaceti roků se podílely tisíce lidí, z nichž mnozí se dodnes bojí promluvit. Inspektoři zatím objevili rozsáhlou síť laboratoří, v nich nové, dřív nezaznamenané bakteriologické materiály. Našly se i důkazy o úsilí produkovat zbraně, jejichž existenci Saddám popíral. Nabízí se ovšem otázka, proč Saddám, který neváhal takovými zbraněmi zabít vlastní obyvatelstvo, je během invaze nepoužil. K dispozici je řada ne vždy se vylučujících vysvětlení. Je možné, že Saddám dal přednost sankcím, jež uvalila OSN, které způsobily Iráku miliardové škody, dovedl svou zemi do války a svůj režim k zániku, aby ochránil zbraně, které neměl a které nikdy neexistovaly?

*Podle The Bush Doctrine and War with Iraq, Jeffrey Record, Parameters, Spring 2003,
Stav iráckého politického počasí, Ota Ulč, Nový Polygon č. 5, 2003/red.*

Odkazy z textu:

- [1] Ota Ulč, „Stav iráckého politického počasí“, *Nový Polygon* č. 5, 2003.
- [2] The National Security Strategy of the United States of America. Washington: White House, September 2002, str. 13. Dále jen Národní bezpečnostní strategie.
- [3] Text projevu prezidenta Bushe na vojenské akademii ve West Pointu je na adrese <http://www.nytimes.com/2002/06/01/international/02PTEXT-WEB.html>.
- [4] Donald RUMSFELD. „The Price of Inaction Can Be Truly Catastrophic.“ *Asahi Shimbun* (Japan), 10 September 2002.

- [5] Národní bezpečnostní strategie, str. 14.
- [6] Citováno podle Kevin WHITELAW, Mark MAZZETTI, "Why War?" U.S. News and World Report, 14 October 2002.
- [7] Národní bezpečnostní strategie, str. 15.
- [8] Citováno podle William KRISTOL, "Taking the War Beyond Terrorism." The Washington Post, 31 January 2002
- [9] The President's State of the Union Address. Washington, 29 January 2002.
- [10] Projev ve West Pointu, viz [3].
- [11] Citováno podle Scott PETERSON, "Can Hussein Be Deterred?" Christian Science Monitor, 10 September 2002.
- [12] US Department of Defense. DOD Dictionary of Military and Associated Terms. Washington: Joint Publication 1-02, 2001, p. 333.
- [13] Tamtéž.
- [14] Citováno podle David E. SANGER, "Beating Them to the Prewar," The New York Times, 28 November 2002.
- [15] Citováno podle Michael ELLIOT, "Strike First, Explain Yourself Later," Time, 24 June 2002.
- [16] National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction. Washington: White House, December 2002, p. 3.
- [17] "President Bush's Speech on the Use of Force." The New York Times, 8 October 2002.
- [18] Michael WALZER. "No Strikes." New Republic, 30 September 2002, p. 20.
- [19] Richard N. HAAASS. Intervention, The Use of American Military Force in the Post-Cold War Era. Washington: Carnegie Endowment for World Peace, 1994, p. 51.
- [20] Stephen ZUNES. "The Case Against War." The Nation. 30 September 2002, pp. 11-16.
- [21] Citováno podle Mike ALLEN, "Bush: Hussein, Al Qaeda Linked." The Washington Post, 26 September 2002.
- [22] Brent SCOWCROFT. "Don't Attack Iraq." The Wall Street Journal, 15 August 2002.
- [23] Madeleine K. ALBRIGHT. "Where Iraq Fists In on the War on Terror." The New York Times, 13 September 2002.
- [24] Toni JUDET. "The Wrong War at the Wrong Time." The New York Times, 20 October 2002.
- [25] Philip BOBBITT. The Shield of Achilles: War, Peace, and the Course of History. New York: Alfred A. Knopf, 2002, p. 685.
- [26] WHITELAW, MAZZETTI, p. 5.
- [27] Kenneth M. Pollack, "Why Iraq Can't Be Deterred." The New York Times, 26 September 2002.
- [28] Citováno podle Jane MAYER, "A Doctrine Passes," The New Yorker, 14 and 21 October 2002.
- [29] Richard K. BETTS. "Suicide from Fear of Death?" Foreign Affairs, January/February 2003.
- [30] MAYER.
- [31] "2nd Presidential Debate Between Gov. Bush and Vice President Gore." The New York Times, 12 October 2000.
- [32] "Statement of Principles." Project for the New American Century, 3 June 1997.
- [33] Scott D. SAGAN. Moving Targets, Nuclear Strategy and National Security. Princeton, N.J.: Princeton Univ. Press, 1989.
- [34] Citováno podle Todd S. PURDUM, "The Missiles of 1962 Haunt the Iraq Debate." The New York Times, 13 October 2002.
- [35] Dave MCINTYRE. Understanding the New National Security Strategy of the United States, Institute Analysis 009. Washington: ANSER Institute for Homeland Security, September 2002, p. 4.
- [36] Ivo H. DAALDER, James M. LINDSEY, and James B. STEINBERG. "The Bush National Strategy: An Evaluation." Brookings Institution Policy Brief. Washington: Brookings Institution, 4 October 2002, p. 2.
- [37] Tamtéž, str. 8.
- [38] Major General Orville A. Anderson, citováno podle Allen RANKIN, "U.S. Could Wipe Out Red A-Nests in a Week, Gen. Anderson Asserts," Montgomery Advertiser, 1 September 1950.

Gender mainstreaming ve státní správě, armádních, bezpečnostních a záchranných útvech

V článku 8 rozkazu ministra obrany č. 29/2002 „Prosazování principu rovnosti mužů a žen v působnosti Ministerstva obrany“ je mimo principů rovného zacházení s muži a ženami v rezortu MO, zásad vytváření právních předpokladů pro přípravu právních předpisů, interních normativních aktů, zásadních rezortních rozhodnutí zakotven i požadavek organizování vzdělávacích aktivit této oblasti. Byl uspořádán přednáškový cyklus o genderové rovnosti, jehož první část proběhla v říjnu 2002, další řada přednášek se konala v listopadu 2003. Následující příspěvek do této problematiky vhodně zapadá: zabývá vlastním pojmem i metodami genderového mainstreamingu v ČR, principy vytváření a prosazování rovných příležitostí mužů a žen ve státní správě se zaměřením na armádní, bezpečnostní a záchranné sbory.

1. Prosazování rovnosti mužů a žen v České republice

1.1 Pojem gender mainstreaming

Mezi základní principy demokratického státu patří požadavek vytvářet všem občanům rovné příležitosti k uskutečnění jejich životních cílů, bez ohledu na skutečnosti, zda je občan mužem, nebo ženou. Rozdíly, které mezi oběma pohlavími v současné společnosti existují, jsou nejen záležitostí fyzickou, ale i kulturní a sociální. Odlišnost se projevuje zejména v tradici zafixovaných životních rolích jednotlivých pohlaví. Tyto role se částečně v prostoru a čase proměňují, nicméně pořád platí. Rozdíly mohou ženám, ale i mužům, komplikovat život, výkon povolání, nebo znamenat jejich diskriminaci.

První oblastí, kde začala česká společnost vyslovovat slovo diskriminace, byla romská menšina. Hned za ní následuje diskriminace z důvodu pohlaví. Současné statistiky ukazují rozdíly ve mzdách mužů a žen a v jejich funkčním postavení v zaměstnání. Mzdy mužů a jejich zastoupení ve vedoucích rolích v průmyslu, politice i státní správě jsou vyšší, čím víc se jedná o prestižnější a výnosnější povolání. Rozdíly jsou při náborech do zaměstnání. Podle statistik je v kategorii osob mezi 20 až 35 lety mnohem více nezaměstnaných žen než mužů. Ženy nejsou vzhledem k jejich počtu v populaci dostatečně zastoupeny ani v politice (na Slovensku se tomu brání například vytvářením kandidátních listin k volbám zipovou metodou, tzn. uváděním pořadí kandidátů muž, žena, muž střídavě). Ženy mají v budoucnu dosahovat nejméně 30% zastoupení v Evropském parlamentu a národních parlamentech. Ke splnění tohoto úkolu bude nezbytné přijmout nové úpravy stávající legislativy ČR včetně nových volebních zákonů. Prosazování žen do vedoucích pozic je také součástí evropské strategie zaměstnanosti.

Sjednáním, které může být individuálně posuzováno jako diskriminační, se lze u nás ale setkat i na straně mužů. Jedná se například o **povinnou odvodní povinnost** jen pro muže. Z praxe je také dobře známé znevýhodnění otců při svěřování dětí do jejich péče (pouze 6 - 8 % rozvedených mužů), nebo zvýhodnění bezdětných žen dřívějším odchodem do starobního důchodu, než je

tomu u otců. Matkám se s každým dítětem věková hranice odchodu do starobního důchodu snižuje u otců však zůstává stejná bez ohledu na to, že možnost čerpat mateřskou dovolenou mají dnes rodiče oba. Tento model genderového stereotypu se jeví nelogický i z pohledu ekonomického, když statisticky žijí ženy v průměru o cca 7 let déle než muži a stát tak vyplácí cca o 9 let starobní důchod bezdětné ženě déle, než muži. V zahraničí, například ve Švédsku, se již tyto lhůty srovnávají a i muž může čerpat při porodu partnerky dva dny zvláštního volna mimo dovolenou.

Diskriminace na základě pohlaví se v praxi projevuje buď přímo, kdy se s danou osobou zachází hůře jen na základě její příslušnosti k určitému pohlaví (například když je uchazečka při přijímacím pohovoru řečeno, že se na pozici nehodí, protože jako žena nemá dostatečné fyzické schopnosti a bude zanedlouho na rodičovské dovolené, nebo je na práci asistenta manažera odmítnut absolvent ekonomické školy muž s tím, že se pro něj jako pro muže nehodí vařit kávu, málo mužů je zastoupeno na pozicích středního zdravotního personálu, v mateřských školách apod.).

Je také známá nepřímá diskriminace, když nejrůznější opatření, které se jinak jeví jako neutrální, mají negativní dopad na jedno pohlaví. V některých firmách jsou například ženy přijímány na místa s pracovní smlouvou na dobu určitou a muži, vykonávající zcela totožnou práci, jsou přijímáni na dobu neurčitou.

Rodinný stav uchazeče o práci, jeho pohlaví, počet dětí, jejich věk, nejsou kritériem pracovní způsobilosti. Bývají přesto obsahem přijímacích pohovorů. Při těchto dotazech může uchazeč(-ka) žádat prostřednictvím Úřadů práce o postih takového zaměstnavatele z důvodu diskriminace, kde je možné udělit pokutu až 250 tisíc korun.

Diskriminační stereotypy myšlení vznikají již výchovou a přisuzováním daných či vrozených vlastností určitým skupinám obyvatel a pohlaví. Jde většinou o tradiční stereotypní, často nelogické představy o lidech, nebo o roli muže a ženy v rodině. Nejrozšířenější představa je například, že Romové umí špatně česky a nemají vzdělání. V případě žen a mužů se hovoří o těchto představách jako o tzv. genderových stereotypech.

U mužů se domnívá většina společnosti, že jsou racionálně myslícími hrdiny s agresivními sklony, usilujícími po kariéře, kteří nepláčou a mají přirozený talent na technické obory, kutilství a válečnictví. Standardně muž nevykonává domácí ruční práce, a když ano, tak jen z přinucení a je u toho nešikovný.

Žena je podle společenského vzorce slabá, pečující ošetřovatelka, submisivní a jejím největším zájmem mají být děti, vaření a domácí práce. Má sklony k slzám, hysterii a logické myšlení není její doménou. Nemá se starat o kariéru a boj. Pokud živí muž ženu, je to standard, opačný vzorec může být mužem a okolím považován za ponižující.

Vštěpování těchto modelů vnímání světa vzniká již od dětství. Návody nalézají děti již v dětských časopisech, filmech a literatuře. Sněhurka žije u malých mužů - trpaslíků a je ráda, že jim může za poskytnutou ochranu prát, šít a vařit. V časopise Čtyřlístek vždy Fifinka vaří, šije, ale pokud se ztratí v lese, jen bezradně pláče. Bobík a ostatní kluci sice připálí i čaj a neumí šít, ale vynalézají, sportují a hrdinně zachraňují všechny potřebné z lesa. Obecně zažitým názvem pro toho, kdo se bojí, je „baba“, naopak, kdo má odvahu, je „chlapák“ a podobně. Bez logického podkladu je zafixováno, že muži mají více odvahy než ženy. Z toho pak plyne napodobování mužských vzorů mladými ženami v oblékání, vyjadřování, chůzi.

Podvědomě jsou pak tyto takzvané mužské, nebo ženské vlastnosti přisuzovány i při zařazování mužů a žen pro výkon povolání. Je z praxe evidentní, že takzvané ženské vlast-

nosti jsou vhodné pro obsazování pracovních míst spojených s pečováním a výchovou dětí, se starostí o nemocné a staré občany, obslužnou činností a šitím oděvů, učitelství v mateřské škole. Prestižní, rozhodovací a bezpečnostní funkce jsou spojovány s mužskou rolí. Jsou zde často zaměňovány rodinné role muže a ženy i ve výkonu povolání, přestože tato práce s náplní rodinného a osobního života nesouvisí.

Tyto „genderové vzorce“ vycházející ze středověkých tradic jsou vysvětlovány biologickými předpoklady a údajnou větší fyzickou silou mužů, přestože je dnes prokázána nejméně stejná odolnost ženy na stres jako u muže a delší průměrný věk žen dokladuje i vyšší odolnost ženského organismu proti vnějším podnětům než je tomu u mužů. V současné době ženy pronikají do profesí, které byly vždy doménou mužů a nelze tvrdit, že by se v nich uplatnily hůře.

V Armádě ČR, po padesáti letech, máme opět ženu jako pilotku (vrtulník), ženy fungují v bojových jednotkách. Není vzácné nalézt ženu při obsluze těžké ženijní techniky a na velitelských pozicích směrem k mužům. Aktivní a úspěšné ženy máme také u Policie ČR a u Hašičského záchranného sboru.

Znalosti občanů ve zmíněné oblasti prochází vývojem. Počátkem 20. století bylo výjimkou když žena studovala na vysoké škole s odůvodněním, že má příliš křehké myšlení na intelektuální zátěž. V 60. a 70. letech minulého století studovaly ženy výjimečně na vysoké technické či vojenské škole. Je zajímavé, že přesto v některých zemích východního bloku souběžně s těmito názory působily ženské zednice, hornice, cestářky vykonávající samostatně velmi těžkou práci. Dalším znakem odolnosti žen, jak bylo již řečeno, je jejich střední délka života, která byla v roce 1999 v ČR u mužů okolo 71,5 let a u žen nad 78 let. Mužů bylo v roce 1999 v ČR průměrně 48,7 % a žen 51,3 %. Ve věkové kategorii od narození do 44 let převažují v populaci vždy v průměru asi o jedno procento muži. Nad 45 let se však poměr výrazně mění a v kategorii 85 let a výše je již jen 27 % mužů a 73 % žen.

K vyvrácení tradičních modelů chápání může a ženy v zaměstnání se začíná ve všech rezortech uplatňovat v souladu s nařízením vlády ČR nový směr pod názvem „gender mainstreaming“. Jde o postup, ve kterém jsou všechny koncepční, rozhodovací a vyhodnocovací procesy ve všech fázích jejich přípravy a provádění podřízeny hledisku rovnosti příležitostí mužů a žen. Tzn. že před přijetím jakéhokoli rozhodnutí je nutné vyhodnotit dopad rozhodnutí na muže a na ženy (tzv. genderová analýza). Zjistí-li se, že jedno z pohlaví bude negativně ovlivněno, musí ten, kdo rozhodnutí přijímá, podniknout kroky k tomu, aby škodlivé účinky příslušného rozhodnutí odstranil nebo alespoň minimalizoval.

2. Rovnost mužů a žen ve výkonu povolání

Rovná práva a svobody všem, bez rozdílu pohlaví, zaručuje čl. 13 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod. Podle čl. 29 tohoto zákona mají ženy, mladiství a zdravotně postižení navíc právo na zvláštní péči a ochranu v pracovních vztazích. Článek 32 odst. 2 garantuje zabezpečení odpovídajících zdravotních podmínek všem ženám v těhotenství. České pracovní právo je ovládáno zásadou zákazu diskriminace. Je vyžadováno, aby bylo naplňováno právo na rovné zacházení ve vztahu zaměstnavatele ke svým zaměstnancům.

Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve svém ustanovení § 1 odst. 3 stanoví, že zaměstnavatelé jsou povinni zajišťovat rovné zacházení se všemi zaměstnanci, pokud jde o jejich pracovní podmínky včetně odměňování za práci a jiných peněžitých plnění a plnění peněžitě hodnoty, odbornou přípravu a příležitost dosáhnout funkčního nebo jiného postupu v za-

městnání. Stejně tak je v následujícím odstavci mimo jiné zakázána jakákoliv diskriminace zaměstnanců z důvodu pohlaví.

Právo rovného zacházení se dotýká v první řadě především rovného zacházení pro muže i ženy. Jak již ze znění výše uvedeného ustanovení vyplývá, rovnost mužů a žen se dotýká celé řady problémů. Jedním ze stěžejních je odměňování. V současnosti stále existuje stav, že ženy jsou odměňovány jinak, resp. hůře než muži. Zásada rovnosti v odměňování pramení z Listiny základních práv a svobod, která v čl. 28 stanoví, že všichni zaměstnanci mají právo na spravedlivou odměnu za práci. Rovnost v odměňování bezpochyby pod pojem spravedlivé odměny patří. Zásada stejné mzdy za stejnou práci podrobněji vymezuje a upravuje zákon č. 1/1992 Sb., o mzdě. Podle tohoto zákona musí být podmínky pro poskytování mzdy stejné pro muže i ženy. Zaměstnancům, kteří vykonávají stejnou práci nebo práci stejné hodnoty, přísluší stejná mzda.

Zákon stanoví i kritéria, která určují, co lze rozumět pod pojmem stejná práce nebo práce stejné hodnoty. Za stejnou práci nebo práci stejné hodnoty je považována práce stejné nebo srovnatelné složitosti, odpovědnosti a namáhavosti, která se koná ve stejných nebo srovnatelných podmínkách, při stejných nebo srovnatelných pracovních schopnostech a pracovní způsobilosti zaměstnance a při stejné nebo srovnatelné pracovní výkonnosti a výsledcích práce v pracovním poměru ke stejnému zaměstnavateli. Jak z ustanovení vyplývá, je srovnání možné jen a pouze u stejného zaměstnavatele a v rámci jednoho pracoviště.

Zákon o mzdě dále stanoví podrobnější hlediska, podle kterých se posuzuje složitost, odpovědnost a namáhavost práce, pracovní podmínky, pracovní schopnosti a pracovní způsobilost zaměstnance a jeho pracovní výkonnost.

Pokud dojde v pracovně právních vztazích k porušování práv a povinností vyplývajících z rovného zacházení s muži a ženami, má zaměstnanec právo domáhat se, aby bylo upuštěno od tohoto porušování a byly odstraněny následky porušování a aby poškozenému zaměstnanci bylo dáno přiměřené zadostiučinění.

V případném soudním řízení, týkajícím se sporu pramenícího z nerovného odměňování, dochází podle ustanovení § 133 a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ke zvýhodnění obětí tohoto nerovného zacházení, a to tak, že se obrací důkazní břemeno. Podle uvedeného ustanovení totiž skutečnosti tvrzené o tom, že účastník byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého pohlaví, má soud ve věcech pracovních za prokázané, pokud v řízení nevyšel najevo opak. Tedy zaměstnavatel musí dokázat soudu, že zaměstnance nediskriminoval a nikoliv naopak.

Vláda ČR se systematicky zabývá problematikou rovných příležitostí již od roku 1998. Byl vydán dokument s názvem „*Postupy a priority vlády pro prosazování rovnosti mužů a žen*“, který garantuje Ministerstvo práce a sociálních věcí. Zde vznikl a pracuje odbor pro rovnost mužů a žen. Existuje také mezirezortní koordinační komise složená ze zástupců jednotlivých ministerstev.

Vláda ČR v říjnu 2001 zřizuje jako svůj poradní orgán tzv. *Radu vlády pro rovné příležitosti žen a mužů*. V rámci již existující Rady vlády pro lidská práva pracuje také *Výbor pro odstraňování všech forem diskriminace žen*. V ČR působí cca 25 až 30 nevládních organizací prosazujících rovnost mužů a žen ve všech oblastech. Jako jeden z prvních veřejnosti viditelných výsledků jejich činnosti lze označit sjednocení odchodu mužů a žen do starobního důchodu v plánované reformě státních financí.

Vládní mezirezortní komise si dala za úkol vytvářet na jednotlivých ministerstvech právní předpoklady pro rovné příležitosti, čehož chce docílit zejména revizí současných vnitřních předpisů. Byly stanoveny úkoly v oblasti pravidelného zvyšování právního vědomí vedoucích funkcionářů jednotlivých rezortů v oblasti rovnosti a zavádění zmíněné problematiky do výuky jednotlivých škol. Tato práce začíná být efektivní. V Armádě ČR například nařídil dnes již bývalý ministr obrany Jaroslav Tvrdík výše zmiňovaným rozkazem č. 29 ze srpna 2002 prosazování principu rovnosti mužů a žen v působnosti Ministerstva obrany. Dodržováním tohoto principu v rezortu se zabývá při svých kontrolách inspekce MO. Je sledováno, zda přidělování úkolů na jednotlivých stupních řízení není ovlivněno jinými než služebními zájmy.

Služební poměr vojáků z povolání se řídí zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. Zde je v § 2 odst. 3 uvedeno, že je zakázána jakákoliv diskriminace vojáků z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, sexuální orientace, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu, manželského a rodinného stavu a povinností k rodině, těhotenství nebo mateřství anebo proto, že vojákyně kojí. Je zakázáno i jednání vojenských služebních orgánů, které diskriminuje nikoliv přímo, ale až ve svých důsledcích. Za takové jednání se považuje i navádění k diskriminaci.

Pro příslušníky ostatních vojensky organizovaných ozbrojených sborů (mimo BIS) se aplikuje zákon č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie ČR ve znění pozdějších doplnění a změn s určitými odchylkami. Zákon upravuje mimo jiné také práva a povinnosti těhotných příslušnic, jejich zařazování do nočních služeb a nárok na mateřskou dovolenou a peněžitou pomoc v mateřství. I v tomto zákoně platí v případě podezření z diskriminace opačný princip dokazování, takzvaná presumpce viny. V ustanovení § 123 a) se konkrétně uvádí, že skutečnosti tvrzené o tom, že účastník řízení (podle tohoto zákona) byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého pohlaví, národnosti nebo rasy, má služební funkcionář za prokázané, pokud v řízení nevyšel najevo opak. Podle § 29 odst. c) tohoto zákona je nadřízený služební funkcionář povinen vytvářet příznivé podmínky pro výkon služby. Mezi ně nepochybně patří i zajištění rovných možností pro muže i ženy.

Výčet prací a pracovišť, které jsou zakázány všem ženám, stanoví vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČR č. 261/1997 Sb.

2.1 Psychologické aspekty ve službě muže a ženy

Mezi mužskou a ženskou psychikou nejsou v globálním pohledu velké rozdíly, jsou patrné jen v individuálním postoji jednotlivých osob k určitým problémům, zvládání krizových situací a vypořádání se s jejich následky. Při přímém výkonu služby na jedince působí různé stresory. Pokud nejsou řešeny, dochází k jejich kumulaci a vzniku závažnějších problémů.

Z výzkumů je dokázáno, že žena jedná ve stresových situacích koncentrovaněji než muž, nedokáže však stejně jako muž vyhodnotit následky svého jednání. Chování muže je ve stresových situacích méně emotivní a racionálnější. Ženy zase mají lepší přístup k poraněným a vystrašeným. Jejich pozitivní vliv je u raněných osob umocněn také tradiční rolí pečovatelky. Podle zahraničních studií mají ženy díky vyšší hlasové frekvenci lepší stupeň rozeznatelnosti v radiovém spojení. Ženy hovoří otevřeněji o nedostatcích a závadách týkajících se nepořádku na pracovišti a v ustrojování. Kombinace těchto vlastností a spolupráci obou pohlaví může být tedy přínosem.

Existují však také negativní vlivy na které je nutno brát ohled. Například že při omezení prostoru při přesunu nebo při vlastním zásahu dochází často k samovolnému vzájemnému fyzickému kontaktu, který mohou jedinci, muži i ženy, rozdílně vnímat. I náhodný fyzický pracovní kontakt ze strany druhého pohlaví může být považován za útok na svou integritu. Také vnitřní potlačení tohoto vjemu může vyvolávat stresové situace. To může být umocněno dalšími stresujícími faktory v důsledku pocitu ohrožení.

Negativní roli mohou sehrát i tradiční role genderového chování, kde se podvědomě u většiny mužů projevuje jejich výchovou vštěpovaná role ochránce, nosiče těžších břemen a řešitele složitějších úkolů. Zde pak může činnost mužů sklouznout z plnění uložených úkolů na výpomoc a ochranu kolegyně. Ze zahraničních studií vyplývá, že muž reaguje jinak než obvykle, pokud jsou přítomny v jednotce také jejich kolegyně. U některých mužů se sice projeví zvýšená výkonnost a předvádění, ale většina se v tomto případě chová k ženám ochránářsky. Z praxe jsou známy případy, kdy při bojové akci muž chránil svým tělem kolegyni a nejevil v okamžiku zásahu snahu plnit uložené úkoly. Je znám případ kdy se záchranná jednotka vydala vyhledat v prostoru dvě skupiny obyvatel. Záchranná skupina se automaticky vydala hledat nejdříve tu skupinu, kde byla přítomna žena. Při zpětném vyšetřování, proč provedli zmíněnou volbu, nedovedli racionálně odpovědět.

Pro bezkonfliktní a kvalitní činnost jednotek by měla být do zásahových útvarů zařazena jen žena, která je psychicky, ale zejména fyzicky, zdatná a samostatná. Muži by neměli z jejího chování vysledovat slabost a méně odborných kvalit a v souvislosti s tím potřebu ji ochraňovat a nadstandardně jí pomáhat více než kolegům mužům.

Je pravdou, že jsou ženy v akci kritičtěji sledovány a muži v krizových situacích více spoléhají na sebe vzájemně než na svou kolegyni. Spoustu žen proto tato náročná služba odrazuje z důvodu jejich těžší akceptovatelnosti po odborné a fyzické stránce ze strany kolegů a nadřízených.

Další komplikace vznikají v souvislosti se sociálním vybavením. Dnes využívaná zařízení, zejména ložnice, sprchy a toalety, jsou řešeny převážně pro využití jedním pohlavím. Při zapojení žen do přímého výkonu je proto nutno upravit prostory. Pokud nejsou budovy dostatečně vybaveny sociálním zařízením je možné krátkodobě řešení, použít optických znamení muži - ženy na dveřích toalet a sprch podle toho, kdo se uvnitř nachází s ohledem na časovou koordinaci. V ložnicích, pokud nejsou již samostatné mohou být instalovány závěsy oddělující ženskou a mužskou část, které zajistí určité soukromí a současně neovlivní okamžitý průnik informací k celé jednotce.

2.2 Fyzické aspekty ve službě muže a ženy

Podmínkou zařazování mužů i žen do zásahových jednotek je mimo jiné prokázání jejich dobrého tělesného stavu, odpovídající tělesné výšky a fyzické kondice. Nutná je také psychická kondice a vysoká zručnost při práci s technickými a bojovými prostředky.

Při výběru žen do přímého výkonu je nutno vzít v potaz statisticky doložené energetické rozdíly mezi muži a ženami. Ženy mívají v průměru menší hmotnost, svalovou hmotu (u žen bylo v průměru naměřeno o 20-30 % méně funkční síly svalstva než u mužů), vitální kapacitu, výšku (muži cca 181,7 cm a ženy cca 165 cm) a menší příjem kyslíku než muži (muži ve 30 letech vdechnou za minutu cca 3,3 litru kyslíku a ženy cca 2,2 litru kyslíku). Ženské plíce jsou menší a ventilace v nich je o 25 % nižší než u mužů, s přihlédnutím k jejich nižší tělesné hmotnosti,

snížení ventilace je však jen asi o cca 6 % menší. Je nutno brát ohled i na hormonální jevy, resp. menstruační cykly u žen, které mohou způsobovat změny krevního tlaku, svalové síly a psychomotorické schopnosti.

Komplikace mohou nastat také v období klimakteria od 40. do 58. roku věku žen, kdy se u žen individuálně dostávají návaly horka, pocení, závratě a evidentně kolísavé nálad, které mívají přímý vliv na výkonnost ženy. Z fyzického hlediska mají ženy naopak výhodu oproti mužům díky své vyšší odolnosti na klimatu a vytrvalosti. Ženy lépe snášejí chlad, zimu, přetížení, bolest. Díky průměrně větší vrstvě podkožního tuku jsou ženy při práci v horku více odolné než muži. Ženy se začínají potit při 35 °C okolní teploty a muži již při 29 °C.

Další problém vzniká při zatížení břemeny, to nutí ženu k zodpovědnější fyzické přípravě než muže, bude-li žena v dobré fyzické kondici, neměla by jí zátěž nad 15 kg a více způsobit žádné problémy. Změna je ale nutná v legislativní úpravě hmotnostních limitů pro ženy. Podle platné vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČR č. 261/1997 by ženy mimo záchranné práce u havárií neměly vykonávat práce vyžadující používání izolačních dýchacích přístrojů. Jednotliví nadřízení si pojem záchranné práce však vysvětlují různě a zdůvodňují tak nezařazení žen do jednotlivých akcí.

3. Závěr: Nasazení žen do přímého výkonu služby u bezpečnostních zásahů

Na sklonku minulého roku byl skupinou výzkumů personální sekce MO ČR realizován výzkum „Vojenský profesionál“. Jednou z jeho částí je problematika žen. Ze zjištěných údajů vyplývá, že sedmdesát procent vojenských profesionálů, mužů, je zajedno v tom, že by mělo v armádě sloužit více žen než dosud. V posledních dvou letech se procento vojenských profesionálů, mužů i žen, kteří podporují vyšší zastoupení vojákyn v AČR, znatelně zvýšilo. Zatímco v roce 2000 jich bylo 58 %, o dva roky později už 69 %.

Výzkum prokazuje, že české vojákyně projevují přání sloužit v armádě co nejdéle i po uplynutí stanovené doby a jsou oproti svým kolegům tolerantnější k reálnému stavu většiny pracovních podmínek.

Kritičtěji však vnímají možnosti služebního postupu a interpersonální vztahy na pracovišti, zvláště některé projevy mužského chování. Ženy jsou zastoupeny také na samotném Ministerstvu obrany ČR. K 31. 12. 2001 zde pracovalo 6,1 % vojákyn z povolání a 53,3 % žen, jako občanských zaměstnankyn. Ženy můžeme vidět také u bojových a záchranářských útvarů, není jich však mnoho.

Nejčastějším důvodem nezařazení ženy do přímého výkonu bezpečnostních akcí je jejich nepříliš vysoký zájem o tuto službu, ale i další důvody, popsané dále v příspěvku. Uvádí se například, že žena je omezena ve zvedání těžších břemen. Problémy nastanou pak v období těhotenství, kdy je z tohoto důvodu prakticky nemožný přímý výkon služby v akci. S tím vznikají komplikace s vyhledáním a jejím přearováním na jinou funkci. Při odchodu ženy na mateřskou nebo rodičovskou dovolenou se snižuje stav jednotky na delší dobu, což je v současných početních stavech připravované profesionální armády další komplikací (uvedený názor však neakceptuje fakt, že na rodičovskou dovolenou může dnes nastoupit i muž). Výzkum potvrdil, že soulad mezi povinnostmi v práci a rodině zvládají vojákyně daleko lépe než muži.

V názorech na vykonávání typicky mužských vojenských odborností ženami se vojákyně a vojáci znatelně liší. Stejnou možnost vykonávat „mužskou“ vojenskou profesi si přeje mít 69 % vojákyn, z mužů by takovou rovnost přálo ženám 55 % vojáků. Ženy chtějí mít stejné

podmínky pro dosahování vojenských hodností i účast v misích a stejnou možnost vykonávat velitelské funkce. Výběr studia však směřují zpravidla k profesi, která je charakteristická spíše pravidelnou pracovní dobou, je méně časově náročná, nevyžaduje nadměrnou fyzickou zdatnost ani práci v terénu ani přímou řídicí práci s větším počtem podřízených. Zhruba polovina všech dotazovaných mužů i žen preferuje v pozici nadřízeného muže.

Nadřízení se ve snaze předcházet organizačním problémům zařazování žen do zásahových jednotek brání. Na internetovém diskusním fóru dokonce zazněl hlas ženy které její nadřízený argumentoval ve snaze odradit ji od zařazení do zásahové hasičské jednotky tím, že by musela poslouchat rozkazy muže-velitele a třeba s ostatními kolegy překonávat vysokou fyzickou zátěž a nebo u záchranářských prací rozebírat těžké ocelové konstrukce.

Někteří muži se také domnívají, že by žena, kolegyně mohla rozvrátit díky určitému předvádění se a protežování secvičený mužský kolektiv. Z estetického hlediska muži údajně nestojí o pohled na zpoceně a špinavě ženy, které by si ulevovaly vulgárními výrazy a plivanci na zem. Často se objevují názory, podle nichž vstupují ženy do armády a k ozbrojeným složkám proto, aby zde našly svého životního partnera. Tento postoj některých mužů však jen potvrzuje již zmiňované genderové zařazení, a tím vznik jednání, které mohou být některými jednotlivci považovány za diskriminační projevy jednoho pohlaví vůči druhému.

V tomto směru je nutno věnovat intenzivnější úsilí k výchově a zvyšování právního vědomí na všech stupních řízení. Vhodné jsou přednáškové cykly pro vedoucí funkcionáře a proškolení občanských zaměstnanců o specifice rovných příležitostí mužů a žen.

Literatura:

NOVÁKOVÁ, J. *Gender mainstreaming*. Vydavatelství MPSV, 2002.

ŠTAMBERKOVÁ, J. *Prosazování rovnosti mužů a žen na trhu práce v ČR*. Praha: Český helsinský výbor, 2002.

Ženy a muži v číslech. Kolektiv autorů. Český statistický úřad, 2000.

GAJDA, J. „O ženách kolem nás.“ *A-report* 7/2003.

Závěrečná zpráva z reprezentativního výzkumu „Ženy v ozbrojených silách“. Praha: Skupina výzkumů PO M0 ČR, listopad 1998.

www.epravo.cz

www.mpsv.cz

Musíme si uvědomit, že v globalizovaném světě není žádná vzdálenost nepřekročitelná. Vstupem Kypru a možná jednou i Turecka do Evropské unie se ocitneme v situaci, kdy budeme mluvit o blízkovýchodních konfliktech jako o procesech, které se dějí na našich hranicích. Takže nemůžeme říct, že nás to nezajímá. Nesmíme žít v iluzi, že svět okolo nás je bezpečný. Jenom si vzpomeňme na dobu před první světovou válkou – nebylo snad období, kdy byl pocit vlastního bezpečí a stability větší. Najednou se objevily síly, které toto uspořádání rozmetaly, aniž by to kdo čekal a připravil se na to.

Cyril Svoboda,
ministr zahraničních věcí ČR
Perspektivy české zahraniční politiky
Mezinárodní politika 1/2004

Vzdělávání populace v oblasti ochrany obyvatelstva, ať už v obranném či ochranném duchu (při vzniku vojenské či nevojenské krizové situace – z hlediska ochrany lidí totiž nesou podobné prvky) je jednou z důležitých úkolů státu, neboť ten nese odpovědnost za životy, zdraví a majetek občanů. Důležitost této problematiky navíc přesahuje hranice státu a vzhledem k rychle se měnící bezpečnostní situaci ve světě, změnám bezpečnostních rizik a prudkému nárůstu teroristických útoků nabývá stále na významu.

Zrušením ideologického modelu tzv. přípravy obyvatelstva k civilní obraně u nás na začátku 90. let minulého století prakticky zmizela všechna témata spojená s ochranou obyvatelstva (sebeochrana, svépomoc a přežití obyvatelstva), aniž by se současně uvažovalo o jiném funkčním modelu vzdělávání. Důsledky této nekonceptnosti asi není třeba připomínat.

Nízkou úroveň vědomostí občanů v oblasti ochrany obyvatelstva rovněž potvrdil výzkum realizovaný v loňském roce na území okresu Žďár nad Sázavou za podpory Interní grantové agentury VŠE pro rok 2002/2003. Je třeba dodat, že dotazník zkoumal znalosti respondentů jak z témat oblasti civilní ochrany z 90. let tak současně témata, kterými byla veřejnost vzdělávána v rámci socialistické civilní obrany a branné výchovy.

Z výzkumu kromě jiného také vyplynulo, že výše četností správných odpovědí v takto rozdělených dvou skupinách otázek je propastně rozdílné. Zatímco totiž u druhé skupiny otázek byla úspěšnost správných odpovědí 84 % u první skupiny už to bylo pouze 39 %. To může vypovídat o tom, že lidé si dlouhodobě a dobře pamatují témata, kterými byli proškoleni v tzv. branné výchově a tento výsledek rovněž potvrzuje význam efektivit vzdělávání obyvatelstva v této oblasti už na základních a středních školách.

Není podstatné, jestli ochrana obyvatel je v gesci ministerstva obrany či vnitra a vzniklá krizová situace je vojenského či nevojenského charakteru, důležité je, aby bylo dosaženo stavu, kdy každý občan bude schopen na změny vznikající v důsledku mimořádných událostí pružně reagovat.

Historické ohlédnutí

V České republice byla ochrana obyvatelstva od 30. let minulého století [1] poprvé legislativně upravena až zákonem č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů. Mezi tímto obdobím její samostatná právní úprava v českém právním řádu nijak řešena nebyla. Tento zcela nový zákon vymezuje v § 2, písm. e) pojem „ochrana obyvatelstva“ takto: Ochranou obyvatelstva se rozumí plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku (čl. 61 Dodatkového protokolu [2] k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů – Protokol I, přijatého v Ženevě dne 8. června 1977).

V podmínkách tzv. totality a direktivně řízené ekonomiky od února 1948 do roku 1989 byla ochrana obyvatelstva budována jako **civilní obrana**. Dnem 1. ledna 1976 se uskutečnil převod civilní obrany z podřízenosti Federálního ministerstva vnitra ČSSR do podřízenosti Federálního ministerstva obrany ČSSR. Tehdejší Československá lidová armáda měla rozhodující úlohu při zabezpečování obrany státu a civilní obrana se stala její součástí. Místo civilní obrany bylo chápáno jako neoddělitelná součást celého branného systému státu. Civilní obrana zahrnovala opatření k zabezpečení ochrany a obrany obyvatelstva před následky nepřátelského napadení především zbraněmi hromadného ničení, k vytvoření podmínek pro plynulý chod hospodářského života při nepřátelském napadení a k odstranění následků tohoto napadení.

Koncem sedmdesátých let docházelo k zmírňování mezinárodního napětí. Do popředí začala ve světě vystupovat další role civilní obrany, a to chránit obyvatelstvo před následky různých přírodních a antropogenních katastrof v období míru. Tomuto trendu se ve vyspělých zemích začala přizpůsobovat i legislativa, která přesně vymezovala postavení civilní obrany při plnění těchto úkolů. I přes nedostatky, které byly v naší tehdejší platné legislativě, se v osmdesátých letech jednotky civilní obrany aktivně zúčastňovaly záchranných a likvidačních prací při různých živelních pohromách a průmyslových haváriích [3].

Po odstranění politického a mocenského monopolu a nastartování pluralitního demokratického systému občanské společnosti v roce 1989 nastala také změna koncepce civilní obrany. V atmosféře všeobecného nadšení však byla bohužel hned v počátcích tohoto procesu výrazně zpochybněna potřeba branné výchovy obyvatelstva a jeho příprava na civilní obranu.

Postupně se však pohled na úlohu a význam civilní obrany ve společnosti mění a byl zahájen proces transformace civilní obrany s cílem vytvořit nový moderní systém ochrany obyvatelstva, který by odpovídal příslušným systémům ve vyspělých zemích. V roce 1990 byly prezidentem ČSFR podepsány dva Dodatkové protokoly k ženevským dohodám a na jejich základě vláda vydala směrnici pro činnost nevojenské části civilní obrany na přechodné období do roku 1992. Rada obrany pak v červnu 1991 schválila novou Koncepti civilní obrany ČSFR. Tento dokument sice nebyl zákonnou normou, ale jeho přijetím začala nová historická etapa civilní obrany na našem území. Proces transformace civilní obrany směřoval k tomu, že civilní obrana bude sehrávat větší úlohu v době míru zejména v regionech nebo v rámci celostátního záchranného systému [4].

Po rozdělení československého státu v roce **1993** dochází k dalším kvalitativním změnám ve fungování civilní obrany. Ustanovením zákona ČNR č. 21/1993 Sb., kterým se doplňuje zákon ČNR č. 2/1969 Sb., je použit oficiálně po dlouhé době opět **pojem civilní ochrana** [5]. Historickým předělem ve vývoji ochrany obyvatelstva v ČR bylo přijetí její nové koncepce v roce 1994, která měla řešit překlenutí období absence samotného zákona o civilní ochraně. Ode dne 1. září 1993 byl zřízen Hlavní úřad civilní ochrany ČR jako orgán Ministerstva obrany ČR pro výkon státní správy ve věcech civilní obrany a současně nástupnická organizace štábu Civilní ochrany ČR. Ten byl ke dni účinnosti tzv. krizových zákonů (1. 1. 2001) opět zrušen a výkon státní správy ve věcech civilní ochrany byl převeden z působnosti Ministerstva obrany do působnosti Ministerstva vnitra (Hasičského záchranného sboru).

Východiska výzkumu

Výzkum se soustředil na úroveň znalostí občanů v oblasti ochrany obyvatelstva, jejich schopnosti správného jednání při vzniku mimořádné události, na možné formy edukace veřejnosti a závislosti na identifikačních faktorech.

Zde prezentované závěry byly zjištěny v šetření realizovaném v červenci 2002 u reprezentativního vzorku populace bydlící na území okresu Žďár nad Sázavou. Tento region není významně ohrožen specifickými riziky (elektrárenský či chemický průmysl, teroristické akce). Vybraný vzorek respondentů tedy není nikterak vychýlený a je třeba na něj s tímto ohledem nahlížet. Výběrový soubor šetření o velikosti 300 respondentů jsem definovala postupem kvótního výběru. Základní soubor jsem určila z hlediska čtyř identifikačních znaků – věkové složení, pohlaví, dosažené vzdělání a velikost obce, ve které respondent žije.

Úspěšnost odpovědí

Výrazně vyšších měr úspěšnosti ve výběru správných odpovědí respondenti dosahovali u otázek, jejichž obsah byl předmětem předlistopadového vzdělávání obrany obyvatelstva. To za všechny dokazuje například 97 % úspěšnost u následující otázky nastiňující situaci:

- ☐ *Nemáte možnost rychle použít ochrannou masku, dýchací cesty si tedy budete chránit: a) přiložením ruky; b) navlhčeným ručníkem, kapesníkem; c) ničím.*

Tato otázka dosáhla z celého dotazníku nejvyšší úspěšnosti správných odpovědí. Z takto velké úspěšnosti je patrné, že lidé mají stále ještě zafixované vědomosti z období socialistického vzdělávání v oblasti civilní obrany, kde byla důležitá zejména ochrana proti chemickým zbraním. U respondentů předproduktivního věku se již pravděpodobně pozitivně projevuje vliv výukového předmětu chemie a jejich znalosti v rozpoznání a účinku některých vybraných látek a kapalin (čpavku, sirovodíku, oxidu uhličitého, apod.) a způsobu ochrany proti nim.

Podobně velmi vysoká úspěšnost otázky (u níž bychom mohli hledat de facto stejné vysvětlení, tedy zakořeněná protichemická obrana, branná výchova a současná výuka chemie ve školách), kdy respondenti odpovídali shodně bez rozdílu věku, pohlaví, vzdělání i místa bydliště, zněla:

- ☐ *Při haváriích s únikem všech nebezpečných látek je prvořadou zásadou ochrany: a) nepřibližovat se k místu havárie a vyhledat úkryt; b) okamžitě vyhledat výdejnu ochranných masek; c) zdržovat se mimo jakoukoliv budovu; d) nevím.*

Potvrzení předchozího vysvětlení je možné vidět i v rozložení nesprávných odpovědí, kde převážná většina „zakroužkovala“ vyhledání výdejny ochranných masek, z čehož se dá pravděpodobně usuzovat, že má opět kořeny v předchozím vzdělávání v protichemické sebeobraně.

Během krizové situace je ve většině případů nutná rychlá evakuace obyvatel z postiženého místa, proto i toto téma bylo zařazeno do šetření. Na otázku

- ☐ *Jmenujte co všechno má obsahovat evakuační zavazadlo [6]*

odpovědělo úspěšně 72,3 % respondentů. Výraznější rozdíly byly patrné v odpovědích respondentů v rozdělení podle věku, kdy téměř 90 % dětí odpovědělo správně, u respondentů produktivního věku už to bylo o třetinu méně a lidé v důchodovém věku dosáhly 85 % v úspěšnosti správných odpovědí.

Zajímavý byl i rozdíl v počtu uváděných věcí a variabilita obsahu jejich evakuačních zavazadel. Tak například respondenti v předproduktivním věku vyjmenovávali v průměru 6 věcí, z čehož vyplývá, že tato problematika byla zřejmě předmětem výuky ve škole, protože děti poměrně edukovaně, a téměř shodně vypisovaly vedle jídla, pitné vody a léků i takové potřeby jako je rádio a náhradní baterie, svítilnu/baterku, doklady, peníze, cennosti, telefon, nabíječku (telefon a ani nabíječka nejsou dle příručky Ministerstva vnitra součástí evakuačního zavazadla), deku, hygienické potřeby a kapesní nůž.

Naopak, dospělí respondenti by si do evakuačního zavazadla vedle jídla, pití a léků ve většině případů vůbec nesbalili doklady, peníze a důležité dokumenty včetně pojistných smluv.

Na druhou stranu jsem zjistila výrazné rozdíly ve vědomostech a znalostech žáků z různých základních škol. Např. děti ze žďárských škol vyjmenovávaly téměř shodně velké množství věcí evakuačního zavazadla na rozdíl od dětí z Velké Bíteše, Velkého Meziříčí a malých obcí, které byly schopny jmenovat v průměru pouze tři věci a téměř shodně psaly jídlo, pití a léky. To jen potvrzuje, že pouze doporučující charakter vyhlášky Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR o zařazení této problematiky do učebních osnov je nedostačující.

Na druhé straně u otázek, které jsou v civilní ochraně „nové“ a nebyly předmětem branné výchovy, respondenti vykazovali poměrně nižší znalost. Nejnižší úspěšnost správných odpovědí byla na otázky týkající se znalosti počtu a tónu varovných signálů. Celková úspěšnost správných odpovědí na otázky

☐ *Víte kolik máme varovných signálů pro varování obyvatelstva při hrozbě nebo vzniku mimořádné události?*

byla pouze 22,7 %. Je zajímavé, že u velké většiny nesprávných odpovědí se respondenti domnívali, že máme 4 varovné signály, z čehož se dá usuzovat, že lidé mají stále ještě v paměti znalosti z předlistopadové branné výchovy a vzdělávání v obraně obyvatelstva.

Z dalšího šetření navíc vyplynulo, že čtyři z pěti respondentů neví jakým tónem je tento signál vyhlášován. Je třeba podotknout, že asi polovina z nesprávných odpovědí se sice domnívala, že „všeobecná výstraha“ zní správně 140 sekund ale chybně přerušovaným tónem. To tedy může opět potvrzovat již vyslovenou tezi, že si lidé pamatují tóny varovných signálů z minulých ideologických forem vzdělávání.

Celková průměrná úspěšnost v testu činila 64,3 % a nebyla ovlivněna věkem, vzděláním, bydlištěm ani pohlavím, tedy na 5% hladině významnosti nebyl pomocí analýzy rozptylu vliv žádného z identifikačních faktorů prokázán.

Vyhodnocením realizovaného výzkumu byla (bohužel) potvrzena počáteční hypotéza o nízké informovanosti veřejnosti v oblasti ochrany obyvatelstva a současně jejich velmi vysokém zájmu o zvýšení jejich vědomostí a informovanosti.

Určitě ano totiž odpovědělo 84 % dotázaných na otázku:

☐ *Myslíte si, že je pro vás důležité být lépe informován/informována o tom co dělat v případě přírodní katastrofy, technologické havárie či teroristického útoku?*

Toto negativní zjištění je velmi alarmujícím faktem pro to, aby byl tento problém již řešen podstatně komplexněji než doposud je. Dosáhnout stavu, kdy každý občan bude schopen na změny vznikající v důsledku mimořádných událostí pružně reagovat, znamená vytvořit

komplexní a dlouhodobý program a řadou účelově koncipovaných komunikačních a edukativních projektů rozvinout rozsáhlé vzdělávací aktivity v oblasti jeho přípravy na činnost v období krizí.

Závěr

Z dílčích výsledků výzkumu se dá usuzovat, že lidé si dobře pamatují témata tzv. branné výchovy a vzdělávání v oblasti civilní obrany. Od 1. 9. 1999 probíhá na základních a středních školách výuka témat „ochrana člověka za mimořádných situací“. Výuka probíhala začleňováním vybraných témat do některých vyučovacích předmětů. Tato forma vzdělávání však měla podobně dobrovolný a doporučující charakter a rozvržení témat a stanovení rozsahů probírané látky určoval ředitel dané školy. Úroveň znalostí dětí a studentů tedy de facto záleželo na přístupu jejich školy k této problematice, což bylo patrné i z porovnání dílčích výsledků výzkumu.

Aktualizovaným pokynem MŠMTV se proto od 15. 3. 2003 zařazuje do výuky uvedená tematika v rozsahu nejméně 6 vyučovacích hodin ročně v každém ročníku. Je důležité si však uvědomit, že školní výuka v této oblasti je velmi efektivní, pokud je koncepční, ale je to vždy dlouhodobá záležitost. Navíc nepostihuje ty věkové skupiny, které již nezastihla, v našem případě přibližně ročníky populace narozené v letech 1978–1988. Nejen tento malý výzkum, ale i neblahé zkušenosti v chování a činnosti obyvatel při řešení krizových situací, např. záplav a povodní v ČR, jsou apelem a výzvou pro přijetí a realizaci koncepce v této oblasti.

Poznámky:

- [1] Samostatná právní úprava civilní ochrany nebyla v českém právním řádu řešena od přijetí zákona č. 82/1935 Sb., o ochraně a obraně proti leteckým útokům.
- [2] Ve zmíněném článku 61 *Dodatkového protokolu* je definována civilní ochrana takto: „Civilní ochrana je plnění některých nebo níže uvedených humanitárních úkolů, jejichž cílem je chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím, pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí nebo pohrom a také vytvořit nezbytné podmínky pro jeho přežití“. Těmito úkoly jsou: hlásné služby, evakuace, organizování a poskytování úkrytů, zatemňování, záchranné práce, zdravotnické služby včetně první pomoci a také náboženská pomoc, boj s požáry, zjišťování a označování nebezpečných oblastí, dekontaminace a podobná ochranná opatření, poskytování nouzového ubytování a zásobování, okamžitá pomoc při obnově a udržování pořádku v postižených oblastech, okamžitá oprava nezbytných veřejných zařízení, bezodkladné pohřební služby, pomoc při ochraně předmětů nezbytných k přežití, doplňující činnost nezbytná ke splnění výše uvedených úkolů, včetně plánování a organizování, ale neomezuje se pouze na tuto činnost.
- [3] *Civilní ochrana*. Studijní materiál. Kolektiv autorů. Lázně Bohdaneč: Institut civilní ochrany České republiky, 1998, 3. vydání.
- [4] BRZOBŮHATÝ, M. „Vývoj systému civilní ochrany v ČR a na Slovensku po roce 1989 – čekání na systém.“ *Veřejná správa* č. 14, 1999, str. 12–13.
- [5] Kolektiv autorů: c.d.
- [6] Jako dostačující odpověď byla hodnocena ta, u níž respondent uvedl alespoň tři správné věci z obsahu evakuačního zavazadla. Podle příručky civilní ochrany vydané Ministerstvem vnitra má evakuační zavazadlo obsahovat přibližně 14 věcí.

Význam a úloha řízení lidských zdrojů v podmínkách AČR

V tomto článku jsou nastíněny základní přístupy z teorie řízení lidských zdrojů, které představují stěžejní roli úspěchu nejen v podmínkách AČR. Lidé, jakožto nejcennější kapitál organizace, hrají klíčovou roli. Pokusíme se tedy objasnit teoretické přístupy a poskytnout tak vojenským i civilním odborníkům dostatečné základy pro úvahy nad pojetím personálního řízení. V konkrétním úhlu pohledu se článek zabývá nezbytností a hodnotou lidských zdrojů. Vlivy na personální řízení v pěti vývojových etapách tvoří další teoretickou základnu. Závěr příspěvku se pak zaměřuje na trendy v personálním řízení.

Lidské zdroje v podobě zaměstnanců jsou nepostradatelní pro dosažení úspěchu kterékoliv organizace. Z uvedeného vyplývá, že bychom s nimi měli nakládat alespoň s takovou péčí, s jakou se snažíme spravovat finanční, kapitálové a materiálové zdroje. Mnohdy je řízení lidských zdrojů považováno za „okrajovou“ funkci, která jen málo působí na schopnost organizace splnit svůj cíl. Dle Milkoviche (1993) je to celkem nešťastný přístup, protože potenciální přínosy efektivního rozhodování o zaměstnancích mohou být stejně účinné jako rozhodování o využití ostatních zdrojů nebo je dokonce převyšovat.

Rozhodnutí o lidských zdrojích patří k nejsložitějším, která musí vedoucí pracovníci přijímat. Prolínají se v nich politické, ekonomické a kulturní síly působící v cele společnosti (Milkovich, 1993).

Nezbytnost lidských zdrojů

Přestože budovy, zařízení a finanční prostředky jsou také pro organizace nezbytné, zaměstnanci – lidské zdroje – jsou obzvláště důležité. Lidské zdroje totiž představují tvořivý prvek v každé organizaci. Lidé navrhují, řídí, kontrolují, využívají finanční zdroje a stanovují strategii a cíle organizace. Je tedy zřejmé, že organizace nedosáhne předem vytyčeného cíle bez kvalitně a efektivně pracujících lidí. Řízení lidských zdrojů je proces přijímání rozhodnutí v oblasti zaměstnaneckých vztahů, který ovlivňuje výkonnost zaměstnanců i organizace (Milkovich, 1993).

Dnešní zaměstnanci mají jiné představy o práci, kterou chtějí vykonávat. Někteří pracovníci chtějí o své práci spolurozhodovat. Jiní mohou nabídnout tak málo schopností, o které by byl na trhu práce zájem, že jim zaměstnavatelé musí přizpůsobit práci a poskytnout jim rozsáhlý výcvik, než je vůbec mohou zaměstnat (Milkovich, 1993).

Hodnota lidských zdrojů

O lidských zdrojích se často uvažuje pouze v rovině nákladů. Myslím si, že existuje tendence opomíjet jejich přínos pro organizaci, což významným způsobem ovlivňuje oblast personálního řízení. Získané informace o výdajích a příjmech mohou tedy přispět k tomu, že rozhodování je systematictější, racionálnější, ale i efektivnější. Většina rozhodnutí se tedy

do určité míry zakládá na porovnání možných nákladů. Z teoretické praxe vyplývá, že obecně použitelné metody rozhodování se však jen zřídka uplatňují při posuzování problematiky lidských zdrojů.

Při rozhodování o investicích do pracovní síly se však vyvinul poněkud odlišný postup. Personalisté jsou v nevýhodě, protože obvykle nemají potřebné informace o tom, jaký přínos přinášejí programy v této oblasti. Pouze náklady jsou jasně vyčíslitelné (Milkovich, 1993).

Jestliže personalisté neupozorní na pravděpodobnou návratnost prostředků – např. investic do rekvalifikace pracovníků – je možné, že finance, které jsou k dispozici, budou vynakládány na zkvalitnění např. strojového parku na úkor zkvalitnění pracovní síly. Investice vynakládané na lidské zdroje nevedou k negativním výsledkům. Tyto investice, které se objevují ve finanční rozvaze, způsobují snižování stavu zaměstnanců nebo stav, kdy pracovníci vykonávají práci, jež nevyužívá plně všech jejich schopností. Snižování počtu zaměstnanců ve skutečnosti vede ke zlepšení finanční rozvahy, protože snižuje náklady. Případné negativní účinky snižování počtu zaměstnanců na hospodaření organizace (nedochází ke stanovení nových strategií) jsou většinou přehlíženy. To snad může sloužit k vysvětlení toho, proč je tolik nesprávných personálních rozhodnutí (Milkovich, 1993).

„Lidé jsou nejcennějším kapitálem organizace.“ To je výrok, který se v různých podobách opakuje jak v odborné literatuře, tak ve výrociích personalistů. Dle mého názoru v současnosti není problém ve financování organizace, ale v získání kvalifikovaných pracovníků. Lidé a jejich potenciál se stávají pro fungování organizace klíčovým faktorem. Jejich řízení pak tvoří jádro personálního řízení, které je v poslední době také nejdynamičtější složkou řízení. Přesto tato skutečnost není zcela respektována.

Milkovich (1993) jako nejpodstatnější spatřuje následující:

- ☐ personální řízení stále ještě postrádá kvalifikované vedoucí pracovníky,
- ☐ nejsou kvalitně zpracovány personální strategie,
- ☐ systém hodnocení pracovníků je živelný a na nízké úrovni,
- ☐ systémy motivace spoléhají převážně na mzdové soustavy a nejsou docenňovány nehmotné stimuly,
- ☐ neschopnost využívání tvůrčích jedinců ve prospěch inovací,
- ☐ personální řízení nemá ve struktuře organizace často odpovídající začlenění.

Výše uvedené nedostatky mohou představovat jakousi bariéru v rozvoji organizace.

Vlivy na personální řízení

Podstatný vliv na rozvoj současného myšlení v oblasti personálního řízení a řízení lidských zdrojů měli následující autoři a glosátoři:

- ☐ *Škola lidských vztahů*, která byla zastoupena zejména mezi univerzitními učiteli. Přední odborník v této skupině byl bezesporu Mayo (1933), který se snažil o zdůraznění zejména sociální potřeby lidí a věřil, že produktivita přímo závisí na uspokojení z práce. Tyto tendence jsou patrné i v podmínkách AČR neboť, skutečnost vypovídající o uspokojení práce má přímý vliv na produktivitu, což je patrné na všech úrovních řízení.
- ☐ *Hnutí behaviorálních věd*, kam bychom mohli zařadit autory jako Maslow (1954), Argyris (1957), Herzberg (1957) a Likert (1961). Tito autoři se shodli na nutnosti zdůraznění významu integrace a angažovanosti. Obhajovali myšlenku, že management by se měl

zaměřit zejména na zvyšování kvality pracovního života. Tímto prostředkem by mohla být totiž zabezpečena vyšší motivace a dosahování lepších výsledků. Tato myšlenka je v podmínkách AČR již zakotvena a v souladu s reformou bude dále podporována.

- ❑ *Hnutí organizačního rozvoje* bylo podporované zejména univerzitními učiteli, např. Bennisem (1960), Scheinem (1965) a Beckhardem (1969). Toto hnutí bylo těsně spojené s pojetím behaviorálních vědců (zejména psychologů a sociologů). Podstatou pak byla vazba mezi efektivností organizace a procesem, který charakterizuje chování lidí v situacích, v nichž na sebe každodenně působí.
- ❑ *Škola excellence* byla představována autory např. Pascalem a Athosem (1981) a Petersem a Watermanem (1982). Tato skupina autorů vypracovala systém atributů, který charakterizuje pojetí úspěšné organizace. Přínosem tohoto přístupu je ovlivnění myšlení v oblasti řízení, zejména z pohledu potřeby silné podnikové kultury a vazby zaměstnanců k firmě.
- ❑ *Škola řízení lidských zdrojů* je reprezentována americkými univerzitními badateli jako Beer a kol. (1984), Fombrun a kol. (1984) a Valton (1985 a dále). Výsledkem jejich badatelské činnosti je pojetí řízení lidských zdrojů jako strategický, vnitřně provázaný a orientovaný přístup k řízení lidí tím, že se získává jejich angažovanost a oddanost.

Trendy v personálním řízení

Dle mého názoru se rozvoj lidského kapitálu stává zcela určitě klíčovým faktorem úspěchu. Je patrné, že v podmínkách, kdy se do značné míry vyrovnávají nebo dokonce již vyrovnaly podmínky přístupu k volnému kapitálu a jeho prostřednictvím i možnosti získání nejvyšších technologií, představuje hlavní cestu k získání či udržení náskoku především investice do pracovní síly.

Je možné zastávat názor, že plná zaměstnanost, či alespoň rostoucí nezaměstnanost, je důležitější než růst produktivity. Myslím si, že ani značné investice do rozvoje lidského kapitálu pozitivně neovlivní fungování organizace. Naopak jiné organizace dosáhly značného úspěchu bez jakéhokoliv úsilí v oblasti lidských zdrojů.

Klíčovým faktorem se stává pracovník, který v tendencích zaměřujících se zejména na osobní odpovědnost a rozvoj vlastních schopností, hraje podstatnou roli. Je žádoucí, aby rozvoj vlastních schopností neměl charakter jednorázových akcí se střednědobým či dlouhodobým účinkem, ale stal se celoživotním procesem po dobu pracovní aktivity. Z hlediska nových přístupů jsou znatelné i výrazné změny týkající se dopadu a průběhu pracovní kariéry. Kariéra již není koncipovaná jako určitý systém nepřetržitých procesů, ale jako souhrn konkrétních zastavení a odboček. Ukazuje se, že ve většině organizacích se prosazují principy zaměstnávání v rámci časově termínovaných projektů. Tento přístup je vhodný pro organizaci, ovšem zaměstnancům se jeví jako prvek určité ztráty sociálních a pracovních jistot. Významnou úlohu na pracovišti také hrají pracovní výsledky, které ovšem nezabezpečují jistotu pracovního místa. Pro zaměstnance jsou důležité především jeho odborné znalosti, dovednosti a schopnosti. Dalším významným faktorem úspěchu je bezesporu schopnost práce s informacemi a schopnost práce v cizím jazykovém a multikulturním prostředí. Výše uvedené trendy, procesy a systémy můžeme shrnout do několika požadavků na vlastnosti a chování lidských zdrojů:

- ❑ potřeba vysoké adaptability a účinné flexibility v jednotlivých pracovních skupinách,
- ❑ nezbytnost kreativního přístupu a žádoucí rozvoj vlastních schopností,
- ❑ schopnost získat informace, pracovat s nimi a efektivně je využít ve vlastní práci,
- ❑ jazyková vybavenost,
- ❑ schopnost vést ze strany vedoucích pracovníků,
- ❑ motivační systémy jako základ úspěšného rozvoje organizace,
- ❑ komunikativnost, schopnost kooperace a práce v týmu.

Závěr

Konfucius kdysi řekl: „Lepší je těžká práce než nečinnost.“ Tento výrok by mohl vystihovat význam práce pro člověka z jedné strany, přičemž stejné pojetí bychom mohli spatřovat i z pohledu organizace.

Jak již bylo uvedeno, nejcennějším kapitálem organizace jsou lidé. Dle mého názoru pak vhodný styl řízení, vedení a odměňování lidí dokáže zázraky v řízení lidských zdrojů. Z vlivů působících na personální řízení je pak patrný postupný vývoj chápání významu a úlohy lidských zdrojů, jakožto základního faktoru úspěchu, přičemž je kladen důraz zejména na angažovanost a oddanost. Stejná vize je bezesporu zahrnuta i v pojetí profesionální Armády České republiky, neboť angažovanost, oddanost a spokojenost s prací představují cílené atributy nás všech.

Literatura:

- HÁJEK, L., VÍTEK, M. *Moderní personalistika - záruka prosperity podniku*. Praha: Práce, 1991, 192 s.
 KLEIBL, J. a kol. *Metody personální práce*. Praha: Skripta VŠE, 1996, 160 s.
 MILKOVICH, G.T., BOUDREAU, J. W. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada, 1993, 846 s.
 WERTHER, W., DAVIS. K. *Lidský faktor a personální management*. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1992, 611 s.

Neméně významným bude zcela určitě posilování euroatlantického partnerství. To bude mimořádně důležité, protože to, co se děje v Evropské unii – vytváření společné bezpečnostní, zahraniční a obranné politiky – musí být komplementární k euroatlantickým vztahům.

Severoatlantická aliance je a bude pro nás nejdůležitější organizací pro zabezpečení naší bezpečnosti. Jsme zastánci myšlenky, že je správné, aby NATO operovalo mimo euroatlantický prostor, jako například v Afghánistánu. Je docela možné, že tuto roli bude muset sehrát také na Blízkém východě.

Cyril Svoboda,
ministr zahraničních věcí ČR
Perspektivy české zahraniční politiky
Mezinárodní politika 1/2004

Příklady použití letáků ve válce v Iráku

Prezident USA, George W. Bush, oznámil, že druhá válka v Iráku bude zahájena dne 19. března 2003 ve 22,15 hod. Druhý den, 20. března 2003 ve 20,00 hod., 1. divize námořní pěchoty překročila hranice Iráku a celou noc postupovala dopředu přes slabou iráckou obranu. Ve 23,00 hod. téhož dne 3. pěší divize překročila hranice a s podporou dělostřelectva a raketometů zahájila boj s iráckými vojsky. Velitel irácké 51. pěší divize s osmi tisíci vojáky a téměř dvěma sty tanky se vzdal. Operace „Iraqi Freedom“, vedená Středním velitelstvím USA (CENTCOM), začala.

Dne 21. března 2003 bylo leteckými silami US Air Force shozeno přes dva miliony letáků na devětadvacet vojenských a civilních cílů. V dalších dnech konfliktu byl shozen další obrovský počet letáků. Je nutné poznamenat, že v první fázi války byly letáky tištěny barevně, ale postupně se začaly objevovat i černobílé. Tento stav byl vyvolán zvyšující se potřebou letáků s různým obsahem a v kratších časových lhůtách.

Mezi prvními se objevovaly letáky s poselstvím iráckému obyvatelstvu. Na **obr. 1** je uveden příklad jednoho druhu těchto letáků, který je možné zařadit do kategorie **varovných**. Přední strana letáků znázorňuje, že skutečným cílem koaličních vojsk je vojenská technika, a ne irácká rodina. Text na přední straně sděluje, že pro vlastní bezpečnost je irácká rodina vyzývána zůstat ve svých domovech. Na druhé straně je znázorněna technika koaličních vojsk a strana je doplněna textem, navazující na text z první strany, aby irácké obyvatelstvo nezasahovalo do činnosti koaličních sil.

Obr. 1

S obdobným záměrem byl vyroben leták na **obr. 2**. Znázorňuje vojenskou techniku koalice, operující na pláži. Textem je obyvatelstvo vyzýváno, aby se z důvodu zajištění vlastní bezpečnosti nezdržovalo na pláži v průběhu vylodovací operace. Druhá strana pak toto obyvatelstvo ujišťuje, že po porážce Saddámovy režimu bude pláž vrácena k využití iráckým obyvatelstvem.

Obr. 2

Do této kategorie můžeme zahrnout i letáky, kterých příklad je uveden na **obr. 3**. Obsah těchto letáků varoval irácké síly před použitím chemických zbraní, ze kterých byla velká obava. Irácké síly (zejména velitelé jednotek) byly tímto letákem varovány, že v případě použití chemických zbraní se dopustí válečného trestného činu a bude podle toho ze strany koalice s nimi jednáno. Letákem (**obr. 4**) byli iráčtí vojáci současně informováni, že koaliční síly jsou cvičeny k ochraně proti použití zbraní hromadného ničení, a skutečnými oběti budou jejich vlastní spolubojovníci a nevinní lidé.

Obr. 3

Obr. 4

Na postavení irácké armády byly shazovány letáky, které je varovaly a vyzývaly, aby vojáci opouštěli bojovou techniku, protože ta bude zničena. Na **obr. 5** je uveden příklad takového letáku, který byl shazován na postavení divize „Medina“, jednu z elitních divizí tzv. Republikánské gardy. Obrázek iráckých vojáků sděluje, aby se raději vzdali koaličním silám. Můžeme jej proto zařadit i do další kategorie, která je zaměřena na **snížování morálky**. Letáky této kategorie se objevovaly od začátku války. Tak jako v předešlé kategorii, i v této můžeme rozoznat rozdíly v obsahu. Obyvatelstvo bylo těmito letáky vyzýváno nepodporovat režim Saddáma Husajna a za příslib odměny bylo na druhé straně pomáhat koaličním silám, jako v tomto příkladě, sestřeleným koaličním letcům (**obr.6**). Do uvedené kategorie je možné zařadit i příklad letáku na **obr. 7**. Obrázek, který znázorňuje Saddáma Husajna jak ničí Irák, je doplněn textem v znění, že koaliční armáda je tady, aby ukončila utlačující režim Saddáma Husajna.

Obr. 5

Obr. 6

Letáky z této kategorie vyzývaly příslušníky irácké armády, aby se vzdali. Obsahovaly pokyny, jak se mají chovat, když se chtějí vzdát. Na **obr. 8** je znázorněn příklad letáku, patřící do této kategorie. Znázorňuje, že irácká vojska

mají zanechat techniku v skupinách, ne větších než velikost praporu, dělostřelectvo a protivzdušné systémy v polohách pro přesun a s bílou vlajkou na anténách. Osádky této techniky se mají zdržovat ve vzdálenosti asi jeden kilometr od ní, nepřibližovat se ke koaličním silám, čekat na instrukce; důstojníci si mohou ponechat své pistole, ale ostatní musí být odzbrojeni. Na dalším obrázku (**obr. 9**) je příklad další možné formy podání pokynů k vzdání se koaličním silám. Jedna strana letáků vyzývá irácké vojáky (používá slovo „kamarádi“), aby ukázali, že nebudou odporovat koaličním silám a vyslali jasné znamení. Na druhé straně je text, ve kterém jsou uvedeny frekvence a telefonní číslo, kde mohou oznámit, že se hodlají vzdát bez boje.

Obr. 7

Obr. 8

Obr. 9

Protože obsah sdělení v produktech psychologického působení musí dát prostor k přijetí rozhodnutí ovlivňovaného subjektu, tato kategorie letáků byla doprovázena jinými letáky, které znázorňovaly, co se může stát když neuposlechnou těmto pokynům. Na **obr. 10** je uveden příklad takového letáku. Zobrazuje dva kusy zničené techniky, doplněné textem, že tankový prapor Ah Fad Farouq, 70. obrněné divize, nedodržel pokyny koaličních sil, a proto byl zničen. Zbytek textu opakuje pokyny, uvedené v předešlém příkladě.

Další možnou kategorií jsou **informativní letáky**. Letáky této kategorie se nemusí podílet pouze na vedení psychologických operací, ale mohou být využívány k zabezpečení informování veřejnosti pro potřeby např. orgánů CIMIC, informování veřejnosti, pyrotechniků, k uklidnění situace apod. Pro potřeby psychologických operací se uvedená kategorie letáků využívá zejména k představení mezinárodních vojsk. Tyto letáky zobrazují hlavní rozlišovací znaky na uniformách jednotlivých států. Příklad takového letáku je uveden na **obr. 11**, který znázorňuje výsadkáře 82. výsadkové divize v akci a jejich znak. Text letáků obsahuje sdělení, shodné s letáky varovné kategorie (viz obr. 1 a 2). V této kategorii se rovněž objevovaly obrázky vojenské koaliční techniky.

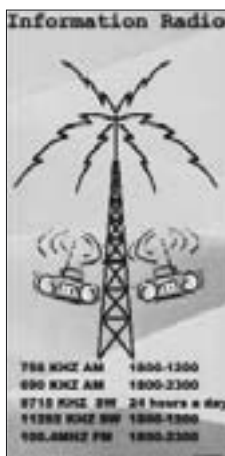
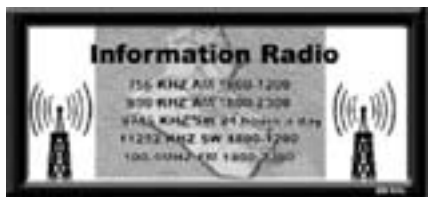
Obr. 10

Obr. 11

V Iráku byly informativní letáky využity orgány informování veřejnosti o vysílacích frekvencích a časech rádiových stanic koalice. Letáky tohoto druhu jsou na **obr. 12**.

Následující kategorií letáků, použitých ve válce v Iráku, můžeme nazvat jako letáky k **demonstraci možností**. Může se použít i termín „zastrašovací“; z hlediska formy textu tyto letáky nemají za úkol zastrašovat. Obsahová náplň demonstruje možnosti vojenské techniky, použité ve vojenských operacích. Příslušníky cílové skupiny, v tomto případě vojáky irácké armády, má obsah letáků přimět k úvaze, zda-li má smysl vést válku proti takovým zbraním

Obr. 12

- zejména, když není možnost je zničit. Na následujícím obrázku (**obr. 13**) je uveden jeden příklad letáku z této kategorie. Zobrazuje satelit nad Irákem, poukazující na nebezpečné látky a na mobilní raketový systém. Leták byl použitý v kampani k odrazení iráckých vojsk od zasazení chemických zbraní. V textu je uvedeno, že koalice má satelitní technologii, která je schopna předem zaznamenat jakoukoliv manipulaci s těmito látkami, včetně příprav k vypuštění raket s nimi.

Poslední kategorii můžeme nazvat **konso-lidační**. Kategorie těchto letáků je využívána zejména v závěru vojenských operací. Vyzývají příslušníky cílových skupin k nastolení pořádku. V Iráku byly letáky této kategorie využity zejména k zamezení rabování, ničení zařízení ropného průmyslu a demilitarizaci obyvatelstva. **Obr. 14** uvádí příklady letáků této kategorie. Vyzývá irácké obyvatelstvo, aby nerabovalo nebo se nepodílelo na ničení ropného průmyslu, protože v konečném důsledku ničí svou budoucnost a prosperitu. V případě nošení zbraní na veřejnosti, bylo irácké obyvatelstvo varováno, že takový akt bude pokládán za nepřátelský a osoba bude pokládána za příslušníka Saddámových vojenských nebo bezpečnostních sil.

Obr. 13

Obr. 14

V nastávajících měsících a letech budou vojenští a političtí specialisté bezpochyby zkoumat veškeré aspekty období od zahájení útoku proti Iráku do jejího skončení za účelem získání co možná nejvíce poučení a informací. Jednou z oblastí zasluhující pozornost (s jasnou implikací pro NATO) je i způsob, jakým se koalice snažila ovlivnit reakce a myšlení jak vojáků, tak civilní irácké veřejnosti, během příprav, po dobu operace a po operaci Iraqi Freedom. Vedle masově mediálních prostředků PSYOPS (rozhlás, rozesílání SMS a e-mailových zpráv klíčovými představitelům iráckého režimu přímo do jejich mobilních telefonů) a taktických elementů PSYOPS (příslušníci PSYOPS ve speciálních vozidlech vybavených reproduktory a tlampači, s tlumočníky přidělenými přímo jednotlivým složkám armády) to byly i letáky, o nichž pojednával tento příspěvek.

Další příklad používaných letáků:

Na levé straně letáku útočí letouny koalice na dva irácké tanky jedoucí po cestě. Text zní: Koalice zničí jakékoli aktivní vojenské cíle. Na pravé straně letáku je zobrazena prázdná cesta, vedoucí k jedné z iráckých památek. Text: Koalice nechce ničit historické památky. A na zadní straně letáku je text: Koaliční síly nechtějí škodit ušlechtilému iráckému lidu. Pro zajištění vlastní bezpečnosti, vyhněte se místům, kde jsou vojáci.

Literatura:

Herbert A. FRIEDMAN. "Operation Iraqi Freedom", <http://psywar.psyborg.co.uk/opiraqifreedom.php>
 "Operation Iraqi Freedom: Leaflets Dropped over Iraq 2002-2003", <http://www.iwar.org.uk/psyops/>

Príspevok predkladá krátkou rekapitulaci vývojových trendů v logistice maďarské armády, a to jak z hlediska zhodnocení současného stavu, tak i z hlediska rozhodujících kritérií dalšího rozvoje. Poukazuje zejména na význam procesů interoperability a směrů umožňujících zvýšit efektivitu logistických procesů, ale i samotného systému logistiky. Předložené zkušenosti a přístupy z procesu transformace systému logistiky maďarské armády mohou být v některých aspektech inspirující i pro rozvoj systému logistiky Armády České republiky.

ÚVOD

Vedení ministerstva obrany maďarské armády vyvinulo za předchozích vládních garnitur značné úsilí při přestavbě ozbrojených sil a jejich nedílné součásti logistiky. Výsledek je z pohledu logistiky mírně řečeno málo znatelný. Lze předpokládat, že částečným důvodem neúspěchu různých, zejména zahraničních subjektů vstupujících do tohoto transformačního procesu bylo to, že neznaly maďarskou realitu a je možné zapochybovat i o jejich vědecko-analytických schopnostech. Základem jejich analýz a úsudků bylo převážně dotazování zainteresovaných aktivních vedoucích pracovníků.

Vedle vysoké odbornosti a informovanosti je pro účinnost takto koncipované poradní činnosti zásadní podmínkou nezávislost vykonavatelů a to jak služební, zájmová, tak i existenční. Při nedodržení uvedených předpokladů se jenom stěží lze povznést nad oborové, partikulární či osobní zájmy. Ti, co jsou bezprostředně zainteresováni na určité přestavbě, nemohou vést vypracování koncepce nového systému, což ale neznamená, že se nepřihlédne k jejich názorům. Ne proto, že by byli odborně nezpůsobilí, ale pro nevyhnutelný střet zájmů, který by vedl k prosazení koncepce z pozice síly a ne s ohledem na principy, na výsledky modelování a na účinnost centrálně stanovených cílů.

Proč je nutná přestavba systému logistické podpory maďarské armády:

- ❑ Současná logistika je především orientována na běžné zabezpečování potřeb vojsk. Systém i cíle vycházejí z předchozí „nedostatečnosti zdrojů“ (pro některé oblasti dodnes charakteristické), tudíž je to důsledek způsobu myšlení orientovaného na přežití.
- ❑ Stávající logistika se neorientuje na podporu operací tak, jak u moderních ozbrojených sil, u nichž je běžný rozpočet tvořen na základě normativů a hlavní pozornost není kladena na zajišťování a udržování potřebných zdrojů, ale soustřeďuje se na rozvoj schopností pro podporu operací.
- ❑ Současná logistika je charakteristická rozdrobenými kapacitami na bázi oborů, provozuje velké množství objektů i když jsou již zásobovací centra částečně integrovány a mnohé logistické vojenské prvky již byly zrušeny. Z neznámých důvodů se velká část rušení dotkla právě prvků podpory operací. Jenom stěží lze vytvořit alespoň jednu provozuschopnou logistickou organizaci (např. jeden logistický prapor), která by mohla dle situace plnit úkol vojenské odborné dílny anebo byla schopna plnohodnotně

demonstrovat činnosti polní logistiky. Zvláště je žádoucí vzpomenout oblast podpory dopravy, protože její funkce jsou značně roztroušeny. Komplexnost, která umožňovala silné a účinné manévrovací možnosti s využitím vnitřních zdrojů při plnění různých úkolů, je rozbitá, kapacity jsou také roztržštěné a přestože při podpoře operací sehrávala zásadní roli, v souvislosti se snižováním počtů a šetřením rozpočtových prostředků byla její činnost jako systému znemožněna.

- ❑ Na velitelstvích druhů vojsk se v důsledku nedostatku materiálně technické báze a rozpočtových prostředků provádí hospodářská činnost se systémově sníženým počtem osob.
- ❑ Při nedostatku platných normativů (s výjimkou několika) je plánování rozpočtu ozbrojených sil subjektivní, kontrola rozpočtu nepřehledná a je předmětem neustálého cyklu v „přetahování“ se při posuzování otázek „stačí, nestačí, plýtvá se“.
- ❑ Jednotky jsou silně závislé od vlastních zdrojů a možností. V oblasti údržby techniky často musí používat takových metod, jako je obrazně řečeno „kanibalismus“.
- ❑ V ústřední sféře široce pojímaného vojenského hospodaření (nazývaného výrobní a spotřebitelská logistika) se rozbujely orgány, které provádí podobné činnosti, snaží se zušlechtit málo efektivní koordinaci a špatně rozdělené funkce. Často jsou velice vzdáleny od základních požadavků na podporu, ale i organizační výstavbu logistiky umožňující základní poslání podpory operací vojsk.

Hlavní směry další modernizace systému

Hlavními směry modernizace logistického systému zabezpečujícího rozhodující cíle, avšak zejména zvýšení způsobilosti podpory operací, a to prohloubením důvěryhodnosti, pružnosti, účinnosti, při současném šetření osob a odstranění bezprizornosti jednotek mohou být:

- ❑ výstavba a rozvoj logistiky na bázi národního hospodářství,
- ❑ využití (nákup) služeb v mírovém období od organizací civilního sektoru,
- ❑ vybudování koncentrované, pružné, vojenské logistické organizace způsobilé k podpoře vojenské operace,
- ❑ zavedení širokého systému norem v zájmu přehlednosti plánování rozpočtu a jeho možného vyúčtování,
- ❑ obnova armádních zásob s proslou lhůtou u vojsk,
- ❑ vytvoření systému informační podpory logistiky.

1. VÝSTAVBA VOJENSKÉ LOGISTIKY NA BÁZI NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

Zapojení národního hospodářství do logistické podpory se může vztahovat jak na úkoly mírového období, tak na úkoly při nasazení, do misí či jiných operací. Při takto deklarovaném předpokladu je nutné si nejdříve ujasnit, které oblasti logistiky lze zabezpečit výhradně armádními silami a prostředky a které úkoly je možné zabezpečovat na bázi národního hospodářství (civilní sféry). Z armádních zdrojů je nutné garantovat ty problémy, které civilní sféra není schopna zajistit, protože se zde nevytvořily potřebné kapacity buď z důvodu, že na ně není civilní požadavek, nebo z bezpečnostních důvodů. Mezi takové specifické oblasti je možné zařadit opravu zbraní a bojových vozidel, ošetřování zásob munice nebo přepravní a dopravní kapacity v bojových a polních podmínkách, atd. Sumárně řečeno, bezprostřední logistická podpora operace v bojových podmínkách nemůže být řešena na civilní bázi.

Možnosti budování vojenské logistiky na platformě národního hospodářství je možné rozdělit do čtyř skupin, které se pochopitelně částečně překrývají, dokonce je žádoucí snažit se o jejich víceúčelovost.

První skupinu tvoří oblast spotřebitelské (udržovací) logistiky v mírovém období a zahrnuje v sobě nákup služeb obdobný tržně směnným obchodům v civilní sféře. Příkladem toho, že se tento požadavek nebral v úvahu, bylo strategicky mylné rozhodnutí o pověření ziskově orientovaných hospodářských společností opravami bojové techniky a elektronických zbraňových systémů. Pozitivním příkladem jsou dobře prosperující centrální prádelny, které poskytují významnou civilní službu dle objednávek právě na základě služeb tržně směnného obchodu. Ze strany vojenské organizace to znamená normativní hospodaření s penězi, což se v praxi projevuje tím, že náklady spojené s běžným zabezpečováním vojenské organizace se rozpočtují na základě norem, a velitelství jednotek objednávají různé služby u organizace zabezpečující chod kasáren (posádky).

Základními předpoklady přechodu k civilnímu zásobování v mírové době jsou:

- ☐ vytvoření širokého okruhu zásobovacích norem,
- ☐ hodnotová analýza,
- ☐ existence odpovídajících finančních podmínek a systému.

Pod organizací zabezpečující chod kasáren si lze ve strukturách armády představit mnohotvárnou hospodářskou formaci s civilními zaměstnanci, která se v mírové době specializuje na poskytování všech druhů služeb pro vojenské organizace. Svůj profil, kapacity a počet zaměstnanců pružně přizpůsobuje nárokům. Základní profilací představuje zabezpečení osob komplexem služeb, zejména jejich stravování, provozování bufetu, ale taktéž údržbu bojových a ostatních vozidel, provozování informačních systému mimo armádní síť, skladování materiálových zásob, poskytování služeb kultury a provoz budov.

Tento okruh úkolů by mohla ve spolupráci řešit logistická ředitelství a ředitelství správy majetku jako je např. dnes provozovaná HM EI a. s. Elektronická, logistická a majetek spravující akciová společnost ve vlastnictví maďarské armády nebo na jejich bázi vytvořená organizace provozu kasáren. Účelnou společenskou formou by mohla být veřejně prospěšná společnost nebo i akciová společnost.

Druhou skupinou jsou zásoby materiálu určené pro státní rezervy a údržba armádních zásob materiálu. Vztahuje se to i na materiály pořízené směnnými obchody. Požadavky sféry obrany jsou dány jednak potřebami maďarské armády a zároveň požadavky vyplývajícími z kompetence Národní podpory příjmu cizích jednotek, zakotvených v „Článku V“ mezinárodních smluv o posílení obrany Maďarské republiky příchozími spojeneckými vojsky. Prakticky to znamená, že ve vyčleněných skladech se určením „úrovně nedotknutelných zásob“ zabezpečuje pro jednotky okamžitá dispoziční pohotovost materiálů. Takové sklady zpravidla nedisponují technickými prostředky hromadného výdeje materiálu. Jejich provozování znamená pro armádní rozpočet jenom nepatrné náklady. K zabezpečování všech potřeb a požadavků mezi zahraničními vojsky a civilní sférou stojí hospodářská organizace ve vlastnictví armády, a to HM EI - Elektronické, logistické a majetek spravující ředitelství, které bylo vytvořeno jako prvek řízení pro interní potřeby armády, ale také k řízení vztahů mezi podnikatelskou sférou a zahraničními jednotkami. Takto zaměřenou činnost uvedeného subjektu je možné rozvíjet k výraznější podpoře maďarské armády v mírových podmínkách.

Třetí skupina je představována využitím různých civilních kapacit jak v zájmu naplnění základního poslání armády, tak i zabezpečení požadavků Národní podpory příjmu zahraničních jednotek. Civilní spolupráce, která může být rozvětvená, při logistické podpoře (zásobování) zahraničních jednotek závisí především od toho, jak civilní sféra zná předpokládané zahraniční nároky, národní zvláštnosti, technologie a v určitých oblastech, např. v oblasti oprav a servisu i kódový systém výrobků NATO. Je to jeden z předpokladů i pro kooperaci ve vojenském průmyslu.

Zde je žádoucí zdůraznit nutnost přípravy dané civilní společnosti na vojenské podmínky, což z hlediska nákladů představuje jenom zlomek celkových nákladů na zřízení samostatné vojenské kapacity. Na rozvoj kapacit poskytujících služby na základě úspěšných tendrů mohou být využita různá motivační a podpůrná řešení, např. zachování stávajícího počtu pracovníků, daňové úlevy za skladované zásoby, garance dlouhodobějších objednávek v případě dosažení stanovené kvality, poskytnutí speciálních opravárenských technologií, atd. V případě patřičně připravených projektů lze získat značnou podporu z Bezpečnostního a investičního programu NATO. Realizace projektu tohoto typu potom může indukovat civilní objednávky velké hodnoty.

Čtvrtou skupinou je vytvoření systémů a prostředků tzv. dvojího určení, které jako výsledek určitých kompromisů při využívání a doplňkových technických řešeních, jsou vhodné pro plnění jak civilních, tak i vojenských úkolů. V době míru jsou využívány v národním hospodářství. Pro své vyšší schopnosti jsou dobře využitelné při odstraňování katastrof a jsou plně využitelné v případě nejvyšší katastrofy, v době válečné situace. Vhodným příkladem jsou dříve vytvořené domácí „TS“ vlečné čluny - mosty nebo vlaky a autobusy s možnou přestavbou na přepravu raněných. Jsou i mezinárodní příklady jako těžká trajlerová přepravní kapacita vojsk v Norsku nebo i těžkotonážní přepravní kapacita s výměnnou nástavbou ve Finsku, sloužící v mírové době v národním hospodářství. Při vývoji prostředků dvojího určení se zpravidla využívá společné nebo poměrně podílové financování za účasti více rezortů, společností či soukromých firem. Současná pravidla státního rozpočtování tomuto trendu nepřejí i když by se tímto způsobem ušetřily značné prostředky ze státního rozpočtu. Například realizace programu údržby vojenských přepravních vozidel integrovaných do národního hospodářství by snížila bezbrannost venkova v případě povodní nebo sněhových kalamit.

1.1 STÁTNÍ LOGISTIKA JAKO MOŽNOST A RACIONÁLNÍ METODA

Tradí se, že stát je zpravidla nejhorší vlastník, ale není to zákonitost. Stát musí aplikovat přístup vlastníka, jehož jedním z nejdůležitějších prostředků je státní logistika.

Obsahové vymezení státní logistiky: vzájemně sladěná činnost státních nebo částečně státních systémů v zájmu stanoveného cíle, způsob nazírání aplikující princip synergie, právní zázemí, organizace, technologické metody, množina cíleně vytvořených zařízení a prostředků, která sleduje optimalizaci nákladů na státní úkoly dle rezortů.

Systém funguje dle právních norem, které nutí státní organizace různých sfér ke spolupráci, ke snížení provozních nákladů, ke sladění motivace ve prospěch rozvoje dle možnosti na domácí bázi a určuje koordinační orgán, který disponuje potřebným rozpočtem ke splnění úkolu.

Z organizačních postupů je možné vyzvednout stálý nebo přechodný řídicí orgán, který je schopen aktivizovat stanovené části zdrojů náležící jiným sférám a tyto provozovat ve pro-

spěch plnění cílů, neodpovídajících jejich základnímu poslání dle předem vypracovaných plánů aplikace. Klasickým příkladem tohoto je ochrana proti povodním nebo odvrácení katastrof.

Velké možnosti při optimalizaci poskytuje i používání společných zařízení. Jedním z nich je Vojenské dopravní centrum s podřízenými oblastními velitelskými a řídicími orgány MÁV (Maďarské státní dráhy).

Dalším příkladem je heliport vybudovaný v Tatě, který slouží jak vojenským, tak civilním účelům. Dle usnesení vlády i Taszárské letiště bude mít vojensko-civilní využití. Mnoho jiných možností ještě není využitých. Podobným způsobem by bylo vhodné rozvíjet i centra logistických služeb. V oblasti víceúčelového rozpočtu s různým posláním a v oblasti státních podpor (např. zemědělství, rozvoj venkova, doprava, zdravotnictví, obrana) jsou rovněž velké možnosti pro uplatnění idey společné logistické podpory.

Systém státního rozpočtu, vybudovaný na odvětvových ministerstvech, vyžaduje v případech takových státních úkolů, jako je Národní podpora příjmu zahraničních vojsk vyplývající z členství v NATO nebo využití národohospodářského potenciálu pro obranu, činnost nezávislého orgánu z důvodu koordinace mezi ministerstvy a zvláštností financování vyplývající z mezirezortní zodpovědnosti. Úřad předsedy vlády je vhodným orgánem, ale bylo by nutné, aby jeho součástí byla instituce **pověřence vlády** (dle možnosti se samostatným rozpočtem) pro sladění činnosti a národohospodářských systémů v oblasti obranných cílů. Tento orgán by vedle přípravné činnosti v mírovém období, fungoval **v případě krizové situace jako řídicí orgán**, doplněný o různé operativní skupiny delegované z různých ministerstev.

Další možností pro značné zvýšení obranné zainteresovanosti by bylo, aby se u ministerstev značně ovlivňujících civilní podporu vojenské obrany, dle vzoru většiny členských zemí NATO, znovu zavedla vojenská zastupitelstva, která byla pod heslem „přehnané militarizace“ zrušena.

2. PŘESTAVBA STRUKTURY VOJENSKÉ LOGISTIKY

Nová organizace logistiky musí být úsporná k lidským zdrojům, aby mírové počty ozbrojených sil byly ve větší míře způsobilé ovládat zbraně a logistika byla schopna podporovat operace. Modernizace logistiky má vést ke snížení nákladů podle oborů a k odhalení zdrojů ke kvalitativnímu rozvoji.

Výstavba řídicích orgánů vojenské logistiky ještě není plně orientována na funkčnost a procesní schopnost i když vytváření centralizovaných zásobovacích center se již ubírá tímto směrem.

Jedním z nejznámějších principů logistiky je kvantifikace, což znamená, že téměř **na všechno existují normy**, vše má svou známou hodnotu a vše se může ošetřovat a sumarizovat s podporou výpočetní techniky. Lze tedy konstatovat, že je možné přijímat podložená hospodářská rozhodnutí. Dnes je možné tvrdit, že kvůli množství neúčelných údajů v účetnictví, se nezná skutečná hodnota jednotlivých komodit po dobu životního cyklu. Pro moderní vojenskou logistiku je známá **integrovaná distribuční síť**, jejíž součástí jsou zeměpisně vhodně umístěné **báze skladování a zásobování různého materiálu**, které vytváří základ moderního skladování a organizace přepravy.

V NATO existují jednotné **materiálové skupiny**, v ozbrojených silách členských zemí **fungují systémy zásobování dle materiálových skupin**. Národní systémy se v různé míře liší od sebe

a od jednotného uskupení materiálů NATO, ale tato skutečnost není na překážku organizování logistické spolupráce dle principů NATO při společných operacích.

Je však nevyhnutné, aby i maďarská armáda přešla k aplikaci materiálových skupin. V zájmu toho je v první řadě nutné „odhalit“ filozofii vytvoření materiálových skupin a následně vytvořit takové seskupování, které je nejbližší k současnému systému, aby změna znamenala co nejmenší zmatek. To vše je možné dosáhnout tehdy, když se materiálové seskupování uskuteční vzhledem k dominantnímu pohybu materiálu a základním logistickým funkcím.

Podle pohybu materiálu v zásobovacím systému se markantně odlišují zásobovací komodity, které zařazujeme do všeobecného zásobovacího řetězce všech vojenských struktur. K těmto materiálům patří střelivo, pohonné hmoty a strava. Jejich společným jmenovatelem je velké množství a jednorázové použití. Spotřeba střeliva a pohonných hmot je přitom ve značné míře závislá od forem operací. Se značně rozsáhlou spotřebou střeliva se počítá v obranných bojích a naopak u mírových operací spjatých s hlídkovou činností dochází k velmi vysoké spotřebě pohonných hmot.

Výstrojní materiál (osobní výstroj) se i dnes řadí kvůli tradiční podřízenosti týlu k zásobovacím materiálům, i když **nejsou jednorázového použití**. O jejich doplňování a výměnu je nutné pečovat zpravidla ve stanovených cyklech, jak o praní, chemické čištění a opravy oděvů. Pohyb materiálu tohoto druhu je tedy specifický.

Ke druhé skupině dle pohybu materiálu můžeme zařadit provozní a opravárenský materiál, který je součástí prostředků opravárenských jednotek a dílen a proto je účelné jeho skladování ve skladech při opravárenských jednotkách. Za prostředek možno považovat zařízení vícenásobného užití (zbraň, vozidlo), které se stává spotřebitelem materiálu (energie) při svém užívání.

Lze předpokládat, že **vytvoření materiálových skupin způsobí nejmenší problémy tehdy, když je přiřadíme k základním logistickým funkcím**. Tím se stane jednoznačným i odpovědnost za materiál a zásobování. K základním funkcím je možné přiřadit i výkonné struktury, což má prvořadý význam i z hlediska rozvoje účinného řízení procesů plánování, vzdělávání a způsobilosti.

Dle výše uvedeného je možné k základním logistickým funkcím zařadit následující materiálové skupiny:

Materiálová funkce:

- I. Střelivo, raketový a jiný bojový materiál
- II. Osobní výstroj
- III. Strava
- IV. Pohonné hmoty, IV. a) Pohonné hmoty letecké
- V. Zpravodajský a informační materiál
- VI. Materiály, které nelze normovat (např. v opevněních, protichemické, úklidové, atd.)

Technická funkce (údržba, opravy):

- VII. Bojové prostředky a náhradní díly (provozní materiál), dílenské a technické zařízení opravárenských struktur, opravárenské technologie
- VIII. Letecké prostředky a letecké náhradní díly (provozní materiál), opravárenské technologie a zařízení technické obsluhy

Dopravní funkce:

- IX. Technika dopravního systému (přepravní, manipulační, skladové prostředky a materiály)

Velitelství letectva by vzhledem ke specifickému významu materiálových skupin IV. a VIII. mohlo v tomto případě působit jako nadřízený rozpočtový orgán s působností materiálového hospodáře.

Z výše uvedeného lze odvodit následující závěry:

1. Je nutné vytvořit nové uskupení materiálů na základě výsledků hluboké analýzy, materiální odpovědnost určit dle **základních logistických funkcí**, na základě jejich dominantního postavení a **toku** v zásobovacím systému.
2. Na základě územního principu vytvořit skladovací a zásobovací báze různorodého materiálu, které je možné moderně provozovat. Tím je možné ze systému stáhnout veliké množství objektů a zbylé zabezpečit moderními skladovacími a manipulačními prostředky.
3. Každou službu, která výslovně nevyžaduje vojenskou odbornost, přesunout do civilní sféry.
4. Je nutné komplexně řešit právní, strukturní a technické zázemí **dopravní a přepravní (manipulační) podpory** dle principů NATO a praxi odpovídající v členských zemích, systematizovat roztříštěné funkce a kapacity, obnovit jednotné chápání logistiky a zvýšit požadavek na schopnost podpory operací.
5. Výkonné logistické struktury orientované na **podporu operací** je nutné koncentrovat na úroveň **brigády a centra**.

3. ZÁKLADY ORGANIZAČNÍ STRUKTURY VOJENSKÉ LOGISTIKY

Úroveň brigády

Logistickou strukturu brigády v době míru je účelné koncentrovat do logistického praporu:

- a) který v případě tradičního, válečného použití (po následné mobilizaci) je schopen prostřednictvím podřízených logistických jednotek poskytnout logistickou podporu všem bojovým prvkům (podpůrnými rotami logistiky sestavenými vzhledem k bojové hodnotě a úkolům bojových skupin) a dále pro udržování určených zásob materiálu brigády,
- b) který v případě neválečných operací je způsobilý vyčlenit menší jednotku pro logistickou podporu účelově vyčleněného uskupení z brigády, respektive po posílení z centrální úrovně je schopen provozovat doplňovací řetězec a společnou logistickou bázi. Současné užití obou alternativ (a, b) je pochopitelně nemožné,
- c) kde je v integrované struktuře nutné vytvořit jednoznačně profilované jednotky na nejnižší úrovni, čímž může být přepravní rota s podpůrnými prvky přepravy - řídicí dopravy, správce nákladu a doprovod transportu.

Dle výše uvedeného je zřejmé, že ani ve válce, ani v mírové době nedisponují bojové prapory tabulkovými počty „vlastních“ logistických jednotek, ale jsou pro ně z praporu logistiky brigády vyčleňovány „na míru šité“ jednotky logistické podpory sestavené s ohledem na aktuální úkoly a bojovou hodnotu činnosti. Toto řešení je pružné a efektivní, protože nepřipouští „nečinné“ logistické kapacity.

Centrální logistická struktura

Na úrovni centra je žádoucí vytvořit takové koncentrované kapacity, které působí odpovídajícím způsobem, jsou způsobilé k rozvoji vojenství, slouží jako báze mobilizace a jsou schopné vyčlenit síly logistické podpory odpovídající úkolům, např. pro vojenskou organizaci provádějící mezinárodní činnost nebo pro stanovené součinnostní síly.

Značně zanedbanou a sníženou způsobilost podpory operací dnešní logistiky lze překlenout především rozvojem podpory dopravy a centralizace zásob. Jde o vytvoření komplexní přepravy, které se především váže na přepravní funkce a je schopno provozovat i zásobovací řetězec, tj. na Centrální přepravní pluk, který má k dispozici střední a těžké přepravní prostředky, nakládací a manipulační prostředky, síly zabezpečující dopravní cesty (řízení dopravy, údržby silnic a mostů) a síly doprovázející transporty.

Je tedy účelné i v **mírové době** udržovat dopravně technickou sílu, kterou by bylo možné, na základě zkušeností Maďarského technického kontingentu (MMK) v Bosně, vytvořit **se sníženými** mírovými počty a s využitím pracovních sil konajících náhradní civilní službu. Vedle účasti na odvrácení katastrof, by jejich úkolem v mírové době byla i realizace rozvoje dopravní infrastruktury. (MMK od začátku své činnosti řešil obnovu, výstavbu a udržování dopravní infrastruktury, jeho činnost orientovaná na technické zabezpečení klasické podpory bojové operace byla nepodstatná).

Návrh centrální struktury materiální a technické podpory

Potřebné zázemí materiálních a technických funkcí je schopen zabezpečit koncentrovaný subjekt, který je schopen realizovat zásobování na územním principu a funguje se značně sníženými počty vzhledem k současné situaci. Neexistují tzv. ústřední sklady dle oborů. Jejich úkoly virtuálně přebírají zásobovací střediska. Ani tři oblastní skupiny nejsou „povinné“, je to alternativa, která je maximalizovaná (viz **tab.**).

OBLAST ZA DUNAJEM	MEZI DUNAJEM TISOU	OBLAST ZA TISOU
1. zásobovací báze	2. zásobovací báze	3. zásobovací báze
1. regionální opravárenská báze bojové techniky (prapor) a sklad náhradních dílů	Centrální opravárenská báze a sklad náhradních dílů (na bázi Currus, a. s.)	2. regionální opravárenská báze bojové techniky (prapor) a sklad náhradních dílů
Regionální letištní opravárenský podnik letadel a sklad oborového materiálu	Centrální opravárenský podnik letadel a centrální sklad letadlového materiálu	Regionální letištní opravárenský podnik letadel a sklad oborového materiálu
Civilní opravárenský podnik motorových vozidel (vítěz tendru)	Civilní opravárenský podnik motorových vozidel (vítěz tendru)	Civilní opravárenský podnik motorových vozidel (vítěz tendru)

Tab.: Organizační struktura podle územního principu

Uvedená organizační struktura odráží územní princip, který je již sám o sobě racionální. Současně je budován na existujících strukturách, včetně letišť (na základě řeckého příkladu) a dále v sobě zahrnuje i využívání národohospodářské báze. Jedna zásobovací báze materiálu se může orientovat na úkoly materiální podpory Národního podpůrného prvku a obdobně i jedna opravárenská báze (prapor).

ZÁVĚR

Modernizaci vojenské logistiky maďarské armády je nutné vidět a provádět v co nejširším rozsahu tak, aby to vedlo ke zvýšení rozpočtové účinnosti, důvěryhodnosti, pružnosti a způsobilosti podpory operací, aby se vyčleněné prvky dobře přizpůsobily požadavkům NATO, resp. patřičně podpořily přijaté závazky. Souběžně s tím, jako výsledek racionalizace, se musí získat zdroje na rozvoj logistických schopností, logistické systémové techniky a infrastruktury. Dále je nutné jako prioritu řešit otázku mobility, z čeho musí vyplynout rozhodnutí o úrovni mobility nabízených sil, protože to určuje nutnou logistickou a především dopravně podpůrnou způsobilost.

Závěrem lze konstatovat, že výstavba účelné struktury ozbrojených sil je nepředstavitelná bez modernizace logistiky. Není možné, aby se namísto předchozího pojmu materiálně technické zabezpečení zavedl jenom pojem logistika. Materiálně technické zabezpečení se musí přestavět v logistiku na základě moderních znalostí NATO a výsledků vlastního výzkumu.

Literatura:

- BÁTHY, S. „A nemzetgazdaságmint a Befogadó Nemzeti Támgatás és a Nemzeti Támgató Elem bázisa.“ *Katonai Logisztika*, 1998, 3. szám, 3. oldal.
- BÁTHY, S. „Az ország területé védelmi célú előkészítésének logisztikai feladatai a közelmúlt tükrében“. *Katonai Logisztika*, 2002, 4. szám.
- Allied Joint Movement and Transportation Doctrine, 2002.
- CHISTOPHE, J. A francia haderő átalakításának logisztikai tapasztalatai. ZMNE, 2001.
- JÁROSCSÁK, M. A befogadó nemzeti támgatás logisztikai feladatai. ZMNE, 2001.
- Bundeswehr und Wirtschaft. Internet <http://wirtschaft.bundeswehr.de/projekte/html>
- GRAZIANO, C. „The adherence Logistics.“ *Rivista Militare*, 2000, No. 3.

Česká zahraniční politika stojí krátce před dosažením konečného cíle cesty na Západ, před definitivním vstupem do Evropské unie. Většinu závažných problémů vyřešili vyjednavací. Zbývá hlavně otázka evropské ústavní smlouvy a společná zahraniční a bezpečnostní politika. Nejde o simplifikovanou volbu mezi NATO na jedné straně a „Evropou“ na straně druhé. Česká bezpečnostní politika je zakotvena ve spojení s USA a NATO je jediný smluvní garant těchto vztahů.

Otto Pick
Uskutečnění původních priorit české zahraniční politiky
Mezinárodní politika 1/2004

Článek vysvětluje úlohu letectva za mírových a humanitárních operací a při řešení krizí v koaličním, resp. mezinárodním rámci, tvořeném státními orgány, ozbrojenými silami a nevládními organizacemi. Je určen nejen pro důstojníky letectva, ale také pro důstojníky zařazené do orgánů velení koaličních sil určených k mírovým a humanitárním operacím, kteří se podílejí na rozhodování o použití letectva za těchto operací.

Letectvo je schopno působit na všech úrovních celého spektra mírových a humanitárních operací. Každá z mírových a humanitárních operací má řadu specifických vojenských aspektů. Článek popisuje použití letectva při

- ☐ prevenci konfliktů,
- ☐ udržování míru,
- ☐ posilování míru,
- ☐ vytváření míru,
- ☐ a poskytování humanitární pomoci.

Prevence konfliktů

Prevence konfliktů je zaměřena na zachování stability a k předcházení vertikální a horizontální eskalace krizí. Prostředky k tomu jsou vedení dialogu, preventivní rozvinutí, operace pro vytváření míru (včetně dohod o kontrole zbraní) a sociální a kulturní aktivity. Vojenské možnosti budou použity pouze tehdy, když diplomatická anebo politická opatření pro prevenci konfliktu nebyla účinná.

Prevence konfliktů může zahrnovat:

- ☐ **pozorování**, jež přispívá ke včasnému varování o hrozícím konfliktu, což umožní přijmout diplomatická nebo vojenská opatření,
- ☐ **stabilizační opatření**, která sníží ohrožení v oblasti a mohou zahrnovat oznámení vojenského cvičení, vysílání skupin ke zjišťování situace anebo výměnu personálu pro vytváření vzájemné důvěry,
- ☐ **preventivní rozvinutí** vojenských jednotek v oblasti hrozícího konfliktu, což vyžaduje souhlas místních orgánů.

Prevence konfliktů je především diplomatickým procesem vedeným s cílem vyloučit eskalaci. Za takové situace je nutno vykonat kroky ke zvládnutí situace. Ozbrojené síly působí pro podporu civilních orgánů ve snaze zachovat mír. Je možno používat pozorovatele, družice, radary, průzkum aj., a to bez snahy o uplatnění dominantní role.

Letectvo v této fázi řešení krize může být velkým strategickým přínosem. Nebylo by správné rozvinout bojovou sílu letectva příliš brzy, protože by to mohlo být posuzováno jako hrozba

a eskalace. Avšak dobře vyvážená a přiměřená bojová síla může mít odrazující a odstrašující vliv na strany konfliktu. Musejí být připraveny plány pro skutečné rozvinutí letectva v případě eskalace krize do následné akutní fáze.

Při prevenci konfliktu je nutno pozorně sledovat strany konfliktu. Letectvo může být zasazeno ve velkém měřítku pro zásobování a rozdělování pomoci a prostředků a pro dopravu odborníků a vybavení pro zabezpečení civilních orgánů podílejících se na prevenci krize. V případě akcí stran v konfliktu může být žádoucí intervence.

Vedle použití základních zásad pro vojenskou akci je při použití letectva nutno splnit tyto podmínky:

- ☐ velení a řízení: koordinace a patřičné řízení všech aktivit letectva jsou důležité pro zajištění hospodárnosti úsilí a maximální efektivity,
- ☐ kombinace typů letadel: úkoly budou vyžadovat různé typy letadel, od dopravních letounů dlouhého doletu pro přepravu delegací, až po letadla schopná působit v ne snadném terénu a po vrtulníky pro pokrytí odlehklých oblastí.

Používání letectva je pružné a závisí na potřebě. Potřebné prostředky je možno neustále přizpůsobovat. Je nezbytná koordinace se současnými humanitárními úkoly. Civilní orgány mohou vyvíjet rozsáhlé úsilí s využíváním charterových letů. Taktickou dopravu může zabezpečovat hostitelská země. Když neexistuje civilní doprava, mohou leteckou dopravu zajistit země podílející se na vyjednávání.

Koncepce operací musí odpovídat podmínkám, které zajistí stabilitu, nebo které umožní dohodnout přijatelnou mírovou formuli. Pozorovatelé a monitorovací orgány mohou být velkým přínosem přesahujícím výdaje s nimi spojené. Používání letectva je méně důležité, avšak musí být operačně a logisticky připraveno pro rychlou eskalaci krize.

Při zpracování koncepce operací je nutno mít na mysli tyto aspekty:

- ☐ pravidla zasazení,
- ☐ poskytování letecké přepravy,
- ☐ poskytování spojení v prostoru operací,
- ☐ zabezpečení,
- ☐ udržení pružných a pohotových operací,
- ☐ optimalizace velení a řízení.

Ve stadiu prevence nemusejí být do mírového procesu zapojeny všechny druhy ozbrojených sil, ačkoli musejí být zpracovány plány pro jejich použití v případě eskalace krize. Ke sledování jednání a poskytování rad civilním orgánům budou pravděpodobně zařazeni jednotliví důstojníci druhů ozbrojených sil. Letectvo může strategickou a taktickou přepravou poskytovat významné možnosti, zvláště za situací, kdy je nedostatek času.

Závěr. Při prevenci konfliktů je pravděpodobné, že diplomatická jednání a opatření budou mít přednost před vojenskou akcí. Vojenské síly budou pravděpodobně použity ke zvýšení stability a poskytování pomoci a ochrany. Letectvo bude mít podpůrnou úlohu při zvyšování rychlosti, jíž může být dosahováno dílčích politických cílů a rozdělována pomoc. Tato část operací je důležitá pro plánovací cyklus a vojenské síly musejí být připraveny rychle reagovat na každou eskalaci, přičemž si musejí zachovat dominantní přítomnost.

Udržování míru

Udržování míru spočívá v zabraňování, zmírňování anebo ukončení nepřátelství mezi státy nebo uvnitř států. Zahrnuje zasazení vojenských sil v daném prostoru. Přejít k udržování míru znamená důležitou změnu v povaze krize. Vojenské síly musejí jednat s formálním souhlasem dotčených stran. Jestliže strany nedodrží dohody, eskalace k udržování míru může být nezbytná.

Udržování míru může zahrnovat zajištění svobodného používání mezinárodních vod a mezinárodního vzdušného prostoru. Udržování míru může následovat po prevenci konfliktu a může zase vést k posilování míru a zároveň k humanitárním operacím včetně evakuace. Důležitým úkolem bude přítomnost vojenských sil pro zabránění vzniku násilí.

Úkolem letectva nebude hrát rozhodující úlohu při udržování míru jako při posilování míru. Bojové použití letectva by mohlo být posuzováno jako provokace, a proto se bude řídit politickými, vojenskými a geografickými faktory.

Nicméně bude úkolem rozšířené používání taktické přepravy pro dosažení pružnosti pozemních sil, podpora poskytovaná

- ☐ vrtulníky pro zajištění rychlého zákroku pozemních sil,
- ☐ snímkový a elektronický pozorování pro monitorování
- ☐ aktivit proti sobě stojících stran, vytváření vzdušných velitelských a řídicích stanovišť pro usnadnění koordinace, jakož i pohotovost letounů protivzdušné obrany a letounů pro ofenzivní podporu pozemních sil pro případ eskalace.

K úspěchu přispívá řada faktorů:

- ☐ vhodná pravidla zasazení,
- ☐ disponibilita dobře připravených a vycvičených jednotek,
- ☐ přístup do prostoru operací,
- ☐ patřičný výcvik pro klima a terén,
- ☐ doplňování zdrojů,
- ☐ získávání a upřesňování průzkumných údajů.

Vojenská zasazení se budou s největší pravděpodobností uskutečňovat v mezinárodním rámci a národní kontingenty musí být komplementární. Avšak některé kontingenty mohou být podmíněny přáním získat vliv na vyšší stupně mezinárodní struktury velení, nebo prostým výběrem použitelnosti. Proto může být určitá duplicita prostředků nevyhnutelná. Udržování míru bude vytvářet vysokou potřebu strategické a taktické letecké přepravy pro zajištění pružnosti pozemních sil a pro vytvoření možnosti „násobitele síly“.

Průzkum a včasné varování musejí být rozšířeny pro zajištění soustavných průzkumných údajů, přičemž přímá letecká podpora musí být viditelně připravena, aby zajišťovala zřejmé odstrašování od eskalace. Protivzdušná obrana bude nezbytná, jestliže proti sobě stojící strany mají věrohodnou schopnost narušovat letecké operace, a letecké síly musejí být patřičně zajištěny spolehlivou pozemní obranou a pozemní protivzdušnou obranou.

Zásada převahy při eskalaci je velmi důležitá, aby vojenské síly byly schopny pokračovat v operacích proti opozici. Vojenské síly musejí mít, a musí být zřejmé že mají schopnost eskalovat dále a rychleji než domorodé síly. Převaha při eskalaci nesmí být v rozporu se zásadou proporcionality a nejlépe se jí dosáhne otevřeným plánováním zasazení, diplomatickým jednáním

a tím, že se proti sobě stojícím stranám dá jasně na vědomí, že převaha při eskalaci je možná. Převahy při eskalaci se nejlépe dosáhne, když jsou soupeřící strany přesvědčeny, že každé rozšíření agresivního chování proti mezinárodním silám by bylo kontraproduktivní.

Důležitými faktory jsou:

- ☐ plánování zasazení pro posilování míru,
- ☐ plánování zasazení pro bojové použití letectva,
- ☐ podpora mírových jednání,
- ☐ jasné struktury velení a řízení,
- ☐ jasné směrnice o vojenských cílech,
- ☐ bezpečnost vojsk pro udržování míru,
- ☐ logistická podpora vzdálených operací,
- ☐ vojenské možnosti domorodých sil.

Závěr. Operace pro udržování míru musejí mít pověření, jasné politické a vojenské cíle, podle nichž je možno hodnotit vojenský požadavek pro použití vojenské síly i použití vojenské síly, a souhlas zúčastněných stran. Aby byly rozvinuty síly dostatečné pro dosažení politických cílů, bude obvykle nutno působit jako součást existující aliance anebo nějaké účelové koalice. Převaha při eskalaci je nezbytným předpokladem pro úspěšnou operaci pro udržování míru. Letectvo má důležitou podpůrnou, průzkumnou a odstrašovací úlohu při podpoře operací k udržování míru. Vysoká pohyblivost, nepřetržité pozorování, rychlá a přesná palebná podpora a převaha ve vzduchu umožňují zasadit minimální počet pozemních sil, a to při zajištění zvýšené úrovně jejich ochrany, a napomáhají při prevenci eskalace konfliktu domorodými silami.

Posilování míru

Operace pro posilování míru jsou zaměřeny na přítomnost vojsk, embargo, blokádu, nátlak, stálá donucovací opatření a intervenci. Jsou to akce podle hlavy VII Charty Spojených národů využívající vojenské prostředky pro obnovení míru v oblasti konfliktu. Operace pro posilování míru mohou být rozděleny na operace vně území protivníka a na operace na území protivníka.

Letectva se v operačním smyslu zpravidla netýkají tyto druhy vojenských operací pro posilování míru: přítomnost vojsk, embargo, blokáda a nátlak, protože tyto operace jsou vedeny vně území protivníka. Avšak je nutno brát v úvahu potenciál strany účastnící se konfliktu ovlivňovat operaci (ofenzivní letectvo, taktické balistické rakety, pozemní protiletadlové rakety dalekého dosahu).

Když se letectvo používá na území protivníka, nebo když je tam umístěno, jeho použití bude ovlivněno povahou nebo charakteristikami konfliktu (konvenční - subkonvenční). To je případ průvodních nátlakových opatření a intervence. Když je povaha konfliktu charakterizována jako konvenční, letectvo, jež je omezováno pouze technickými vlastnostmi, může být zasazeno pro téměř všechny úkoly. Když na druhé straně je konflikt charakterizován jako subkonvenční, pak je nutno posoudit situační omezení pro použití letectva. Formulace jasné představy o specifických okolnostech bude důležitá pro úspěch a pouze potom bude možno posuzovat úlohu letectva v kontextu jeho předností a omezení.

Když se ujasní povaha a specifické okolnosti oblasti, v níž mají být vedeny operace pro posilování míru, je možno přijmout rozhodnutí o tom, jaké úkoly bude plnit letectvo v souladu s vydaným pověřením.

Letecké operace pro posilování míru v konvenčním konfliktu budou velmi pravděpodobně zahrnovat všechny tradiční prvky letecké války, tj.:

- ☐ operace proti letectvu a kosmickým prostředkům,
- ☐ strategické ofenzivní operace, rozvrácení a operace přímé letecké podpory,
- ☐ letecká přeprava, doplňování paliva za letu, elektronický boj, psychologické operace, pozorování, včasná výstraha a průzkum,
- ☐ vyčlenění, provoz a obrana základen, logistické zabezpečení a podpora kosmickými prostředky.

Všeobecně řečeno, nepokoje, sabotáž, terorismus, povstání, spiknutí a ozbrojený konflikt mají specifické nekonvenční charakteristiky, za nichž jsou prováděny operace pro posilování míru. Těchto pět oblastí konfliktu obvykle nepřipouští přímé použití palebné síly, nebo zahrnuje jen omezené přímé použití palebné síly. Úloha letectva bude zahrnovat spíše jen podpůrné úkoly a nikoli přímé bojové úkoly.

Hlavní **úkoly letectva** v těchto konfliktech, většinou nekonvenčních, budou tyto:

- ☐ operace proti letectvu,
- ☐ přímá letecká podpora a rozvrácení sil protivníka,
- ☐ psychologické operace, pozorování, včasné varování, průzkum, letecká přeprava včetně doplňování paliva za letu,
- ☐ operace bojové podpory,
- ☐ vyčlenění, provoz a obrana základen a logistické zabezpečení.

Úloha letectva v operacích na posilování míru může být ovlivňována zvláště politickými a vojenskými omezeními, infrastrukturálními, geografickými a klimatickými podmínkami jakož i metodami (charakteristikami) operace stran zúčastněných v konfliktu.

V souhrnu může být použití letectva za operací pro posilování míru zaměřeno na všechny prvky letecké války. Metoda a míra jeho použití mohou, na rozdíl od letecké války za operací kolektivní obrany, být značně ovlivněny politickými cíli operací na posilování míru. V důsledku toho nemohou být doktríny, zásady a postupy pro použití letectva automaticky považovány za použitelné v operacích pro posilování míru. Kromě toho, tradiční doktrína a postupy letecké války nemohou být ve všech případech vhodné pro nové operační a taktické postupy jako embargo, prosazování bezletových pásem, blokáda, podpora humanitárních operací a přímá podpora sil pro posilování míru v hloubce. Udržování politické nadvlády a vyloučení vedlejších škod jsou důležitými faktory.

Existuje řada operačních požadavků, které spolu s výše popsanými charakteristikami letectva mohou být považovány za faktory operačního úspěchu:

- ☐ **Pravidla zasazení.** Politicky dohodnutá pravidla zasazení jsou důležitá pro úspěch operací.
- ☐ **Přípravenost.** Nejlepším způsobem pro přípravu operací pro posilování míru v pravidelných anebo nepravidelných konfliktech je vybrat vojenský personál a jednotky nejlépe vhodné pro působení v těchto zvláštních druzích konfliktů.

Zvláště v subkonvenčních podmínkách to vyžaduje vhodné jednotky pro „speciální letecké operace“.

Kombinace zbraní je potřebná, aby mohla být přizpůsobena různým situacím. Jinými slovy, kombinace zbraní musí být upravena pro požadované operace, přičemž je nutno mít na mysli těžiště, proti nimž bude použita především. Proto se musí skládat ze zbraní vzduch-vzduch, vzduch-země a z pozemních, letounových anebo kosmických senzorů ve správné kvalitě a kvantitě. Přesná řízená munice a pozemní anebo letounové lasery pro označování cílů jsou zvláště důležité vzhledem ke skutečnosti, že v subkonvenčních konfliktech efektivní přímá letecká podpora značně závisí na schopnosti rozlišovat mezi civilními osobami a vojáky na zemi. V důsledku toho je možno nežádoucím vedlejším škodám předcházet používáním přesné řízené munice nebo přesných systémů pro dopravu munice.

Avionika. Operace pro posilování míru mohou být vedeny po 24 hodiny denně a to vyžaduje tomu odpovídající možnosti letectva. Proto musí být letectvo schopno působit za všech povětrnostních podmínek. Ofenzivní letecké operace vyžadují schopnost působit v noci a za každého počasí.

Velení a řízení. Úspěšné operace pro posilování míru za pravidelných i nepravidelných podmínek vyžadují spolehlivé prostředky pro rozpoznávání a prostředky velení a řízení k získávání informace. To zahrnuje následný přenos, porovnávání, hodnocení a předávání informace ve formě bojových rozkazů a nařízení. Pouze tímto způsobem je možno uskutečňovat úzkou koordinaci a efektivní velení a řízení. Spolehlivý spojovací a informační systém složený z kosmických, letounových, pozemních a námořních senzorů a prostředků je nezbytný pro získávání a předávání informace.

Vzhledem ke zvláštnostem zasazení letectva v operacích pro posilování míru je ustanoven velitel letecké složky kombinovaných/spojených sil. Zasazená složka systému velení a řízení letectva je nedílnou součástí struktury velení a řízení aliance a musí hrát svou specifickou úlohu. Tato struktura a její prostředky musejí být specificky upraveny pro případy, kdy pevná pravidla zasazení vyžadují podrobné politické rozhodování. Pro letecké operace musí být používána základní zásada centralizovaného řízení a decentralizovaného provádění všude, kde to situace dovoluje. To zase vyžaduje rozumný úsudek a iniciativu v rámci stanovených cílů.

Prostředky. Jednou z nejdůležitějších podmínek pro úspěšné operace pro posilování míru je disponibilita vojenských prostředků přizpůsobených typu vojenské operace, k níž pravděpodobně dojde. Kromě toho, tyto prostředky musejí být vhodné pro zasazení v konfliktech, které jsou svou povahou nebo charakteristikami konvenční a subkonvenční. Prostředky letectva, které mohou přispět k rozvinutí za obou charakteristik, jsou: stíhací letouny, dopravní letouny (přednostně s krátkým vzletem a přistáním, schopné působit v neupraveném terénu), bojové a dopravní vrtulníky, ultra lehká letadla, bezpilotní letadla, letounové systémy velení a řízení, pozorovací a průzkumné letouny a kosmické informační, spojovací a navigační systémy. Za subkonvenčního konfliktu se může zvýšit požadavek ochrany dopravních letadel (včetně vlastní ochrany). Rovněž je možné zasazení pozemní protivzdušné obrany.

Během účasti v operacích pro posilování míru může vzniknout hrozba proti spojeneckým anebo národním důležitým prostorům a objektům. Tato hrozba by mohla zahrnovat použití zbraní hromadného ničení a jejich nosičů. Alternativně může tato hrozba eskalovat a v takovém případě nelze vyloučit použití taktických balistických raket. Tyto rakety by mohly ohrozit vlastní vojenské síly nebo vlastní důležité objekty, a proto bude nezbytné zasadit ofenzivní letecké prostředky a pozemní systémy protivzdušné obrany. Vhodné možnosti zahrnují „roz-

šířenou protivzdušnou obranu“ důležité oblasti anebo objektovou obranu, např. ochranu letectva umístěného na předsunutých operačních základnách. Až dosud byly pouze pozemní protiletadlové raketové systémy s omezenou možností působit proti taktickým balistickým raketám schopny poskytovat ochranu proti taktickým balistickým raketám. Pozornost musí být věnována přepravitelnosti mobilních systémů protivzdušné obrany, zvláště jejich složek velkých rozměrů a velké hmotnosti.

Koncepce operací. Úspěch koncepce operací závisí na mnoha faktorech, z nichž nejdůležitější jsou tyto:

- ☐ příprava, tj. stanovení cílů, uspořádání velení a řízení, pravidla zasazení atd.,
- ☐ zjištění těžišť,
- ☐ stanovení priorit,
- ☐ využití možností,
- ☐ použití letectva v souladu se situací s maximální přesností a s vyloučením vedlejších škod,
- ☐ vytvoření příznivé vzdušné situace,
- ☐ minimalizace vyhlazování,
- ☐ zachování účinného působení,
- ☐ udržení pružnosti a rovnováhy,
- ☐ efektivní velení a řízení,
- ☐ logistická podpora.

Posilování míru vyžaduje zasazení zbraňových systémů na všech úrovních vojenské síly. Vojenská operace, která má být provedena, a specifické okolnosti, které provázejí mírovou operaci, určují úkoly letectva a způsob, jakým má být letectva použito. Budoucí operace na posilování míru jsou charakterizovány mnohotvárným a složitým prostředím, v němž bude operace vedena. V souladu s pružností může být letectvo optimálně použito, jestliže bude zasazeno podle svých víceúčelových možností. To poskytuje veliteli letecké složky kombinovaných spojených sil pružnost pro přizpůsobení rychle se měnícím situacím.

Níže uvedené aspekty zasluhují v koncepci operací další pozornost:

Operace proti letectvu. V každém konfliktu má velký význam získání převahy ve vzduchu nebo minimálně vytvoření příznivé vzdušné situace. Ofenzivní operace proti letectvu nejsou zřejmým úkolem v konfliktech charakterizovaných jako nepravidelné, jestliže strany konfliktu nemají k dispozici letectvo a protiletadlovou infrastrukturu. Ofenzivní operace proti leteckému potenciálu protivníka a systému velení a řízení mohou být vedeny, když je to přípustné. V zásadě, jakmile byla vytvořena příznivá vzdušná situace, každá pozemní operace pro posílení míru může být, jestliže to okolnosti připouštějí, podporována ze vzduchu. Defenzivní operace proti letectvu, protože nemají provokativní ráz, značně přispívají k vytvoření příznivých podmínek pro mírové vyřešení konfliktu.

Obraz vzdušné situace. Je důležité v pravidelných i nepravidelných konfliktech vytvářet obraz zjištěné vzdušné situace pro celý region konfliktu. Systém velení a řízení musí umožňovat interoperabilitu různých zařazených národních systémů a efektivní vedení operací podle přesných pravidel zasazení.

Získávání informací. Disponibilita přesného průzkumu zaměřeného na získávání včasných informací o bojových sestavách protivníků je nezbytná pro správné hodnocení možností a záměrů a pro plánování vlastních operací. Vojenské a civilní senzory budou musít shro-

mažďovat všechna potřebná data. Bude nezbytné používání leteckých anebo kosmických průzkumných systémů. V pravidelném konfliktu je možno používat údajů pozorování a průzkumových a zpravodajských údajů v zájmu kolektivní obrany. V nepravidelném konfliktu, kde nemusí existovat bojová sestava protivníků, bude získávání požadované informace mnohem nesnadnější a problematičtější.

Přímá a nepřímá podpora pozemních sil. Operace proti pozemním a námořním silám mohou být prováděny pro podporu akcí na souši a na moři. Požadavek bude záviset na disponibilitě vhodných zbraní pozemních sil aliance. V závislosti na povaze konfliktu lze předpokládat, že přímá letecká podpora bude vyžadována na krátkou výzvu a v různých místech. Častým problémem je, že strany konfliktu jsou často rozmístěny v oblastech, kde se nachází také civilní obyvatelstvo. Účinná přímá letecká podpora je možná, když je k dispozici podrobná informace v téměř reálném čase týkající se situace a když je možná přímá koordinace mezi vojenskými a civilními orgány při plánování leteckých operací a řízení útoku. Při provádění přímé podpory pozemních sil je nutno udržovat vedlejší škody na nejnižší možné úrovni.

V rozsáhlém spektru pravidelných konfliktů – jako je tradiční kolektivní obrana – je rozvrácení nepřátelských sil v hloubce mnohem účinnějším způsobem pro podporu pozemních sil než poskytování podpory na bojišti. Avšak efektivní rozvrácení bude vyžadovat dlouho trvající letecké operace, aby bylo dosaženo měřitelných výsledků.

Strany v nepravidelném konfliktu normálně nepoužívají pravidelné a stálé zásobovací linie. Výsledkem je, že rozsáhlé operace na rozvrácení zápolí nelze očekávat a že budou prováděny v případě potřeby. Tak tomu je, když se povaha konfliktu změní z nepravidelného na pravidelný konflikt. Operace na rozvrácení jsou značně závislé na disponibilitě podrobné informace v reálném čase.

Koordinace. Operace na posilování míru v pravidelných a nepravidelných situacích budou zahrnovat úzkou spolupráci s pozemními silami. Tak je tomu zvláště tehdy, když se přímá letecká podpora stane primárním úkolem. Kromě toho je možno používat pozemních předsunutých leteckých návodčích. Koordinace vyžaduje zařazení leteckých styčných důstojníků na všech vhodných stupních.

Závěr. Úloha letectva v operacích na posilování míru v konfliktu pravidelné povahy je značně podobná úloze Severoatlantické aliance za kolektivní obrany. Avšak je nutno posoudit zcela specifické charakteristiky v nových oblastech zasazení, jako je podpora embarga, a to podle přísných pravidel zasazení. Úloha letectva v operacích na posilování míru za konfliktu nepravidelné povahy může nabýt formu jak přímého použití palebné síly, tak podpůrné úlohy. Špičková technologie a moderní zbraňové systémy a technologie však nebudou vždy nejvhodnějšími prostředky pro zasazení v subkonvenčním konfliktu. Pro efektivní přímou palebnou podporu a pro prevenci vedlejších škod bude pro úspěch nezbytné použití přesných řízených zbraní.

V leteckých operacích velkého rozmachu pro posilování míru bude systém velení a řízení musit odpovídat časovým požadavkům pro důležitá rozhodnutí týkající se zasazení a pro rozmanité taktické a operační úkoly. Struktury sil musejí být upraveny tak, aby splňovaly požadavky subkonvenčního konfliktu. Je nutno posoudit ustanovení velitele kombinované společné letecké složky, jak bylo předvídáno v koncepci kombinované společné úkolové skupiny.

To bude vyžadovat vhodně vybavené a vycvičené skupiny, organizované podle zásad pro „speciální operace“, které se budou zabývat plánováním, organizací a prováděním operací za subkonvenčních konfliktů.

Vytváření míru

Vytváření míru je dlouhodobý politický proces zahrnující úsilí o zjištění a podporu těch struktur, které mají tendenci upevňovat mír a dosahují pokroku ve smyslu důvěry a soužití mezi lidmi. Opatření mohou zahrnovat odzbrojení stran, které dříve proti sobě bojovaly, obnovení pořádku, dohled na zbraně a jejich možné zničení, repatriaci uprchlíků, poradenství a výcvik pro bezpečnostní personál, podporu úsilí pro ochranu lidských práv, monitorování voleb a reformu nebo posilování vládních institucí.

Úkoly mohou zahrnovat pozorování a průzkum pro zajištění, že různé strany budou dodržovat podepsané dohody. V této fázi mohou být velmi důležité doprava uprchlíků a jiných kategorií osob a doprava materiálu. Také mohou být požadováni specialisté pro pomoc při budování obranné organizace založené na demokratických ideálech a na etice. Úkoly vojenské a civilní organizace musí zahrnovat systém uspořádání vzdušného prostoru a schopnost střežení a pozorování vzdušného prostoru. Souhlas všech stran zapojených do konfliktu je nezbytný pro zavedení procesu vytváření míru.

Prostředky. Pro pozorování a průzkum vzdušného prostoru jsou nezbytné družice, palubní výstražný a řídicí systém (AWACS) a průzkumné letouny. Úkoly letecké dopravy budou vyžadovat strategické a taktické prostředky, jakož i vrtulníky.

Koncepce operací. Vytváření míru je především politickým procesem. Avšak určitá vojenská pomoc může být požadována pro specifické výše uvedené úkoly. Vojenské úsilí musí být považováno za nedílnou součást celkového dlouhodobého politického plánu pro danou oblast.

Koordinace. Od letců zapojených do procesu vytváření míru se bude požadovat, aby úzce spolupracovali s civilními orgány (místní vládní orgány a mezistátní a nevládní organizace) a aby respektovali vedení ze strany politických orgánů.

Závěr. Vytváření míru je především politickým procesem zahájeným pro posílení struktur nezbytných pro vytvoření skutečné demokracie a trvalého míru mezi dřívějšími bojujícími stranami. Letectvo může k tomu procesu přispívat poskytnutím pozorovacích a průzkumných prostředků, prostředků letecké dopravy a zkušených letců jako instruktorů a pozorovatelů.

Humanitární operace

Humanitární operace jsou vedeny pro odstranění lidského trpení, zvláště za okolností, kdy jsou odpovědné orgány v oblasti neschopné nebo možná neochotné poskytovat přiměřenou podporu obyvatelstvu. Zahrnuje také pomoc uprchlíkům a vyhnancům.

Humanitární operace mohou zahrnovat evakuaci osob v důsledku používání násilí stranami bojujícími v oblasti. Jinými velkými úkoly jsou přeprava zásob do ohrožených oblastí a evakuace nekombatantů. Když humanitární operace vyplývají z ozbrojených konfliktů mezi státy nebo uvnitř států, může letectvo přispívat ke kombinovaným anebo společným operacím zahájeným pro kontrolu oblastí a pro ochranu zásobovacích cest a bezpečných oblastí pro usnadnění humanitární operace. Úkoly letectva za těchto okolností mohou zahrnovat celé spektrum (taktických) leteckých operací od defenzivních operací proti letectvu až po ofenzivní leteckou podporu. Další úkoly mohou zahrnovat pátrání a záchranu, udržování a provoz letišť a uspořádání vzdušného prostoru.

Požadavky na použití letectva za humanitárních operací zahrnují:

- ❑ jasné a přesné politické pověření pro operaci, zvláště se zřetelem k použití síly, která může být ke splnění úkolu potřebná,
- ❑ řízení se zřetelem ke spolupráci s mezinárodními a nevládními organizacemi a
- ❑ podrobnou koordinaci s pozemními a námořními silami zapojenými do této operace.

Prostředky. Humanitární operace budou klást velké požadavky na strategické a taktické letecké dopravní prostředky. Za některých situací mohou existovat další specifické požadavky na letouny s krátkým vzletem a přistáním pro úkoly v odlehlých oblastech bez složitého vybavení. Také vrtulníky budou hrát důležitou úlohu. Když jsou pro podporu humanitárních operací nutné bojové operace, mohou být požadovány letouny specializované pro útoky na pozemní cíle a protivzdušná obrana. Pozemní protivzdušná obrana může být nutná k ochraně důležitých prostorů a objektů proti leteckým útokům. Mohou být potřebné také prostředky pro vzdušné pozorování a průzkum.

Koncepce operací. Humanitární operace mohou být rozděleny do tří odlišných případů v závislosti na politické situaci v oblasti:

- ❑ **Případ I:** Místní vládní orgány jsou ochotny podporovat operaci, avšak existuje nedostatek potřebných možností jako infrastruktura pro poskytování služeb obyvatelstvu. Letectvo bude plnit hlavně úkoly letecké dopravy a přispívat k celkovému rozdělování zásob. Strategické prostředky letecké dopravy mohou být používány k přemístění zásob do prostoru operace a taktické prostředky letecké dopravy, včetně vrtulníků, mohou být používány k rozdělování v oblasti operace.
- ❑ **Případ II:** Místní vládní orgány jsou ochotny operaci podporovat, avšak opoziční politické skupiny a frakce používají násilí, aby tomu zabránily.

Za operace podle Případu II musí být celkový „plán operace“ založen na spolupráci s přátelsky nakloněnými místními vládními orgány. Avšak nestabilní podmínky způsobené opozičními politickými skupinami a frakcemi mohou vyžadovat použití síly k zavedení nezbytné vojenské kontroly v oblasti. Neúspěch při zavedení této kontroly může způsobit zmaření celé operace. Ochrana zásobovacích cest a vytvoření bezpečných oblastí mohou být nezbytné pro celou dobu operace. Za této situace bude letectvo přispívat k přepravě zásob, jak je to popsáno pro Případ I. Kromě toho může být letectvo používáno k evakuaci osob, k ochraně zásobovacích cest a k ochraně bezpečných oblastí. V závislosti na místním leteckém a pozemním ohrožení to může zahrnovat defenzivní operace proti letectvu a doprovod pro ochranu vlastních sil, jakož i přímou leteckou podporu.

- ❑ **Případ III:** Jak místní vládní orgány, tak opoziční politické skupiny a frakce mají vůči operaci nepřátelský postoj.

Za operace podle Případu III musí být celkový plán operace založen na předpokladu, že před zahájením humanitární operace jako takové je nutno zřídit vojenskou kontrolu oblasti. Jakmile je toho dosaženo, může započít humanitární operace s použitím mezinárodní a nevládní infrastruktury v oblasti, aby byl zajištěn rámec pro potřebné akce. Letectvo může být použito v počáteční fázi pro zavedení vojenské kontroly oblasti vedením operací proti letectvu

a vysazením bezpečnostních sil ze vzduchu. Během fáze humanitární operace může letectvo přispívat stejným způsobem, jak je to popsáno pro Případ II.

Koordinace. Ve všech případech se budou požadavky na logistickou podporu měnit podle počtu a druhů použitých leteckých prostředků, vzdálenosti od domácích základů, infrastruktury v oblasti operace, podpory ze strany hostitelského národa a podobných faktorů. Kromě toho všechny případy vyžadují společný a kombinovaný plán operací, který integruje všechny vojenské prostředky zapojené do operace, jakož i požadavek koordinace vojenského úsilí s civilními organizacemi. Toto není nutně omezeno na státy NATO. K těmto organizacím mohou patřit: organizace zabývající se pomocí při pohromách a rozvojovými projekty v oblasti a mezivládní a nevládní organizace. Spolupráce mezi civilními organizacemi musí být založena na pružných postupech, které mohou být přizpůsobeny rozmanitým scénářům.

Závěr. Letectvo může přispívat k humanitárním operacím, především poskytováním strategické a taktické letecké dopravy. Avšak jestliže existuje opozice ze strany místních vládních orgánů anebo politických skupin anebo frakcí, mohou být nezbytné rozsáhlejší úkoly letectva, možná ve spojení s jednotkami jiných druhů ozbrojených sil, aby byly vytvořeny požadovaná vojenská kontrola v ohrožené oblasti a komunikace do oblasti a z oblasti. Účelem musí být vytvořit příznivé podmínky pro humanitární operaci, nikoli vynucovat politické řešení. Humanitární operace musejí být vedeny v úzké koordinaci s civilními orgány a mezivládními a nevládními organizacemi.

Celkový závěr

Letectvo může být efektivní během pravidelných i nepravidelných konfliktů. Letectvo může působit na každé úrovni spektra mírových a humanitárních operací. Ve většině případů letectvo slouží k podpoře a vytváření podmínek. Zasazení letectva pro bojovou úlohu v případě prevence konfliktu, udržování míru a humanitárních operací je méně pravděpodobnou možností. Tím větší je důležitost taktické a strategické letecké dopravy a získávání zpravodajských údajů. Bojové možnosti musejí být okamžitě k dispozici pro odstrašování a pro dosažení převahy při eskalaci. Ve všech případech je nezbytné jasné politické pověření (mandát). Důležité jsou také jasná pravidla zasazení, jednotné velení a schopnost udržovat účinnost, aby bylo možno získat maximální výhody z pružnosti letectva a zároveň vést současně několik těchto operací v témže prostoru.

(nast.)

Pramen:

Doktrína Královských holandských vzdušných sil.

Podkladem pro sestavení tohoto příspěvku byl anglický překlad (převzatý z internetu) článku uveřejněného v deníku čínské Národní osvobozené armády v roce 1995 (Liberation Army Daily, June 13 and June 20, 1995) jehož autory byli plukovníci Wang Baocun a Li Fei, působící v Akademii vojenských věd, Peking. Čínský článek neobsahuje žádné údaje týkající se čínských programů v oblasti informační války, avšak dokazuje, že Číňané věnují velkou pozornost rozvoji ozbrojených sil západních států a mají o něm dobrý přehled.

Čínští autoři uvádějí definici informační války podle jejího pojetí v USA: „Informační válka je prostředkem ozbrojeného zápasu zaměřeným na získání rozhodující vojenské převahy a určeným pro kontrolu a využití informace.“

Dále uvádějí názory USA na **podstatu informační války**. Jde o:

- ☐ získávání zpravodajských údajů o nepřátelských vojenských, politických, ekonomických a kulturních „cílech“ (targets) a zabraňování nepříteli získávat zpravodajské údaje o našich vlastních podobných cílech (objectives),
- ☐ ničení anebo rušení nepřátelského systému velení, řízení, spojení a průzkumu a ochrana vlastního systému velení, řízení, spojení a průzkumu,
- ☐ zajištění vlastního využívání kosmické informace a zabraňování nepříteli využívat kosmickou informaci,
- ☐ vytváření uceleného systému zpracování dat, který zahrnuje vše od zjištění dat pomocí senzorů po vedení palby,
- ☐ vytvoření mobilní a pružné báze informačních a zpravodajských dat,
- ☐ používání simulačních prostředků pro pomoc velitelům při rozhodování.

Čínská definice informační války zní takto: „Informační válka znamená bojové operace v situaci vysoce technického bojiště, při nichž obě strany používají prostředky, vybavení anebo systémy informační technologie v zápase o získání, ovládání a používání informace. Informační válka je bojem zaměřeným na uchopení iniciativy na bojišti, vedeným digitalizovanými jednotkami (digitalized units), jako hlavními bojovými silami, přičemž zmocnění se informace, ovládání a využívání informace jsou jeho podstatou a všechny druhy informační výzbroje (chytré zbraně – smart weapons) a systémů jsou jeho hlavními prostředky. Informační válka je bojem v oblasti palebného úderu a operačního velení pro získávání informace a proti získávání informace (acquisition and anti-acquisition) pro umlčení (suppression, neutralization), pro klamání a protiklamání a pro zničení a proti-zničení informace a informačních zdrojů.“

Informační válka má jak úzký, tak široký smysl. **Informační válka v úzkém smyslu** odpovídá americké „informační válce na bojišti“ (battlefield information warfare). Je definována jako souborné používání, se zpravodajskou podporou, vojenského klamání, operačního utajení, psychologického boje, elektronického boje a skutečného ofenzivního zničení celého nepřatel-

ského informačního systému, včetně personálu, jako narušení nepřátelského toku informací, aby byla ovlivněna, oslabena a zničena nepřátelská schopnost velení a řízení, a to při ochraně vlastní schopnosti velení a řízení před ovlivněním podobnými nepřátelskými akcemi.

Důležitou podstatu informační války v úzkém smyslu tvoří pět hlavních prvků a dvě všeobecné oblasti. K pěti hlavním prvkům patří:

- ❑ rozsáhlé ničení, používání účinných zbraní ke zničení nepřátelských velitelství, velitelských stanovišť a informačních středisek velení a řízení (C2),
- ❑ elektronický boj, používání elektronických prostředků rušení anebo používání protiradiačních zbraní pro útok na nepřátelské systémy pro získávání informací a zpravodajských údajů, jako jsou spojovací prostředky a radary,
- ❑ vojenské klamání, používání operací, jako jsou taktické léčky (klamné útoky) k oslepení nebo oklamání nepřátelských systémů pro získávání zpravodajských údajů,
- ❑ operační utajování (operational secrecy), používání všech prostředků pro zachování utajení a pro zabránění nepříteli získávat zpravodajské údaje o našich operacích,
- ❑ vedení psychologické války, používání televize, rozhlasu a letáků k podbývání vojenské morálky protivníka.

Dvěma všeobecnými oblastmi jsou ochrana informací (obrana) a informační útok (ofenziva). **Informační obrana** znamená zabránit zničení vlastních informačních systémů a zajištění, aby tyto systémy mohly plnit svou normální funkci. V budoucích válkách se klíčová informace a informační systémy stanou „bojovými prioritami“ a klíčovými cíli nepřátelského útoku.

Informační ofenziva znamená útok na nepřátelské informační systémy. Její cíle jsou: zničení nebo rušení nepřátelských zdrojů informace, ničení nebo oslabování nepřátelské schopnosti velení a řízení a narušení celého nepřátelského operačního systému. Klíčovými cíli informační ofenzivy jsou nepřátelské velení a řízení, koordinace, zpravodajství a globální informační systémy. Úspěšná informační ofenziva vyžaduje splnění tří předpokladů:

- ❑ schopnost porozumět nepřátelským informačním systémům a vytvoření příslušného systému báze dat,
- ❑ mít rozmanité a účinné prostředky útoku,
- ❑ vyhodnocení bojového poškození napadených cílů (BDA – battle damage assessments).

Informační válka v širokém smyslu znamená válku ovládanou informací, v níž digitalizované jednotky používají informační (chytré) vybavení. Zatímco válka byla vždy spojena s informací, pouze tehdy, když je válka ovládána informací, se stává skutečnou informační válkou. Informační válka v širším slova smyslu má mnoho projevů, a to:

❑ Vedení války pomocí **počítačových virů** (computer virus warfare). Zatímco hlavními zbraněmi 20. století byly tanky, hlavní zbraní 21. století bude počítač. V budoucích válkách se operace proti nepřátelským počítačům stanou klíčovým typem informační války. To bude znamenat válku pomocí počítačových virů. Počítačové viry jsou speciální softwarové programy, které mohou změnit nebo zničit normální pracovní programy počítače. Jsou charakterizovány nesnadným zjištěním, rychlým šířením, dlouhodobou latencí a aktivním a nepřetržitým pronikáním. Mohou vážně narušit systém velení, řízení, spojení a průzkumu, chytré zbraně

a bojový potenciál. Některé země nyní zvažují vytvoření jednotek pro válku pomocí počítačových virů (computer virus warfare platoons).

- ❑ **Přesné vedení války** (precision warfare). Zavedení chytrých zbraní mělo vést ke vzniku přesného vedení války. Přesné vedení války znamená přesnost průzkumu a včasné výstrahy, přesnost přenosu informace, přesnost velení a koordinace, přesnost zjištění postavení, přesnost úderů na cíle a přesnost zjištění škod. Přesné vedení války je charakterizováno menším rozsahem ničení a nižšími ztrátami, menší „mlhou války“ (combat fog), menším počtem jednotek, menším rozsahem logistiky a vyšší mobilitou vojsk.
- ❑ Vedení boje pomocí **prostředků se sníženými demaskujícími příznaky** (stealth warfare). Letadla, lodí, tanky a rakety se sníženými demaskujícími příznaky ovládnou bojiště budoucnosti. V budoucích válkách, když zjištění cíle bude znamenat jeho okamžité vyřazení, bude boj střetáváním mezi prostředky „stealth“ a jejich „detektory“. Proto bude boj mezi prostředky stealth a prostředky „kontra-stealth“ na bojišti nejen samostatným a důležitým druhem boje, ale bude veden také velmi intenzivně.

Charakteristiky informační války

Zatímco informační válka v pravém slova smyslu nebyla na bojišti dosud vedena, opakovaná taktická cvičení a simulovaný výcvik armád západních zemí (Spojených států), jakož i (první) válka v Perském zálivu umožnily zjistit určité charakteristiky informační války:

- a) **Přehlednost bojiště** (battlefield transparency). Zatímco „mlha války“, která byla obvykle velkým problémem působícím bojovým velitelům potíže, pro digitalizované jednotky je bojiště přehledné, transparentní. Všechny bojující jednotky budou dobře znát situaci na bojišti ve dne i v noci a budou schopny jasně vidět na stínítkách svých počítačových terminálů stanoviště, postavení, soustředění a pohyby jak vlastní tak nepřátelské. Přehlednost budoucích válek bude „kvantitativním krokem výše ve srovnání s válkou v Perském zálivu“.
- b) Přehlednost bojiště bude výsledkem **digitální technologie** (digitalized technology). Digitální technologie může přenášet průzkumové údaje na bojišti velitelům rychle, přesně, bez ovlivnění rušením a v grafické a textové formě. Digitální kamery průzkumných letadel mohou v reálném čase vysílat snímky na vzdálené operační středisko velení. Jednotky na frontě mohou pomocí digitálních infračervených zaměřovačů zjistit pohyby více než 100 tanků a okamžitě je hlásit svým nadřízeným pomocí digitálního informačního vybavení. Digitální technologie může měřit dálku zjištěného nepřítele, zvýšit možnosti zpracování informace a vysílat průzkumové údaje v reálném čase všem, i malým jednotkám a dokonce jednotlivým vojákům tak, že všichni mají stejnou informaci.
- c) **Všeobecná koordinace** (overall coordination) je další charakteristikou informační války. Vytvoření bojové informační „superdálnice“ bude znamenat, že všechny operační systémy jako bojové síly, jednotky bojové podpory a jednotky logistické podpory, jakož i operační funkce jako je průzkum, velení, řízení a spojení a údery budou propojeny do jediného organického celku. Koordinované akce všech jednotek tohoto celku mohou zvýšit bojovou účinnost. Například koordinovaná palebná síla může zvýšit účinnost palebného úderu, letecké a pozemní senzory zjistí činnost nepřátelských

cílů, což je okamžitě zobrazeno na stínicích pro potřebu bojového operačního střediska, přičemž globální polohový systém přesně zjistí souřadnice nepřátelského cíle. Systém pro udávání cílů potom přidělí vhodné cíle palebným prostředkům, které jsou pro přepad nejvhodnější.

- d) **Operace v reálném čase** (operations in real time). Reálný čas je definován jako čas posuzování určité události, jenž je téměř totožný s časem, v němž událost nastala. Operace v reálném čase znamenají okamžitou reakci na všechny události probíhající na bojišti mezi naší stranou a nepřítelem a zahrnují přijetí protiopatření jako je včasné zjištění cílů, včasné velení, včasné manévry, údery v reálném čase a zabezpečení v reálném čase. Výhodou toho je, že úkoly, jejichž plnění trvalo hodiny nebo déle, mohou být nyní splněny v minutách nebo dokonce v sekundách, takže rozhodování a průběh boje jsou téměř současné.
- e) **Přesný úder** (precision strike). Přesné údery dalekého dosahu bez vedlejších škod budou důležitou formou palebných přepadů budoucí informační války, takže kobercové bombardování a palba na plochu se stanou věcí historie. Budoucí válka bude přesná, protože v budoucích válkách se bude rozsáhle používat chytrých zbraní. Takovými zbraněmi jsou řízené pumy, řízené granáty, střely s plochou dráhou letu (cruise missiles) a protiradiační rakety (antiradiation missiles). Jejich senzory jsou schopny zachytit veškerou přímou nebo nepřímou informaci o cíli jako zvukové vlny, rádiové vlny, viditelné světlo, infračervené vlny, lasery a dokonce vůně a plyny, které budou počítače pro zpracování informace schopny rozlišit a analyzovat. Taková chytrá munice může nejen zasahovat cíle ve sto procentech případů, ale může také zasáhnout předem zjištěná postavení cílů.

Pro vedení informační války a pro vítězství v ní je zapotřebí důležité zabezpečení dvojího druhu.

Digitalizované bojiště

Digitalizované bojiště (digitalized battlefield) je složitý síťový systém pokrývající celý operační prostor. Je vytvořeno z komunikačního systému, ze systému velení a řízení, ze systému přenosu průzkumových údajů, z počítačové bojové báze dat a z terminálů uživatelů, které všechny mohou uživatelům poskytovat rozsáhlá množství operací týkající se informací v reálném nebo téměř reálném čase. Funkcí systému této sítě je využívat informační technologii k získávání, předávání a používání digitální informace v reálném čase, rychle pokrývat potřebu informace velitelů, bojovníků a personálu bojové podpory tak, aby mohli jasně a přesně pochopit veškeré bojové podmínky, což je nezbytné pro sestavení a realizaci operačních plánů.

Tento systém může přenášet informaci ve formě hovoru, grafů, textu a dat a může také uživatelům poskytovat obraz bojiště, vytvořený společnou bází dat, a vrchnímu velení na bojišti základní poznatky, včetně vlastní situace, nepřátelské situace, bojové připravenosti, stavu logistiky a operačního prostředí. Tento obraz je dynamický a mění se s pohyby bojovníků a se změnami terénu a počasí.

Digitalizované bojiště je předpokladem informační války. Vytvoření digitalizovaného bojiště má mnoho výhod. Například, sdílení informací ujasní postavení nepřítele a vlast-

ních jednotek, čímž se značně sníží možnost náhodných ztrát, umožní bojovým velitelům soustředit důležité jednotky na rozhodující místech v rozhodujících časech a může účinně koordinovat operace na krátké vzdálenosti, v hloubce a v týlu tím, že poskytuje průzkumné zabezpečení pro veškeré současné útočné operace v hloubce. Protože všichni znají podmínky bojiště, podřízení velitelé mohou uplatnit svou iniciativu a jednat rychle podle vlastního uvážení v souladu se zámyslem nadřízeného. Logistické zabezpečení je „velmi přesné“, protože jsou přesné činnosti spojené s přesným přísunem druhů a množství materiálu a jsou přesné v čase, a také ošetřování raněných je „časově přesné“.

Informatizované ozbrojené síly

Druhým důležitým činitelem informační války jsou informatizované ozbrojené síly. Zatímco mnohé rozvinuté západní státy teprve posuzují vytvoření armád rozsáhle využívajících informační technologie, Spojené státy jsou jediné, které již zahájily realizaci plánů informatizovaných ozbrojených sil.

Informatizovaná armáda (informationized army) je zcela novou vojenskou kategorií založenou na informaci, přičemž jsou její teorie boje, zavedené systémy, připravenost personálu a výzbroj zcela vhodné pro potřeby informační války. Plány informatizovaných ozbrojených sil USA mají dvě stadia, která budou podle odhadu dokončena v polovině 21. století. V prvním stadiu bude jako prvé digitalizováno pozemní vojsko USA. Zatímco digitalizované jednotky budou mít v podstatě stejnou strukturu a sílu jako jednotky s normálním vybavením, budou to jednotky s digitalizovanou komunikační technologií, integrovaným velením, řízením, spojením a průzkumem, chytrými zbraněmi a propojením všech operačních systémů do sítě. Hlavními známkami toho, že jednotka je digitalizována je, že její hlavní výzbroj je vybavena digitalizovanými spojovacími prostředky, radary druhé generace, rozpoznávacím zařízením vlastní-cizí (IFF – friend-and-foe) a globálním polohovým systémem (GPS – global positioning system).

Pozemní vojsko USA dospělo k závěru, že „digitalizované jednotky mají vysoký bojový potenciál“ a že jejich bojová účinnost je „přibližně třikrát vyšší než bojová účinnost obyčejných jednotek“.

Do roku 2010 pozemní vojsko USA zpracuje „teorii informační války“ a bude jednat v souladu s touto teorií při reformě svého vojenského zřízení, vojenském výcviku a vývoji výzbroje pro informatizaci svých jednotek. Informatizace ozbrojených sil USA bude dokončena pravděpodobně roku 2040.

Informační válka bude mít velký vliv na všechny aspekty vojenství.

Vliv informační války na bojové koncepty

Projekt informační války bude mít vliv na mnohé aspekty bojových koncepcí:

1. Způsobí, že **soupeření o „informační nadvládu“** (information dominance) bude velmi intenzivní. Někteří odborníci uvádějí, že „informační nadvláda může být definována nejsnáze a nejpřesněji jako znalost veškeré nepřátelské informace, a to při zabránění nepříteli, aby znal naši informaci“. V budoucích válkách bude většina zúčastněných jednotek používat nikoli materiál, nýbrž spíše informaci. Vytváření a rozvoj bojové účinnosti jednotek budou spočívat hlavně na získávání, zpracování, přenosu, řízení

a používání informace. Silnější síly, které ztratí „informační nadvládu“, budou pasivní, poraženy a budou mít potíže, zatímco slabší strana, která získá informační výhodu, bude schopna získat iniciativu na bojišti. Protože všechny budoucí bojové akce budou závislé na informaci a budou na informaci zaměřeny, bude zápas o vybojování informační nadvlády pronikat vším a bude výjimečně ostrý a intenzivní.

2. Rozšíří **důsledky války** (implications of warfare). To se projeví hlavně ve dvou oblastech.

- Bude obtížnější zvítězit ve válkách. V zemědělském věku bylo nutno pouze vyhladit nepřátelské ozbrojené síly pro vítězství ve válce. V průmyslovém věku bylo kromě vyhlazení ozbrojených sil nepřítele nutno zničit také jeho vojensko-průmyslovou základnu. Avšak v informačním věku bude nutno nejen vyřadit „materiální základnu“ vedení války nepřátelské země, ale také ovládnout a zničit informační systémy nepřítele, které budou primárními cíli útoků.

- Rozšíří se hranice války až do kosmického prostoru. Je tomu tak proto, že klíčové systémy informační války pro monitorování prostoru, pro měření poloh a pro řízení, jakož i spojovací systémy budou umístěny v kosmickém prostoru.

3. Zkrátí se **trvání boje** (time of battle). Instituce informační války zkrátí budoucí války ze dvou důvodů:

- Na jedné straně budou útočné prostředky vysoce přesné, přičemž cíle úderů budou také klíčovými vojenskými postaveními, jako jsou „mozková centra“, která bude nutno vyřadit velmi rychle.

- Na druhé straně, za informační války ve srovnání s průmyslovým věkem budou cíle boje sledované oběma bojujícími stranami více omezené, nebude to totální kapitulace nebo vyhlazení druhé strany, nýbrž spíše to budou omezené politické cíle.

4. **Boj bude více integrován.** Protože informace bude proudit rychleji a nebude vystavena omezením druhů ozbrojených sil nebo časově-prostorovým omezením, budou budoucí války bezprecedentně integrovány. Pozemní, námořní a letecká válka a válka v kosmickém prostoru budou vysoce integrovány, což bude platit nejen pro války velkého rozmachu, ale také pro ozbrojené konflikty malého měřítka. Bojová rozhraní mezi druhy ozbrojených sil budou nesnadno rozpoznatelná. Například zbraněmi, které zničí nepřátelské tanky, nemusejí být „naše“ (friendly) tanky, nýbrž spíše chytré rakety (smart missiles) vypuštěné z našich ponorek. Bojové operace na válčišti budou integrovány. Protože jednotky v informačním věku budou mít informaci v reálném čase pro rychlou mobilitu ve dne i v noci, nebudou již existovat decentralizovaná tažení používaná v průmyslovém věku a budou nahrazena integrovanými bojovými operacemi na celém válčišti. Rozhraní mezi strategickým, operačním a taktickým stupněm budou neurčitá. Zatímco chytré zbraně poskytnou účinné prostředky pro dosažení cílů boje, bude občas možno dosáhnout strategických a operačních cílů beze ztráty velkých jednotek.

5. Změní se **podstata soustředění sil** (substance of force concentration). Zatímco použití zbraní pro přesné údery a zbraní stealth umožní, aby soustředění sil splnilo operační a dokonce strategické cíle, prioritou soustředění sil se změní z taktické na operační a strategickou úroveň. Soustředění většiny personálu se změní na soustředění hlavní

palebné síly a informace a soustředění většiny jednotek a množství zbraní se změni v kvalitu. Soustředění sil bude probíhat rychleji, přesněji a častěji během operací.

Vliv informační války na organizační strukturu ozbrojených sil

Války v průmyslovém věku měly vojenské struktury určené na „základě systému palebná síla-ztráty“ (firepower casualty system), avšak války v informačním věku budou vyžadovat organizaci vojsk na „základě informace“ (information-based). Při změně základu se uspořádání vojenského systému také bude musit významně změnit.

V informačním věku, kdy vítězství ve válkách závisí na vojenské kvalitě, nikoli kvantitě, zmenší se velikost ozbrojených sil. Proto je informační válka v jistém smyslu „přesnou válkou“ (precision warfare), jejíž cíle jsou dosažitelné bez velkého množství vojáků anebo zbraní. Změni se tvářnost ozbrojených sil. Pro přizpůsobení potřebám informační války v tvářnosti ozbrojených sil nabudou význam tyto trendy:

- ☐ v poměru počtů pozemního vojska, námořnictva a letectva poklesne podíl jednotek pozemního vojska, zatímco se zvýší počet námořních a leteckých jednotek,
- ☐ u podpůrných jednotek se rozšíří technické zabezpečení, zatímco rozsah logistického zabezpečení se zmenší,
- ☐ v poměru důstojníci-mužstvo bude více důstojníků a méně mužstva. V důstojnickém sboru bude více technických důstojníků a méně velících a štábních důstojníků.
- ☐ je pravděpodobné, že budou existovat nové druhy vojsk a ozbrojených sil, jako jsou kosmické síly a „počítačové bojovníci“,
- ☐ organizace jednotek bude mít tendenci ke zmenšení, vyšší integraci a vyšší vícefunkčnosti.

Jednotky pro informační válku budou mít tyto rysy:

- ☐ optimální kombinace lidí a strojů, přičemž jak personál, tak technicky vyspělé zbraně budou tak účinné, jak to bude vůbec možné,
- ☐ pružná mobilita spojená s velením a řízením a s tokem informací,
- ☐ lehké vybavení, které lze snadno zasadit,
- ☐ vysoká bojová účinnost, menší počet stupňů velení,
- ☐ vícefunkční velitelé a různé orgány velení.

Pro menší jednotky z toho vyplývají dva důsledky:

1. Jednotky všech stupňů mohou být menší.
2. Status a úloha jednotek všech stupňů budou zřejmě vyšší. Například divize bude nahrazena brigádou jako základní taktickou operační jednotkou vybavenou všemi druhy bojových a podpůrných jednotek. Faktory, které ovlivní vytvoření takové situace, zahrnují důstojníky a mužstvo vyšší kvality, pokrok ve výzbroji a jednotky vybavené roboty.

Integrace jednotek znamená, že kombinované jednotky dosáhnou nové úrovně, což znamená přechod od vševojskových druhů ozbrojených sil ke spojeným ozbrojeným silám. Ozbrojené síly USA např. uvažují o zřízení dvou jednotek, z nichž jedna bude kombinovaná pozemní-letecká jednotka jako „létající tank“ nebo „vzdušná mechanizovaná jednotka“,

a druhá „společná bojová skupina“ tvořená pozemními, námořními a leteckými jednotkami. Tuto jednotku budou tvořit brigádní bojová skupina pozemního vojska, stíhací letka, námořní jednotka a expediční četa námořní pěchoty. Tato jednotka bude schopna působit v konfliktech nízké intenzity a povstáních v zámoří. Multifunkční jednotky budou znamenat, že jednotky všech stupňů budou musit plnit různé bojové úkoly ve válkách za všech bojových podmínek a při různých úrovních použití síly, včetně „nebojových operací“ (noncombat operations).

Mezitím pozemní, námořní a letecké bojové jednotky také pravděpodobně překonají tradiční operační meze svého druhu ozbrojených sil a budou provádět bojové operace jiných druhů ozbrojených sil. Např. pozemní jednotky povedou námořní a letecké boje a námořní a letecké síly budou bojovat v pozemních bitvách. Proto někteří západní vojenští odborníci předpokládají, že s tím, jak se jednotky budou stávat rozmanitějšími, kategorie druhů jednotek budou zanikat.

Vzhledem k „účinkům“ informační války a nedostatku výdajů na ozbrojené síly vyspělé státy uplatňují zásadu „více výzkumu a nové technologie, méně výroby a nákupu zbraní“. K zavedení této politiky jsou podnikána tato opatření:

- ☐ revidují se dříve schválené projekty rozvoje jednotek a plány nákupu,
- ☐ zvyšují se výdaje na výzkum (většina výdajů je vynakládána na vývoj rozhodujících technologií „chytrých“ druhů munice, nosičů chytrých zbraní a systémů velení, řízení, spojení a průzkumu),
- ☐ zdokonalují se existující zbraňové systémy, tj. snižuje se rozsah výroby nových zbraní a věnuje se více pozornosti užívání elektronické informační technologie pro modernizaci a zdokonalování současné výzbroje).

(nast.)

www.fas.org/irp/world/china/docs/iw_wang.htm

Hovořilo se všeobecně o návratu do Evropy a poněkud naivně o novém uspořádání mezinárodních vztahů, bez vojenských paktů. Počítaly se tzv. mírové dividendy, které by umožnily značné zvýšení výdajů na sociální a podobné účely. Krátce: vidina harmonického světa. Optimisté byli ale brzy zklamáni ve svém čekávání. Objevila se řada nových bezpečnostních problémů, rizik a ohrožení. Česká zahraniční politika se vstupem do atlantického společenství (1999) vyrovnala celkem úspěšně s novou situací a položila diplomatické základy nového uspořádání bezpečnostních priorit. Členství v NATO mělo především symbolický význam - byl to první důležitý krok na cestě na západ do euroatlantických struktur.

Otto Pick
Uskutečnění původních priorit české zahraniční politiky
Mezinárodní politika 1/2004

Místo úvodu terminologická poznámka.

Přídavné jméno „nesmrťící“ ve vojenské souvislosti neznamená nulové ztráty nebo nulové škody, nýbrž záměr dosáhnout nejnížší dosažitelné pravděpodobnosti ztrát a fyzických škod. Aliance NATO definuje nesmrťící zbraně (non-lethal weapons) jako „zbraně výlučně určené ke zneschopnění a odpuzení osob s nízkou pravděpodobností jejich zabití anebo trvalého poškození, nebo k vyrazení techniky z používání, a to s minimálním nežádoucím poškozením nebo ovlivněním vnějšího prostředí“. Přídavná jména „nesmrťící“ a „neničivý“ jsou synonyma. Ve stejném významu se používá výraz „neletální“.

Politicko-vojenská situace

Je charakteristické, že v posledním desetiletí nebyly ozbrojené síly států používány proti jiným státům, nýbrž byly běžně zasazovány v regionech pro udržování a posilování míru a pro pomoc při pohromách. Nedávno se v Afghánistánu nepřítel ukrýval mezi civilním obyvatelstvem ve víře ve svou bezpečnost, protože věděl, že západní státy nebudou svévolně postupovat proti nezáčastněným mužům, ženám a dětem. Byli jsme svědky toho, že technicky vyspělé přesné zbraně ovlivnily tvářnost války na strategickém, operačním i taktickém stupni. Na počátku 21. století jsou ozbrojené konflikty stále složitější a vyžadují stále vyšší přesnost. Kromě toho, vojenský velitel může stát před morálním problémem, zda má zničit nějaký cíl s rizikem, že budou zabiti nekomatanti, nebo zda se má pokusit o zastrášení demonstrací síly, a to vždy při uvedení vlastních jednotek do zbytečného nebezpečí.

Mezinárodní problémy

Vzhledem ke zvyšujícímu se důrazu na vývoj nesmrťících zbraní se vynořilo několik problémů:

- ❑ Pravděpodobnost předčasné ozbrojené intervence. To znamená, že nesmrťící zbraně by usnadnily rozhodnutí pro použití síly.
- ❑ Možné právní důsledky z porušení smluv, především smluv týkajících se chemických a biologických zbraní. Některé tyto látky jsou vyhrazeny pro „domácí“ použití, avšak jsou zakázány pro bojové použití. Při ratifikaci těchto smluv nebyla vzata v úvahu situace, v níž vojenské jednotky plní úkoly podobné policejním úkolům.
- ❑ Nesmrťící zbraně mohou být použity k potlačování opozice nebo jako nástroje nátlaku. Téměř všechny z nich mohou být použity k vyvolání utrpení. Záměr jejich uživatele je rozhodující. V souvislosti s nesmrťícími zbraněmi neexistuje nic, proč by měly být nebezpečnější než jiné nástroje. Při správném použití za schválených podmínek může bolest přivoděná proti nepřijatelnému chování nakonec zachránit životy, a proto není sama o sobě nemorální. Technologie nevyvolává nesprávné chování. Lidé používají technologie ke špatným účelům projevujícím se nesprávným jednáním. Obviňování

nesmrtících zbraní za rozšíření konfliktu anebo za lidské utrpení je typickým příkladem záměny příčiny a následku.

Válka proti terorismu klade náročnější požadavky na použití síly. Vojenské a policejní síly, dříve považované za samostatné a oddělené funkce, mají dnes překrývající se pole působnosti, protože nadnárodní teroristické skupiny jsou zapojeny do konfliktů a jejich cílem je nezúčastněné obyvatelstvo. Také některé kriminální živly jsou silně vyzbrojeny, což nutí policii k používání speciálních metod podobných vojenským operacím. Proto je účelné uvažovat o technologiích a metodách zasazení společných pro ozbrojené síly a pro policii. Avšak zatímco je tolerance vůči použití nadměrné síly policií téměř nulová, vojenské operace jsou nebezpečnější a přijatelnost vedlejších ztrát je často vyšší.

Násilné jednání je skutečností života. Tradiční model bipolárních sil poskytuje dvě možnosti: buď intervence vysoce ničivými zbraněmi, nebo „nedělat nic“. Alternativa „nedělat nic“ někdy vede k tomu, že se náročná situace stane politicky neúnosnou, což znesnadní vojenskou intervenci. Pak je nezbytné inovativní řešení a disponibilita nesmrtících zbraní je nevyhnutelná.

Nesmrtící zbraně určené proti osobám jsou sestrojeny pro použití způsobem, který zachraňuje životy. Policejní a vojenské síly často čelí osobám, jejichž jednání je nepřijatelné a jemuž musí být zabráněno. Bez nesmrtících možností je nejpravděpodobnějším důsledkem, že útočník bude vystaven palbě nebo vážně zraněn. Bez možnosti použití nesmrtících zbraní budou všichni zúčastnění vystaveni vyššímu riziku.

Proti účinkům nesmrtících zbraní nejhlasitěji protestují organizace obhajující lidská práva. Tyto protesty spočívají na altruistické filozofii, že záměrně způsobené, byť dočasné utrpení je nepřijatelné. Pozitivním postojem je ponechat tyto názory bez povšimnutí.

Budoucí operace budou pravděpodobně probíhat ve městech, což vyžaduje omezování násilí. Ke krytí těchto potřeb jsou nezbytné zbraně, které budou alternativou ke zbraním působícím nežádoucí ztráty.

Požadavky na nesmrtící zbraně

Od konce studené války podmiňovaly výzkum a vývoj nesmrtících zbraní tři faktory:

1. Došlo k nezvratné změně geopolitické situace. Namísto napětí mezi supermocnostmi vznikla řada konfliktů ohrožujících regionální a místní stabilitu. Průvodním jevem bylo rozšíření dobře vycvičených teroristických buněk a organizovaného zločinu s globální působností, které nepříznivě ovlivňují bezpečnost.
2. Moderní technologie umožňují velmi přesně ovládat účinky zákroků vedených proti stanoveným cílům.
3. Existuje větší počet důstojníků, kteří se osobně zúčastnili mírových operací, za nichž konstatovali naléhavou potřebu zbraní, které napomohou k udržení pořádku bez zbytečného zabíjení.

Nesmrtící zbraně jsou vyvíjeny se záměrem minimalizovat ztráty na životech. Avšak jako všechno, mohou být použity nesprávně. Je nutný patřičný výcvik a dohled. Jejich použití nesmí být nerozlišující (indiscriminate, neuvážené) a mohou být použity pouze tehdy, když okolnosti ospravedlňují použití určité míry síly.

Z vojenského hlediska jsou nesmrtící zbraně známy ze svého použití v mírových operacích. Mohou však být používány na všech úrovních konfliktu, včetně strategické. Přesto se mohou potenciální protivníci tázat, zda existují nebo neexistují *záměr* a *vůle* pro použití síly za dané situace. Neničivé zbraně určené k úderu na infrastrukturu protivníka mohou takový signál předat. Například úderu na komunikační anebo dopravní systémy mohou být jasným signálem o *záměru* použít síly potřebné k dosažení stanovených cílů a o *vůli* takto jednat bez zhoubných důsledků ničivé síly. Neničivé útoky na infrastrukturu mohou zahájit proces degradace schopnosti nepřítele k vedení války. Z politického hlediska je nutno předpokládat, že když neničivé zbraně nedosáhnou žádoucího cíle, nebo když se protivník rozhodne pro válku „se střelbou“, budou potřebné síly připraveny okamžitě jednat podle plánu.

Protože nelze útočit na nepřátelské cíle (zvláště na výroby a sklady ZHN) ve velkých městech s použitím ničivých prostředků, je nutno operačních cílů dosahovat pokud možno neničivými metodami. Působit pokud možno „neničivě“ pomocí ničivých zbraní bude méně účinné než pomocí zbraní určených k neničivému zneschopnění a umlčení nepřátelských osob a materiálu. Avšak důležitější je, že zásada neničivosti (tj. použití minimální síly potřebné k dosažení převahy, a to s nejmenšími možnými škodami pro osoby, ekonomiku a životní prostředí) je nyní vhodná vzhledem k hrozbám, jimž je nutno čelit.

Velitelé za těchto okolností považují za vojensky účelné disponovat jak ničivými, tak neničivými možnostmi. Neničivé možnosti rozšiřují disponibilní výběr pro velitele stojící před situacemi, v nichž nelze dát přednost použití ničivé síly. Navíc neničivé možnosti zvětšují prostor a čas zasazení, takže veliteli umožňují jednat aktivně, na rozdíl od pouhého reagování.

Dnešní ozbrojené síly nejsou dosud plně vybaveny pro krytí potřeb daných mírovými a humanitárními operacemi. Avšak zavádění nesmrtících možností umožní zmírnit tyto operační nedostatky.

Pro pokrytí takto vznikajících vojenských potřeb probíhá výzkum a vývoj nových neničivých možností. Neničivé možnosti nevyžadují žádné velké vědecké objevy, nýbrž pouze představivost, tvořivost a rozhodnost.

Budoucí vojenské operace budou stále složitější a budou charakterizovány vysokou mírou nepředvídatelnosti. Zatímco konvenční válka zůstane nejvíce odstrašující výzvou, vojenské neválečné operace budou s určitostí stále častější. Protivníci se zaměří na zranitelná místa západních ozbrojených sil, jako jsou jejich citlivost vůči ztrátám, legitimita, spoléhání na technologii, pravidla zasazení a působení sdělovacích prostředků.

Nesmrtící (neničivé) možnosti

Nesmrtící přístupy k současným a budoucím ohrožením zahrnují řadu opatření. Tento přehled není zdaleka úplný.

Ochrana proti únosům letadel se týká personálu aerolinií a může být realizována zavedením ventilačních systémů, ovládaných ze vzduchotěsné kabiny osádky letadla, které do kabin cestujících zavedou uklidňující prostředky, nebo vybavením letadla možností dálkového řízení.

Přerušení provozu lze dosáhnout zbraněmi s usměrněnou energií, municí s uhlíkovými vlákny proti energetickým zdrojům, použitím kovových kysličovadel proti letadlům, vozidlům

a lodím, použitím kluzké pěny k omezení mobility, zasazením paprsků milimetrových vln proti zařízením s polovodičovými prvky.

Neutralizace chemického/biologického ohrožení. Pro neutralizaci lze použít radiologických a mikrovlnných senzorů. Je nutno rychle vyvinout prostředky pro rozsáhlou neutralizaci pro potřeby zemědělství, vodního hospodářství a pro bezpečnost vzduchu a potravin. Neutralizace chemického a biologického ohrožení bojových jednotek vyžaduje rychlé zjištění, rychlé jednání a odmoření zasažených prostorů.

Zbavení protivníka jeho možností. Lasery a jiné zbraně s usměrněnou energií mohou být použity proti prostředkům pro udávání cílů a spojovacím prostředkům. Ke zbavení možnosti pohybu lze použít kluzké pěny, přílnavých a rychle tuhoucích látek. K přerušení spojení a znemožnění míření mohou sloužit elektronické a jiné prostředky.

Doprava nesmrtících prostředků na velkou dálku. Nová užitečná zatížení budou vyžadovat dopravu na velkou dálku, aniž by dopravní prostředek samotný způsobil další poškození cíle. Těmito dopravními prostředky budou nesmrtící granáty, minometné střely a rakety.

Kanalizace davu. K zabránění davu v pohybu lze použít přenosných překážek, dočasně působící pěny a jiných prostředků. K zabránění davu v přístupu do určitého prostoru mohou sloužit zbraně s usměrněnou energií nebo akustické přístroje.

Obrana proti prostředkům bez osádek. Teroristé mohou používat bezpilotní letadla a dálkově ovládaná vozidla a plavidla a roboty k dopravě užitečného zatížení proti civilním cílům. Proto je nutno vyvinout prostředky obrany proti nim. Protože nelze realizovat obranu všude a všeho proti každému možnému ohrožení, ani zajistit bodovou obranu proti balistickým raketám krátkého dosahu, je nutno vyvinout nové metody rozpoznávání malých prostředků, které mají malé demaskující příznaky a mohou nést biologické a chemické zbraně. Obranné prostředky budou umístěny na klíčových místech infrastruktury stejným způsobem, jakým jsou umístěny nyní konvenční bezpečnostní systémy.

Rozdělení nesmrtících možností

Nesmrtící možnosti musejí být adaptabilní a spolehlivé, aby mohly ovlivňovat taktické, operační a strategické situace a zvýšit schopnost velitele ke splnění uloženého úkolu. Nesmrtící možnosti jsou běžně rozdělovány do pěti technologických kategorií:

1. Elektromagnetické. Usměrněná energie (paprsek) v ultrafialové, viditelné a infračervené části spektra, elektromagnetická energie jako milimetrové vlny, mikrovlny, rádiový kmitočet a pásma stejnosměrného proudu.

Příklady: Na lehkém vozidle (vrtulníku, lodi) umístěný aktivní systém určený k působení na dav vysílá úzký paprsek milimetrových vln vysoké energie, která na zasažené pokožce během několika sekund vytváří pocit horka. Tento pocit ustane, když osoba unikne z dosahu paprsku, nebo po vypnutí vysílače. Systém je použitelný k odstrašení anebo zahnání postupujícího protivníka na poměrně velkou dálku.

Mikrovlny mají řadu aplikací, jako je znehybnění vozidel, vyřazení spojení a počítačů, jakož i strojů s elektronickými ovládacími moduly. Takový systém může být umístěn na vozidle nebo vrtulníku a znehybní vozidla na dálku přímé viditelnosti.

Taktický laser vybavený optickým sledovacím systémem s vysokou rozlišovací schopností a tepelným zobrazovacím přístrojem, umístěný na vozidle, letadle nebo lodi vytvoří paprsek s vysokou energií pro přesný útok na vozidla apod. Výkon laserového paprsku je možno

regulovat pro zvyšování nebo snižování účinku. Při plném výkonu má paprsek stejný účinek jako hořák používaný k řezání. Laser má dosah několik kilometrů.

- 2. Chemické.** Organické a anorganické sloučeniny, které reagují s jinými sloučeninami a látkami.

Příklady: Minometná střela 81 mm má tělo z nesmrtícího materiálu. Může rozptylovat nesmrtící kapaliny, aerosoly nebo prášky působící proti osobám anebo znehybňující techniku.

Nesmrtící kluzká pěna může být nanesena na silnice, mosty, schody atd. s betonovým, asfaltovým, dřevěným nebo udusaným povrchem, který se stane kluzkým. Pneumatiky ztratí přilnavost, lidé se neudrží na nohou. Umožňuje zabránit v průjezdu nebo průchodu v místech použití.

- 3. Akustické.** „Zvuková“ energie se slyšitelnými i neslyšitelnými kmitočty.

Příklad: Nesmrtící akustická zbraň vysílá usměrněné zvukové vlny velkého výkonu a nízkého kmitočtu, které vyvolávají biologické účinky v cíli a mohou dezorientovat a zneschopnit zasažené osoby. Zbraň napájená baterií je lehká a je použitelná k rozptýlení nepřátelského davu, k vyhnání osob z uzavřených prostorů a k vylidnění ulic a křižovatek.

- 4. Mechanické/kinetické.** Šoková munice s malou energií, která využívá své hmotnosti a rychlosti k zasažení cíle. Patří sem také překážky a zátaras.

- 5. Doplnkové.** Různé technologie umožňující skladování, dopravu, zasazení a rozptýlení různých nesmrtících zbraní.

Kombinace smrtících a nesmrtících možností poskytuje veliteli široké spektrum prostředků, jimiž může působit na vůli a soudržnost protivníka. Avšak použití nesmrtících možností vyžaduje pečlivou volbu rovnováhy mezi použitím příliš mnoho síly, která by se mohla změnit ve smrtelnou, a příliš málo síly, což by nevedlo k žádoucí reakci cíle. Základním kritériem pro použití jakékoli nesmrtící možnosti musí být hodnocení její účinnosti proti cíli. Při použití takového hodnocení rizika poskytnou nesmrtící zbraň možnosti v celém rozmezí síly a umožní velitelům volit ze širšího spektra možností.

Rozhodování o použití nesmrtících možností

Rozhodování o použití smrtících nebo nesmrtících možností bude záviset na účinku, jehož má být dosaženo, a na taktických nebo operačních cílech. Nesmrtící možnosti zahrnují možnosti proti osobám, proti technice a proti-možnostem. Nesmrtící možnosti přispívají k těmto vojenským potřebám:

- ☐ ochrana vojenského personálu, vozidel, skladů a objektů pro zdokonalení ochrany vojsk,
- ☐ ovládání pohybu nebo jednání lidí,
- ☐ ovládání pohybu anebo neutralizace vozidel a zbraňových systémů,
- ☐ ochrana důležitých prostředků infrastruktury (doprava, energetika, vodní zdroje),
- ☐ odzbrojení osob bez vážných poranění a s minimálními vedlejšími škodami,
- ☐ zneškodnění balistických raket a zbraní hromadného ničení bez rizika jejich rozptýlení,
- ☐ umlčení nepřátelských zbraňových systémů s minimálními vedlejšími škodami,
- ☐ ochrana vlastních sil, včetně nevládních organizací.

Hodnocení účinnosti

NATO se zabývá hodnocením účelnosti nesmrtících systémů v celém rozsahu řešení krizí a válečných operací a hodnocením, jak nesmrtící možnosti odpovídají operačním požadavkům. Hodnocení účinnosti je nezbytné pro posouzení významu nesmrtících zbraní a jejich účinnosti ve vztahu k ničivým systémům. Byly formulovány vojenské požadavky, zhodnoceny technologie přicházející v úvahu, zpracována metodologie pro hodnocení účinnosti, zjištěny národní modely, zavedeny válečné hry a prostředky, sestavena terminologie nesmrtících zbraní a bylo připraveno zřízení báze dat.

Program USA a Velké Británie týkající se nesmrtících zbraní sleduje tyto cíle:

- ☐ zjištění klíčových politických problémů,
- ☐ zjištění nejúčelnějších systémů,
- ☐ stanovení možností použití na strategické, operační a taktické úrovni války za různých situací,
- ☐ zpracování koncepcí použití nesmrtících zbraní nezávisle a v kombinaci s jinými smrtícími a nesmrtícími systémy,
- ☐ stanovení požadavků na budoucí nesmrtící zbraně,
- ☐ definování základních možností nesmrtících zbraní.

Problémy

Existují problémy spojené s vývojem a použitím každé nové možnosti. Pro nesmrtící možnosti je většina problémů podobná možnostem ničivým:

- ☐ účinnost,
- ☐ legalita,
- ☐ přijatelnost,
- ☐ komplexita: doktrína, školení a výcvik, mnohonárodní operace, logistika,
- ☐ protipatření,
- ☐ hodnocení bojových škod,
- ☐ reakce cíle.
- ☐ pravidla zasazení.

Účinnost. Účinky střel a výbušnin jsou dobře známy, avšak účinky nesmrtících zbraní nikoli. Velitelé musejí být ujištěni, že nesmrtící zbraně budou působit podle předpokládaných standardů. Nesmrtící zbraně mohou sloužit k odstrašování další agrese. Pro úspěšné splnění úkolu musejí být zasazovány spolu s patřičnou ničivou možností.

Legalita. Omezení domácího a mezinárodního práva se vztahují na vedení operací, na zbraně a jejich použití. Tato omezení obsahují smluvní zákazy určitých zbraní, omezení používání zbraní, zákazy vyvolávání nadměrného utrpení, ochranu vnějšího prostředí a požadavky rozlišující volby cílů. Další omezení vyplývají ze zásad přiměřenosti a vojenské nutnosti. Všechny nesmrtící zbraně před vývojem a použitím procházejí právní revizí.

Přijatelnost. Po zajištění legality vývoje a použití zbraně je důležité řešit další otázky veřejného mínění a přijatelnosti, které zahrnují možné reakce, bezpečnostní zřetele a politická rozhodnutí. Vnímání a reakce ze strany cíle, nekomatantů, hostitelského národa, členů koalice, nevládních organizací, sdělovacích prostředků a mezinárodního společenství budou

mít vliv na politickou vůli a na rozhodování o použití nesmrtících možností. Kromě toho, bezpečnostní zřetel mohou ovlivnit druhy informací, které budou zpřístupněny veřejnosti před použitím zbraní. Politika musí nakonec vzít v úvahu všechny prvky veřejného mínění a přijatelnosti.

Je vysoce pravděpodobné, že úroveň přijatelných ztrát bude dána faktory jako rasa, náboženství, etnicita, ve srovnání s hodnotou přírodních zdrojů na daném území.

Komplexita. Je důležité vybavit ozbrojené síly novými možnostmi. Avšak zároveň je důležité rozpoznat, že s dalšími možnostmi se zvětší složitost. Vojáci musejí poznat nové možnosti a naučit se je účinně používat. To vyžaduje patřičné kurzy a výcvik, zpracování příslušné doktríny, operačních koncepcí, taktiky, metod, postupů a pravidel zasazení (která musejí platit pro nesmrtící i smrtící sílu), což může být důležité zvláště za mnohonárodních operací, kdy členové koalice mohou mít různé možnosti, různé úkoly a různé politické postoje. Dalšími problémy jsou logistika a interoperabilita.

Protiopatření. Zbraně a protiopatření se vyvíjejí současně. Při vývoji nových možností je nutno posuzovat možná protiopatření, aby bylo zajištěno, že protivník nebude moci snadno čelit účinkům daného systému.

Hodnocení bojových škod. Nesmrtící možnosti poskytují další dimenze přesnosti a vážnosti účinku, času působení, trvání atd. Avšak v důsledku toho může hodnocení bojových škod vytvářet další problémy pro nesmrtící zbraně. Hodnocení bojových škod způsobených nesmrtícími zbraněmi může být nezbytně častější, protože účinky jsou mírnější a mají kratší trvání.

Reakce cíle. Na rozdíl od ničivých zbraní je u nesmrtících zbraní důležitá reakce cíle. Požadovaná reakce je funkcí zámyslu velitele, úkolu, souboru cílů a omezení a zároveň funkcí fyziologických anebo psychologických účinků na cíl. Při charakterizaci reakce cíle je důležité, zda je cílem jednotlivec nebo skupina.

Pravidla zasazení jsou velmi důležitá. Pravomoc k přechodu od nesmrtících zbraní k ničivým a naopak bude svěřena nižším stupňům velení. Potlačení vzrušení, což je nezbytné pro eskalaci i deeskalaci v použití síly, bude velmi nesnadné a vyžaduje rozsáhlý výcvik a pevné velení.

Závěr

Povaha války se změnila. Tradiční nepřátelé zůstávají. Objevili se nepostižitelní protivníci. Jejich rozpoznání a lokalizace jsou nesnadné. Často jsou promíseni s civilním nezúčastněným obyvatelstvem, což vytváří problém nežádoucích ztrát. Terorismus zaujal pevné pozice po celém světě.

Nepřítel není geograficky omezen. Je nutno uvažovat o neničivosti, tj. o doktríně použití minimální ničivé síly potřebné k dosažení převahy. Ničivá síla není vyloučena, avšak je nově definována tak, že zahrnuje proporcionalitu a řízení vedlejších sekundárních a terciárních účinků na ekonomiku, politiku a životní prostředí. Požaduje se vytvoření možnosti expedičních modulárních sil zaměřených na soustavu schopností, na rychlost a soběstačnost za operací ve městech i na jiných bojištích. Globální vojenské a policejní síly budou musit být schopny rychle přecházet mezi všemi možnými způsoby používání síly. Nesmrtící zbraně budou zaváděny se zřetelům k takovému nepříteli.

Nesmrtící zbraně jsou realistickým použitím síly. Od jednoduchých pryžových střel a slzného plynu až po moderní systémy, které mohou paralyzovat zemi, poskytují přijatelné alter-

nativy. Budou používány při plnění mírových úkolů, při protiteroristických operacích a jako strategické zbraně. Nesmrtící zbraně nejsou všelékem a jsou s nimi spojeny složité mezinárodní problémy. Konvenční síly jsou nezbytné a musejí být vybaveny těmito systémy.

Většina vojenských operací bude záviset především na schopnosti použít ničivou sílu nebo hrozit jejím použitím. Avšak technologie poskytuje příležitost dodat k existujícím systémům nesmrtící systémy. NATO provádí výzkum a vývoj pro zdokonalení nesmrtících možností. Vojenské operace budou se stále větší pravděpodobností probíhat za složitých situací. Politický tlak a tlak veřejnosti na rychlé dosažení úspěchu s minimálními ztrátami a vedlejšími škodami budou vždy působit. Nesmrtící možnosti jsou dalším důležitým nástrojem velitelů pro dosažení úspěchu. Nesmrtícím zbraním patří budoucnost pro celé spektrum konfliktů a pro udržování zákonnosti.

Prameny:

Martin HUBBARD. "Non-lethal capabilities and the road ahead." *World Defence Systems*, č. 2002/1.

Tamtéž. Janet MORRIS a Chris MORRIS, "Nonlethality and homeworld defence: containing barbarism - nonlethality in the 21st century."

Tamtéž. John B. ALEXANDER. "Future war: non-lethal alternatives."

Pokračující a stále důležitější role NATO má tři základní úkoly: 1. zajišťovat kontinuitu mezi nízkými a středními stupni intenzity nasazení, např. eskalace dominantního postavení; 2. zabezpečovat spolupráci Američanů a Evropanů ve společné snaze o celosvětovou bezpečnost; 3. poskytovat základní obranné záruky, aby případné znovuzavedení branné povinnosti uvnitř Evropy nedestabilizovalo evropskou politickou bázi, a chránit před nutností přípravy na nouzové situace v Evropě.

Ti v Evropě, kteří mylně věří, že docílí pevné ESDP s oslabeným NATO, se hluboce mýlí. Docílí jen nestálosti a neschopnosti Evropy, která si bude nejista sama sebou a svého postavení ve světě. Ti v USA, kteří věří, že NATO již nemá žádný význam, a že mocná Amerika může sama řídit svět, dosáhnou pouze izolovanosti Ameriky uvězněné na nesprávné straně rovnováhy ve světě, mezi zákonností a účinností. NATO má a bude mít nadále velký význam pro všechny partnerské státy.

Julian Lindley-French
Vztahy, které zavazují
NATO Review 3/2003

<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue3/czech>

Tento článek se nezabývá výkladem revoluce ve vojenství, ani informační revolucí, ani digitalizací bojiště nebo přesnými řízenými zbraněmi. Článek se zabývá jednou z možností, jak dosáhnout toho, aby se znalost výše uvedených procesů a systémů (a nejen jich) stala součástí všeobecného i odborného vzdělání a předmětem zájmu příslušníků české armády.

Časopisy a knihy jsou tzv. **otevřenými zdroji**, a proto neobsahují utajovanou informaci. Přesto obsahují hodnotné poznatky a ukazují na trendy rozvoje vojenství. Časopisecké články obsahují často popis výzbroje, která bude zanedlouho zavedena. Obsahují také mnohé poznatky, které budou dříve nebo později tvořit obsah vojenských předpisů. Výhodou časopisů je jejich aktuálnost. Přestože se v nich lze setkat s neúplnými, rozdílnými a měnícími se informacemi, zasluhují pozornost všech, kteří se hodlají zdokonalovat ve svém oboru a vlastního zdokonalení chtějí využít ve prospěch své jednotky, svých podřízených anebo svých posluchačů, jedním slovem armády.

Podklady pro svou práci v nich mohou nalézt nejen vojenští a policejní profesionálové, ale také novináři, pracovníci zbrojního průmyslu a členové branných výborů sněmovny.

Knihovna Agentury vojenských informací a služeb disponuje desítkami **časopisů** zabývajících se obrannou a vojenskou tematikou, od taktického stupně po stupeň velké strategie, od metodiky výcviku po popisy zbraňových systémů, a to pro všechny druhy ozbrojených sil (včetně kosmických). Disponuje také stovkami nejnovějších **knih** stejného zaměření.

Časopisy a knihy jsou převážně cizojazyčné: nejvíce je anglických, méně německých a francouzských, ruských, polských aj.

Personál knihovny vybere z časopisů články, jejichž obsah považuje za důležitý pro velitelský sbor, a pro každý z těchto článků pořídí tzv. anotaci v českém jazyce.

Anotace obsahuje v podstatě:

- ☐ název, jazyk a obsah článku,
- ☐ časopis, v němž byl článek uveřejněn,
- ☐ klíčová slova vztahující se k obsahu článku.

Podobné anotace jsou pořizovány také pro knihy, které jsou přírůstkem knihovny.

Anotace jsou ukládány do báze dat knihovny.

Zajímá-li vás určité téma, vyfukáte na počítači **klíčová slova** a počítač vám ukáže anotace článků a knih zabývajících se tímto tématem a v případě potřeby vám je vytiskne. U kratších článků často postačí prohlédnout si obsah v anotaci, abyste získali potřebnou informaci. U delších článků a u knih se z anotace dozvíte, „o čem jsou“, avšak to nestačí, a proto požádáte o kopii příslušného článku nebo o zapůjčení knihy, přičemž se setkáte s ochotou, nikoli s problémy.

Účelné je, aby se peníze vložené do nákupu časopisů a knih, do pořizování anotací a do manipulace s nimi co nejvíce proměňovaly v **duchovní potenciál** těch, pro něž jsou určeny.

Bez úsilí jednotlivých důstojníků, bez náročnosti jejich představených a bez vzorů ve vojenských školách bude sotva dosaženo úspěchu. Znalost současného stavu vývoje, současné výzbroje, taktiky, operačního umění aj. posílí sebevědomí a vážnost našich důstojníků při styku s důstojníky spojeneckých armád. V souvislosti s rychlým rozvojem vojenství a s účastí české armády v misích NATO vzrůstá úloha informovanosti o nových trendech a poznatcích, jakož i úloha výchovy vojenských profesionálů.

Pěšáky bude zajímat nejen moderní výzbroj, např. automatické granátomety, minomety na obrněných vozidlech, přístroje pro noční vidění a budoucí výstroj a vybavení pěšáka působícího mimo vozidlo, ale také boj ve městě, taktika sil pro speciální operace, dvoustranná bojová cvičení s použitím simulátorů paleb a zásahů aj.

Tankisté mohou získat poznatky o tankových věžích bez osádky, o moderním pancéřování, o aktivních prostředcích sebeobranu tanků, o bojovém použití tanků za boje ve městě, o názorech na budoucnost tanku, o hybridním pohonu obrněných vozidel atd.

Dělostřelci se mohou seznámit s kanony umístěnými na nákladních vozidlech, s municí jejíž dráha je opravována o vliv větru, se samonaváděcí municí a submunicí, s radarem pro měření počáteční rychlosti střely, s kapalnou střelivinou, s metodami prodloužení dostřelu, s moderními raketami raketometů, se systémy řízení palby apod.

Zájemci o protivzdušnou obranu se mohou dovědět o nových systémech pozemní PVO, o nových typech radarů a raket země-vzduch, o problémech spojených s výstavbou obrany proti balistickým raketám, o překonávání protivzdušné obrany za lokálních válek a o protiradarových raketách.

Ženisty budou zajímat prostředky a metody odminování v zemích, v nichž byly vedeny lokální války, a novodobé přepravní prostředky.

Příslušníci letectva nesporně mají zájem o nově vyvíjené letouny, leteckou výzbroj, metody řízení přesné letecké munice, doplňování paliva za letu, bezpilotní letadla, jakož i o nedávné letecké operace, úlohu letectva včetně námořního) v moderní válce, o použití vojskového letectva a o bezpečnost létání atd.

Operátoři mohou studovat nedávné válečné konflikty různé intenzity, metody velení a součinnosti, rozvoj ozbrojených sil, hledání optimálního poměru mezi těžkými, středně těžkými a lehkými silami, vývoj budoucího bojového systému pozemního vojska USA, psychologické a informační operace, zasazení mírových sil, problémy spojené s velením mnohonárodních silám, pravidla zasazení aj.

Vojenští personalisté se mohou seznamovat s různými modely doplňování ozbrojených sil mužstvem, poddůstojníky a důstojníky a jejich výhodami a nevýhodami, s různými formami jejich výcviku a školení, s průběhem jejich vojenské služby, jakož i se systémy důchodového zabezpečení vojáků po odchodu z aktivní služby.

Učitel na vojenské škole má nejen příležitost, ale dokonce povinnost získanými poznatky postupně doplňovat svoje přednášky a pravidelně zpracovávat nová vydání skript pro svůj obor. Zavazuje ho k tomu také jeho vědecký status.

Důstojník - učitel by měl být vzorem v sebevzdělávání a v získávání a předávání informací.

Tento výčet není ani zdaleka úplný, neobsahuje spojaře, chemiky, zpravodajce, techniky, zdravotníky, topografy, logistiky aj., ačkoli každý z nich může v otevřených zdrojích nalézt mnohé důležité poznatky ze svého oboru. Neobsahuje ani veškerý ničím neomezený rozsah látky, nímž je možno se v knihách a časopisech setkat.

Řádný důstojník nepřipustí, aby ho vývoj předběhl, nýbrž si bude vědom nutnosti celoživotního vzdělávání a bude překonávat počáteční jazykové potíže. Nelze se spoléhat na to, že všichni důstojníci se budou z vlastní vůle a z osobního zájmu věnovat studiu zahraničního vojenského tisku. Proto je nutno je k tomu vhodnou formou přimět. Např. je možno uložit důstojníkovi, aby čtvrtletně zpracoval přehled zahraničního tisku týkající se určitého tématu, jež má vztah k úkolům jednotky nebo štábu nebo školy, a přednesl ho spolupracovníkům. Přehled lze doplnit cizojazyčnou odbornou terminologií. Velitel, který takový úkol uložil, si pro kontrolu pořídí podobný, i když stručnější přehled.

Nezanedbatelnou výhodou studia cizojazyčné literatury je zdokonalování v cizích jazycích v daném oboru.

Ing. Josef Nastoupil

AVIS - oddělení ústřední knihovny, filmového a foto archivu

Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6

Výpůjční doba, pondělí až pátek: 8 - 12 hod.

Tel. 973-215 544, 215 546

Fax: 973-215 917

E-mail: library@army.cz

Ze statistických údajů roku 2003:

ukazatel	hodnota	poznámka
počet registrovaných čtenářů	1135	
měsíční průměrný počet návštěv	250	
počet absenčních výpůjček za rok	cca 6000	
využívání fondu studovny a časopiseckého fondu ve studovně	6000 výpůjček	odhad využívání prezenčního fondu
počet uživatelů, kteří v průběhu roku jednorázově využili služeb knihovny	270	zatím nejsou registrováni, + vyřízení požadavky na telef. nebo e-mailovou žádost
celkový počet knihovních jednotek	45 000 knih. j.	
počet nových knih. jednotek za rok	920 knih. j.	
počet poskytnutých konzultací typu referenčních služeb za rok	cca 600 konzultací	značná část na telefonický dotaz nebo žádost formou e-mailu
počet odebíraných zahraničních odborných časopisů v r. 2003	131 titulů	tituly z oblasti vojenství jsou archivovány
počet odebíraných tuzemských periodik	85 titulů	za rok prošlo evidencí dohromady za zahraniční a tuzemská periodika cca 5000 jednotlivých čísel
počet kopií pro potřeby uživatelů z materiálů knihovního fondu za rok	26 250 kopií	
počet zpracovaných dokumentačních záznamů z odborných časopisů, zařazených do databází za rok	10 198 záznamů	do výběru ke zpracování jsou zařazeny tituly s vojensko-politickou a vojenskou odbornou tematikou a časopisy vybraných evropských armád, probíhá za pomoci externích spolupracovníků

Československou nebo také sibiřskou anabází [1] bývá označován odchod československého armádního sboru z Ukrajiny v roce 1918 přes východní Rusko a přes Sibiř s cílem přesunout se z Vladivostoku po moři do Francie, a tam pokračovat v boji proti Rakousku-Uhersku za vytvoření samostatného československého státu. Tato unikátní operace vojska, která vedla v letech 1918-1920 k obsazení tisíce kilometrů dlouhé sibiřské železniční magistrály a navazujících rozlehlých území a ke konfliktu se sovětskou branou mocí, upoutala pozornost celého světa a výrazně přispěla k posílení a upevnění československého odboje, byť cíle – francouzských bojišť z objektivních důvodů dosaženo nebylo. Jedinečnost sibiřské anabáze spočívala v tom, že se uskutecnila v nepřátelském prostředí v období hlubokého společenského rozvratu a občanské války, že prokázala národní ideovou jednotu, demokratickou povahu a udivující vojenskou sílu našeho vojska a jeho odlišnost od jiných neúspěšných národních odbojových jednotek působících v Rusku. Označení anabáze bylo převzato ze starořeckých dějin [2].

Československý branný odboj v Rusku vznikl v roce 1914 v podobě *České družiny*, oddílu čítajícího necelých tisíc „dobrovolců“ z řad ruských Čechů a s ruským velením. Výborně se osvědčila ve skupinkách průzkumníků (rozvěděčků), rozdělených do divizí na ruské frontě. Rozšiřovala se pomalu pro nezáměr carské vlády o zapojení zajatců: v průběhu roku 1916 nejprve v lednu na samostatný střelecký (tj. pěší) pluk a v květnu na střeleckou brigádu složenou ze tří pluků. Ta poprvé vystoupila jako celek v rámci poslední ruské ofenzivy Kerenského v bitvě u Zborova 2. 7. 1917, kde prorazila do hloubky několika kilometrů nepřátelskou obranu, zmocnila se více než čtyř tisíc zajatců a v době rozpadu fronty příjemně překvapila ruské velení i veřejnost.

„Řekněte jim, že se před nimi hluboce skláním,“ řekl tehdy prof. Masarykovi ruský vrchní velitel generál Brusilov. Tomuto poslednímu vítězství na ruské frontě se dostalo celostátní publicity a ruská vláda konečně schválila široký nábor v zajateckých táborech, kde na vstup do odboje nedočkavě čekaly tisíce českých zajatců. V říjnu 1916 vznikla první československá střelecká divize, formovala se druhá a štáb ruských front zřídil 9. 10. 1917 – tj. krátce před říjnovou bolševickou revolucí, která hesly o míru a půdě dovršila rozvrat ruské armády a společnosti – samostatný *československý armádní sbor* o dvou divizích s náhradní brigádou a složkami dělostřeleckými, technickými a týlovými.

Čítal na čtyřicet tisíc „štyků“ (bodáků, mužů), politicky nepodléhal orgánům ruským, ale České národní radě v Paříži, respektive její odbočce v Kyjevě. Jako dobrovolnická jednotka pevně stojící za svým národně osvoboditelským programem se ukázněně připravoval na příští bojové úkoly. Nepodléhal rozkladné revoluční propagandě, která na něj útočila ze všech stran [3] a inspiroval se českou historií (jeho pluky nesly jména husitských bojovníků), českým národním obrozením (odboj byl jeho vyvrcholením) a sokolskými tradicemi (tykání, oslovení „bratře“ a tělocvičná a pořadová terminologie).

Sovětská vláda vyšlá z říjnové revoluce se rozhodla definitivně ukončit válku a uzavřela s tzv. Ústředními mocnostmi (s Německem a s Rakousko-Uherskem) v prosinci 1917 příměří

a 3. 3. 1918 separátní *brestlitevský mír*. Střetla se v občanské válce s nově ustavenou nacionalistickou vládou ukrajinskou a obsadila 8. 2. 1918 po těžkém dělostřeleckém ostřelování Kyjev. Ukrajinci na oplátku dojednali vlastní separátní mír a pozvali do země říšskoněmecká vojska jako spojence.

Československé vojsko zachovávalo mezi svářícími se ruskými stranami přísnou neutralitu. Jeho první divize rozmístěná ve volyňské gubernii na západní Ukrajině se však octla v *kritickém ohrožení*. Odbočka ČNR v Kyjevě za předsednictví prof. Masaryka, který byl od května 1917 v Rusku, horečně hledala východisko. Její členové složili 30. 1. 1918 v Kyjevě do rukou prof. Masaryka slavnostní přísahu, že v boji proti Rakousku-Uhersku neustanou, dokud nebude zničeno a pokud československému národu nebude poskytnuta úplná státní samostatnost (viz **obr.**). Ten naopak přislíbil svým spolupracovníkům, že zůstane věrným svému programu národního odboje do vítězného konce. Když pokusy o obnovení východní fronty ze spolehlivých jednotek ruských, rumunských a národnostních (Poláci, Srbové aj.) selhaly, odbočka prohlásila v únoru 1918 s odkazem na mezinárodní smlouvu z prosince 1917 armádní sbor za součást Československé armády ve Francii a uložila mu úkol zdánlivě fantastický: urychleně se přesunout přes Vladivostok kolem poloviny světa do západní Evropy, a tam pokračovat v protirakouském odboji.

Z Ukrajiny na východ

Divize 23. 2. 1918 opustila ve dvou proudech Žitomir a usilovným pochodem s dotírajícími říšskoněmeckými oddíly [4] v patách a prošla po zdolání 150 kilometrů blátivých ukrajinských cest v prvých březnových dnech Kyjevem jako „*jediné spořádané vojsko na Rusi*“, jak napsal jeden dopisovatel říšskoněmeckých novin. Po zdolání obdobné vzdálenosti na levém břehu

Obr.: Odbočka ČNR skládá prof. Masarykovi přísahu věrnosti odboji (30. 1. 1918 v Kyjevě). Nad pravou rukou prof. Masaryka v civilu PhDr. Josef Kudela, otec autora.

Dněpru nastoupila 10. 3. do 60 vlaků (ešelonů) po čtyřiceti „těpluškách“ (vagonech), které pro armádní sbor shromáždila druhá divize rozmístěná na východním břehu Dněpru. Sbor nato v těžkých bojích odrazil u Bachmače německý obkličovací manévr a uchránil se od potupného údelu legionů polských, které se poddaly Němcům.

V Kursku 16. 3. odevzdal za příslib volné cesty sovětskému veliteli zbrojní přebytky, byl však v Penze [5] 20. 3. ultimativně zastaven zástupci sovětské vlády, kteří další cestu na východ podmínili úplným odzbrojením: „Nemůžeme mít na ruské půdě ozbrojené příslušníky států, s nimiž jsme uzavřeli mír,“ dovozovali.

Až po úporném jednání přistoupili na požadavek odbočky na strážní ochranu vojska proti zločineckým bandám v rozsahu jedné strážní roty pro ešelon [6]. Účastník [7] jednání o tom napsal:

„(V Penze) jsme pobýli asi měsíc. A bylo toto zdržení z nejtěžších a nejnamáhavějších dnů v mém životě ... Tehdy naše vojsko dobrovolně odzbrojovalo. Tehdy českoslovenští bolševici vedli nejnestydatější agitaci mezi naším mužstvem, v níž je podporovala sovětská vláda, ačkoliv slíbila, že bude loyálně podporovat naši cestu do Vladivostoku.“

Penzenská dohoda z 26. 3. 1918 nesla všechny znaky složitých konfliktních a rozporných vztahů mezi sověty a československým vojskem. Vyplyvaly ze zásadních rozdílů ideových i z jejich praktického naplňování. Obě strany přistupovaly odlišně k dalšímu vedení války i k poválečnému uspořádání světa.

Sovětská vláda se na mnoha místech setkávala s ozbrojeným odporem a ke svým významným odpůrcům počítala i ideově semknuté a dobře vyzbrojené československé vojsko. Považovala je za zbytek kontrarevoluční carské armády, ohrožující její zatím nepevné postavení na Sibiři. Když je nemohla porazit vojensky, chtěla je „rozformovat“, to jest získat na svou stranu jeho řadové vojáky, jak to činila s německými a s maďarskými zajatci, s Lotyšy a s jinými národnostmi. V názorech na postup vůči Čechoslovákům nebyla jednotná, proto při jednání kličkovala a dohody s ním uzavřené považovala za záležitost taktickou a bez zábran je porušovala.

Zástupci odbočky si byli vědomi rizika odzbrojení v cizím prostředí, chtěli se však vyhnout ozbrojenému střetu a věřili, že z ošemetné situace vyklouznou stejně úspěšně jako z jara na Ukrajině. Přihlíželi též k doporučení Spojenců naléhajících na rychlý přesun sboru a k vyjádření ruských důstojníků ve službách vojska, poukazujících na vojenskou převahu sovětů a na technické potíže transportu přes nekonečné pláne Sibiře.

Naproti tomu *československé vojsko* přijalo dohodu s neskrývaným nesouhlasem a otevřeně ji odmítalo. Pociťovalo k sovětům a k dohodám s nimi uzavřeným od počátku hlubokou nedůvěru. Zbraně, v nichž právem spatřovalo záruky své bezpečnosti, odevzdávalo komisím s paritním zastoupením českých rudoarmějců, často zběhů z legií, s krajní neochotou a podle možnosti je ukrývalo, i když to v obytných „těpluškách“ nebylo snadné.

Penzenská dohoda byla plněna ze sovětské strany s krajní líknavostí a pohyb vlaků byl opětovně zpomalován a přerušován a obnovován až po protestech. Na stanicích místní sověty opětovně požadovaly po projíždějících ešelonech odevzdávání dalších zbraní. Na zlomu dubna a května 1918 sice z Penzy odjela již větší polovina ešelonů, ale zachycené telegramy rady lidových komisařů svědčily o tom, že penzenskou dohodu respektovat nehodlá. Komisař Čičerin 27.4. nařídil na žádost německého velvyslance v Moskvě hraběte Mirbacha urychlení transportů německých zajatců vracejících se do vlasti na úkor dopravy Čechoslováků a v dalším příkazu uložil dirigovat jejich vlaky, které nedospěly do Vladivostoku, na severní ruské přístavy

Murmansk a Archangelsk. Odbočka byla znovu ochotna na doporučení Spojenců ustoupit a souhlasit s tímto zkrácením a zrychlením cesty, ale vojsko se jednoznačně postavilo *proti nové sovětské direktivě* a odmítalo ji jako zlovolný akt, směřující k jeho likvidaci rozdělením na dvě části, vyhladověním v severních oblastech nebo vydáním Němcům operujícím ve Finsku. Napětí mezi Sověty a československým vojskem, ale také mezi odbočkou jako politickým vedením a vojskem nebezpečně narůstalo.

Konflikt se Sověty

Záminkou k *vyhlášení otevřeného nepřátelství* mezi československým armádním sborem a sovětskou vládou se stal se stal zdánlivě bezvýznamný *čeljabinský incident* ze 14. 5. 1918. Československý neozbrojený oddíl prošel v útvaru se zpěvem městem, osvobodil bez odporu stráž uvězněnou místním sovětem po střetu s maďarskými zajatci a využil situace k doplnění vlastní výzbroje. Sovětská vláda se po stížnosti místních orgánů rozhodla pro silové řešení: nařídila úplné zastavení dopravy Čechoslováků, jejich důsledné odzbrojení a zastřelení každého dobrovolce zastiženého se zbraní v ruce. Za nedodržení příkazu hrozila přísnými tresty.

V této výbušné situaci se sešel 20. 5. 1918 v Čeljabinsku *sjezd československého vojska*, původně plánovaný na počátek roku do Kyjeva a odložený pro evakuaci z Ukrajiny. Delegáti podle mandátu voličů se jednomyslně postavili proti politickému vedení vojska a odmítli transport přes severní ruské přístavy. Pokusili se prostřednictvím místního sovětu o urovnání se sovětskou vládou a vyslali do Moskvy zvláštní delegaci [8]. V případě odmítnutí dohody se usnesli pokračovat na východ „vlastním pořádkem“, to jest ozbrojenou silou. Protože podle jejich názoru odbočka při jednání se sovětskou vládou neprojevila dost rozhodnosti a příliš ustupovala, omezili její působnost zřízením jedenáctičlenného prozatímního výkonného výboru, složeného ze zástupců sjezdu (čtyři osoby), odbočky (čtyři osoby) a vojska (tři velitelé pluků, jména dále) a svěřili mu odpovědnost za bezpečnou dopravu vojska do Vladivostoku vlastní silou. Jako strategickou direktivu stanovili seskupení armádního sboru do obrany schopného celku a ozbrojené obsazení celé sibiřské magistrály. Rozhodli se tak plni důvěry ve vlastní schopnosti a síly, zaručující, že v ozbrojeném konfliktu se sovětskou mocí uspějí.

Ešelon armádního sboru – v té době roztroušeny po osm tisíc kilometrů dlouhé sibiřské magistrále od Penzy po Vladivostok – byly s výjimkou oddílů západního týlu odzbrojeny a byly přímo ohrožovány útoky ze strany místních sovětů. Vlaky velkého západního uskupení stály v Penze (1. a 4. pluk a 1. náhradní) a tisíc kilometrů dále v Čeljabinsku bylo umístěno uskupení uralské (2. 3. a 6. pluk). Dále na východ se nacházelo uskupení středosibiřské složené z několika osamělých vlaků, z ešelonu kanceláře odbočky a armádního štábu v Omsku, a odtud až do Irkutsku (přes dva tisíce km) jednotlivé vlaky 7. pluku a úderního praporu. Konečná etapa k Tichému oceánu (přes tři tisíce km) byla bez československých posádek kromě východního uskupení ve Vladivostoku (5. a 8. pluk a 2. náhradní), které však zatím nemělo s ostatními oddíly spojení a na usnesení sjezdu reagovalo až dodatečně.

Usnesení čeljabinského sjezdu byla přijata jednomyslně a plněna s nadšením a s udivující rázností. Obtížnost jejich realizace dokumentuje reakce vysokých ruských důstojníků ve službách československého vojska – velitele 1. divize a náčelníka jejího štábu v Penze, kteří odmítli střet se sověty a obsazení Sibíře jako akci předem ztracený a resignovali. Ale ani protivník nezháležel a zákeřně přepadl řadu odzbrojených ešelonů a celá uskupení. Ve stanici

Marianovce byl 25. 5. 1918 napaden vlak 6. pluku, 26. 5. vlak 7. pluku v Irkutsku a příští den byl štábní vlak ve Zlatoustu zatažen do úzlabiny, ostřelován kulomety a ubráněn se značnými ztrátami kameny a kapesními noži neozbrojenou posádkou, která se spojila s nejbližšími oddíly pochodem přes hory pustou krajinou.

Následovala *energická obranná opatření* prozatímního výkonného výboru. V sídle sjezdu v Čeljabinsku vybrané oddíly uskupení, vedeného podplukovníkem R. Wojciechovským, 27. 5. 1918 předešly připravenému útoku sovětské posádky, obsadily město a vyzbrojily se sovětskými zbraněmi. Obsadily další významná uralská města včetně Jekatěrinburgu /1924-91 Sverdlovsk/ (26. 7.), bašty Sovětů, který se stal sídlem odbočky. Západní uskupení vedené podporučíkem St. Čečkem 29. 5. 1918 odrazilo sovětský útok a po urputném boji dobylo opevněnou Penzu a zmocnilo se zbraní odevzdaných československými jednotkami. Při dalším postupu na východ přes veletok Volhy k uralskému pohoří se zmocnilo dalších významných míst. Při obsazení Penzy a při energickém postupu na východ se vyznamenal starodružinník a jeden ze zborovských hrdinů, poručík a od 27. 8. plukovník Josef Švec, který se jako velitel předvoje 6. 7. 1918 o půl sedmé večer spojil na stanici Miňar u Zlatoustu s oddíly uralského uskupení. Na Sibiři skupina vedená kapitánem R. Gajdou soustředila síly a energickým útokem dobyla 22. 7. 1918 na sovětských oddílech sibiřskou metropoli Irkutsk. Následným obchvatným manévrem zachránila před zničením třicet devět podminovaných strategických bajkalských tunelů, zmocnila se padesáti devíti sovětských vlaků a 31. 8. se na řece Onon spojila s východní vládovostockou skupinou vedenou ruským generálem Dieterichsem v našich službách. Československý armádní sbor, který měl být podle rozhodnutí sovětské vlády „rozformován“, se ubránil, sám rozehnal sovětské orgány a posádky od Volhy po Tichý oceán a zbavil je veškerého vojenského i politického vlivu. Usnesení čeljabinského sjezdu bylo v plném rozsahu splněno: československé vojsko vytvořilo jednotliou obrany schopný celek, stalo se rozhodujícím činitelem na Sibiři a otevřelo si cestu k Tichému oceánu a do Francie. V konfliktu se Sověty dosáhl jednoznačné vítězství, ale dobojováno nebylo.

Čeljabinský sjezd však schválil ještě jiné opatření: rozhodl se *poskytnout pomoc ruským demokratickým silám*, které v oblastech osvobozených od sovětů vznikaly na úrovni místní i vládní, vítaly Čechoslováky jako osvoboditele, odmítaly breštlítevský mír a slibovaly obnovení ruské protiněmecké východní fronty. Tyto záměry nebyly v rozporu s národně osvoboditelskými cíli československého vojska a nalézaly v něm pozitivní ohlasy, byť se ozývaly i hlasy upozorňující na nepřipustnost vměšování do ruských vnitřních záležitostí. A tak v polovině července 1918 se legionářské eselony, kontrolující nyní plně Sibiř, začaly obracet na západ, aby otevřely povolžskou frontu s cílem pomoci ruským demokratickým silám a spojeneckým jednotkám vystoupit proti sovětům a obnovit východní frontu a přispět k porážce Německa a Rakouska.

O vojenských úspěších Čechoslováků, kteří na Sibiři nenašli protivníka, se dozvídal celý svět. Nikdo nechtěl věřit, že čtyřicet tisíc Čechoslováků v krátkém čase vytlačilo z rozlehlých sibiřských území sovětskou moc, která uzavřela mír s Němci a s Rakušany, a pomohlo nastolit ruský demokratický režim, který hodlal pokračovat ve válce.

Prof. Masaryk v díle *Světová revoluce* napsal: „Účinek těchto zpráv v Americe byl překvapující a takřka neuvěřitelný – najednou Čechové, Čechoslováci byli známi každému. Naše armáda na Rusi a na Sibiři se stala předmětem všeobecného zájmu a její postup vyvolával přímo nadšení.“ Následovala politická opatření, která výrazně posílila postavení československého odboje. Spojenecké vlády uznaly československé vojsko za bojující jednotku a Československé národní radě přiznaly postavení vlády de facto.

V době intenzivní konfrontace sovětských a československých vojsk na Volze se ve dnech 27. 7. – 4. 8. 1918 v Omsku sešel další *sjezd vojska*. Jeho význam spočívá v tom, že schválil Řád o vedoucích orgánech vojska, kterým vytvořil jeho novou vrcholnou politickou instituci – *sněm vojska*. Byl nadřazen odbočce a měl být svolán do tří měsíců. Prohloubil tak demokratizaci řízení a organizace vojska, což vycházelo z jeho dobrovolnické povahy, bylo však též poplatno ruskému revolučnímu prostředí a sovětské armádě a bylo v rozporu s fungováním armád spojeneckých. Tak vznikl zárodek dalšího interního konfliktu v československém armádním sboru, o němž se zmíním dále. Sněm jako demokratický orgán též schválil pokračování v bojích se Sověty na povolžské frontě.

Předpoklady pro otevření povolžské fronty, jejímž střediskem se stala v létě 1918 Samara a která se táhla od Kazaně 300 kilometrů na jih až k Saratovu, se však v žádném případě nenaplnily. Nevycházely z reálné společenské situace a zakládaly se zčásti na omylech. Ruské demokratické hnutí nezískalo podporu lidu a po stránce politické, organizační i vojenské zcela selhalo. Prostí lidé sice Čechoslováky vítali, ale k demokratickým heslům zůstali lhostejní a neměli nejmenší chuti se pro ně angažovat, natož jít do boje.

Narychlo sestavené ruské oddíly se do bojů téměř nezapojily, rozutekly se cestou na frontu nebo přešly s bílými či rudými prapory k sovětským jednotkám. Také pomoc Spojenců, příslibená – jak se později ukázalo neoprávněně – jejich zástupci, se nedostavila a československé pluky se v Povolží octly v srpnu 1918 osamoceny v těžkých obranných bojích proti mnohonásobné [9] převaze Sovětů, kteří na strategické přístupy k Moskvě nasadily všechny dostupné síly a vycítily příležitost definitivně se vypořádat s nebezpečným Čechoslováky.

Osudy, pocity a útrapy českých vojáků zatlačených do nerovné obrany vylíčil lékař 1. pluku, spisovatel *František Langer* v novele *Za cizí město*. [10]. Cizím městem rozuměl Kazan, čtvrtmilionové město plné vojska, zbraní a zásob včetně ruského zlatého pokladu [11]. Vyprávěl o snadném obsazení města Čechoslováky 6. 8. 1918 a o jeho svízelné obraně vedené v zastoupení nepřítomného ruského velitele zmíněným plukovníkem Švecem. Zaznamenal, jak tisíce ruských důstojníků „bojovalo“ v ruských štábech, aniž vzali zbraň do ruky a aniž se ukázali na frontě. Jak město žilo zábavami a radovánkami, pořádalo koňské dostihy a nedokázalo vyslat na pomoc bojujícím Čechoslovákům akceschopný oddíl. Jak obyvatelstvo z městských hradeb lhostejně přihlíželo těžkým obranným bojům tří československých praporů, které s krajním vypětím a bez vystřídání odrážely opakované útoky nepřítele a uvědomovaly si, že Rusové nejsou ochotni, ale ani schopni bránit svoji zemi a získanou svobodu, natož obnovit protiněmeckou frontu. Začínali chápat, že nebojují za spravedlivé národně osvobozovací cíle, ale za cizí zájmy.

Přesila a úpornost útoků nepřítele rostla, síly vojska nedostačovaly a pomoc nepřicházela. Ve vojsku sílilo přesvědčení, že sliby pomoci byly jen „houpáním“, záměrným klamáním shora. Rostla nedůvěra k vojenskému velení a k politickému vedení vojska.

Plukovník Švec zahájil 10. 9. 1918 po marném jednání s představiteli města Kazaně obtížný pěší ústup k eselonům. Bojoval se svými oddíly nepřetržitě od březnového obsazení Penzy, cítil se unaven a vyčerpán, viditelně zestárl a zešedivěl. Sotva unikl z hrozícího kazaňského obklíčení, musel se vracet se svými jednotkami, aby kryl evakuaci druhů ze Samary. Na přetíženého velitele a jeho vojáky doléhala rostoucí tíha ústupové deprese. Dne 1. 10. 1918 byl pověřen velením 1. divize, tvořící těžce zkoušený ustupující zadní voj. Dostal rozkaz vytvořit v prostoru stanice Aksakovo, kam dorazil 21. 10. – pouhé čtyři dny před smrtí – údernou skupinu k odražení nepřítele postupujícího ze severu a ohrožujícího týl. Nařídil oddílům vystou-

pit z vlaků a vytvořit v místních kasárnách obrannou základnu. Fyzicky i morálně vyčerpané jednotky odmítly uposlechnout, trvaly na okamžitém vystřídání a na odsunu na bezpečnou linii dále na východ. Přišly nepříznivé zprávy o ztrátě celého praporu, zaviněné nekázní, strachem a neochotou bojovat [12]. Oslabený organismus vyčerpaného velitele podlehl pocitu vlastního selhání.

Napsal poslední výzvu k důstojníkům a vojákům divize, varující před nekázní ohrožující čest vojska, sáhl po služební zbraň a po půlnoci 25. 10. předčasně ukončil svůj život [13]. Byl pohřben s vojenskými poctami v Čeljabinsku 28. 10. 1918, kdy v Praze český národ jásal na vyhlášením samostatné Československé republiky.

Celý 1. pluk a další divizní jednotky se pod dojmem Švecovy tragické smrti vzbouřily a nastoupily spontánně a bez výhrad do dalších bojů a *ukázněně plnily těžké bojové úkoly* do vystřídání koncem listopadu 1918 a zůstaly do závěru anabáze spolehlivými oporami armádního sboru.

Ukončení anabáze

První světová válka skončila, Československo se stalo samostatným národním státem, na Sibiři ruskou demokratickou vládu smetla brutální pravicová diktatura admirála Kolčaka, pro československé dobrovolnické vojsko nepřijatelná. To ustoupilo z povolžské fronty s obtížemi, ale udrželo si jednotu a bojové kvality a nadále kontrolovalo Sibiř a její magistrálu. Mělo jediné přání: ukončit vojenskou službu a vrátit se co nejdříve domů.

V prosinci 1918 přijel na Sibiř na dlouho očekávanou inspekční cestu *ministr samostatné Československé republiky* generál *Milan Rastislav Štefánik*. Bouřlivě pozdravován po magistrále jako představitel samostatného státu a svobodného národa byl přijat s vojenskými poctami ve štábu vojska v Čeljabinsku a 18. 12. v sídle odbočky v Jekatěrinburgu. Původně chtěl setrvat u vojska déle a realizovat s ním své velké plány. Když se však seznámil se stavem a se smýšlením vojska, uvědomil si jejich nereálnost. Pochopil, že armádní sbor, který vykonal velké bojové činy, překvapil svět a dosáhl mimořádných úspěchů, je vyčerpan, ztratil motivaci a musí být *reorganizován* a odeslán do vlasti. Rozhodl o likvidaci odbočky, která dlouhou dobu politicky vedla vojsko a po ustavení řádné vlády ČSR ztratila opodstatnění, a podřídil správu armádního sboru Ministerstvu národní obrany v Praze.

Nařídil *zrušení demokratických orgánů* ve vojsku, které odporovaly západnímu pojetí řízení a organizace armády. Rozkaz byl však publikován až v lednu 1919 po ministrově odjezdu na mírovou konferenci v Paříži. Vojsko, které již zvolilo delegáty sněmu, tím bylo zmateno, pochybovalo o jeho pravosti a domáhalo se svolání sněmu. Spory mezi politickým vedením a delegáty vyvrcholily v červnu 1919 v Irkutsku, kde se sněm přes zákaz sešel. Po zatčení tří vojáků, kteří odmítli poslušnost velení, dvě roty 4. pluku obsadily jménem sněmu tiskárnu Československého deníku. Incident byl zlikvidován během jediné hodiny: delegáti se dali zatknout, odvolali se k delegaci z vlasti, která právě na Sibiř přibyla, a byli internováni.

V roce 1919 sestával *Československý armádní sbor na Sibiři* již ze tří střeleckých divizí s dvanácti pluky s českým velícím jazykem a ze dvou pluků dělostřeleckých a dvou jezdeckých a z dalších útvarů technických, odborných a týlového zabezpečení a čítal přes padesát pět tisíc mužů. [14]. Měl vlastní spojovací a dopravní službu a zásobování zajišťující výzbroj a výstroj. Disponoval vlastními nemocnicemi humánními i veterinárními, vlastním soudnictvím a školstvím vojenským i civilním a poštovní službou vydávající vlastní známky. Organizoval rozsáhlou

kulturní, informační, uměleckou a osvětovou činnost, vydával ve vlastní tiskárně denní list a časopisy a krásnou i odbornou literaturu. Měl vlastní filharmonický orchestr, divadelní soubory a knihovny. Fungovala vlastní peněžní služba v podobě Vojenské spořitelny a Legiobanky.

Návrat do vlasti však celý rok stagnoval pro nedostatek lodního prostoru, který Spojenci potřebovali pro dopravu vlastních vojenských útvarů z Francie. Sbor zůstával na Sibiři a bez nadšení plnil úkoly spočívající ve střezení magistrály před zločineckými bandami. Evakuace šedesáti sedmi tisíc osob včetně manželů a dětí vojáků byla zahájena až koncem roku 1919 a protáhla se do poloviny příštího roku.

Význam anabáze

Slavná československá anabáze v Rusku 1918-1920 jako celek představuje *největší, nejsložitější a nejnáměšší vojenskou operaci* ruských legií a obecně československého branného odboje v první světové válce. Její úspěchy byly dílem obětavé statečnosti, uvědomělé bratrské jednoty a společného národně osvobozovacího cíle.

Po *vojenské stránce* se záměr armádního sboru o nenásilný přesun z Ruska kolem světa na jiná bojiště změnil v ostrý konflikt se sovětskou ozbrojenou mocí. Dvěma divizím Čechoslováků se podařilo obsadit rozlehlou Sibiř a zbavit ji sovětského vlivu a otevřít povolžskou protisovětskou frontu jako předstupeň opuštěné protiněmecké fronty východní. Československé vojsko dosáhlo rozhodných úspěchů v těch fázích operace, které odpovídaly národním cílům, a vydobylo si světovou reputaci. V kritických situacích, jichž se nevyvarovalo, zachovalo ideovou jednotu a integritu. Odolalo jako jediné protirakouské hnutí nenadálému útoku německých vojsk a jako jediné hnutí protisovětské nepodlehlo jeho populistické propagandě a vojenské síle. Prokázalo vynikající morální a odborné kvality a stalo se zdatným jádrem armády svobodného státu. Aktuálně zabránilo návratu německých a maďarských zajatců a využití ekonomického potenciálu Sibíře Ústředními mocnostmi pro další vedení války. Vystoupilo jako zdatný a nečekaný spojenec demokratických mocností v době, kdy německá dalekonosná děla ostřelovala Paříž.

Skvělé vojenské úspěchy československého vojska během anabáze a jeho výsledky v protisovětských bojích zásadně ovlivnily *politické postavení* československého odboje, zejména legalizaci jeho orgánů ze strany Spojenců a uplatnění jeho zájmů na pařížské mírové konferenci. Prof. Masaryk od počátku svého exilového působení zdůrazňoval význam silných ozbrojených jednotek a jejich vojenských úspěchů pro politickou a diplomatickou stránku československého odboje a opětovně ocenil vojenský přínos anabáze.

„Nestačilo dovolávat se našeho práva jen diplomaticky, bylo nutno světu dokázat, že svou svobodu ceníme nad svůj život,“ prohlásil. Vlády Francie a Itálie jednaly od prvních měsíců 1918 s Českou národní radou jako s vládním orgánem. Francouzský prezident Poincaré v červnu 1918 vyzvedl „vojenskou nezávislost a čínorodou sílu (Čechoslováků) jako nesrovnatelný příklad mravní síly, vytrvalosti a národního uvědomění.“ V srpnu a v září 1918 uznaly vlády Velké Británie a Spojených států Československou národní radu jako vládu de facto. Anglický ministerský předseda Balfour v poselství prof. Masarykovi v srpnu 1918 prohlásil, že československý národ prokázal Spojencům v boji za osvobození světa proti despotii neocenitelnou službu. Vojenské výsledky anabáze pomohly prof. Masarykovi jako vedoucí osobnosti našeho odboje přesvědčit prezidenta Spojených států amerických Wilsona, aby zamítl separátní mírové návrhy Rakouska-Uherska a trval na jeho konečném rozbití.

Sibiřská anabáze, po bitvě u Zborova další stěžejní epizoda prvního odboje, se v samostatném československém státě stala významným a často připomínaným *společenským faktorem*. Formovala jako ucelený bojový úsek odboje legionářské tradice, které byly důležitým ideovým a občanským základem nové republiky a zárukou jejího demokratického charakteru [15]. Československá obec sokolská prosazovala sepětí vzdělávací činnosti s odbojovými tradicemi a při oslavách desátého výročí ČSR věnovala zvláštní pozornost sibiřské anabázi. Ta jako jedinečný soubor vojenských, národních a morálních hodnot se stala předmětem historické vědy a veřejných diskusí, byť nedovedla na všechny složité otázky jednoznačně odpovědět. Tvořila častý námět literatury krásné i dramatické autorů legionářských i jiných, spájající podnětnou skutečnost s fikcí v mezních v mezních situacích a v exotickém prostředí. Literatura pro děti přibližovala mladé generaci nedávnou historii na dobrodružných příbězích legionářů a na osudech sirotků a živých tvorů [16], jichž se ujali, a posilovala jejich národní uvědomění. Anabáze jako příklad vojenského umění i hlubokého lidství tvořila důležitou náplň osvětové a vzdělávací činnosti a objevovala se ve školních osnovách. Spolu s bitvou u Zborova patřila do ideového i odborného základu nové československé armády a branné výchovy, které si její události a výročí připomínaly slavnostními formami. Zůstávala aktuální součástí širokého společenského povědomí.

Dnes po více než osmdesáti letech v době zásadní reorganizace české armády si s hrdostí připomínáme tento významný úsek české vojenské historie, který prokazuje hluboký demokratických charakter prvního československého odboje, jeho pevné sepětí s národem a vítěznou sílu jeho vznešených ideálů.

Poznámky a literatura:

- [1] Dr. Josef PATEJDL. *Sibiřská anabaze*. Cyklus přednášek Československá revoluce. Praha: Památník osvobození, 1924. Dr. Josef KUDELA. *Československá anabaze v Rusku*. Československá obec sokolská 1928.
- [2] Pochod deseti tisíc řeckých žoldnérů z Mezopotámie zpět do vlasti po smrti perského krále Kýra v roce 401 př.n.l., popsany řeckým vojevůdcem a spisovatelem Xenofonem (430-355 př.n.l.). Srovnání pochodu československého armádního sboru s řeckým příkladem použili předseda francouzské vlády Poincaré dne 30. 6. 1918 a prof. Masaryk 1. 8. 1918.
- [3] Sovětským emisarům české národnosti bylo se souhlasem prof. Masaryka povoleno vystoupit s agitací v čs. jednotkách, pokusy získat v nich dobrovolníky do sovětských Rudých gard se však nesetkaly s úspěchem.
- [4] Poručík (pozdější plukovník) Josef Švec vzpomíná v publikovaném deníku na úspěšně odražený nájezd německých pancéřových automobilů. Viz také dr. Josef KUDELA. *Aksakovská tragédie* (Plukovník Švec). Brno: Moravský legionář, 1932.
- [5] Asi 350 km západně od Samary (1936-91 Kujbyšev).
- [6] Armádnímu sboru umístěnému již v 70 eselonech zůstala značná výzbroj: 168 pušek a jeden kulomet na eselon, celkem 12 000 pušek a 70 kulometů, tj. čtyři plně ozbrojené střelecké pluky. Celkem 168 pušek a jeden kulomet.
- [7] Dr. Josef Kudela jako člen předsednictva odbočky a šéfredaktor Československého deníku.
- [8] Václav NAJBRT. *Rozlet a rozlom sibiřského bratrstva*. Moravský legionář 1936.
- [9] Podle dr. Patejdl stál kazaňské frontě 1. pluk a část 2. pluku v síle 5000 mužů proti 42 000 sovětských vojsk, na pravém břehu Volhy tvořily obrannou linii pouhé čtyři roty proti obdobné přesile.
- [10] Reedicce pod názvem *Železný vlk* (Příběhy z naší anabáze), Praha: Mladá fronta, 1994.
- [11] O osudech ruského zlatého pokladu viz práci PhDr. Josefa Kudely *O ruském pokladě*, Praha 1922. Jeho hodnota činila 651 miliónů rublů. Z města jej odvezla ruská demokratická vláda, od níž přešel v držení diktátora admirála Kolčaka. Po jeho smrti byl pod ochranou československých a spojeneckých vojsk v Irkutsku a byl 1. 3. 1920 protokolárně předán sovětské vládě.
- [12] Později se ukázaly jako nepravdivé, když energický velitel vyvedl prapor pěším pochodem z obklíčení.
- [13] Tzv. aksakovská tragédie, předmět široké diskuze v rámci oslav 10. výročí samostatného Československa.
- [14] Podle odhadu dr. Josefa Kudely to byla menší polovina počtu všech čs. zajatců v Rusku.
- [15] Uvádí se, že organizace veteránů ve všech zemích sousedících s ČSR byly spjaty s reakční protidemokratickou politikou.
- [16] Například medvídci, které legionáři přivezli prezidentu Masarykovi, nebo pes 2. roty.

Generálmajor v. v. Josef Souček se narodil 27. září 1917 v rakouském Salcburku. Krátce po vzniku Československa se jeho rodina odstěhovala do Žižkových kasáren v Olomouci, kde tehdy sloužil jeho otec, rovněž voják z povolání, a do armády vstoupil v roce 1937. O dva roky později odešel do Francie, kde vstoupil do formujících se československých jednotek. Ve funkci velitele čety se zúčastnil ústupových bojů na Marně, Seině a Loiře, za což byl po válce vyznamenán Československým válečným křížem za statečnost před nepřítelem. Po přepravě do Anglie v roce 1940 byl zařazen na funkci plynového důstojníka 1. pěšího praporu 1. československé samostatné obrněné brigády. Byl nejmladším důstojníkem v chemickém kurzu pro důstojníky generálního štábu v Portonu.

Vedl výcvik mužstva i důstojníků v protichemické ochraně u celé československé brigády. Svou bojovou dráhu ukončil v květnu 1945 u Dunkerque, ve funkci plynového důstojníka, tedy na úrovni dnešního náčelníka chemické služby obrněné brigády.

Po válce působil generál Josef Souček na ministerstvu obrany jako styčný důstojník pro západní spojence. V roce 1947 byl přijat ke studiu na Vysoké válečné škole v Praze a současně byl na této škole o rok později jmenován profesorem chemické války v generálském kurzu. V roce 1948 před hrozícím zatčením uprchl z Československa a usadil se v Anglii, kde pracoval jako technik v gumárenském závodě. Od roku 1953 vedl jeho brazilskou pobočku, kterou po smrti jejího majitele odkoupil. V brazilském Sao Paulu tak žije již více než 50 let.

Naše setkání se uskutečnilo 29. září letošního roku ve Vojenském klubu Armády České republiky v Praze 6 - Dejvicích. Generálmajor v. v. Josef Souček zde převzal z rukou paní Ing. Jaroslavy Příbylové, náměstkyně MO, rezortní vyznamenání - Záslužný kříž 1. stupně. Společně se svou chotí a ošetřovatelkou paní Hajnalkou Sposaro Makrlíkovou se během dvouměsíční návštěvy v České republice zúčastnil celé řady významných akcí, navštívil protichemický prapor v Liberci, navštívil Lázně Luhačovice a již tradičně se zúčastnil setkání s představiteli rezortu a příslušníky československých tankových brigád, setkal se s účastníky bojů na Středním východě a u Dunkerque, byl mimo jiné přítomen shromáždění k 85. výročí vzniku Československé republiky 28. října 2003 v panteonu Národního muzea.

Generál Josef Souček navštěvuje Českou republiku pravidelně od roku 1990, a i když se zotavuje z těžkých zdravotních potíží, odpověděl nám na závěr svého pobytu v České republice na několik otázek:

Co říkáte naší dnešní české armádě?

Setkal jsem se v ní se skutečnými odborníky. Je škoda, že někteří, a to bohužel špičkoví odborníci z armády odchází. Jsme malá země a musíme se soustředit spíše na odbornost než na kvantitu. Ve spoustě mladých lidí jsem viděl budoucí odborníky, ale od koho se budou moci zdokonalovat, když se armáda řady schopných vojáků zbavuje?

Jinak pomoc České armády během mého pobytu je k nezaplacení. Nemohu si na nic stěžovat. Ba naopak. Zvláště bych vyzvednul chemiky v čele s panem generálem Lupuljevem a pana plk. Ryšavého z MO ČR.

Co byste vzkázal našim profesionálním vojákům, kteří slouží v zahraničních misích v Iráku (7. polní nemocnice) a v Kosovu? Co byste vzkázal jejich rodinám?

Že vím, jaké to je sloužit v cizině, vím jaké to je napětí, vím, jaký to je smutek i jaká radost. Prožil jsem to na vlastní kůži za války. V dnešní době je situace trochu jiná, čeští vojáci plní většinou humanitární úkoly jako například činnost polní nemocnice nebo protichemické jednotky. Myslím si, že v tomto je to radostnější. A rodinám? Máte být na co hrdí, a hlavně to předávejte jednou dětem a vnoučatům. Je to něco, na co muž či žena musí sehnat dosti kuráže a odpusťte jim, když někdy „zlobí“, ono tam daleko je to někdy dosti jiné a těžké a nejde to jen tak vyhodit z mysli. Já některé chvíle z mého vojenského mládí v myšlenkách prožívám až dodnes.

Se kterými zajímavými lidmi jste během návštěvy v České republice hovořil?

Rekl bych, že každý člověk, s kterým jsem se během pobytu v České republice setkal, byl velmi zajímavý. Nemohu říci přesně, protože bych byl nespravedlivý, a to já nejsem a nechci být. Všichni byli pro mě určitým přínosem, aniž si to možná uvědomili.

Které město anebo místo v České republice vás zaujalo a proč?

Byla to jednoznačně Olomouc - město, ve kterém jsem vyrůstal, a které znamená pro mou osobu mnoho. Především má pro mě veliký citový význam.

Pane generále, jak se díváte na vlastenectví - co pro vás znamená?

Položit život za svou rodnou zemi, bránit tuto zem a národ, učit své děti lásce k vlasti a lidem.

V čem spočíval základ úspěchu vašeho podnikání v zahraničí, kde jste již více než 50 let?

Je to v tom, že se umíte tzv. postavit k práci, že máte určitý cíl a nepolevujete a neustupujete, že jste nejpřísnější sám na sebe a stále se zdokonalujete. To, co chcete od ostatních, musíte zvládat i vy, a to co nejlépe.

Co považujete za největší štěstí ve svém životě?

Svou rodinu. Bez ní bych nebyl ani já ani má budoucnost po válce. A samozřejmě návrat do svobodného Československa.

V Praze dne 24. října 2003

Plk. v zál. dr. Petr Majer,
foto archiv gen. Josefa Součka

English Annotation

Programme Objectives of Czech TRADOC's Activities

by Brigadier General Ing. Jiří Halaška. The author of this article is the Commander of the TRADOC Directorate. At present, the Directorate of the Czech Training and Doctrine Command develops the policy of training and its support, for interim and objective dispositions of the professional Army of the Czech Republic (ACR) – in the frame of the new, updated and amended reform. Those objectives cover: basic training, vocational and higher professional training or education of all categories of Czech military personnel, materiel support of our teaching and training base, the development of training and fight simulator technologies, last but not least – language preparation. Alongside training and education, the TRADOC Directorate will develop and work out new doctrines and manuals. The core of this process is the Military Academy Vyškov. An underlying motive of all changes is the transition of the ACR to all-volunteer, i.e. professional armed forces.

Global Terrorism: the Most Serious Security Threat of the Present Day

by PhDr. Jan Eichler, CSc. With us, even at the early 90s the terrorism was not regarded as a real threat. It was mostly labeled as a “risk”. This attitude was changed in the middle of the last decade of the previous century, namely after inhumane, brutal, cold-blooded attacks. The 9/11 terrorist attacks on the United States by al Qaeda represent the dividing line in the history of wars. Terrorism differs from guerrilla warfare. Guerrilla fighters are usually politically motivated armed force that combats stronger regular force, such as the army or police. But terrorists use systematically violence and intimidation against civilian targets, unarmed civilian population. Unseparable part of modern terrorism is its support by anonymous states that assist, support and harbour terrorists. The conflict is global, it is covering and influencing the whole world. The US is the only state that can wage war against global terrorism, as there is still widening economical and military gap between Europe and America, which consequently might degrade European states as strategically unimportant.

CR Catalogization System and the Catalogization of Products

by Doc. Ing. Jozef Šmondrk, Ph. D. As our country introduced “United System of Property Catalogization”, the basic responsibility of the Czech Republic (CR) is to enforce all catalogization processes within the CR territory, both in favour of home users and also those who are using NATO Codification System

(NCS). This duty is one of basic predisposition of the NCS. At the international level, there are many conditions that must be fulfilled. E.g., we must take into account the fact, among others, whether respective states are in TIER I or TIER II categories. Then we may enter into bilateral agreements. This article, which is a sequel from the previous issue of the Military Review, explains procedures, methods and sequences of such process, namely the role of the so-called NATO Stock Number. The treatise is accompanied by several illustrative schemes.

MILITARY ART

The Place and Role of Operational Preparation of the State Territory in the Realization of Support System by Host State

by Col. Ing. Jan Štrbačka, CSc., Ing. Jan English. The authors of this article would like to demonstrate some of the relations, connections and mutual ties between operational preparation of the state territory (OPST) and host national support (HNS), which might help to solve some tasks of defence our state territory and objectives resulting from our membership in NATO alliance. Host national support can't be reduced only to the limited sustaining of forces on a host territory. It also covers offering human sources, deposits, supplies, services, and other infrastructure. The basis of such cooperation is an agreement between sending nation and host nation. NATO member states and institutions have full collective responsibility to make up the so-called National Support Element; the direct relation between OPST and HNS is constituted by NATO Security Investment Programme (NSIP).

Factors Influencing Operations and Fighting in Built-up Areas

(Updating ACR Objectives) by Lt.Col. Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. Current development as its result invokes the necessity to deal with the question of urbanism in frame of versatile risks, influencing forming our defence policy. The deploying the ACR has several levels, so has the theatre of operations in the urban terrain. ACR units must be able to fight at the roofs of buildings, dismounted in the streets, in city parks or sports stadiums, in underground rooms, or storeys of buildings, usually used for storage, underground garages. In the space, there are spy satellites, used as a source of information and GPS. By air we can deliver various guided ammunitions and preprogrammed vehicles over

the target. What is important, it is high time to adopt new rules of engagement of ground forces, standing operating procedures, with the use of PSYOPS, HUMINT and CIMIC operations. The article is a free sequel of the article by the same author from the previous number to the Military Review.

Focusing Intelligence Effort by *Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc.* The concentration of intelligence endeavour begins at moment, when the commander and his staff begin to collect information so that they could understand the situation. The commander forms the so-called commander's critical information requirements (CCIR): firstly about the enemy, secondly about friendly forces. CCIR has therefore two categories – priority intelligence requirements (PIR) and friendly forces intelligence requirements (FFIR). Intelligence preparation of the battlefield serves for creating intelligence assessment. They determine and specify decision points, high payoff targets and high value targets. Mutual ties among PIR, SOR (specific orders or requests), SIR (specific information requirements) in the named area of interest are depicted on the two accompanying schemes and the definitions are set down into the extra table.

OPINIONS, CONTROVERSY

The Prospective Revision of the Czech Constitution: Several Observations by *Mgr. Stanislav Thurnvald, Ing. František Greiner.* Nowadays, our political representation is discussing conceivable changes within the Constitution, namely parts dealing with the elections of the President of the Czech Republic. It is proper to change also other parts of the Constitution. Among similar themes, they are chapters tied with defence and security. Their philosophy is being modified, both in internal and international linkages. It would be apposite, especially now, in time of radical changes both in the ACR and in the legislative (that must correspond to the changes in the Constitution). The examined items are as follows: the office of the President of the Republic as the commander-in-chief of the forces, the division of armed forces: ACR, Military Office of the President, Castle Guard (which is very often the subject of strict criticism), and the role and position of the National Security Council.

Preventive War, or Preemptive Attack? (*The Bush Doctrine and War with Iraq*) The Bush administration issued its first National Security Strategy in September 2002. This article identifies and examines the Bush Doctrine's major tenets, and assesses doctrine strengths within the context of war in Iraq. The pre-emption is not regarded as a substitution for traditional nonmilitary measures such as sanctions and coercive diplomacy or proactive counter proliferation and strengthened non-proliferation efforts. Preemption is an "ad-on", tailored to deal with the

new, nondeterable threat. But without more precise criteria by which we can judge a threat justifying the preemptive strike, the Bush Doctrine invites abuse and establishes a dangerous precedent for other to follow. It might develop principles that grant every nation an unfettered right of preemption against its own definition of threats to its security.

INFORMATION PAGES

Gender Mainstreaming in Civil Service, Military, Security and Emergency Troops by *Ing. Radomír Ščurek, Bc.* Sometimes it is necessary to deal with broad categories corresponding to the sex, such as masculine, feminine. In our army we have internal prescript "The Promotion of Equality of Men and Women in the Ministry of Defence Department", which is a legal tool for creating equal chances for servicemen and servicewomen. Although there are nearly no differences in their functional positions, among men and women within the Czech Forces, although the Army of the Czech Republic has a long record of successful gender behaviour, we have small problems that must be solved in time (e.g. equality in professional careers, or several cases of sexism). The article is based on the study "Women in Armed Forces", accomplished by the Group of Social Studies, Personnel Section, MoD.

Educative Effects of the Former Socialistic Paramilitary Education are Still Strong (*Survey Results*) by *Ing. Lenka Lukášková.* Although the terminology changed, i. e. defence changed into protection, latest surveys in the field of civil protection demonstrate that general knowledge on civil protection of ordinary citizens has its roots in the former socialistic education, because in the 90s the subject of "civil protection/defence" was abolished. This article presents results of quantitative survey of respondents living in the Žďár nad Sázavou district. It was carried out during June 2002. A total of 300 participated respondents answered, defined by quote selection. It studied the level of population's knowledgeability about the objects of civil protection, their ability to act properly in emergency situations, further it summarizes the rate of respondents' knowledge on particular emergency signs. The article concludes that it is necessary to educate citizens, as the only knowledge people have in this field are pieces of information inherited from the former social civil defence. Some measures have been done, e. g. the Ministry of Education introduced six hours of Civil Protection per year for every class.

The Significance and Function of Humane Resources Management in the ACR by *Lt. Ing. Petra Vráblíková.* Management of labour lies at the foundation of every success, so does in the armed forces. This vision is embedded into the new reform of the Army of the Czech Republic (ACR). The authoress depicts and explains

five developmental levels of personnel management that have general applicability: School of Humane Relations, Behaviorist Movement, Organizational Development, School of Excellency, School of Humane Resources Management. She underlines that especially in time we are going professional, we are building all-volunteer army, humane resources are even more important. The people employed in an organization or for a service or undertakings need high level of flexibility, adaptability, language capacity and motivation that arouses, sustains and regulates human behaviour.

Examples of Leaflets Dropped over Iraq by Lt.Col. Ing. Jaroslav Moravčík. In the coming months and years, military and political analysts will no doubt examine every aspect of operation Iraqi Freedom, from the attempt to decapitate the Iraqi regime to the fall of Saddam's rule to draw as many lessons from it as possible. The employment of PSYOPS within Iraq at the military operational and tactical level was successful. The use of mass media like radio, leaflets, and targeted media (like e-mails against key decision-makers, and loudspeakers during ground operations) seems to have had an important impact. More than 40 million leaflets were dropped on Iraq before the first attack on 20 March, and another 40 million were dropped during the campaign. Some leaflets threatened to destroy any military formation that stood and fought, while others encouraged the Iraqi populace and military to ignore the directives of the Baath Party leadership. In retrospect, they did seem to have the effect intended. The author of this article shows several examples of those leaflets, quantifying them according to their purposes (warning, trying to lower enemy's morale, informative, demonstrating capacities of US forces).

MILITARY PROFESSIONAL

Possibilities for Modernisation of Military Logistics in the Hungarian Army by Brigadier General Prof. Ing. Rudolf Urban, CSc. and Doc. Dr. László Szűcs. The paper deals with a short account of development trends in the logistic domain of the Hungarian Army from the viewpoints of the current state assessment as well as decisive criteria of further development. It refers to the significance of interoperability processes and trends that help increase not only the efficiency of logistic processes but also the logistic system itself. In some aspects, the presented experience and attitudes from the transformation process of the logistic system in the Hungarian Army can also be inspiring for the development of the logistic system in the Army of the Czech Republic.

Air Force in Peace and Humanitarian Missions. The article explains the role of military aviation during

peacekeeping, peace-enforcing missions and humanitarian assistances, when international community solves crisis situations in various parts of the world. The air force belongs to the most effective tools of gathering information during regular and irregular conflicts. Its deployment and employment may pursue in all spectrums of possible circumstances. Air transport and air supplying are as important as air combat and intelligence missions. But under all circumstances the air force has to be subdued to uniform command and control, it has to have clear rules of committing into actions and performing missions. Those ideas are picked up from the Doctrine of DUCH Air Force by Ing. Josef Nastoupil, a part-time bibliographic searcher of the AVIS (Agency of Military Information and Services).

Chinese Opinions on Information War. This article looks at how weapons and military units will be information intensified. Information-intensified weapons include precision-guided weapons, (guided bombs, artillery shells, and cluster bombs, cruise missiles, target-guided missiles, and anti-radiation missiles). These are weapons that can acquire and use information provided by the targets themselves to correct trajectory. These smart weapons will be able to be launched from outside the enemy firepower network and identify and attack targets. Information warfare and firepower are closely linked. Information warfare is used to find and attack targets for firepower. At both the strategic and campaign levels in information warfare, it is important to decipher and analyze information and to prevent information from being obtained and deciphered. The limited wars of the 1980s and 1990s provide us with a clear picture: the two major factors of arms and man are merging with each other, and man's decisive role is not only embodied in the employment of weaponry, but runs through the weapons systems.

Non-lethal Weapons by Ing. Josef Nastoupil. The adjective "non-lethal" does not mean zero personnel casualties or damages. It is understandable only in the frame of the lowest possible level of casualties and damages, neutralizing enemy's weapons systems, technologies, with minimal damages to surrounding environment. This is in fact the attribute of future wars in which civilised nations will try to avoid all evidences of barbarism. Non-lethal weapons will become inseparable part of defence, because the character of warfare has changed. Enemies are invisible, they are dispersed among civil population, which is actually misused as a living shield. Such weapons will be very important namely when we face persons who have no military role in a war or conflicts (civilians, noncombatants). Televised urban guerrilla war, where errant bullets can shape public opinion, becomes more and more common; therefore nonlethality is going to be the main trend in the 21st century.

Military Professional and Information by *Ing. Josef Nastoupil*. Magazines and books are the so-called open sources of information, so that they couldn't include classified facts. The Agency of Military Information and Services (AVIS) has at its disposal numbers of magazines and books dealing with military themes, from a tactical level to strategic one. Periodicals, journals and magazines are available to all who are interested in military topics, i.e. military professionals, members of police corps, journalists, defence industry employees, and members of parliamentary committees, especially those handling military matters. Military officers can't allow to be overtaken by world's technical and technological progress, or even the development of military science.

HISTORY

Anabasis of Russian Legions 1918-1920 by *JUDr. Ivan Kudela*. Anabasis was originally the long march of Cyrus the Younger and his Greek mercenaries from Sardis to Cunaxa in Babylonia in 401 B.C., described by Xenophon in his Anabasis, explains at the beginning of the article its author. We use this term to describe Czechoslovak military expedition in Siberia, in the interior Russia, after the Bolshevik coup d'état, in 1918-1920. It is the most important military operation of the so-called First Czechoslovak Resistance (during the World War I), in which the Czechoslovak Army Corps, after the Brest Litovsk (Polish name: Brzesc nad Bugiem) Peace, moved around the whole world towards the French battlefield. When in Siberia, after a clash between

the Czech legionnaires and Russian Bolshevik forces, the Czechoslovaks occupied nearly all Siberia territory, fighting to restore an Eastern anti-German front, trying to help to Russian democratic force. They successfully mastered those difficult tasks and effectively solved problems resulting from their long-term stay in a foreign country. The author, born in 1922, is a son of one of those legionnaires.

PERSONAL DATA

Major-General Josef Souček (ret.) by *Dr. Petr Majer*. He was born into the family of a career soldier. He himself, as a volunteer, joined the forces in 1937. Two year later he left for France, where he became a member of newly formed Czechoslovak Troops Abroad. He took part in retreating fights, for which he was decorated by the Czechoslovak Military Cross. In England he became a "gas" (i.e. chemical) officer. He finished his military career at a position of chemical chief of the Czech Armoured Brigade. After World War II Maj.Gen. Souček worked as a liaison between the Czech forces and foreign officers, members of armies of our western Allies. After 1948, Maj.Gen Souček emigrated. He fled the former Czechoslovak Republic and settled down in England, where he became a technician at the rubber factory. From 1953 he was a chief of the Brazilian branch, which he bought after the death of its owner. Now, he has been living in Sao Paulo, Brazil, for more than fifty years. In 2003 he was decorated by the Czech Distinguished Cross, which was personally awarded to him by Mrs Jaroslava Příbylová, Personnel Deputy Defence Minister.

Představení autorů tohoto čísla

PhDr. Jan Eichler, CSc. nar. 1952. Po absolvování vojenské akademie pracoval na tehdejšími ministerstvu národní obrany v Praze, v letech 1979–82 působil na československém velvyslanectví v Paříži. V 80. letech se zabýval se vyhodnocováním vojenské politiky ozbrojených sil Francie, v letech 1991–94 byl zaměstnán v Institutu pro strategická studia. V současné době pracuje v Ústavu mezinárodních vztahů v Praze, kde se zabývá problematikou bezpečnosti. V r. 1990 vydal knihu *Francouzská armáda od Gaulla k Mitterrandovi*. Publikuje v řadě odborných časopisů, mj. v časopisech *Mezinárodní politika* a *Mezinárodní vztahy*.

Ing. Jan English (plk. v zál.). Nar. 1947, po absolvování Vojenského železničního učiliště ve Valašském Meziříčí (1969) vykonával základní velitelské funkce (četa, rota). V letech 1972–77 absolvoval VF VŠDS Žilina. Postupně pracoval ve velitelských a štábních funkcích na všech stupních velení a řízení u železničního vojska MDS (prapor, pluk, brigáda, velitelský vojska). Od roku 1994 pracoval na GŠ AČR, naposledy jako zástupce náčelníka oddělení operační přípravy státního území. Dnem 1. 11. 2002 byl převeden z aktivní služby do zálohy. V současné době pracuje ve Stavební obnově železnic, a.s., jako referent ředitelství Zvláštních obnovovacích závodů Ministerstva dopravy ČR. Průběžně doplňoval svoje vzdělání: dvouměsíční kurz VATD Leningrad (1987), ucelené manažerské studium při DAP Praha (1994), OŠK (UK-3 OPER). Publikoval ve Sborníku železničního vojska a v časopise *Vojenské rozhledy*.

Ing. František Greiner (plk. v zál.), nar. 1929. Po absolvování Vojenské technické akademie v Brně sloužil až do roku 1971 jako voják z povolání. V ženijním vojsku zastával řadu velitelských a štábních funkcí, až po funkci náčelníka ženijního vojska bývalého Západního vojenského okruhu. Po propuštění z armády pracoval až do r. 1990 jako investiční technik u Správy dálkových kabelů Praha. Od r. 1991 až do září 1993 náčelníkem personální správy MO. Do srpna 1999 pracoval v sekretariátu vedoucího Kanceláře prezidenta republiky jako specialista na krizové řízení. Od listopadu 1999 je v důchodu.

Brig. gen. Ing. Jiří Halaška, nar. 1956. Jako absolvent Vysoké vojenské školy pozemního vojska prošel funkcemi velitele tankové čety, roty, praporu i pluku. Později působil ve funkcích zástupce velitele tan-

kové divize a náčelníka správy pro přípravu vojsk 1. armádního sboru. Po absolvování Akademie velení Bundeswehru v Hamburku vykonával funkce náčelníka odboru a sekce operační a bojové přípravy a náčelníka štábu Velitelství sil územní obrany. V současné době je ředitelem Ředitelství výcviku a tvorbu doktrín ve Vyškově. Publikuje ve vojenském odborném tisku.

Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc., (plk. v zál.). Nar. 1943, absolvoval Vyšší vojenské učiliště ve Vyškově v r. 1965, studium na VA Brno v r. 1973, obor velitelsko-štábní, zpravodajský. Do roku 1981 zpravodajský náčelník 9. tankové divize, poté náčelník informační skupiny zpravodajského oddělení 4. armády. Od roku 1985 vědecko-pedagogický pracovník na Fakultě velitelské a štábní Vojenské akademie v Brně. Od r. 1989 do r. 1998 vedoucí katedry vojenského zpravodajství. Nyní pracuje jako docent na téže katedře vojenského zpravodajství a elektronického boje.

JUDr. Ivan Kudela (nar. 1922). Pochází z rodiny majora ruských legií, náčelníka Informačně osvětového odboru čs. vojenské správy na Sibiři, po roce 1920 ředitele klasičeského gymnázia v Brně a historika prvního čs. odboje a kulturně politického pracovníka legionářských a sokolských organizací. Po úmrtí otce v koncentračním táboře v Osvětimi (1942) musel odejít ze střední školy a byl totálně nasazen v Baťových závodech ve Zlíně. Vystudoval Právnickou fakultu MU v Brně a působil jako soudce v Brně a později pracoval na Ministerstvu spravedlnosti v Praze. Od r. 1954 byl zaměstnán na UK, zejména na Právnické fakultě, od r. 1989 jako sekretář Rady vysokých škol a ředitel Fondu rozvoje vysokých škol. Publikoval v oboru správy vysokých škol a vysokoškolského studia v ČR a v zahraničí. V důchodu (po r. 1997) se věnuje genealogii se zaměřením na osudy a dílo svého otce v rámci historie ruských legií.

Dr. Petr Majer (plk. v zál.). Nar. 1950. Vyšší dělostřelecké učiliště v Martině, vojensko-pedagogická fakulta VA v Bratislavě (1981), kurz pro informace a komunikaci ve Strausbergu v Německu (1995), studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1996, 1999). Prošel různými velitelskými funkcemi, starší učitel VDS v Hranicích na Moravě. Od roku 1990 na tiskovém oddělení MO, odboru pro styk s veřejností MO, a Centru řízení informačních systémů. Tři roky byl ve funkci zástupce náčelníka odd. informací a analýz AVIS - MO a tři roky inspektorem Inspekce ministra obrany. Téměř pět let

vedl Linku Armády České republiky. V současné době je pracuje třetím rokem ve zpětnovazebním informačním systému náčelníka GŠ AČR-Otevřené lince armády. Z jeho rozsáhlé publikační činnosti připomeňme především „Vojnu do kapsy aneb průvodce vojenskou službou“ a „Odpovídá Linka armády“.

Ing. Lenka Lukášková studuje doktorandské studium na Národohospodářské fakultě Vysoké školy ekonomické v Praze, kde se zabývá krizovým managementem ve státní správě a krizovou komunikací. Od roku 1998 pracuje v oblasti public relations, naposledy zaměstnaná v přední agentuře AMI Communications, Public Relations & Consulting (v současné době na mateřské dovolené).

Pplk. Ing. Jaroslav Moravčík, narozen 1963, Vysoká vojenská technická škola v Liptovském Mikuláši (SR), obor velitelsko-inženýrský, spojovací, Akademický kurz prvního stupně u K-110 VA Brno, obor řízení obrany státu. Do roku 2000 vykonával velitelské a řídicí spojařské funkce u spojovacího praporu a štábu mechanizovaného svazku, nyní vykonává funkci vedoucího staršího důstojníka-specialisty sekce perspektivního plánování GŠ se zaměřením na informační operace. Pro ÚSS VA Brno zpracoval dílčí studii pod názvem „Informační operace Armády České republiky“.

Ing. Josef Nastoupil, (plk. v. v.). Nar. 1924, absolvoval reálné gymnázium, vystudoval vševojskovou akademii a v letech 1945-1982 aktivně sloužil v armádě, nejdéle v protivzdušné obraně státu. V současné době je v důchodu a zabývá se překladatelskou činností (francouzština, němčina, angličtina) ve vojenském oboru. V roce 1996 přeložil pro vzdušné síly ČR známou publikaci Johna A. Wardena „Plánování leteckých operací“ (1989), uvádějící novou filozofii a teorii s letecké války na operačním stupni. Pro armádu mj. také přeložil z francouzského originálu publikaci „Malá encyklopedie vojenské strategie“ (AVIS 2000). Je externím spolupracovníkem vědecké knihovny AVIS, publikuje ve Vojenských rozhledech a dalších odborných časopisech.

Pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. Nar. 1949, v roce 1976 ukončil VVŠ PV ve Vyškově. PGŠ VA Brno, směr velitelsko-štábní, ukončil v roce 1979. Zastával řadu velitelských funkcí, velitel praporu, náčelník štábu pluku, po dobu jednoho roku byl pověřen funkcí velitele pluku. Od r. 1986 pracovníkem katedry všeobecné taktiky VA Brno. Kandidát vojenských věd v roce 1993, docentem od dubna 2003. V letech 1993-94 příslušníkem mírových sil OSN - UNPROFOR v bývalé Jugoslávii jako vojenský pozorovatel, v letech 1995-96 a 1997-98 mise UNGCI v Iráku, v letech 1999-2000 mise OBSE - KVM a MİK (Kosovo). Po listopadu 1995 působí na katedře taktiky, velení a štábní služby VA Brno, od r. 1998 do současnosti působí na katedře vojenského managementu a taktiky na VVŠ PV ve Vyškově.

Publikuje o problematice boje ve městě a zastavěných prostorech, mírových operacích (operacích na podporu míru), světových bezpečnostních organizacích, aktuálních otázkách vývoje taktiky a operačního umění, vojenského managementu.

Plk. Ing. Jan Strbačka, CSc., nar. 1952. Po absolvování VVŠ PV ve Vyškově (1977) vykonával velitelské funkce na stupni rota, prapor tankového pluku. Od roku 1985 do roku 1992 působil jako odborný asistent na katedře všeobecné taktiky při VA v Brně. V roce 1993 absolvoval desetiměsíční praporeční velitelský kurz na VA v Brně. V tomtéž roce obhájil dizertační práci. Od roku 1994 do roku 1996 pracoval jako vedoucí starší důstojník oddělení plánování a řízení územní obrany na operační správě 2. armádního sboru v Olomouci. V roce 1997 absolvoval desetiměsíční brigádní velitelský kurz na VA v Brně. Od roku 1997 do roku 2001 působil jako odborný asistent pro výuku operačního umění, strategie a aplikací teorie operační přípravy velitelů a štábů na katedře řízení obrany státu Fakulty velitelské a štábní při VA v Brně. Od 1. 1. 2002 zastává funkci náčelníka oddělení operační přípravy státního území odboru perspektivního plánování sekce perspektivního plánování GŠ AČR. Publikoval v časopise Bojová příprava a Vojenský profesionál.

Ing. Bc. Radomír Ščurek, (pplk. v. zál.), nar. 1966, Vysoká škola báňská v Ostravě, fakulta strojní (1988) a Policejní akademie ČR v Praze, směr bezpečnostně právní studia (1998). Postupně pracoval na různých stupních u Policie ČR, naposledy ve služebním poměru (2000) jako vyšetřovatel závažné hospodářské trestné činnosti na Krajském úřadu vyšetřování Policie ČR v Ostravě. Od roku 2000 do 2003 byl inspektorem 1. oddělení Inspekce ministra obrany v Praze, kde se zabýval zejména dodržováním lidských práv, interpersonálními vztahy a služebně právní problematikou v resortu. V současné době působí na Vysoké škole báňské - technické universitě Ostrava, na katedře bezpečnostního managementu Fakulty bezpečnostního inženýrství jako akademický pracovník. Garantuje zde několik předmětů bezpečnostní povahy.

Doc. Ing. Jozef Šmondrk, Ph.D. nar. 1951, absolvent VA Brno (tank-aut), postgraduálního studia (řízení technického zabezpečení) a postgraduálního doktorandského studia (vojenská logistika) na VA Brno. V letech 1976-88 zastával technické a velitelskotechnické funkce u vojsk. Po ukončení postgraduálního doktorandského studia vykonával funkci zástupce ředitele Úřadu pro kontrolu hospodaření Velitelství logistiky, vedoucího oddělení na Kontrolní správě inspektora logistiky AČR a vedoucího oddělení mimo-rezortních vztahů katalogizace na odboru katalogizace majetku Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti. V současné době je pracovníkem Ústavu strategických studií Vojenské

akademie v Brně. Publikoval v časopisech Vojenské rozhledy, Vojenský profesionál a Armádní logistika.

Doc. Dr. László Szűcs (plk. v zál.). Nar. 1943, v průběhu aktivní kariéry prošel odbornými funkcemi v oblasti vojenské dopravy, naposledy zastával funkci zástupce náčelníka dopravy maďarské armády. V současnosti působí na katedře logistiky Akademie národní obrany v Budapešti, kde v roce 1999 habilitoval.

Mgr. Stanislav Thurnvald, nar. 1933. Po absolvování Žižkovy školy, pěchotního učiliště a speciálního kurzu pracoval na GŠ. Dálkově vystudoval novinářskou fakultu Karlovy univerzity. Po roce 1968 byl propuštěn, pracoval ve službách (pohostinství). Po roce 1989 byl rehabilitován, nastoupil na GŠ/ZS jako vedoucí oddělení výchovy. V letech 1991-96 vojenským a leteckým přidělcem ve Velké Británii, naposledy v hodnosti generálmajora. Od roku 1997 v důchodu.

Brig. gen. prof. Ing. Rudolf Urban, CSc. Nar. 1954, absolvoval VVŠ TTZ v Žilině. Do r. 1981 vykonával řadu odborných logistických funkcí u vojsk. Od r. 1982 působí ve vojenském školství jako pedagog. Kandi-

daturu dosáhl na VA Brno, docenturu na VVŠ PV ve Vyškově. Postupně zastával funkce zástupce vedoucího katedry, vedoucího Katedry veřejné ekonomiky a služeb logistiky a děkana Fakulty ekonomiky obrany státu a logistiky na Vysoké vojenské škole pozemního vojska ve Vyškově. Nyní vykonává funkci rektora VVŠ PV Vyškov. Je členem vědeckých rad vysokých škol v ČR i v zahraničí. Publikuje zejména v oblasti logistiky a veřejné ekonomiky.

Por. Ing. Petra Vráblíková, nar. 1977, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (studijní obor účetnictví a finanční řízení podniku), studijní pobyt na Technical College Ede, Holandsko (1996), Université de Bretagne Sud, Francie (1999), International Teaching and Training Centre in Bournemouth, Velká Británie (2002). Pracovala na FÚ Soběslav (oddělení kontroly, majetkové daně), Silvi Nova CS, a.s. - (poloviční pracovní úvazek při studiu, překlady, tlumočení). SVŠ MO Komorní Hrádek - lektorka angličtiny (2001-2002). V současné době je posluchačkou dvouletého nástavbového studia - SVŠ MO Komorní Hrádek a účastnicí distančního doktorského studijního programu na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích.

SUBJECT INDEX 2003

	No	Page
PhDr. Miloš Balabán, Ph.D., PhDr. Antonín Rašek The Czech Republic between Millstones <i>(A World's Security Scenario Variant)</i>	2	3
PhDr. Jan Eichler, CSc. The Concept of Professional Army and Security Risks Evaluation	1	3
PhDr. Jan Eichler, CSc. Security Threats and Risks Tied with the Régime of Saddam Hussein and its Military Defeat	3	15
Ing. Josef Janošec, CSc. For the Security and Defence of the State <i>(An Introductory to Strategic Studies)</i>	3	3
Mgr. Radek Khol, MA Multinational Military Cooperation and Benelux Countries	2	23
Prof. PhDr. Miroslav Krč, CSc. Leasing in Armed Forces	4	23
Col. Ing. Jozef Rychel, Ph.D., Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. Globalisation Dilemma, Doctrine of Preventive War and Defence Spending in the Light of Public Budgets and Armed Forces Reform	4	14
Pavel Severa Industrial Description – A Chance or the Duty? <i>(A Leading Report at the CCPP Workshop)</i>	1	13
Doc. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc. Theory and Policy of Buying Equipments for the Armed Forces	1	17
Doc. Ing. Josef Šmondrk, Ph.D. The Spread of NATO Codification System beyond the Czech Republic Defence Department	3	29
JUDr. Miroslav Tůma Security Challenges in the 21st Century: The Needs of Education in the Field of Non-proliferation, Arms Control and Disarmament	2	14
Ing. Jan Váňa The Elaboration of ACR Reform in a Changed Source Frame	4	3
Doc. Ing. Bohuslav Víšek, CSc. Orientation towards Prospective Technologies	3	43

SUBJECT INDEX 2003

MILITARY ART

Ing. Drahomír Dušátko, CSc.

GPS for Mapping, Positioning, and Grid Systems	2	43
---	---	----

Mgr. Libor Frank

The Comparative Analysis of Selective Terms of Security Terminology	3	64
--	---	----

Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc.

Some Questions over Tactical Intelligence, HUMINT and CI <i>(New Missions and Tasks)</i>	1	31
--	---	----

Ing. Miroslav Hřebíček, CSc.

Operations with the Armed Forces Engagement	3	53
--	---	----

Ing. Miroslav Jurenka, Ing. Oto Doubek

Systems Analysis: the Prerequisite of Process Management in the ACR	4	71
--	---	----

Ing. Antonín Krásný, CSc.

Asymmetry in Conflicts and Operations	4	47
--	---	----

Ing. Josef Nastoupil

Operation Deception	2	46
----------------------------------	---	----

Ing. Josef Nastoupil

The Core of Air and Cosmic Power <i>(What Should Commanders Know)</i>	2	54
---	---	----

Lt.Col. Ing. Ivan Němec

Armed Conflicts and Manning Armed Forces	4	65
---	---	----

Lt.Col. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.

Operations Conducted in Build-Up Areas	4	55
---	---	----

Col. Ing. Jan Strbačka, CSc., Ing. Jan English, Ing. Antonín Krásný, CSc.

Operational Preparation of the State Territory: Its Past, Current and Prospective Histories	2	34
--	---	----

Col. Ing. Jan Strbačka, CSc., Ing. Jan English

Operation Preparedness of the State Territory and the Vision of its Realisation in the First Decade of a New Millennium	4	37
--	---	----

Urban Fighting	2	60
-----------------------------	---	----

How to Study Post-Modern Conflicts? <i>(Janusian Thinking and Acting)</i>	1	51
---	---	----

Cosmic Operations	1	62
--------------------------------	---	----

Intelligence Data Collection On Asymmetric Threats	1	35
---	---	----

SUBJECT INDEX 2003

OPINIONS, CONTROVERSY

Doc. PhDr. Felix Černoch, CSc. The Cultivation of Military Professionals	1	69
Mgr. Antonín Konrád Reflections over the Abolition of Physical Training of Civilian Employees	4	76
Prof. PhDr. Miroslav Krč, CSc. Some Experiences from the Involving of External Sources in Defence Environment <i>(Outsourcing and Insourcing Concepts)</i>	3	71
Ing. Svatopluk Kunc Control of Expenses in the ACR	1	78
Questions that are Opened by the War in Iraq <i>(Operation "Iraqi Freedom")</i>	2	64
Moral Limits of Strategic Attack	1	93

INFORMATION PAGES

Ing. Drahomír Dušátko, CSc. NATO Geographic Committee and the Utilization of National Specifications	4	85
Mgr. Jiří Hodný US Psychological Operations during NATO Air Raid against Yugoslavia and JTF Shining Hope Operation (March-June 1999)	1	121
Mgr. Jaroslava Jandová, Mgr. Eva Pavlíková Gender Equality in the Services and in Professional Careers in the ACR	1	127
Mgr. Zdeněk Kříž, PhD. The Reform of the German Armed Forces and its Perils	3	83
Ing. Mgr. Werner Lassak Ethics and Morale of the Reformed ACR	2	89
Maj. Mgr. Radka Lísková Psychological Operations: Constant Part of Modern Military Operations <i>(ACR PSYOPS Doctrine is Prepared)</i>	2	127
Lt.Col. Ing. Jaroslav Moravčík Information Operations in the ACR	2	121
Mgr. Pavel Salák Bundeswehr's Assistance during Catastrophes and Serious Disasters	4	91
Dr. Antonín Svěrák Regional Security and Austria	1	116

SUBJECT INDEX 2003

Mgr. Lumír Tesař		
Epicentres of Tensions in the Persian Gulf	1	105
Lt. Ing. Petra Vráblíková		
Motivation Theory and its Performance Connotations	2	134
Lt. Ing. Petra Vráblíková		
The Theory of Stimulation and its Implications for Influencing Working Motivation and Efficiency	3	97
Lt. Ing. Petra Vráblíková		
Personnel Management in the Army of the Czech Republic	4	96
Consistent Reform of the German Armed Forces	2	100
Internet Information Sources:		
Finding Information and Making Bibliographic Search	4	101
French General Directorate of External Security	3	93
Problems with the Appropriate Translation of Business Cards into English	4	119
Are Terrorists Entitled to POW Status?	2	70
Operation Standard Software: SAP Implementation in German Army	2	118
CONFERENCE		
The 4th Terminology Conference of the Defence Department		
<i>(An Introductory)</i>	3	103
PhDr. Ivana Čechová		
Our Experiences with Teaching Military Terminology	3	132
Ing. Karel Kozák, Ph.D.		
Terminology and Standardization Documentation Translations	3	104
Mgr. Zdeněk Král		
Terminological Norms		
<i>(The Role of Legislative and MoD Law Division in the Process of Forming and Implementations of Professional Military Terminology)</i>	3	120
RNDr. Jaroslav Kvapil		
The Unified Understanding of Notions		
<i>(Military Terminology as a Result of the Description of Command and Control Process within the DoD department)</i>	3	124
PhDr. Eva Staňková		
The Experiences with Military Terminology in Teaching Process	3	122

SUBJECT INDEX 2003

Lt.Col.Ing. Jaroslav Stojan		
Standardization Terminology 2003	3	118
PhDr. Jiří Straka, CSc.		
Project of Defence Research Czech Military Terminology (<i>Report at the Terminology Conference, March 27, 2003</i>)	3	128
PhDr. Jana Tomšů		
The French-Czech and Czech-French Collection of Military Terms and Definitions	3	125
MILITARY PROFESSIONAL		
Col. Ing. František Blaško, CSc.		
Information Technologies Facilitating High Safety of Air Traffic	2	161
Mgr. Jana Golembievská, Lt.Col. Ing. Vladislav Vincenec		
Bibliographic Citations	1	181
Maj. Ing. Petr Harašta, Ing. Bedřich Sedlák		
New Active Preservative Methods of Material Possession during its Storage in the Army of the Czech Republic	2	157
Capt. Ing. Vladan Holcner		
Monitoring Training Expenses by Means of Spending Process Method	4	141
Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Ing. Dana Pavlíková		
Waters Protection in NATO and PfP countries	1	156
Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Lt. Ing. David Řehák		
Environmental Managerial Systems	1	165
Mgr. Antonín Konrád		
Physical Education Process and PTI in Present-day Army: Further Development	2	169
Doc. RNDr. Milan Mišovič, CSc.		
E-learning in the Preparation of a Military Professional	1	168
Lt.Col. PaedDr. Přívětivý, CSc.		
Does Military Skiing Become a Part of Soldiers' Training in the 21st Century?	2	164
Maj. Ing. Vlastimil Šlouf, Ph.D., Ing. Dalibor Zvonek		
The Utilisation of Fuzzy Sets in Preventive Diagnostic	2	176
Unmanned Aerial Vehicles	3	134
Air Campaign against Iraq	3	141

SUBJECT INDEX 2003

Mobile Computer for Extreme Conditions <i>(Panasonic Toughbook CF-28)</i>	2	187
Operational Leadership in Crisis Resolution	4	126
US Ground Forces: Future Combat System	4	134
The Anti-Missiles Simulator	3	139

HISTORY

Doc. Ing. Pavol Gavlas, CSc., PhDr. Antonín Rašek Preparatory Period of the Separation of the Czechoslovak State and its Army	1	138
Doc. Ing. Pavol Gavlas, CSc., PhDr. Antonín Rašek Czechoslovak Army Separation: Running History	2	139
JUDr. Ivan Kudela Aksakovo Tragedy (<i>The Death of Colonel Josef Švec</i>)	3	151
Josef Vlastník, Ing. Drahomír Dušátko, CSc. The Military Geographic Institute Has Gone Away	4	146
In Memory of Brigadier General Antonín Basl, the Chief of MGI Prague	4	157

BOOK REVIEW

War and Anti-war	3	157
-------------------------------	---	-----

PERSONAL DATA

Colonel-General Ján Ambruš	1	193
PhDr. Josef Kudela	2	189
Brigadier General Jan Satorie	3	161
Colonel (ret.) Hugo Mellion	4	159

JAROSLAV JANDA PRIZE

Jaroslav Janda Prize for an Eminent Contribution in the Field of Czech Republic Security Policy for the Year 2003 Awarded	2	196
The Announcement of Jaroslav Janda Prize for the Year 2004	4	162

OBSAH ROČNÍKU 2003

VR číslo Str.

PhDr. Miloš Balabán, Ph.D., PhDr. Antonín Rašek

Česká republika mezi mlýnskými kameny

(Scénář možného vývoje světové bezpečnostní situace) 2 3

PhDr. Jan Eichler, CSc.

Koncepce výstavby profesionální armády a hodnocení bezpečnostních hrozeb a rizik

1 3

PhDr. Jan Eichler, CSc.

Bezpečnostní hrozby a rizika spojené s režimem Saddáma Husajna a s jeho vojenským svržením

3 15

Ing. Josef Janošek, CSc.

Pro bezpečnost a obranu státu

(Úvod do teorie strategických studií) 3 3

Mgr. Radek Khol, MA

Mnohonárodní vojenská spolupráce a země Beneluxu 2 23

Prof. PhDr. Miroslav Krč, CSc.

Přístup k leasingu v ozbrojených silách 4 23

Plk. Ing. Jozef Rychel, Ph.D., doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc.

Globalizační dilema, doktrína preventivní války a obranné výdaje ve světle veřejných rozpočtů a reformy ozbrojených sil

4 14

Pavel Severa

Průmyslový popis – šance, nebo povinnost?

(Z vystoupení na semináři ČCPP) 1 13

Doc. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc.

Teorie a politika nákupu zařízení pro ozbrojené síly 1 17

Doc. Ing. Jozef Šmondrk, Ph.D.

Rozšiřování kodifikačního systému systému NATO mimo rezort obrany České republiky

3 29

JUDr. Miroslav Tůma

Bezpečnostní výzvy 21. století a potřeba výchovy a vzdělávání v oblastech nešíření zbraní hromadného ničení, kontroly zbrojení a odzbrojení

2 14

Ing. Jan Váňa

Rozpracování reformy AČR ve změněném zdrojovém rámci 4 3

Doc. Ing. Bohuslav Víšek, CSc.

Orientace na perspektivní obranné technologie 3 43

OBSAH ROČNÍKU 2003

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Ing. Drahomír Dušátko, CSc.

Určování polohy podle mapy, navigace GPS a souřadnicové systémy	2	43
--	---	----

Mgr. Libor Frank

Srovnávací analýza vybraných pojmů bezpečnostní terminologie	3	64
---	---	----

Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc.

Některé otázky kolem taktického zpravodajství, HUMINT a CI <i>(Nové poslání a úkoly)</i>	1	31
--	---	----

Ing. Miroslav Hřebíček, CSc.

Operace s účastí ozbrojených sil	3	53
---	---	----

Ing. Miroslav Jurenka, Ing. Oto Doubek

Systémová analýza – předpoklad úspěchu procesního řízení AČR	4	71
---	---	----

Ing. Antonín Krásný, CSc.

Asymetrie v konfliktech a operacích	4	47
--	---	----

Ing. Josef Nastoupil

Operační klamání	2	46
-------------------------------	---	----

Ing. Josef Nastoupil

Podstata letecké a kosmické moci (<i>Co by měli velitelé vědět</i>)	2	54
--	---	----

Pplk. Ing. Ivan Němec

Ozbrojené zápasy z hlediska doplňování ozbrojených sil osobami	4	65
---	---	----

Pplk. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.

Operace vedené v zastavěných prostorech <i>(OBUA - Operations In Build-Up Areas)</i>	4	55
--	---	----

Plk. Ing. Jan Strbačka, CSc., Ing. Jan Englich, Ing. Antonín Krásný, CSc.

Operační příprava státního území, minulost, současný stav a perspektiva vývoje	2	34
---	---	----

Plk. Ing. Jan Strbačka, CSc., Ing. Jan Englich

Operační příprava státního území a vize její realizace v první dekádě nového tisíciletí	4	37
--	---	----

Boj ve městě	2	60
---------------------------	---	----

Jak studovat postmoderní konflikty? <i>(Janusovské myšlení a jednání)</i>	1	51
---	---	----

Kosmické operace	1	62
-------------------------------	---	----

Získávání zpravodajských údajů o asymetrických ohroženích	1	35
--	---	----

OBSAH ROČNÍKU 2003

NÁZORY, POLEMIKA

Doc. PhDr. Felix Černoch, CSc.

Kultivace vojenského profesionála	1	69
--	---	----

Mgr. Antonín Konrád

Zamyšlení nad zrušením tělesné přípravy OZ	4	76
---	---	----

Prof. PhDr. Miroslav Krč, CSc.

Některé zkušenosti ze zapojování vnějších zdrojů v prostředí obrany (<i>Pojmy „outsourcing“ a „insourcing“</i>)	3	71
---	---	----

Ing. Svatopluk Kunc

Řízení nákladů v AČR	1	78
-----------------------------------	---	----

Jaké otázky otevřela válka v Iráku (<i>Operace „Iraqi Freedom“</i>)	2	64
--	---	----

Morální limity strategického útoku	1	93
---	---	----

INFORMACE

Ing. Drahomír Dušátko, CSc.

Geografický výbor NATO a využívání národních specifík	4	85
--	---	----

Mgr. Jiří Hodný

Psychologické operace USA v období leteckých útoků NATO proti Jugoslávii a během operace JTF Shining Hope (<i>březen až červen 1999</i>)	1	121
--	---	-----

Mgr. Jaroslava Jandová, Mgr. Eva Pavlíková

Gendrová rovnost výkonu služby a profesních kariér v AČR	1	127
---	---	-----

Mgr. Zdeněk Kříž, Ph.D.

Reforma německé armády a její úskalí	3	83
---	---	----

Ing. Mgr. Werner Lassak

Etika a morálka vojáků reformované Armády České republiky	2	89
--	---	----

Mjr. Mgr. Radka Lísková

Psychologické operace - stabilní součást moderních vojenských operací (<i>Připravuje se doktrína psychologických operací AČR</i>)	2	127
---	---	-----

Pplk. Ing. Jaroslav Moravčík

Informační operace podmínkách AČR	2	121
--	---	-----

Mgr. Pavel Salák

Pomoc Bundeswehru při katastrofách a závažných neštěstích	4	91
--	---	----

Dr. Antonín Svěrák

Regionální bezpečnost a Rakousko	1	116
---	---	-----

OBSAH ROČNÍKU 2003

Mgr. Lumír Tesař		
Ohniska napětí v Perském zálivu	1	105
Por. Ing. Petra Vráblíková		
Teorie motivace a její význam z pohledu dosahovaného výkonu	2	134
Por. Ing. Petra Vráblíková		
Teorie stimulace a její význam v ovlivňování pracovní motivace a výkonnosti	3	97
Por. Ing. Petra Vráblíková		
Personální řízení v podmínkách Armády České republiky	4	96
Důsledná reforma německých ozbrojených sil	2	100
Informační zdroje vystavované na internetu, hledání informací a vytváření rešerší z těchto zdrojů	4	101
Francouzské Generální ředitelství vnější bezpečnosti	3	93
K problematice správného překladu na služebních vizitkách do angličtiny	4	119
Mají teroristé právo na status válečného zajatce?	2	70
Operace standardní software: Implementace SAP v německé armádě	2	118
Z KONFERENCE		
4. terminologická konference rezortu MO (Úvod)	3	103
PhDr. Ivana Čechová		
Zkušenosti s používáním vojenské terminologie v procesu výuky	3	132
Ing. Karel Kozák, Ph.D.		
Terminologie a překlady standardizačních dokumentů	3	104
Mgr. Zdeněk Král		
Názvoslovné normy (<i>Úloha legislativního a právního odboru MO v procesu tvorby a zavádění vojenské odborné terminologie</i>)	3	120
RNDr. Jaroslav Kvapil		
Jednotné chápání pojmů (<i>Vojenská terminologie v návaznosti na úkoly spojené s popisem procesů řízení a zajišťování činnosti a rozvoje rezortu MO</i>)	3	124
PhDr. Eva Staňková		
Zkušenosti s používáním vojenské terminologie ve výukovém procesu	3	122

OBSAH ROČNÍKU 2003

Pplk. Ing. Jaroslav Stojan		
Standardizace terminologie 2003	3	108
PhDr. Jiří Straka, CSc.		
Projekt obranného výzkumu Česká vojenská normotvorná terminologie (Zpráva na konferenci 27. 3. 2003)	3	128
PhDr. Jana Tomšů		
Francouzsko-český a česko-francouzský sborník vojenských pojmů a definic	3	125
VOJENSKÝ PROFESIONÁL		
Plk. Ing. František Blaško, CSc.		
Nové informační technologie umožňují vysokou bezpečnost leteckej prevádzky	2	161
Mgr. Jana Golembievska, pplk. Ing. Vladislav Vincenec		
Bibliografické citace	1	181
Mjr. Ing. Petr Harašta, Ing. Bedřich Sedlák		
Uplatnění aktivních konzervačních metod v oblasti skladování majetku v Armádě České republiky	2	157
Kpt. Ing. Vladan Holcner		
Sledování nákladů výcviku pomocí nákladově-procesní metody	4	141
Plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Ing. Dana Pavlíková		
Ochrana vod v armádách NATO a PFP	1	156
Plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., por. Ing. David Řehák		
O environmentálních manažerských systémech	1	165
Mgr. Antonín Konrád		
Tělovýchovný proces a náčelník tělovýchovy v současné armádě – a jak dál?	2	169
Doc. RNDr. Milan Mišovič, CSc.		
E-learning v přípravě vojenského profesionála	1	168
Pplk. PaedDr. Lubomír Přívětivý, CSc.		
Bude vojenské lyžování součástí výcviku vojáka 21. století?	2	164
Mjr. Ing. Vlastimil Šlouf, Ph.D., Ing. Dalibor Zvonek		
Využití fuzzy množin v preventivní diagnostice	2	176
Bezpilotní letadla	3	134
Letecká operace proti Iráku	3	141

OBSAH ROČNÍKU 2003

Mobilní počítač do extrémních podmínek <i>(Panasonic Toughbook CF-28 - nejodolnější notebook na našem trhu)</i>	2	187
Operační velení při řešení krize	4	126
Pozemní vojsko USA: budoucí bojový systém	4	134
Simulátor protiraketové obrany	3	139

Z HISTORIE

Doc. Ing. Pavol Gavlas, CSc., PhDr. Antonín Rašek Přípravné období rozdělení čs. státu a armády	1	138
Doc. Ing. Pavol Gavlas, CSc., PhDr. Antonín Rašek Průběh rozdělení Československé armády	2	139
JUDr. Ivan Kudela Aksakovská tragédie (Smrt plk. Josefa Švece)	3	151
Josef Vlastník, Ing. Drahomír Dušátko, CSc. Vojenský zeměpisný ústav odchází	4	146
Vzpomínka na náčelníka VZÚ brig. gen. dr. Antonína Basla <i>(Úvaha nejen historická)</i>	4	157

RECENZE

Válka a anti-válka	3	157
---------------------------------	---	-----

PERSONÁLIE

Generálplukovník Ján Ambruš	1	193
PhDr. Josef Kudela	2	189
Brigádní generál Jan Satorie	3	161
Plukovník ve výslužbě Hugo Mellion	4	159

CENA JAROSLAVA JANDY

Cena Jaroslava Jandy za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky České republiky pro rok 2003 udělena	2	196
Vyhlášení Ceny Jaroslava Jandy ročníku 2004	4	162

CONTENTS

Brigadier-General Ing. Jiří Halaška	
Programme Objectives of Czech TRADOC's Activities	3
PhDr. Jan Eichler, CSc.	
Global Terrorism: the Most Serious Security Threat of the Present Day	8
Doc. Ing. Jozef Šmondrk, Ph.D.	
CR Catalogization System and the Catalogization of Products	28
MILITARY ART	
Col. Ing. Jan Strbačka, CSc., Ing. Jan Englich	
The Place and Role of Operational Preparation of the State Territory in the Realization of Support System by Host State	34
Lt.Col. Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.	
Factors Influencing Operations and Fighting in Built-up Areas <i>(Updating ACR Objectives)</i>	43
Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc.	
Focusing Intelligence Effort	63
OPINIONS, CONTROVERSY	
Mgr. Stanislav Thurnvald, Ing. František Greiner	
The Prospective Revision of the Czech Constitution: Several Observations	72
Preventive War, or Preemptive Attack? <i>(The Bush Doctrine and War with Iraq)</i>	79
INFORMATION PAGES	
Ing. Bc. Radomír Ščurek	
Gender Mainstreaming in Civil Service, Military, Security and Emergency Troops	93
Ing. Lenka Lukášková	
Educative Effects of the Former Socialistic Paramilitary Education are Still Strong <i>(Survey Results)</i>	101
Lt. Ing. Petra Vráblíková	
The Significance and Function of Humane Resources Management in the ACR	106
Lt.Col. Ing. Jaroslav Moravčík	
Examples of Leaflets Dropped over Iraq	110
MILITARY PROFESSIONAL	
Brigadier-General Prof. Ing. Rudolf Urban, CSc. and Doc. Dr. László Szücs	
Possibilities for Modernisation of Military Logistics in the Hungarian Army	115
Air Force in Peace and Humanitarian Missions	124

CONTENTS

Chinese Opinions on Information War	135
Ing. Josef Nastoupil	
Non-lethal Weapons	143
Military Professional and Information	151
HISTORY	
JUDr. Ivan Kudela	
Anabasis of Russian Legions 1918-1920	154
PERSONAL DATA	
Major-General Josef Souček (ret.)	163
English Annotations	165
Who is Who in this Issue	169
English Subject Index 2003	172
Czech Subject Index 2003	178
English Table of Contents	184

OBSAH

Brig. gen. Ing. Jiří Halaška	
Programové cíle činnosti Ředitelství výcviku a doktrín pro přechod na profesionální armádu	3
PhDr. Jan Eichler, CSc.	
Globální terorismus jako nejvážnější bezpečnostní hrozba současnosti	8
Doc. Ing. Jozef Šmondrk, Ph.D.	
Systém katalogizace ČR a katalogizace výrobků	20
VOJENSKÉ UMĚNÍ	
Plk. Ing. Jan Strbačka, CSc., Ing. Jan Englich	
Místo a úloha operační přípravy státního území při realizaci systému zabezpečení hostitelským státem	34
Pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.	
Faktory ovlivňující vedení operací a bojů v zastavěných prostorech <i>(Aktualizace úkolů AČR)</i>	43
Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc.	
Soustředění zpravodajského úsilí	63
NÁZORY, POLEMIKA	
Mgr. Stanislav Thurnvald, Ing. František Greiner	
Poznámky k možné revizi ústavy	72
Preventivní válka, či preemptivní útok? <i>(Bushova doktrína a válka s Irákem)</i>	79
INFORMACE	
Ing. Bc. Radomír Ščurek	
Gender mainstreaming ve státní správě, bezpečnostních a záchranných útvech	93
Ing. Lenka Lukášková	
Edukativní efekt předlistopadové branné výchovy je stále živý <i>(Výsledky výzkumu)</i>	101
Por. Ing. Petra Vráblíková	
Význam a úloha řízení lidských zdrojů v podmínkách AČR	106
Pplk. Ing. Jaroslav Moravčík	
Příklady použití letáků ve válce v Iráku	110
VOJENSKÝ PROFESIONÁL	
Brig. gen. prof. Ing. Rudolf Urban, CSc., doc. Dr. László Szűcs	
Možnosti modernizace vojenské logistiky maďarské armády	115
Letectvo v mírových a humanitárních operacích	124

OBSAH

Čínské názory na informační válku	135
Ing. Josef Nastoupil	
Nesmrtící zbraně	143
Vojenský profesionál a informace	151
Z HISTORIE	
JUDr. Ivan Kudela	
Anabáze ruských legií 1918-1920	154
PERSONÁLIE	
Generálmajor v. v. Josef Souček	163
Anglické antotace	165
Představení autorů tohoto čísla	169
English Subject Index 2003	172
Obsah ročníku 2003	178
Obsah v angličtině	184

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Časopis **VOJENSKÉ ROZHLEDY**
čtvrtletník

Vydává:

MO ČR - AVIS (Agentura vojenských informací a služeb)
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice

IČO: 60162694

Vojenské rozhledy, číslo 1/2004

Ročník: XIII. (XLV.)

Den vydání: 1. 3. 2004

Rozšiřuje:

AVIS, distribuce, Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6
pí Endlová, tel. (973) 215 563, endlovao@army.cz

Redakce:

Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon: (973) 21 57 33
E-mail: voj.rozhledy@army.cz
Fax: (973) 21 59 17

Redakční rada: doc. Ing. Josef Janošec, CSc. (vedoucí), PhDr. Miloš Balabán, PhD., Ing. Jan Doksanský, brig. gen. Ing. Jiří Halaška, plk. prof. Ing. Jiří Herynk, CSc., plk. gšt. Ing. Vladimír Karařfa, CSc., doc. Ing. Josef Kašpar, CSc. plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Mgr. Antonín Konrád, plk. doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc., PaedDr. Jaroslav Ševčík, mjr. Ing. Vlastimil Šlouf, PhD., Ing. Milan Štembera, CSc., Ing. Štefan Zigo.

Sídlo redakce: Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice.

Časopis Vojenské rozhledy v elektronické podobě naleznete na:
http://www.army.cz/avis/voj_rozhl.htm

Grafická úprava: Ing. Bořivoj Beránek

Tiskne: AVIS - Praha

Evidenční číslo: MK ČR E 6059

Identifikační číslo: ISSN 1210-3292